

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ

ŞUBAT
MART
67

KÜNYE

HECEÖYKÜ

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ

ISSN 1304-7604

YIL: 12 SAYI: 67

Şubat-Mart 2015

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Ö. Faruk Ergezen

Genel Yayın Yönetmeni

Rasim Özdenören

Yönetim Yeri

Konur Sk. No: 39/1

Kızılay/Ankara

İletişim

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

P.K. 79 Yenışehir/Ankara

İnternet Adresi: www.hece.com.tr

e-mail: hece@hece.com.tr

twitter.com/hecedergi

facebook.com/hecedergisi

Son Okuma: İbrahim Demirci

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta web: sarakusta.com

Baskı: Dumat Ofset

Tel: (0.312) 278 82 00

2015 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 60 TL.

Kurumlar İçin: 200 TL.

Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582

Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayımlansa da yayımlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.01.2015

FOTOĞRAF/ÖYKÜ	4
ÖYKÜ ÜZERİNE	
Rasim Özdenören/Güncelin Öyküsü	5
Necati Mert/Mizah, Karikatür ve Taşralı	7
Hatice Bildirici/Öykü, Felsefi Bir Metin Olabilir mi?	9
Prof. Dr. Stefan Colibaba/Kısa Hikâyenin Doğası: Tanımlama Gayretleri-1	13
ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ	
Murat Yalçın	17
ÖYKÜ	
Necati Mert/Muzaffer Ağbi'm	18
Hasibe Çerko/Bahçe	20
Sadık Yalsızuçanlar/Yüzün İçyüzü	23
Selvigül Kandoğmuş Şahin/Dönüş	28
Handan Acar Yıldız/Kayıp	32
Yıldırım Türk/Taşrada Son Kalem	38
Mehmet Kahraman/Gölge Oyunu	41
Müzeyyen Çelik/Bazı Gecelerde	46
Ali Güney/Emrettiğiniz Gibi	49
Hanife Altun/Benim Fikrim Ağrıyor Hocam!	51
Hale Sert/Gelincik	53
Hatice Ebrar Akbulut/Pembe Şal	55
ÇEVİRİ ÖYKÜLER	
Kevin Brockmeier/Muhabbet Kuşları	58
Bozorg Alevi/Yarençka	64
Leyla Baelbekki/Kısraktım... Fare Oldum	69
DOSYA: 2014'TE ÖYKÜ	
İshak Yetiş/Öykü Seçkileri	75
Hatice Bildirici/Üç Kuramsal Çalışma	79
Merve Koçak Kurt/2014'teki İlk Öykü Kitapları	84
Necip Tosun/2014'te Öykü Kitapları ve Dergilerde Öykü	88
Kemal Gündüzalp/2014'ten Beş Öykü	98
Ethem Baran/Beş Öykü Kitabı	99
Aysun Kara/Beş Öykü	100
Yıldırım Türk/2014'te Beş Öykü Kitabı	101
Esra Demirci/Bir Kitap, Üç Öykü	102
SORUŞTURMA	
İsmail Isparta	104
Bünyamin Demirci	105
Mehmet Kahraman	106
Müzeyyen Çelik	107
Merve Koçak Kurt	108
Deniz Dengiz Şimşek	109
İbrahim Eyibilir	110
Meltem Balbay Nalbant	111
ANIT ÖYKÜLER	
William Faulkner/Emily İçin Bir Gül	112
Handan Acar Yıldız/William Faulkner'ın "Emily İçin Bir Gül" Öyküsü Üzerine	121
MEKTUP	
Katherine Mansfield/J. M. Murry'e	125
ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ	
Mihriban İnan Karatepe	131
YAKIN PLAN	
Mehmet Kahraman/Hikâye Anlatıyorum	132
Ahmet Yiğit/Şaban Sağlık ile Söyleşi	137
ÖYKÜ	
Betül Ok/Dağınık Yalnızlık	147
Siddik Yurtsever/Zoraki Bahar	149
Eda İşler/Eski Ev	152
Eyyüp Akyüz/Dünyanın En Güzel Abılası	158
Osman Alagöz/Ateşe Doğru	160
Mesut Doğan/Çevirmen	163
Emre Taş/"Dolma Yaptık Pişirdik!"	169
İbrahim Halil Fincan/Kuyu	173
ÖYKÜMÜZÜN SINIR TAŞLARI	
Rıza Soylu/Öykümüzün Sınır Taşları	175
YAZILAR	
Senem Gezeroğlu/Kısa Öyküde Yöntem'e Dair	183
Ayşe Kara/Afet İlga veya Hoş Bir Sadâ	186
YENİ KİTAPLAR	
Hasan Tepe/Tirende Bir Keman	187
Türkan Bayrakçı/Kelebeğe Tapan Adam	188
Meriç Balkanlı/Üstü Kalsın	189
Çiğdem Ülker/Bâ	190

İÇİNDEKİLER

FOTOĞRAF/ÖYKÜ

FOTOĞRAF: RABİA BORAN

ÖYKÜ ÜZERİNE

RASİM ÖZDENÖREN

GÜNCELİN ÖYKÜSÜ

Ben kişisel olarak güncel olanın öyküsünün yazılmaması gerektiği kanısını taşıyorum.

Yazara biçilen *çağının tanığı olma misyonunu* da güncelin dışında düşünmeye eğilimli oldum hep.

Çağının tanığı olma misyonu, bana yazarın yaşadığı güncel kesitten daha fazlasını çağrıştırdı. Buna bir bakıma o çağın ortak ruhu denebileceğini düşünüyorum. Ruh kelimesi kimilerinin söylediği gibi aslında soyut bir kavramı anlatmıyor. Thomas Khun bu kavramı paradigma kelimesiyle anlatıyor. Paradigma kelimesi –başka anlamlarının yanında– çağın ruhunu, ortak ruhunu dile getiriyor; onu dile getirmek üzere kullanılıyor. Kimi sözlükler bu kelimenin karşılığı olarak “değerler dizisi” deyimini öneriyor.

İnternet ortamındaki “Özgür Ansiklopedi Vikipedi”de paradigma kavramı şöyle anlatılıyor: “Bir olağan paradigma, olağan bilim etkinliği kuramıdır. Bu kuram her şeyi çözemez, açıkta kalan sorunları görmezden gelir veya dosyalar. Bunlar ve getirdiği sorunlar büyüyüp de kuramın başına bela olduğu zaman, bilim insanları çözüm bulmak zorunda kalırlar. Bunun sonucunda olağanüstü paradigma dönemi gelir. Olağan dönem iflas etmiştir. Kriz döneminde bilim insanı (örneğin Ziya Gökalp bir kriz geçirmiştir), yeni paradigma oluşturmak zorundadır. Paradigma değişikliği budur. Bir bunalım dönemi gelir ve her şey altüst olur. Kavramların yerli yerine konması için belki bütün teori baştan alınır. Ancak bu olağanüstü dönemde eski paradigmlar direnirler, teoriden kopmalar çatışmalara yol açar. / Paradigma, ayrıca anlatılar için de kullanılır. Örneğin içinde ahlaki anlamda bir öğreti barındıran bir masal ki, eğer gerçeğe yönelik

kaygılardan yola çıkarak örnekleme yapıyor ve sonuçta ders verici yenilikçi bir mesaj sunuyorsa, bir anlamda burada da paradigmadan söz edilebilir.” (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Paradigma>).

Buradan, paradigma kelimesinin geçerli anlayış tarzını yansıttığı gibi, bir anlayış tarzından yeni bir anlayış tarzına geçişi de dile getirdiği anlaşılmaktadır. Alıntıladığımız parçadaki masal örneği bu kabulümüzü doğruluyor. Bir edebiyat türü olarak masal her ne kadar hayali unsurlardan meydana getirilmiş olsa da, eğer biz bu anlayışımızı değiştirip ders verici mesajı gerçeğe yönelik unsurlarla vermeyi denediğimizde, temelde masal anlayışımızı ve sonuçta masal söylemimizi de değiştirmiş oluruz.

Başta dönersem, ben öyküye çağının tanığı olma gibi bir misyon yüklemeye teşebbüs ediyorsam, bu teşebbüsümü illa güncel olanla kayıtlı tutma mecburiyeti altında bulunmamalıyım. Toplumda baş gösteren bir iktisadî bunalımı anlatabilmek için yurt dışına yapılan göçü konu alan bir öykü (roman) yazılabilir. Ancak bu konuyu biyografi düzlemine çekme riskiyle karşılaşabileceğimiz gibi, sıradan bir röportaj söylemiyle karşılaşmamız da söz konusu olabilir. Bu nedenle “Alamancıların” öyküsünü ya da romanını yazmaya girişenlere bu tehlike “hoş geldin” yapabilir. Belli bir bunalım dolayımında gerçekleşmiş olan bir göç olayı bir ulusun belli bir dönemde yaşadığı bir gerçeklik olarak dışa vurabilir. Ancak bu dışa vurum, o toplumun kurumsal yapısıyla mı ilgilidir, yoksa gelgeç bir olayı mı yansıtmaktadır, yazarın, önüne koyacağı soru budur.

Ben diyorum ki, öykü toplumun kurumsal yapısıyla ilgili temel ilişkileri dile getirebildiği ölçüde kalıcılığını güvence altına alır; alabilir. Güncel kesitten bakıldığında önemli gibi görünen, fakat temelde gelgeç olan olayı dile getiren bir öykü, konusu olan gelgeç olayın günü geçince o da değerini yitirir.

Bu durum, elbette edebiyat dünyasında geçerli paradigmanın değişmeyeceği anlamını tazammun etmiyor. Tam tersine, gelgeç gibi görünen bir olgu belki güncel bir olayı yansıtabileceği gibi, toplamdaki temel ilişkiler dizgesine de atıfta bulunabilir. Nedeni ne olursa olsun bir cinayet olayına herhangi bir toplumun temel ilişkiler dizgesi içinde yer vermek doğru değildir. Bu demektir ki, cinayet olmadığı takdirde toplumun temel yapısı sarsılır, altüst olur; böyle bir şey yok. Ancak romancı ya da öykücü bu vaka üzerine inşa ettiği olay örgüsü üzerinden öyle bir söylem geliştirebilir ki, hem o toplumun yapısal bir özelliğini vurgulamayı, öne çıkarmayı başarır; hem de evrensel mesajını örselemeden korumanın üstesinden gelebilir. Örnekte Dostoyevski’nin Ras-kolnikof kahramanı... O romanda (Suç ve Ceza) güncel bir cinayet olayından bütün bir toplumun yapısal topoğrafyası resmedilebilmiştir.

Böylece sanıyorum, güncelin öyküsü yazılırken onda içkin olan yapısal ve evrensel değeri öne almak suretiyle, gelgeç olanın riskinin aşılabileceği ortaya çıkıyor.

NECATİ MERT

MİZAH, KARİKATÜR VE TAŞRALI

Hukukçunun dili kullanışı, dile anlam veriş i bilim adamınıninkine çok benzer. Nesneldir. Gerçektir. Yan anlamdan, mecazdan, eğretilmeden âdetâ mahrumdur. O kadar ki, “Ben bir otomobil hırsızıyım” cümlesiyle başlayan bir hikâye yazsam –korkarım- tutuklanırım.

Ömer Seyfettin, üstelik Avrupa’da da birkaç yıl bulunmuş böyle bir hukukçudan yakını bir yazısında. Mahkeme masrafları, kaybeden tarafa aittir değil mi? Gerçekte böyle. Ama “Çakmak” adlı hikâyesinde kazananan istetir Ömer Seyfettin. Kazanan, Kitap’a el basıp çakmağı çalmadığına yeminler eden biridir. Böyledir de mahkeme masrafını duyar duymaz, “Altmış paralık şey için on kuruş veremem! Al malını, uğursuz!” diye çakmağı sahibine de atar. Böyle yapmakla hem mahkemenin tuhaflığı sergilenmiş hem de çakmağı çalan bir sürprizle ortaya konmuş olur. Ömer Seyfettin’in hukukçu genç dostu bunu anlamaz işte. Yapılanı yanlış bulur.

Mizahın ne olduğunu bilmemekte bu hukukçu. Mizahın bir mantığı vardır, ondan habersizdir. Bu hâliyle de cetvel, pergel adamından farksızdır. Diyor ki Ömer Seyfettin: “Mizah, hakikati ‘tepetaklak’ getirmektir.” Kalkar, dolabından bir sürü karikatür çıkarır, gösterir gence. Heps i de Avrupalı şöhretlere aittir. Her biri de bir hayvandır: kimi tavşan, kimi domuz, kimi kaz, ördek, at... Genç, bakar bunlara, hepsini de şıp diye tanır. Şöhretin kendisiyle karikatürü arasında bire bir uygunluk olmadığı hâlde kim olduklarını nasıl bildiğini sorar Ömer Seyfettin. Hukukçu, “Ama bunlar karikatür!” der. Cevaplar Ömer Seyfettin: “Mizah da edebiyatın karikatürüdür! İctimaî hakikati tersine getirmek ‘gülümsetme’ nin sanatıdır.” Türkçesi şöyle: Gerçeği mübalağa ile bozar, karikatür. Bozar ki ger çek daha köşeli çıksın.

Mizahın mantığı terstir. Mübalağasının da, köşeli duruşunun da arkasında bu mantık vardır. Gerçeği bununla “tepetaklak” eder mizah. Örneğin şakacı dostlarımızın uzattığı şaka kartları: Katlıdır, üstteki penceresidir, alttakinde yer alan resmin bir parçası görülür oradan. Pencerede üstte iki yarım kavis, her birinin ortasında birer nokta, aşağıda da Venüs’ün “v”si... Zihninizde tamamlarsınız resmi, zihninizdekini görmek için de heyecanla kaldırır bakarsınız alttakine; ama beklediğinizle değil de –diyelim– bir öküz başıyla karşılaş ırsınız hani. Algınız değişir birden. Fıkralar da böyledir. Fıkrayı yerleşik bir algıyla dinleriz;

fakat bir yere gelinir, fıkracı bizi öyle bir yola sokar ki algımız altüst olur. Temel İngiltere'ye gitmiş. Döndüğünde arkadaşları sormuş: “Sen İngilizce bilmezdin; orada çok sıkıntı çekmişsindir?” Temel'den, “Evet” demesini, hatta sıkıntılarını da anlatmasını bekleriz değil mi? Öyle yapmaz Temel, der ki: “Hayır, sıkıntıyı İnciluzlar çekti.”

Bir algıdan bir algıya bu geçiş var ya bütün iktidarları, bütün güç sahiplerini ürkütür. Apartman yöneticileri de dâhil. Düzen dediğimiz yapı da nihayetinde bir algılayıştır. Kalıptır. Kuraldır. Dogmadır. Mizah, bunun değiş(tiril)ebileceğini söyler. Muhaliftir. Mizahla muhalefetin etle tırnaklığı bundan. Gerçi her muhalif dilde mizah yoktur; ama her mizah muhaliftir.

Bende mizah duygusu sanırım var. Ama hikâyelerimde, yazılarımda eser miktarda bile olduğunu söyleyemem. Ters mantığı hiç hatasız kurup kâğıda dökmek olağandışı beceri ister. Benim muhalifliğim düz mantığa dayanır. Bundan olacak, pek de eleştiri almam. Ama bizim şehirde bir gazetede on yıl haftada bir köşe yazdım, bu yazılarımdan bazılarının altında, çerçeve içinde sunduğum Taşaralı Medrûn Bey'le ilgili hayli sıkıştırıldım. Taşaralı merak ediliyor: Falanca mı? Filanca mı? Yoksa Fişmekân mı? Ressam Hulusi Efendi deniz resmi yapar, üzerine “deniz” diye; top yapar, üzerine “top” diye yazarmış. Ben de her çerçevenin yanına “Bu, Efruz Bey'dir” gibi, “Bu, Tarçınîzâde'dir” gibi yazsam mesele kalmayacak. Hem, yazmamış sayılır mıyım? Bizimki de Taşaralı Medrûn Bey. Belli biri değil. Genel. Biraz Doğulu biraz Batılı. Bir tutam muhafazakâr bir tutam monden. Hem oradan hem buradan. Ayrıca, üzerindeki her şey de Arnavut'a çıkmış tuluatçının bıyıkları kadar yapıştırma. Taşaralı'nın şecaat arz ederken her daim sirkatin söyleyebilmesi bu yapıştırmaları yüzünden.

Neden sıkıştırılırım öyleyse? Neden alınılır? Mizahın ters mantığından olduğu malum. Ama alt tarafı bir paragrafçık eleştiri! İktidarlar bu denli güçsüz mü?

HATİCE BİLDİRİCİ

ÖYKÜ, FELSEFİ BİR METİN OLABİLİR Mİ?

İnsan kendini en iyi şekilde ifade etmeyi arzular. Çünkü anlaşılacak bir ihtiyaçtır; söz söylemek ise insanın ayırıcı özelliği. Anlaşılacak için kendini ifade etmek isteyen insan, en doğru sözleri arar. Edebiyat sadece daha önce söylenmemiş en güzel sözleri değil, en doğru sözleri de aramaktır; duygu, düşünce ve hayallerin, olayların, eşyanın vb. unsurların, heyecan uyandıracak tarzda, estetik bir biçimde ve orijinal bir şekilde, kelimelerle ifade edilmesi¹ şeklinde tarif edilir. Bu tarifteki *insan* ve *kelime* ifadeleri üzerinde durmak doğru olacaktır. Edebiyat, insandan yola çıkar ve yine insana ulaşmayı hedefler. Bu anlamda edebiyatın dögüsel bir özelliğe sahip olduğunu söyleyebiliriz: İnsanı iyi anlamak, sonra da insanı yine insana iyi anlatmak. Edebiyat, insanı insana tanıtan, bağlayan, yaklaştıran, kısaca insanı insandan haberdar eden bir sanat olarak hem topluma ulaşmayı hedefleyecek hem de sosyal algılara göre şekillenecektir. Çoğu zaman hayatın içinde olan, bazen de doğrudan hayatı idare eden bir sanat olma niteliğini de taşıyacaktır. Edebî eserin gücünü edebiyatın hayatla olan ilişkisi ve hayata yön verebilme gücünden aldığını söyleyebiliriz.

Konusunun insan olmasından hareketle, “yorum gücü”² olan edebiyatla felsefe arasında sıkı bir ilgi vardır. Kenan Gürsoy, edebiyat ve felsefenin birbirinden farklı iki ayrı tür olduğunu ancak felsefenin birtakım fikrî inşa gereklerine uymuş bir edebî eserin felsefî bir metin niteliği taşıyacağını söyler. Felsefenin inşa gereklerini şöyle sıralar:

- a. *Felsefi sayılabilecek bir soru etrafında vücut bulma*
- b. *Sistematik olma*
- c. *Tutarlı önermelerden oluşma*
- d. *Varlık kavramı etrafında merkezîleşme*
- e. *Felsefe tarihi çerçevesinde, belli bir problematik devamlılık içerisine oturabilme gereği*
- f. *Evrensele yönelmiş olma gereği*³

Gürsoy, felsefî nitelik taşıması açısından şiir ve düzyazıyı birbirinden ayırır: “Şiir dilin dışındadır; resim ve musikî gibidir; yazarının bilinçaltına, gerçeküstü boyutuna deruni hayatına bağlıdır. Ki metafor ve analogileri gerekli kılar. Bu tür, sanki gerçeklerden bir kaçış imkânıdır. Bireysel boyutlar içerisine hapsedilmiş kesin bir nitelik taşır. Fakat asıl kendisinin felsefî değer taşıyan düşüncelerini

ifade etmesi bakımından değerlendirecek olduğumuz düz yazı, şiir hakkında söylediklerimizin tam aksine özelliklere sahiptir. Çünkü o, yazarın “bilinçli ifadesine”, “sorumluluğuna” ve “ahlakına” bağlıdır. Böyle bir edebiyat, okuyucuların kendi öz durumlarını gün ışığına çıkarmalarına yönelmiştir ki bu okuyucular, sonunda kendi içlerinde kendi sorumluluklarını bilsinler. Bir başka deyişle burada yazar, kendini topluma, okuyucularının tarafına taşırmakta ve onlarla bir uyum arayışı içerisinde fikirlerini yaygınlaştırmaya çalışmaktadır.”⁴

Bunlardan hareketle felsefenin fikrî inşa gereklerine uyan ‘düzyazı’nın, felsefi okumalara müsait olduğunu, düzyazı olarak zikredilen metnin de tahkiyeli eser olduğunu anlıyoruz. Edebiyatın gerçekleştirilmesinin temelinde tefekkürün bulunduğunu ifade eden Gürsoy, bir söyleşisinde Platon’un mağara benzetmesini felsefe terimleri ile değil de metaforlarla ifade etmeye ihtiyaç duymasında insan açısından ekzistansiyel bir önem olduğunu vurgular.⁵

Edebiyat ile felsefenin birleşip kendine has bir yapı oluşturduğu türden bahsetmenin mümkün olduğunu söyleyen Gürsoy, bu türün gerçekleşmesi için icap eden gerekleri ise şu şekilde sıralar:

“a. Edebî eserle gerçekleştirilen iletişimin, iletişim olarak kendisi yazarın felsefesi açısından temel bir değer taşımalıdır. Yani yazar, kendi felsefesinin, farklı benlerle birlikte oluşan bir metafizik olduğunun bilincinde olacak ve iletişimi zorunlu olarak bu metafiziğin bir ögesi şeklinde görecektir.

b. Bu edebî eser, sadece duygulandırma seviyesinde kalmayacak ayrıca psikolojik birtakım tahliller ile yetinmeyecek fakat kişiler ve olaylar bazında da olsa gizli bir varlık felsefesi, bir metafizik ortaya koyacaktır. O kadar ki eserin anlam bütünlüğü bu metafizik sayesinde sağlanmış olsun.

c. Bu edebî eser felsefi inceleme seviyesinde felsefe tarihinin problematik sürekliliği içerisine yerleştirilebilir ve yine bu edebî eserin felsefe tarihi içerisindeki yeri tayin edilebilir olacaktır ki felsefe araştırmacılarının ve felsefe eleştirmenlerinin yaklaşımlarına elverişli olsun.

d. Eserin kendisi edebî olduğuna göre elbette rasyonel bir zorlamayla inşa edilmeyecek fakat sonradan rasyonel bir hesaplasmaya ya da rasyonel bir temellendirmeye imkân verir nitelikte olacaktır.”⁶

Edebî-felsefi bir formdan bahsetmek mümkün olduğunda insan hayatından bir kesit anlatan öykünün de bu form içinde ele alınması mümkündür.

İnsanın kendi dünyasını hikâyeler aracılığı ile yarattığını, bu dünyanın resimlerini hikâyeler aracılığı ile çizdiğini, nasıl davranacağına bu hikâyeler aracılığı ile karar verdiğini ifade eden William L. Randall, insanların hayallerinin de birer hikâye olduğunu belirtir.⁷ Sıradan bir insan olmayan sanatçı, farklı bir bakış açısı ve edebî bir dille, bir öykü yazdığında insanın kaderine müdahil olmaya da başlamıştır diyebiliriz. Öykücünün, hayatı yazmaktan çok yeniden

kurduğunu söylemek mümkündür. M. Kayahan Özgül, hikâye kelimesini edebiyatımızın en girift anlamlandırmalarından biri olarak kabul eder ve bunun sebebini şöyle açıklar: *“Girifttir zira bir kavramın karşılaması gerektiğinden daha geniş ve çeşitli manaları içerir. Bu kavram genişliğinin asli sebebi, Arapçada ‘hikâye’ kelimesinin ürettiği fiil kökü ‘hakeve’nin ‘taklit etmek’, ‘bir metnin kopyasını çıkarmak’; aynı kökten ‘hekava’nın ‘benzemek’, ‘aynen nakletmek’ manasına gelmesidir. Demek ki kelimenin temelinde ‘bir gerçeğin taklidini, kopyasını yazılı veya sözlü olarak ‘nakletme’nin genişliği vardır.”*⁸ Aslında hikâye kavramını girift hâle getiren Tanrı’nın kurgusunu taklit etme ya da hayatı yeniden kurgulama işinin dağıldığı geniş alandır. Öykünün de içinde yer bulduğu bu alanı, felsefeden ayrı düşünmek mümkün değildir.

Dikkatini kendi ‘ben’inden çok başkalarına yönelterek insanı anlamaya çalışan öykücünün, psikolog, sosyolog ve filozoflara yaklaştığı, öykünün konusunun da ‘genel’ olarak insan değil, ‘özel’ olarak insan yani ‘şahsiyet’ ve ‘fert’ olduğu gerçeğinden hareket ettiğimizde onun, insanı ilim adamlarından daha iyi anlayacağına varabiliriz.⁹ İnsanı ilim adamından iyi anlayacak olan yazar, o insanın varoluşsal problemlerini de tahlil edebilecektir. Böylece eserine felsefi bir derinlik kazandırabilecek ve inandığı varlık felsefesini okuyucusuna sezdirme imkânına sahip olacaktır.

Okurun eserdeki bu varlık felsefesine vâkıf olması, temaya vâkıf olması ile mümkün olabilir. Bir edebî eserin teması, sanatçının eseri yazmaktaki amacı ile doğrudan bağlantılıdır. Temayı doğru tespit etmek, yazarın sezdirmek istediği düşünsel arka planı doğru anlamak için önemli bir adımdır.¹⁰ Öyküdeki zaman, mekân, kişiler, olay, dil ve anlatım gibi unsurların, ne eksik ne fazla, estetik değere hizmet edecek biçimde doğru kullanılması bizi temaya ulaştıracaktır. Bir varlık felsefesi temelinde kurulmuş temanın da edebî metni, felsefi bir okumaya tâbi tutma imkânını doğuracaktır.

Her sanatçı içinde taşıdığı bir meseleyi gün yüzüne çıkarmak, diğer insanlarla bu meseleyi paylaşmak amacını güder. Bu mesele, metni okuyan kişiyle sadece paylaşılmayacak, o kişinin içinde bir tartışma yaratacaktır. Böylece sanatçı, fikirleri ile çoğalmış, eğer varsa toplumsal kaygılarını hedefine ulaştırmış olacaktır. Bu niyet, yazarın kendi iç yaşamı ya da sosyal kaygıları ile oluşuyorsa edebî-felsefi bir form olarak kabul edilecek eserin yazarı, iç yaşamını ve sosyal kaygılarını bir varlık felsefesi etrafında şekillendirmiş olmalıdır.

Öykü yazarının, bir düşünce temelinde oluşturacağı eserin felsefi bir okumaya elvermesi elbette o eseri felsefi bir kaygı içermeyen eserlerden daha değerli hâle getirecektir. Öykü, duygulandırma işlevinin, psikolojik tahlillerle insanı insana anlatma işlevinin ötesine geçerek bir varlık felsefesi sezdirme boyutuna yukarıda belirtilen şartlarla birlikte ulaştığında sadece bir edebî metin değil bir felsefi metin hâline de dönüşecektir.

-
- ¹ Mehmet Önal, *En Uzun Asrın Hikâyesi*, Akçağ Yay., Ank. 1999, s. 31.
 - ² Orhan Okay, “Edebiyatın Gücü”, *Fikir ve Sanatta Hareket*, Nisan 1980, s.31.
 - ³ Kenan Gürsoy, *Bir Felsefe Geleneğimiz Var mı?*, Etkileşim Yayınları, İst., 2006, s.46
 - ⁴ A.g.e., s.47.
 - ⁵ Levent Bayraktar, “Kenan Gürsoy ile Felsefe-Edebiyat İlişkisi Üzerine Sohbet”, *Türk Yurdu Roman Özel Sayısı*, 2001, S. 153-154, s. 12.
 - ⁶ Kenan Gürsoy, *Bir Felsefe Geleneğimiz Var mı?*, Etkileşim Yayınları, İst., 2006, s.52-53
 - ⁷ William L. Randall, *Bizi Biz Yapan Hikâyeler*, Çev. Şen Süer Kaya, Ayrıntı Yay., İst. 1999, s.118.
 - ⁸ M. Kayahan Özgül, “Hikâyenin Romanı”, *Hece*, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, S.46-47,s.31.
 - ⁹ Mehmet Kaplan, *Hikâye Tahlilleri*, Dergâh Yay., İst. 1994, s.9.
 - ¹⁰ Ramazan Kaplan, *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*, Anadolu Üniversitesi Yay., s.15-16.

PROF. DR. STEFAN COLIBABA

ÇEVİREN: AYŞE DEMİR

KISA HİKÂYENİN DOĞASI: TANIMLAMA GAYRETLERİ-1

Giriş

İlk tahlilde, kısa hikâye teorisi tartışılırken, çoğunlukla eleştirmenlerin hangi konularda anlaşmazlığa düştüklerini tespit etmek çoğu zaman zor. Her bir entelektüel gayretin, gereksinim duyulan iki temel şeyin eksikliğini çektiği görülüyor: Araştırmaları yönlendirecek bir yaklaşımlar bütünü ve sonuca ulaşma çabası; ayrıca birincisinin neticesi olarak da farklı insanların çıkarımlarını kümülatif bir biçimde uyumlu hâle getirme kabiliyeti. Biz, şüphecilik ve adcılık (nominalizm) doğrultusunda yalnızca gerçekliği açıklayan dilin var olma olasılığından değil gerçekliğin kendi bilgisinden de şüphe eden bu yeni eğilimin artık geçerli olmadığını farkındayız. Bununla birlikte bu yönelim, inanmıyor da olsak, bir yandan entelektüel bilgiyi yok etmeyi hedefliyor; öte yandan bizim varsayımlarımızı ve yaklaşımlarımızı derinlemesine sorgularken bir şekilde bilgiyi inşa etmenin doğru bir yolunu buluyor. Eğer kısa hikâyenin kendine özgü niteliklerini ve tesirlerini araştırmaya çalışacaksak işe, okuyucusuna –romandan çok farklı olarak– sunduğu deneyimi sorgulayarak başlamanız gerekir. Kısa hikâye için her şeyi kapsayan bir tanımın mümkün olduğundan şüphe duyan ve böyle bir tanıma savunan eleştirmen ve yazarlar türe özgü iki farklı tanım bağlamında yaklaşmaktadırlar. İlk grup tüm hikâyeye örneklerini ve türü romandan ayıracak karakteristik nitelikleri kapsayacak olgusal bir tanım üstünde ısrar etmektedir. Diğer grup, türün tüm kuramsal örneklerinden hareketle türe özgü benzerlikleri tespit etmeye çalışmak yerine örnekler arasında benzerliklerin ve ilişkilerin oluşturduğu ağ örüntüsünü saptamayla ilgileniyor. Kısa hikâyenin kuramsal örneklerinde müşterek nitelikleri bulabildikleri sürece de romanı hikâyeden ayıran gerekli ve nitelikli bir tanım bulmaya ihtiyaç duymuyorlar. Bu eleştirmenler, türün ilk örnekleri arasında yüksek oranda benzerlikler olduğu sürece, bu benzerliklerin türün diğer bireysel örneklerini yorumlamada, türün tarihsel gelişimini tartışmada ve bu niteliklerin estetik ve yoruma dayalı anlamlarını keşfetmede kullanışlı olduğuna inanmaktadırlar.

Tarihsel ve Kuramsal Tanımlamalar

Kısa hikâyeyi tanımlarken ortaya çıkan çoğu zorluklar biri tarihsel diğeri kuramsal iki temel probleme dayanır. İlki, herhangi kısa bir öyküyü, kısa hikâyeden ayırmak isteyen ilk dönem eleştirmenlerinin girişimlerinden kaynaklanır. Poe, üzerinde ısrar ettiği ‘tek etki’ görüşünü, türü, kısalık dışında ayarıştıran ilk ayırıcı kavramsal özellik olarak tarif eder, daha doğrusu dayatır. Brander Matthews ayrımı kısa ve hikâye arasına kısa çizgi koyarak belirginleştirir, hikâyeyi de resmi de göz ardı eder.

‘Tek etki’ olgusunun, belirsiz olmasının yanı sıra bir ölçüt olarak kullanılması çok zor. Ve Matthews’un ‘kısa-hikâye’nin olay örgüsüne sahip olması gerektiği konusundaki ısrarı, herkesin özellikle de hikâye yazarının olay örgüsünden kurtulmaya çalıştıkları 20. yüzyıl başlarında fazla direnememiştir. Bu tanımla birlikte kısa çizgi de yok olur. Fakat kısa hikâye kavramı –ne olduğu konusunda her ne kadar bir uzlaşma olmasa da– kalıcı olur.

Kısa hikâyenin türe özgü niteliklerinin varlığından şüphe duyanların aksine, kısa hikâyenin boyutunun ya da onun tarihsel geleneklerinin veya her ikisinin birden sonuçta onu romandan ayıran niteliklere dönüştüğüne inanan eleştirmenler de vardır. Poe tabii ki bu hususu oraya koyan ilk kişiydi, aslında ortaya koydukları temelini hem boyuttan hem de tarihî kökenlerden almaktaydı. Öncelikle Poe, uzun anlatılardan farklı ve üstün olduğunu iddia ettiği kısa düzyazı öyküye işaret ettiğinde, tüm eleştirmenlerin de romandan içerik ve gelenek bakımından farklı olduğunda hemfikir oldukları, boyutu ne olursa olsun romans geleneğini de içeren kısa kurguyu kastetmiştir. Bununla birlikte Poe’nun etkinin teklifi ve birliği konusundaki fikri romans, peri masalı, halk masalları dönüşümleri üzerinde çalışan Alman romantiklerine çok şey borçludur. Goethe, Tieck ve Schlegel’in kısa anlatılar hakkındaki teorileri, Irving, Hawthorne ve Poe’nun kısa kurmaca hakkında getirdiği yeniliklerde asıl tesiri yapandır.

20. yüzyılın başlarında baskı tekniğindeki gelişmeler ve yeni dergi okuyucularının artışı kısa hikâyeye daha önce eşi benzeri görülmemiş bir popülerlik kazandırırken, tanımlama çabaları da ‘nasıl yapılır’ türünden basmakalıplara yönelmiştir. Sonraları Yeni Eleştiri’nin altın çağında kısa hikâyenin en iyi eleştirmenleri tanımla daha az ilgilenmeye başladılar, hikâyeleri kısmen uzun şiirlermiş gibi müstakil olarak değerlendirmekten ve kapalı okumalar yapmaktan memnundular.

2. Dünya Savaşı sonrasındaki yıllar, kısa hikâye teorisindeki yenilenmiş bir ilgiye şahitlik etti. Çerçeve kuramı, Todorov’un fantastiği, Northrop Frye, yapısalcılık, yapı bozunculuk, okur merkezli eleştiri hepsi bir iz bıraktı. Kısa hikâye eleştirisi kuramsal olmadığında bile yazarların, genel eleştiri ikliminden ve öncü yazarların eserlerinden nasıl etkilendikleri görülebiliyordu.

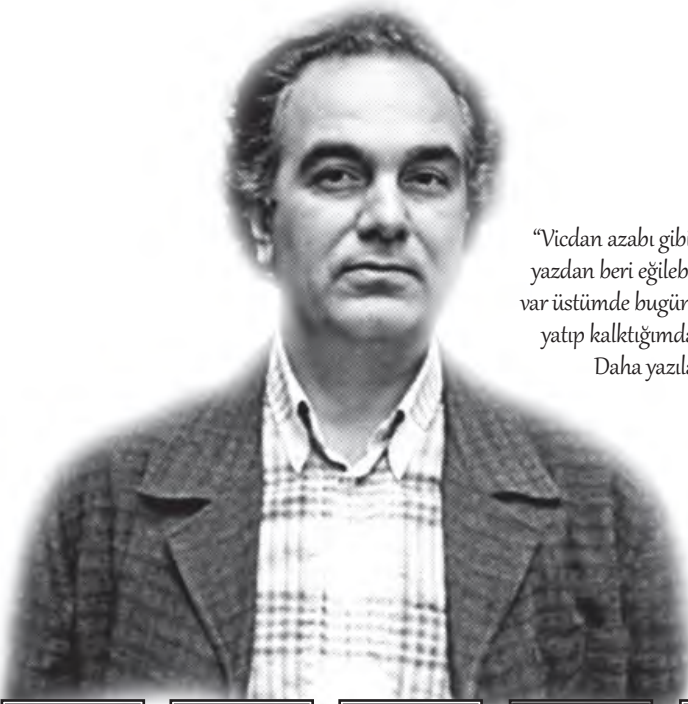
Günümüzde kısa hikâye eleştirisinin gelişimine rağmen sadece tanımını değil, hangi eserlerin kısa hikâye sayılıp sayılmayacağı sorusu hatta konunun kendisi de bir tartışma konusu. Bundan ötürü türün geçmişini Boccacio, Binbir Gece Masalları hatta İncil'e kadar götürenler ve onu İrving ve Poe'yla ya da daha dar manada Çehov ve Joyce'la başlatanlar arasında bir ayrım bulunmakta. Bazıları hikâye ve modern kısa hikâyeyi birbirinden ayırırken bazısı için tek kısa hikâye türü modern olanıdır.

(Sürecek)

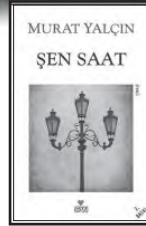

ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ

“Vicdan azabı gibi duran öykülerime
yazdan beri eğilebilmenin mutluluğu
var üstümde bugünlerde. Yazdıklarım
yatıp kalktığımda benden iyisi yok.
Daha yazılacaklar var.”

MURAT YALÇIN

— *Neler okuyorsunuz, gündeminizde hangi kitaplar var?*

— *Solgun Ateş* (Nabokov), *Yetim Kalacak Küçük Şeyler* (Oya Baydar), 1913: *Fırtınadan Önce* (Florian Illies), *Spinoza ve İfade Problemi* (Deleuze) şu ara masamda duran, çantamda, elimde gezdirdiğim kitaplar. Yeni editörü olduğum için de Haldun Taner külliyyatını yıllar sonra yeniden okumaya başladım ki değerini bir kez daha anladığımı söylemeliyim.

— *Edebiyat ortamına baktığınızda nelere seviniyor, nelere kıızıyorsunuz?*

— Şiirle öyküyü göğüs kabartacak düzeyde buluyorum. Buna karşın özellikle romanda yazınsal değerlerin hiçe sayıldığı kanaatindeyim ve daha da kötüsü, bu konuda giderek Fethi Naci'ye hak veriyorum. Yazını en başta bir dil olayı görüp saydığımından belki de, Türkçe varlığının değerlendirilemediğini düşünüyorum. Müzmin, sevimsiz bir şikâyetçiyim Türkçe konusunda, farkındayım ve hiç uzatmıyorum.

— *Bir de facebook var, tiwtter var, aranız nasıl, nasıl bakıyorsunuz?*

— Hepsii önemli, değerli, yararlı mecralar olabilir ama benim için henüz değil. Basit bir cep telefonuna bile üç dört yıl önce sahip olmuş ve neredeyse duman yerine kullanan biri olarak şimdiye kadar ihtiyacım olmadı. Zaten insan kaçkınıyım ve fazlasıyla dalgınım; sevdiğim eski tabirlerle mizantrop, merdümگیرiz biriyim. Ayrıca, bunca vakitsizlikle bir de o deryada yüzmeye çalışmam gülünç olur. Sokaktaki yaramazlıkları, eğlenceli oyunları uzak bir pencereden gıptayla seyreden uslu çocuk yanıti oldu ama n'apalım, durumum bu.

— *Neler yazıyorsunuz, gündeminizde hangi yazılar var?*

— Vicdan azabı gibi duran öykülerime yazdan beri eğilebilmenin mutluluğu var üstümde bugünlerde. Yazdıklarımla yatıp kalktığımında benden iyisi yok. Daha yazılacaklar var. Açıkçası öyküden başka hiçbir şey yazmak da içimden gelmiyor. (Bu yanıti bile bunlardan bahsederek kendimi bileyeceğim için yazıyorum. O yüzden teşekkür ederim.)

— *Dosyalardan, kitap tasarılarınızdan söz eder misiniz, yakında, uzun vadede?*

— Bir yıl içinde yeni bir öykü kitabım olabilir. Ondan sonra çekirdeklerini kavanozlarda sakladığım başka öyküler var, uygun topraklar bulursam onları ekmeye çalışacağım. Okuma hırslım vardır ama yazı biraz da nasip kısmet meselesidir benim için. İçime sinmediği yerde kalemi rahatlıkla bırakırım.

ÖYKÜ

NECATİ MERT

MUZAFFER AĞBI'M

Muhtıra verildi. Ardından “Beyin Kabinesi” kuruldu. Başbakan, Nihat Erim. Birçok insan –bizim öğretmenler de dâhil– umutlu. Hatta Köy Enstitülerinin yeniden açılması için 17 Nisan’da imza toplayıp bunları Bakanlığa gönderenler bile oldu. Yanıldılar. Çünkü, “Balyoz Harekâtı” gecikmeden geldi. Partili, sendikalı ne kadar okuryazar varsa içeri alındı.

Biz de alındık. Üçümüz öğretmen. Sendikalı. TÖS’lü. Tersten açılımı Sosyalist Öğretmenler Teşkilatı imiş. Öteki üçlü de TİP’li. İşçi Partisi’nden.

İsrail’in İstanbul Konsolosu Efraim Elrom kaçırıldığında Selimiye’deydik. 1971 Mayıs’ının ortaları. Hükümet ateş püskürüyor. Olayın ardından gelen ilk pazar günü sokağa çıkma yasağı konuldu İstanbul’a: Elrom bulunacak. Bulundu. Ama ölü. Sadi Koçaş, Başbakan Yardımcısı. Hükümetin öfkesi, onun ağzında şöyle dile geliyor: “Mâkabline şâmil kanunlar çıkaracağız!”

Koğuş lebele. Ağırlık öğrencilerde, ama yaşı olanlar da var. Aldı bizi bir düşünce: Ne demek bu? Nasıl kanunlar çıkarılacak acaba? “Şâmil” hadi neyse. “İçine alan, kaplayan” demek. Ya “mâkabline” ne oluyor? Arapça, Farsça okumuşluğum var sınıf geçecek kadar, haliyle kâr etmiyor, eski kelimelere aşinalığım da. Bunu ne duymuşum ne de anlamını yakıştırebiliyorum. Sade ben değil, o yaşı olanlar da merakta, düşüncede.

Muzaffer Ağbi’m benim! Şıp diye açıkladı: “Öncesini de içine alan kanun yapacaklarını söylüyor” dedi, “Şimdi suç sayılmayan eylemleri de yeni kanunlarla suç kapsamına alacak, kanunları da geriye dönük uygulayacaklarmış yani.”

Muzaffer Ağbi’m, o üç TİP’liden biri. 1927’li. Adını duymuşluğum var. Gazetecilik ve muhasebecilik yaptığını biliyorum. O kadar. Yüz yüze gelişimiz, biz Selimiye’ye götürülürken oluyor ilkin. İzmit Emniyeti’nden aldılar onu, askeriyenin arabasına getirdiler, yanıma oturtular. Âdeta iki bükümdü işkenceden. Ağzı sinkaflıydı. Öyle tanıştık.

İnsanın öyle büyükleri olur ki sözleri, uyarıları ile etkiler insanı. Bir karmaşa içinde yaşıyor, bir ara dönemden geçiyorsunuz diyelim, doğruyu seslen-

direrek sabaha erdirirler sizi. Enver Aytekin –ki Kartal-Maltepe Askeri Cezaevi’nde tanıdım onu da– Kerim Korcan, bir de Muzaffer Ağbi’m öyledir benim için. Şimdi üçü de yok. Muzaffer Ağbi’yi 1994’ün bir nisan ilkbaharında, Karakamış’ta, ikindileyin toprağa verdik.

Hemşerimiz bir gazeteci, bizim memleketin üç “unutulmaz” isminden söz ediyordu geçende. Diyordu ki: “Bunlar birer kültür ambarı ve kitap kurduydu.” Gazetecinin üç kurdundan ikisi yabancı. Ne okumuşlardır, okuduklarını niye ambara çekmişlerdir, bilmem. Biri de benim Muzaffer Ağbi’m. İyi bilirim. Şüphesiz, gazetecinin dediği gibi. Ama o kadarcık değil. Fazlası da var.

Sadi Koçaş’ın “mâkabline şâmil”inden sonra halka oluyoruz Muzaffer Ağbi’nin etrafına. Geçmişe dönüklük hangi tarihe kadar gider acaba? Hangi eylemleri kapsar? Bunun merakındayız şimdi de. Her kafadan bir ses. Karmaşa. Gürültü. Muzaffer Ağbi’m, “Çocukluğu bırakın!” dedi, “Cezalar geçmişe dönük olmaz. Hukuk prensibidir bu.”

Ferahladık ama, öylesine. Çünkü bu sefer devletin yerine koyup öyle sıkıştırıyoruz kendimizi: “Ulan, siz yapıyorsunuz ya!” diyoruz. “Elçiyi kimin kaçırdığı ilgilendirmez devleti!” diyoruz. “Yakaladığımı öperim, bilmiş olun!” diyoruz. Muzaffer Ağbi’mi görecektiniz; bir dövmediği kaldıydı bizi. “Cezaların şahsiliği vardır” dedi, “Örgütlü suçlarda bile ceza ilgili örgüte kesilir, bir başka örgüt ortak edilmez cezaya.” Doğru. Doğru da ya uyulmazsa buna? Soruyoruz yeniden: “Siz ince düşünmüyorsunuz da ben mi devlet olarak ince düşüneceğim lan?” diyemez mi devlet? Yenice’sinden bir Yenice daha yakıp cevapladı bizi Muzaffer Ağbi’m: “Diyemez!” dedi, “Gerillanın kanunu yoktur. Ama devlet kanuni örgüttür. Kanuna uymak zorundadır. Uymazsa devlet olmaktan çıkar.”

Hukuk mantığıyla sokaktaki düz mantığın birbirinden nice ayrı şeyler olduğunu o güne kadar böylesine çıplak –itiraf ederim– görmedim.

Bereketli ülkeyiz. “Asmayalım da besleyelim mi!” diyenler oldu. “Devlet bazen ‘rutin’in dışına çıkabilir” diyenler oldu. Hem de ricalden. Muzaffer Ağbi’mi her vesileyle hatırlıyorum. Hele ki millî hassasiyet edebiyatının meydan aldığı günlerde. Bakındı! Şimdi de ne hatırladım! Muhtıra’dan bir buçuk ay önceydi. Sendika’nın mitingi var. Bulvar, gerilimli. Kürsüdeyim, konuşuyorum. Karıştı ortalık. Kürsüden nasıl alındım, merdivenden kimler nasıl çekilediler, komünizmle mücadele ise birinci vazifeleri niye korumalara bıraktılar beni? Hepsi meçhul! Baktım emniyetçilerin arasındayım... Linçten döndüm.

Zaman zaman takılır kafama: Hangi hassasiyete dokunmuştum ben? Meçhul!

Muzaffer Ağbi’m sağ olsaydı hem daha şık hem daha köşeli anlatırdı hukuk’un hassasiyet’e üstünlüğünü. Ve cezanın yargı tarafından verilmesi gerektiğini.

Sağlığında bunları hiç konuşmadık değil. Ama Muzaffer Ağbi’m, bildiklerimizi de güzel anlatırdı.

Düşündükçe bir de neye takılırım: O bir “kitap kurdu” muydu? Evet. Ama “kültür ambarı” mıydı? Hadi canım! Bildiğini istif etmez, paylaşırdı o. Rehber olurdu. Çok şeydi, her şeydi Muzaffer Ağbi’m!

“Adam” dendiğinde o gelir aklıma. Hasretim artar.

HASİBE ÇERKO

BAHÇE

Dinmiş, acısız, eski rüzgârı arıyordum. Küçük, sarı saçları olan bir çobanı arıyordum. Gündüz çiçeklerinin kokularıyla insanı sarıp sarımalayıveren o uzak bahçede ydım. Uzaktı bahçe. Çok uzağa götürülmüştü. Ve dindirilemez titreyişle titredi. Kederli, günahkâr ölümlülerin tadabileceği türden acı çığlıkları loş, derin vadide yankılandı.

Çayırılar, durmadan çiy salgılayan bir yaratığa dönüşüyordu; çiyli, sarhoşça sallanıp duruyordu çayırılar. Hiçbir şey dindirilemezdi. Özlemek dindirilmezdi. Rüzgâr, otların üstünde ıslanmıştı.

Zamana ne olmuştu? Zaman, o ağaçtan bu ağaca atlar gibi koşarak tırmanıyordu. Ay ışığı bir miktar tutulmuş, emilmişti ağaçlarda. Zamanın başucunda kanlı bir kılıç duruyordu.

O eski bahçeye ne olmuştu? Ay, bitmiş bir kar gibi kasılmalar içinde eriyordu. Bu yüzden yerdeki otlara ve otların arasındaki uzun yapraklı çiçeklere solgun bir ışık vuruyordu. Sarıgözlü düş hayvanları tepelerden inip gelmişti. Ağızlarında ateş, duyulmamış bir gürültüyle kükrüyor, sonra kayboluyordu.

Aya ne olmuştu? Bulutun ucunda tozlaşan inci çiçeğimize, kardeşimle biz yalnız, kırlarda beraberken öpülen incilerimize. Ama eski bahçenin kırlarına ne olmuştu? Yol kenarında biten gülağaçlarının adacığı o kırların taze bahar köşesiydi. Varlık çağıydı. Böyle doldururduk içimizi al kanla.

Şelaleye dayanmışız, o güllerin suyunda donup kalmışız gibi bir his bende. Mekânın havasındaki muazzam bir doluluk, tuhaf, ürkütücü bir karaktere bürünerek heyecan uyandırıyor. Bu his zamanın kıyılmadan kalmış sinir uçlarından titişimler, dalgacıklarla ulaşıyor. Yüreğimde fır dönüyor şelaleler, güllerin çağı.

O çocuğı arıyordum. O küçük çobanı arıyordum. O küçük çobanın burarda bir yerde nefes aldığını, tehlikenin farkına varmadığı için, korku duymadığı için orada, o mavi vadide koyunlarını gütmekten keyif aldığını biliyordum.

Koşarak koyu mavi o gecenin içindeki boğazdan buraya indim. Hatıralarımın kasvetle salınan ya da uyuyan ağaçları kuruyordu. Ağaçların her yanı yaraydı. Ne zordu beklemek yarayı.

... Gördüm tanınmaz olmuş o heybetli ağaçları. Canlarım, uykusunu yitirmişti. Yine de hafifçe dalgalıydı. Zaman henüz gelmemiş, yaşanmamış olan bir zamanken bahçe eski bahçe ama kayıp bir zamanın doluluğunda yitirmek üzere olan o kederler içindeki bahçeydi. Bu uzamdaki bahçe, o hatıralarımın evrenindeki bahçeden bambaşka bir şeye dönüşmüştü. Bu vahşi kederler evrenindeki biçimler o dingin hatıralar evrenindeki biçimleri yiyorlardı. Ve ben, küçük bir kız çobanı arıyordum. Sarı saçları ensesine dökülmüş tanrısal bir çocuğı arıyordum. Varıp da gidebileceğim, biçimlere dokunabileceğim en son zaman parçası

bu bahçede dalgalanıp duran şey olduğundan eğer bahçenin dışına çıkarılmazsa bulabilirmişim.

Bunu nasıl bildiğimi bilmiyorum. Bildirilenin ne olduğunu bilmiyorum. Bildirilen bir durum da yok, bu yalnızca bir kâbusun eşiğini aşındırışım gibiydi.

Varıp da gidebileceğim en uzak zaman parçası kuşlardı, buradan kanat vuruşları görünebilen kuşların içindeki derin, karanlık bir çılgınlıktı. Karanlıktı. Simsiyah dipsiz uçurumdur. Demek rüzgâr, esmeyi o dipsizlikten almıştı.

Burası çürümelerin uzamı mıydı? Bu kadar ölü ağaçla ne yapıldı bir bahçede? Yenilip bitirilmiş eski zaman bahçelerinin bilgisinden yoksunluk serseme çevirmişti. Çaresizdim. Deliler gibi koşarak geldiğim şey bu kâbuslar mıydı? Ama ölen her ağacın gövdesinde dağılıp yokolmayan bir uç vardı. Bir tüyden kat kat ince, esnek, soyuta daha yakın göz ucu gibi hoş bir aklıla bekleyişle kalan uç. Dirimin kahkahalar atarak çiçeklenmesi, sonsuz dirimsellik buzunun üstünde donup kalmış bir kan yürütücü. Durmaksızın kanı taşıyan kanat, kuğu belki.

Böyle, umutsuz durumuma az güven getiriyordum içimden konuşarak. Kar taneciği denli hafif, kuytu köşeye gizlenmeyi seven özge tanecik kalbime sokulmuştu, oradaydı işte. Cam yüzeyde kayarak, titreyişle gelen kirazın ruhu. Orada, kuru yaprakların anısı arasında tutunmaya çalıştı. Kanın sarı ağları, limitsiz ağları içinde ne kadar tutunabilirse eminim o kadar neşeli olurduk ikimiz. Fakat oradan gitmem gerekti.

Kalbimin yapraklarını, ağaçlarını birer birer büküp bir kar taneciğine sığdırarak hem de. Kanımın buzunda dirilişler bohçasının ağır iç katmanlarını taşıdığı belli bile olmamalıydı.

Bu ağırlı zaman, kocaman çürüyen bahçe sığdırılmıyordu bir tek uca hem de.

... Küçük çoban gecenin kuzgun gölgelerini üstüne çekiyordu. Ve ben buradan gitmezsem gölgeler o küçücük hap edecekti. Tıpkı bu zalim bahçenin o hatıralarının bahçesini yok ettiği gibi, görülmemiş bir biçimde yok edecekti küçücük gölgeler.

Nerden geldiğini anlayamadığım bir çılgınlığın içinde gibiydim. Anafor beni tutmuştu. Anafor beni hep gitmek istediğim o yere atmak için sıkıca tutmuştu. Sarmalanmıştım. Merhamet gösterilmişti. Hep gitmek istediğim yere ve nasıl bir yer olduğunu bilmediğim oraya atılmak, çıkamamak, her solukta ateşten ateşe koşmak, korku hayvanı gibi yalpa vura vura... Merhamet gösterildi. Birden küçük çobanı gördüm. Az ötemde duruyordu. Koyu mavi gecede hafif eğimli tarlalar göz alabildiğine uzanıyordu. Kalın mavi karlarla örtülmüştü yüzeyleri. Ortalıkta bir fiske rüzgâr, ufak bir kıpırtı yoktu. Kuzey ve güney yamaçta kırmızı çam fidanları donuk heykeller gibi dikiliyordu. Koyu mavilik, o heykellere gerçekdışı bir görünüm kazandırmıştı.

Küçük, ağaçsız açıklıkta yosun bağlamış bir kayanın dibinden akan suyu seyrediyordu. Yorgun gözkapakları dikkatli bir dalgınlıkla açılıp kapanırken koyunlar kayanın dibindeki yosunlar ve dikenleri yayılıyordu. Çiçek özlerinin içinden keyifle bir sıvıyı çıkarıp içiyordu her bir koyun. Küçük, dereciğin kıyısına yakın bir yerde dizlerini kara vermiş oturuyordu.

Bir kardelen miydi? Ne olmuştu onu böyle kendinden alan, alıp bilmediği ama hep gitmek istediği bu zamana atan şey.

Sarı saçları bir ipek çilesi gibi boşalmıştı, ensesine akıp duruyordu. O, saçlarının sarı ipeğini unutmuş muydu? Hiç kimseyi göremeyecek denli dalgın, boynunu uzatmış bir kardelene yoğunlaşmıştı. Koyunları unutmuş, bahçenin dışında bambaşka bir zamanın içine geldiğinin farkına varmamıştı. Dokunan neydi dizlerine? Hangi zaman parçası tenini ısıtıyor, buz gibi yakıyordu dizini. Elini narince yapraklara değdiriyor, yine farkında olmadan yakasındaki tozları silkeliyordu. Ayın altında şırıltıyla akan su, tozlar içerisinde parlıyor muydu? Ben dibinde oturmuş da onu görmek için çabalıyor muydum? Ben kimdim? Saydamlığı buralarda, bu yabancı kıyılarda, bu doğmamış zamanın kıyısında arayan bir balık gibi donakalmıştı.

Meleğim benim, kurtarılmayı beklemiyor muydu? Kurtarılmayı bekliyor, delice arzuluyordu da yaklaşmakta olanın dehşetini seziyor muydu? Burada umutlar yoktu. Saydamlık tortulanmış, taş basılmıştı saydamlığın döşüne.

Tanrısal güzellikteki küçüğüm, başını ani, yumuşak bir kaldırışla omuzlarının üstünden sağına, kuzeydeki çamlara döndürdü yüzünü. Az çok tedirginlikle bir şeyi görmeye çalışır gibi uzun uzun baktı. Temiz hava göğsünü acıtmıştı ki sağ yumruğunu koyup ovuşturdu, minik ellerinin yumruğunu karlara bıraktı, her şey bitmiş, zamanı gelmiş gibi yeniden kırmızı çam ormanına baktı. Bağırış çağırış uyarmalarımın anlamsız olduğunu öğrenmiştim. Biz, o ve koyunlarla aynı düzlemde olmamıza rağmen ayrı ayrı anforlarla sarmalanmıştık. Aramızda saydam duvarlar vardı. Ona dokunmak isteyip de dokunamadığım zaman anladım bu tüyleri diken diken eden, acı duvarı.

Gece kuşu neden çıkmıyordu hala. Sanki bunu istiyordu o. Gece kuşu ötüncü nasıl karmaşık bir duygu kaplardı içimizi o bambaşka çağda.

İşte küçük çoban böyle bir gecenin içine dalıp gitmişti. Gevşekçe, elini yüzüne kapatmıştı.

“Bütün bu acılar bir rüya olsun Tanrım,” der gibi bir şeyler mırıldanıyordu.

Aşağılarda sakince akan nehre baktı ellerini indirip –aşağıda, taşların orada birleşerek ensiz dereyi oluşturuyordu kar suyu–. Derenin kıyısında yıllanmış kiraz ağaçları vardı. Yaslı kiraz ağaçları toprağın bütün sızısını emmiş gibi titriyordu. Coşkun sular gövdeyi açlıkla yaladı, burgaçlar yaparak aktı sonra. Çıplak kökler, hayaletsi bir biçim almıştı; o köpüklerin girdabından ürkmüş gibi sessizce çığlıklar atarak kayaların üstünde geriyorlardı pençelerini.

... Küçüğüm, elleriyle yeniden ve sınıksız örttü yüzünü. Kardelen, boynunu kırıp ona doğru eğildi. Kırmızı çamların ciğerleri delen kokusu, sanki bir çığlığa dönüşüyordu. Kayanın dibindeki koyunları yerinden uğratan o çığlıgımsı koku sarı saçlı çobana kurşun gibi saplanmış ve onu bir damlacığa dönüştürmüştü. Kardelenin yaprağına sınıksız tutunmaya uğraşan bir damlacık çiye.

İşte böyle bir bahçe, böyle bir çağdı o gece delice bir heyecanla koşup gittiğim.

SADIK YALSIZUÇANLAR

YÜZÜN İÇYÜZÜ

Dedemin yüzü böyleydi. Ona bakınca yüzün hiçbir süsleme barındırmayan bir sadelik olduğu görüldü.

İki göz, bir burun, bir ağız ve alın görünmezdi.

Onu deniz gibi gördüm. Dalgaları vardı ama onlar celallendiğinde belirirdi.

Alnı denizin ortası gibiydi.

Gözleri denizin en derin yeri idi.

Gözlerine bakamazdım.

Bakınca kaybolurdum.

Çocukken birkaç kez kaybolmuştum. Ondan daha tuhaf bir kayboluş.

İki kaşının arasında bir yazı vardı. Onu okuyana değin bu yüzün sıradan bir insan yüzü olmadığını hissedememiştım. Hissettiğimde olanlar oldu.

O yazıyı okudum.

Orada neyi okuduğumu söylemeyeceğim. O benim sırrım, onu fâş edemem. Ama her şeyin o üç harften ibaret olduğunu söylemeliyim.

Onu okuyunca, dedemin yüzünde kendimi gördüm.

Yüz birdi. Orda bir'i gördüm.

Dedemi ilk gördüğümde on yedi yaşındaydım. Şiddetli bir tipi evleri, sokakları, insanları, şehri kuşatmıştı. Akşamdı. İki odalı, kerpiçten, sade bir evde yaşıyordu. Uşak'ın kenar mahallelerinden birinde, eski bir sokakta.

Onu görünceye kadar kıvrandım. Nasıl bir ateşte yandığımı anlatamam. Ona ulaşana değin yaşadıklarımı da anlatamam. Sır olduğundan değil, anlatmak o kadar zor ki. Nesini anlatayım ayrıca? Bir sızı önce. Sonra tutkulu bir bağlanma. Sonra muhabbet. Sonra aşk. Sonra şevk. Sonra varlık. Sonra yokluk. Sonra hüznün. Sonra boşluk. Sonra belirlenimsizlik. Sonra renksizlik. Sonra şekilsizlik. Sonra? Sonrasını hatırlayamıyorum.

Sonra sonra büyüdü büyüdü bütün varlığımı kuşattı. Ama hâlâ adres yok. Beni bir semendere dönüştüren bu ateş neydi? Bunu bilmiyordum. Sadece yaşıyordum. Yerimde duramıyordum. Her şey o kadar zorlaşmıştı ki. Sonunda onu buldum. Dedemi. Dedem meğer benim kadim zamanlardan beri tanıdığım biri. O'nu farklı yerlerde ve zamanlarda görmüşüm. Yollarımız kesişmiş. Çok karşılaşmışız. Aramızda bir hukuk oluşmuş. Sadece o değil, civarındaki birçok insanla da bir biçimde buluşmuşuz. Bu buluşma yeni değil. Ama öncesinde hiç olmayan bir şey var. İşte o sırrı ancak, iki kaşının arasındaki yazıyı oku-

yunca anlayacaktım. Orada üç harf diyorum ya aslında tek harf vardı. Ona elif diyelim isterseniz. Elif deyip geçelim. Bir yani. Bir diyelim. İki demeyelim. İkilik olmasın. İki deyince bir aykırılık başlıyor. Oysa ondan kurtulmak için buradayım.

Dedem yerde, minderin üzerinde, bağdaş kurmuş oturuyordu. İçeride birileri vardı. Odaya girince bir şey oldu. Onu da anlatamıyorum. Her şey değişti. Yüzüne bakınca daha farklı bir şey oldu. Onu hiç anlatamam. Sonra gözlerine baktım. Yandım.

Daha önce de yanmıştım. Ama bu başka idi.

Ne öğrendiysem dedemden öğrendim. Ne gördüysem ona bakınca gördüm. Ne zevk ettiysem ondan. Onun o olduğunu öğrenene değin sürdü bu. Bütün bunları yüzünden okudum. Yüzü kitap gibiydi dedemin. Ona bakınca şeylerin içyüzü görünürdü. Yüzünün içinin yüzü vardı. Oraya bakardım. Oraya bakınca göz de kayboluyor. Gören de görünen de göz de bir oluyor. Bir olunca iki kaşının arasındaki yazılar da siliniyor. Derlenip toplanıyor, bir noktaya dönüşüyor. Nokta sadece. Her şey o. Dedemin yüzünü bir akşam nokta gibi gördüm. Ona bakınca onun gözüyle kendime baktığımı fark ettim. Dedem beni bazen o noktanın içine çekiyordu, bazen farka getiriyordu. Farka gelmenin ne olduğunu nokta olmayan bilmez. Bunu da size anlatabileceğimi sanmıyorum. Bu anlaşılabilen bir şey de değil. Bunu tadınca insan artık hiçbir şeyden zevk alamıyor. Her şey anlamını yitiriyor. Anlam da kalmıyor. Anlayan, anlaşılan anlam olmayınca sadece nokta kalıyor.

Dedemin yüzünün rengi yaşlandıkça aklaştı. Bembeyaz oldu. Sık sık gördüğüm için bunu zor fark etmişim. Ama o, o kadar çok fark ettiren biriydi ki. Bazen cem ettirir bazen fark ettirir bazen beni hallaç pamuğu gibi atar bazen öper okşar bazen kaybolur bazen görünür bazen güler bazen ağlar beni de ağlatırdı. Bazen tenhaya çekilir, bir ‘ahh’ çeker, dünyanın bir yerinde tsunami olurdu. Bazen gönlünden, ‘şu şöyle olsa’ diye geçirir, anında olurdu. O dileyince olurdu. Olan olmuştur, olacak olan da olmuştur evladım, derdi. Dedemin özü ağlayınca gözü de ağlardı. Onun özü, varlığın gözbebeğiydi. Onda ikiliğin yok olduğunu görmüştüm. Yüzüne her baktığımda yeni bir şey görüyordum. Bana, bir defasında, ‘sen hepimizden yaşlısın’ demişti. Onun yüzünden devri öğrendim. Devrimi tamamladım. İnsanoğlunun devrile devrile âhire erdiğini, ahirzamanın, son vücudu olduğunu gördüm. Ondan görünen daha nice nice sırrı bildim. Kendi sırrıma erdim. Devrimi tamamladım. Bir gün, onun gönlünden tüten bir güzelin, ‘Allah görmekten usandım! Allah görmekten usandım!’ dediğini duydum. Her görünen dost yüzü, ondan ayırmam gözü derdi bazen.

Dedemin dergâhı yoktu, yeryüzünü dergâh olarak gördü.

Civarına daha çok insan toplanmasını isteyen bir dervişine, elleriyle varlığı kavrayarak, ‘evladım al işte sana cemaat, bütün varlık cemaattir’ demişti.

Dedemle ilk karşılaşmamızda yüzümün çıplaklığını hissettim. Bir yokluk, bir yoksunluk oldu. Beni amaçlayan bir yakarma... Bu bir talepti. Kurtulmak istiyordum. Binlerce yıldır devrile devrile gelmiştim. Etin yükü ağırdı. Tutukluydum. Kafeste kuş gibiydim. Özgürleşmek istiyordum. Prangayı kırmak, kafesi parçalamak, ait olduğum yere gitmek istiyordum. Asıl yurduma... Etin yükünden kurtulmak... Dedem benim kurtuluşumdu. Gözlerine bakınca, ötekinin nasıl insan için zorunluluk olduğunu görmüştüm. Onunla karşılaşma yüzyüze olmuştu. Yüzünde giz vardı dedemin. O yüz asla yazılamaz, resmedilemezmiş. Şimdi anlatmak istediğimde tekrar fark ediyorum. Yüz yüze ilişki böyle bir şeymiş meğer. Her türden dolayım yok oluyor. İnsan soyunuyor.

Dedemin yüzünü görünce O’na teslim oldum.

Anlama, anlatma, betimleme, bilme, aktarma eylemleri anlamsızlaştı.

Meğer bu eylemler şiddetin ta kendisiymiş.

Bunu anladım yüzünden dedemin.

Tasarımlarımı yıkmam gerektiğini öğretti. Benimin varoluş zeminini sarstı, yıktı, beni yeniden yaptı.

Yaptı diyorum ya, bunun giderek bir katılma, kendine katarak yok etme olduğunu fark edecektim.

Ben’im askıya alınmış, giderek ortadan kalkmış, buharlaşmış, kendi sınırlarından sıyrılıp O’na taşınmıştı.

Kendimi ona emanet etmiştim.

Dedemin huzuruna girince sadece yüzü görünürdü.

Yüzü halvetti.

Halvet ikiyüzlülüğün ortadan kalktığı bir yerdi.

İkilik olmazdı.

Sadece bir vardı.

Her şey kendinden kendineydi. Orada olan da oluş da orası da o idi.

Dedem yalnızlıktan hoşlanırdı.

Nadiren evden çıkardı.

Sessiz konuşurdu. Bazen celallenirdi.

Huzurundayken şöyle bir şey olurdu: Önce onu, civarındakileri ve kendimi hissederdim. Gittikçe civarındakiler yok olur, o ve ben kalırdık. Sonra ben de yok olurdu. Ama onu nasıl hissettiğimi bilmezdim. Sonra sonra anladım ki, beni kendine katıyor, kendi gözüyle gösteriyor, kendi diliyle konuşturuyor, kendi gönlüyle dinletiyordu.

Zikir de böyleydi.

Sessiz, sözsüz, harfsiz onda Hakkı algılamak... Bunu tattırdı dedem.

Onu görmediğim zaman yoktu. Yanında olmadığım anlarda da onunlaydım. Onun hayalinin çeperleri beni sarar sarardı. Sınırları olmayan bir ülke gibiydi dedem. Bense o iklimin içinde bir şehirdim.

Şehir olduğumu da dedemden öğrendim.

Ne öğrendimse hep ondan öğrendim.

Bir gün Uşak'tan Denizli'ye doğru yola çıkmıştık. Denizden yedi yüz kırk metre yüksekte idik. Çam, ahlat, palamut ağaçlarının çevrelediği yolda arabamız hızla yol alıyordu. Bekilli'den geçerken, Mehmet efendiden söz etti. Kendini sırlamış bir bilgeden. İnsan nereden gelip nereye gittiğini bildiğinde her şeyi bilmiş olur, dedi. Mehmet efendiye gâvur imam derlermiş. Neden acaba, diye düşünürken gönlümü okudu. Önce sahte inancın yıkılması gerek. O yıkınca gâvur oldu sandılar demek ki... Mısırî ne diyor, 'yıkıldı fikir kalem, yapıldı din ve imanım...' Hava nefesiyle ılıktı dedemin. Ulubey kanyonuna sapan yol görününce, harabelere girsene, dedi. Buğday, arpa, mısır ekili tarlaları geçtik. Harabelere geldik. Usulca durdum. İndi. Yıkıntıya doğru ilerledi. Ardından seyirttim. Elini tutmak istedim. Omuzuma tutundu. Taş kemere, mezar kalıntılarına, meydana dağınık hâlde bırakılmış lahit parçalarına uzun uzun baktı. Ağır ağır yürüdü. Böylesi anlarda dedemin gözleri şeylerin içindeki gizemi yönetiyor gibi olurdu. Sessiz konuşurdu. Bir kertenkele belirdi. Geldi, taşın üzerinde durdu. Yıkıntılara baktı bir süre. Sonra taşların arasında kayboldu. Gülümsedi. 'Yapan da o, yıkan da o, bakan da o' dedi.

Dedem bunu bana hep yapardı. Kendine katar kendi gönlünde kendi aklıyla düşündürür, o derin bağ ile beni kendimden çıkarırdı.

Arabaya bindik.

Gün ağır ağır batıyordu.

Batan gün kana benziyor, yaralı cana benziyor... diye başladı. Sesi çok güzeldi dedemin. Söyleyince gül için ah eden garip gönülleri kanatırdı. Beni tarifi imkansız bir hüznle kavırdı dedemin sesi. Vuslatından sonra sürekli sesini duydum. Sonra sesinin sesim olduğunu fark ettim. Ben söyleyince gizli bir el uzanıyor, sesimin içindeki hüzne dokunuyor, dedemle geçirdiğim o güzel günlere götürüyordu beni.

Ben diyorum ya, dedemle başlangıçta iki kişiydik. Ona bağlandım. Rabıta gerçekleşince kendinde beni eritti. Bendeki beni buldurdu. Kendimi onda buldum. Ayanıma ulaştım. Gözlerimi açtı. Önceki hâllerimi gördüm. Aman Allah'ım... Binlerce, milyonlarca şey gördüm. Neler olmuştu neler. Meğer nerelerden nasıl geçmiş, bir damla su iken bu denize kavuşuncaya değin hangi menzillere uğramıştım. Başıma gelmeyen kalmamıştı. Bir oradaydım, bir burada bir şurada. Bir o hâldeydim bir bu hâlde... Felek beni kaptan kaba koymuştu. Dedemin kucağına yuvarlanıncaya kadar yaşamadığım şey kal-

mamıştı. Onları gördükçe dehşete kapılıyordum. Görmekten usanmak bu idi demek ki. İşte şimdi ilk hâlime ulaşmıştım. Şimdi sadece ışıktım. Mor ışık. Bana Mustafa diyorlardı. Mustafa diye sesleniyorlardı. Onlar benim bu hâllerimi bilmiyordu. Bilmek acı verirmiş. Bunu şimdi daha iyi anlıyordum. Ama burada artık acı da çekmiyordum. Acı tatlı kalmamıştı. Her şey birleşmişti. Nasıl bir huzurdu anlatamam. Kimse beni incitemiyordu. İnciten kimdi, incinen, incinmek ne idi? Hepsi birdi. Bir olunca kim kimden incinir ki? İncinme diye bir şey olur mu? Kelimeler kalır mı? Kelimeler ateş gibi insanı yakar mı?

Bütün bunlar dedemin yüzünden oldu.

Köşeli bir şey kalmadı.

Daire belirdi.

Elindeki tesbihle anlattığı şey oldu.

Önce imame. İki parmağıyla kavrar, buna iyi bak, derdi. Sonra diğer eliyle uzatır tesbihi, taneleri tek tek çekerek, tekrar başa gelirdi. Devir böyle tamamlanıyor, derdi.

Devir... Her şey bu gizli içindeymiş. Ona girmek gerekiyormuş. Ona girmekten kimse kurtulamıyor. Kimse neyin ne olduğunu bilmiyor. Herkes her şeyi bildiğini sanıyor. Bildiklerimin yalan olduğunu gördüm. Bir şey bilmediğimi. Bilenin bildirenin bilginin bir olduğunu gördüm. Dedemin yüzüne her baktığımda tesbih taneleri gibi dağılan varlığımın sırrına erdim.

Eriyerek erdim. Sürünerek geldim. Ayağa kalktım. Ona baktım. Her şey Hu imiş bildim. Hu o demekmiş.

Sonra deli divane oldum. Benden benliğim gitti, hep mülkümü dost tuttu diyerek sokaklarda dolandım.

Dedem gitti. Asıl yurduna göçtü. Yıllar sonra bakınca ötekine buyurur gibi görünen yüzün sonsuza açılan bir kapı değil sonsuzun kendisi olduğunu görüyorum.

Meğer dedemin yüzü ayna imiş.

Her bakan onda kendinin içyüzünü görüyormuş.

SELVİGÜL KANDOĞMUŞ ŞAHİN

DÖNÜŞ

Berrak gür bir akıntının kenarındaydı. Bu dere hep böyle derinden ama dupduru akar. Kâğıttan kayıklar bırakırdı usul usul suya. Kayıkları batmasın isterdi. Kayıklar bir kuğu gibi süzülerek âdetâ kayarak yeşil sazlıkların arasından dibinde çakıl taşlarının yandığı derede akıp gideren sonunda derenin dönüm yerindeki yoğun sazlıklardan kendini kurtaramaz, orada öylece ıslak, buruşmuş bir hâlde kalırlardı. Önlerini açmak ister ama suya her daldığında derenin dibindeki taşlar ayaklarını kanatır, dizlerini aşan su yeni yeni kabarmaya duran göğsüne doğru çıkar, ürperir, kumral örgüleri yer yer ıslanmış kâkülleri, güneşten kırpışan gözleriyle onu derine çeken coşkunun akan sudan kendini güç bela kurtarırdı.

Yemyeşil uzanan çayırılıkta, yumuşak otlara uzanır, başının üzerinden ağır geçen pamuk kümeleri gibi öbek öbek yığılmış bulutlara bakardı. Islak saç örgüleri, inip inip kalkan göğsü, alabildiğine kızaran yanakları. Yanakları kızardıkça, güneşten sakındığı gözleri kamaştıkça başını sağa doğru çevirir, yayla yoluna, köyün bitimine bakar bakar, sonra boynu kasılır, gözleri ıslanır, tekrar bulutlara yorgun gözlerini bırakırdı. Bakamazdı uzun uzun, kirpikleri gözlerine batar, bakamazdı. Gözlerini her yumduğunda yıldızlar dökülürdü apak bulutlardan. Ali'nin dağ yamaçlarındaki topraklar gibi kahve elâ gözleri dökülürdü göğsüne, dere suyuyla oynamaktan buruşmuş avuçlarına, kızaran acıyan gözlerine...

Bir benim gözlerime bak Alim, bir beni kaçır buralardan uzaklara. Derelere kayıklar bırakalı ben sana sevdalıyım. Bak nasıl da geçti yıllar; nasıl da doldu seneler. Sen bana yakın ol. Derin gözlerin gözlerimde durulsun. O zaman sevdamız yeter bize. Bir benim gözlerime bak Alim. Ben sensiz boğulurum, sensiz kaybolurum, giderim buralardan, yaşayamam. Annem biliyor sana sevdamı. Anneler bilir, anneler her şeyi hisseder. Gür kaşlarının gölgelediği gök mavisi gözlerinde tedirgin seslenişlerle bana baktığında anlarım. Güz elması gibi her daim kızaran yanaklarına, dingin duru yüzüne hüznün çöktüğünde anlarım. O da anlar ve susar. Suskun gizli anlaşmalar yaparız yürekten yüreğe anacığım. Sessiz çırpınışlar gönderir içli dualarıyla bilirim. Bilirim ve susarım.

Sen gelmedin Ali. Ben sana yangın, ben sana sevdalı, bunu bile bile gelmedin. Almanya'da dayımın oğluna sözüm kesildi. Ellerim kesildi, kömür karası saçlarım kesildi, dizlerim ayaklarım kesildi... Sözüm kesilirken kâğıttan kayıklarım çocukluk sevdam sazlıklarda kayboldu. Kayboldu ellerin, gözlerin, endamın Ali. Hani gelecektin, söz vermiştin. Senin olacaktım, sen benim olacaktın. Köy bilir sevda-

mızı. Babam bilir anam bilir. Cümle âlem bilir. Rabbim bilir. Geceler boyu yalvarırım Rabbime bu sevda bitmesin. Beni alıp Almanya'ya gidecekler güz geldiğinde. Bir haber yolla, bir selam yolla, bir işaret küçük küçücük bir işaret. Kaçıp geleyim sana, al götür beni buralardan. Uzak şehirlere kaçalım seninle. Yüreğim yanyor dayımın oğlunun resmini gördükçe mideme kramplar giriyor. Bögüre bögüre kendimi dışarı atıyorum. Kendimi ateşlere atıyorum. Cehennemlere atıyorum yanan bedenimi. Benim içindeki cehennem, harını söndürür gideceğim cehennemlerin.

Alnı lekелendiğinde, yüreği lekелendiğinde, karmakarışık yolların, dolambaçlı patikaların çıkmazlarında, derin mağaraların dehlizlerinde, kan ve irin ırmağı akan vadilerin dibinde, ıssız yapayalnız sazlıkların bitiminde buruş buruş olmuş ıslanmış pörsümüş kâğıttan kayıkların dibinde buluyor kendini. Yolların sonunda, evlerin kirli gölgeliklerinde, lekeler sürülüyor alnına...

Son gece... Son veda gecesi. Köye veda, Ali'ye veda... Çayirlara, kuşlara, ağaçlara, menekşelere, gelinciklere, körpe kuzulara, gürül gürül akan pınarlara veda. Dayısının oğlu Hamza, iri kıyım, kara gür bıyıklarının altında dudaklarını hep kemiriyor. Sivriile sivriile kararmış gözleri yüreğine batıyor. Ellerinde kınalar, kına kokusu cennet kokusu. Ellerinde yangınlar, kına taşına giderken terleyen avuçları. Ali'nin kumral saçları, tükürüğüyle köpürte köpürte sürterek kına taşından ellerine bulaşan ıslaklık. 'Seni alır kaçarım. Uzaklara kaçarım' diyen Ali'nin arkasından soluk soluğa koşması... Yanık yüreğinden çağıldayarak akıp gelen, ovalarda, dağlarda, pınarlarda yankılanan türküsü... *"Karadır kaşların ferman yazdırır; bu dert beni diyar diyar gezdirir... Ormanların gümbürtüsü başıma vurur; nazlı yârin hayali karşımda durur...."*

Garez, karanlık gecelerin içinden gelir sinsice. Masum, tertemiz alınlar kirlensin lekелensin diye gelir. Pusu kurar gecenin en karanlığına. Umutların tükendiğinde gelir. Sabrettiğinde, teslim durağında gelir. Şahitler dizilir bahçeye, her şey üryan olur. Leyla'nın son gecesi. Leyla'nın teslim gecesi... Leyla'nın karanlık gecesi. Tükenir umutları. Şahitler gelir. Beyaz gelin ayakkabısında bir mektup. Bir mektup gecenin intikam yeminlerine açar kendini. Bir mektup beyaz sayfasında karanlığın gölgesi, pusunun, intikamın gölgesi. Leyla bir ince kız. Leyla köyün kuytularında büyümüş zarif bir nergis gibi boynu bükük. Kara gözlerinde keder demlenmiş, sevdasını mayalayıp gömmüş en kuytusuna. Leyla teslim durağında. Beyaz ayakkabısında son gece bir mektup. Kahır yüklü sevda yüklü pususu yüklü aşk yüklü iftira yüklü bir mektup.

Şafak sökerken, gelin gideceği evin bahçesinde, çeşmenin yanında, incir ağacının dibinde. Bir titreme nöbeti geçiriyor. Üzerinde beyaz gelinlik, omuzlarında ince kırmızı bir şal. Babasının elleri, annesinin yüreği titriyor. Etraflarını sarmış tülbentli kadınlar. Kocaman kadınlar, adamlar. Âdeta gözlerine öç, acıma, merhamet yüklenmiş öylece bakıyorlar. Hamza çıkıyor aniden, ne zaman gelmiş, ne zaman gidiyor farkında değil. Sabahın soğuk yeli titretiyor ince nazenin bedenini...

Leyla gelmiş. Yatalak annesini görmeye gelmiş. Köyün toprak yollarını rüzgâr gibi geçmiş... Çeşmenin hemen dibinde ahşap ev öylece durur. Güz elması yanakları solmuş Zahide nine, deniz mavisi gözleri artık griye çalarken cumbanın gerisinden hep çeşmeye bakar. Yıllar geçti o hep çeşmeye bakar. Leyla'nın alınına leke sürüleli, uzak kalabalık şehirlere gideli, cumbanın derin gölgeliğinden çeşmenin akan suyuna akıtır gözlerini yüreğini dertlerini özlemlerini... Körpecik kızı karanlık lekeli evlerde konaklayalı, uzaklardan kara haberler gelmeli gözlerine perdeler iner, özlem yüreğini dağlar. Leylânın uzun siyah saçları urgan olur, kara derin gözleri kuyulara döner, boğulur derinliklerinde...

Evlatlar büyür, evler dolup taşar, torunlar evlenir; göçler, gurbetler, kavuşmalar, ölümler derken zaman su gibi akıp geçer... Evin direği Alkutlu kabristanlığına yolculanır. Zahide ananın gözlerine acının ve hüznün gölgeliklerinde Leyla'nın endamı düşer. Yürüyemeyen ayaklarına son dermanı yükleyerek âdeta sürüne sürüne gelir cumbanın önüne. Bir gün bir gün belki gelir diye hep bekler.

Erkeğin yakışıklısı olmaz, güzeli endamlısı olmaz. Erkeğin, sarıp kuşatması, sancıları dindirmesi, çekip kurtarması, merhameti vardır. Kapı gibi Dursun Ağa'nın oğlu Halil çıkageldi bir gün çalıştığı eve. Önce tanıyamadı. Anlayamadı memleketlisi, köylüsü olduğunu. Yılların yorgunluğu, taze bedenini yıpratmış, artık ağaran saçlarını civeiv sarısına boyarken, yanaklarına allığı, gözlerine rimeli daha bir koyu çekerken... Halil ne buldu ki bende deyip duruyor, bir anlam veremiyor. Şimdiye kadar kimseler varmamış Halil'e. Küçücük kara gözleri, iri somun gibi elleri, dev gibi cüssesiyle Leyla'yı etkiliyor. Her gelmesinde eli kolu dolu geliyor. Diğer kızlar kapı aralarından, pencerelerden merakla ve imrenerek bakıyorlar. Onları da böyle sahiplenilen birisi olsa ah olsa. Bu kuytulardan, bu kirli bulanık derin kuyulardan çekip çıkaran alnı ak bir babayiğit gelse ah gelse. Leyla'nın solgun yanaklarına al basıyor, yüreğine bir sıcaklık yayılıyor. Avuç içleri terliyor, kınalar sürüldüğü o son gece, sahipsiz kaldığı, kimsesiz kaldığı köyden sürgün edildiği o gece geliyor aklına. Yutkunmak istiyor, ağlamak istiyor ama gözleri kupkuru, bedeni kasılıyor. Üzerinden geçen onca erkek bedeninin kirini, hıncını, hazzını, duyumsadıkça içi dışına çıkıyor. Kendini lavaboya zor atıyor. İçindeki tüm safrayı boşaltıyor. İçi parçalanıyor. Tüm pisliği öylece kusmak istiyor yüreği parçalanırken lime lime dökülürken eteklerine, fersiz bacaklarından ayaklarına kan sızarken öylece kusmak istiyor.

Bahar yollara, çiçeklere, kuşlara, börtü böceğe gelmişti. Pencereyi açmış odayı havalandırıyordu. Pencereden içeriye doğru uzanan, gelinler gibi olmuş erik ağacından kopardığı bahar tomurcuğunu kulağının arkasına, sarı saçlarına sıkıştırmış, köyünü, anasını, gürül gürül akan pınarları, uçsuz bucaksız yaylaları düşündü. Anasının artık yürüyemediğini, kötürüm olduğunu duydu. Duydu ve bir yumru oturdu içine, yutkunamadı, sanki nefes alamadı, boşalıp ağlayamadı. Kaç yıl geçti. Ah bir kere daha görebilseydi.

Erkeğin yakışıklısı, endamlısı, güzeli olmaz. Endamına hayran olduğu, ela gözlerine vurulduğu Ali sır oldu. Kayboldu en zor günlerinde. Köyün toprak yollarını gece vakti köpekler deli gibi havlarken, uzaktan kurtlar ulurken terk ettiğinde on yedisindeydi. Yıldızlar pul pul dökülürken, samanyolu karanlığı öylece yararken, ayakları kanarken, zayıf çocuk bedeni korkudan titrerken öylece bırakıp gittiler kasabanın ortasına...

Issız bir gece yapayalnız bıraktıkları kasabaya geldiğinde, dağ gibi Halil, sarıran kuşatan Halil yanındaydı. Yüzü gözü sivilceler içinde, çiçek bozuğu çehresi her daim kızaran ama küçük siyah gözlerinde tılsımlı bir sevgi halesi yıpranmış çileli yüreğine bir yol bulmuş Halil. Bir dağ gibi, iri ellerinde küçük elleri erirken, zayıf bedeni yetişkin kadınlığından soyunup on yedisinde terütaze gencecik olurken, omzuna yaslanırken, bedeniyle bedenini temizlerken, arıtırken tüm kirlerden, kalırken, gitmezken, terk etmezken... Halil bir deli adam, tutup koldundan getirdi onu buraya, kirlendiği, lekелendiği kasabanın tam ortasına. Önce kaplıcalara gittiler. Yıkan, arın, temizlen, abdest al diye yumuşak ama kararlı seslendi Leyla'nın gözlerine bakmadan. Anasıyla geldiği günler geldi aklına. Boy abdesti almadan çıkarmazdı annesi onu hamamdan. 'Kızım bu su şifalı, tüm dertlere şifalı' diyerek kaynar sulara kızaran ayaklarıyla 'soğuk soğuk çok soğuk şifa ver Ya Rabbi' diyerek girerdi. Fokur fokur kaynayan şifalı sularda yıkandı Leyla. 'Soğuk çok soğuk Ya Rabbi şifa' diyerek tüm dertlerinden, tüm kirlerinden arınma duasıyla abdestler aldı... Kızaran köze kesmiş bedeni pelteleşmiş halde yüzü gözü kıpkırmızı, gözleri kan çanağı dışarı çıktığında beyaz elbiseler giydiğinde, saçlarına yarım bir örtü doladığında, çamların dibinde Halil'i gördü. On yedi yaşındaydı, körpeydi, saftı, uçarıydı, elleri yüreği yanıyordu...

HANDAN ACAR YILDIZ

KAYIP

Gerçek'i, loş ışığın arkasına saklanırken gördüm. Adımlarının sesi duyulmasın diye parmak uçlarında yürüyordu. *Gerçek*, gizlenmek için loş ışığı tercih edecek kadar zekiydi. Çünkü loş ışıklardan, zifîrî karanlıktan şüphelendiğim kadar şüphelenmezdim. Kimse loş ışıklardan karanlıklardan şüphelendiği kadar şüphelenmezdi. İşte bu yüzden *Gerçek*, hep loş ışığın arkasına maharetle gizlenirdi. Ben onu önce şüphelendiğim karanlıkların ardında arar, sonra bulamayınca er ya da geç loş ışığın altında bulurdum. Ancak bu kez her zamankinden fazla yıkıldım. Çünkü çok ağırdı *Gerçek*. Gizlendiği kişiyi görmeyen safın, gizlenmeye devam etmesinin komikliği de yoktu *Gerçek*'in üzerinde. Işığa yaklaştım. Asıl dinlerini herkesten gizliyormuş sevdiklerim. *Gerçek*'i gördüğümde öğrendim bunu da. Onları *Gerçek*'le aynı mağarada ve onun arkasında gördüm. Gizli gizli Tanrısızlık'a tapıyordu sevdiklerim. Secdedelerdi. Gözyaşları içinde yalvarıyorlardı; hıçkırıkları, seslerini boğuyordu ama ben onların sesini her renkte tanıdığım için söylediklerini anlıyordum. Yalvarıyorlardı. 'Ey Tanrısızlık, beni kulluğa kabul et! Ey Tanrısızlık, bana sonsuz güç ver!' diyorlardı. Sevdiklerim gözümde irtifa kaybedince yere çakılan ben oldum. Onların düşüşü, benim yara berem oldu. Kendimle aram açıldı, barıştırmaya gücü yeter miydi kutsal metinlerin? Sağ omzumla sol omzumun arası açılmıştı, barıştırmaya gücü yeter miydi meleklerin? Sözle aram açılmıştı, barıştırmaya gücü yeter miydi yazının?

Gerçek, hâlâ benim onu görmediğimi zannediyor, ses çıkarmamaya çalışıyordu. Sonra başımı çevirip Tanrısızlık'a bakmayı akıl ettim. Maymun şeklindeydi. Çirkin suratında korkunç bir gururla, secde edenlere bakıyordu tepeden. Yerdekiler öyle samimiydiler ki ibadetlerinde. Tanrı'ya tapanlar arasında bile böyle gözyaşı döken görmemiştim. Tanrısızlık'ın suratındaki alayı görmelerine imkân yoktu. Tanrım, Tanrısızlık ne kadar da kibirliydi! Tanrısızlık'tan güç istiyordu sevdiklerim. Maymun şeklindeki Tanrısızlık, her birinin kulağına tek tek eğildi. İlk güç kaynağını fısıldadı. Bundan daha büyük güç yoktu. Secdedekilerin elleri Tanrısızlık'ın eli gibi tüylendi bunu duyduklarında. Parmakları kalınlaştı. Elleri yavaşça secdeden çözöldü. Parmaklarının gücüne secdenin gücünden daha fazla inandılar; Tanrısızlık'a kul olmanın ilk icazetini de almış oldular böylece. Her güçlü parmak gibi, secdeyle arasına gevşeklik girdi Tanrısızlık'a ibadet eden sevdiklerimin. Tuttukları her şeyi koparacakmış gibi kalınlaştı kılı parmakları. Tuttuğunu koparan kullar sınıfına girdiler. Sonra her birinin kulağına ikinci güç

kaynağını fısıldadı Tanrısızlık. Her iki güce sahip şekilde secdeden kalkanların yüzleri tıpkı Tanrısızlık gibi kılıklı hâle gelmişti. Yine de Tanrısızlık'tan onlara bulaşan kibir, yüzlerinden okunuyordu. Ben onları görsem de onlar beni görmüyordu. Ağızları yan döndü sonra. Yan dönmüş dudakları çatal şeklini aldı. Çeneleri bir sapanın altı gibi uzadı. Birbirlerine bir şey söylemek istediklerinde dudakları yana doğru geriliyor, elleriyle çenelerini aşağı doğru çekerek, kelimeyi karşındakine fırlatıyorlardı. Kelimeler, ulaştığı kişiyi ya öldürüyor ya da yaralıyordu.

En sevdiklerimin asıl dinlerini gizlediklerini öğrendim loş ışığın ardında. Sevdiklerim loş ışığın ardına gizlenmişlerdi. Tıpkı *Gerçek* gibi... Çünkü loş ışıklardan, zifirî karanlıklardan şüphelendiğim kadar şüphelenmezdim. İçimdeki bütün kelimeler birden soyuldu. O an içimdeki kelimelerin birden soyulan kabukları avucuma doldu. Avucumdaki *kelime kabuklarını*, hızla giden dünyanın penceresinden atmaya çalıştım. Çalıştım çalışmasına da kabuklar gerisin geri yüzüme doğru uçu rüzgârdan. Hızla giden bir arabadan atmaya çalıştığım bir avuç çekirdek kabuğunun gerisin geri yüzüme uçması gibiydi. Hızla giden arabaların hep arka koltuklarına otururdum. Çünkü çarpma denilen o fiil, ihtimallerin en sıcakı olarak dururdu zihnimde. Azrail'e en çok hizmet eden fiildi çarpma, bizi öldürme bile. Gördüklerime inanamıyordum. Varlıktan yana ne varsa hepsinin çekirdeği parçalanmış, kabukları yüzüme yapıştı. Bu nedenle yüz kaslarım kontrolüm dışında çalışıyordu. Aslında ağlamak isterken gülüyordum. Gülmek isterken de ağlıyordum.

Çenelerini aşağı çekerek, ağızlarının içindeki karadelikten birbirlerine kelime fırlatıyorlardı. Fırlatılan kelime havada uçarken kabuğu etrafa saçılıyordu. Kabukların üzerinde tuz vardı. Her kelimenin kabuğundaki tuz oranı farklıydı. Öğrendim, küfür ve hakaretin kabuğundaki tuz, tüm kelimelerdekinden fazlaydı. Kabuğun tuzu dili yakar, sonra tuzsuz çekirdeği alırsın ağzına. İki tat karışır ve sen kabuğun tuzunu çekirdeğin tuzu sanırsın. Kabuğun tuzudur o. Çekirdeğin tuzu değildir ve sen nasıl da karıştırırsın bunu. Nasıl da yanılırsın seni yakanın ne olduğu konusunda... Bundandır kavganın dinmeyişi. Bundandır kavganın dün-meyişi... Söyleyen onu kabuğundan sıyrır. Dişlerinde simsiyah iz olur söyleyenin. Düşlerinde simsiyah iz olur kelimeyi işitenin. Çünkü kelimelerin kabuğu değildir yalnızca tuzlu olan. Kelimelerin hem çekirdeği hem de kabuğu tuzludur. Bir de zıt anlamı bulunmayan kelimelerin tuzu vardı ki, asıl yakıcı olan onlardı. Katılmadığım, yalnızca izlediğim bu ayinde öğrendim tuz hakkında pek çok şeyi. İnsan gizlice izlediği ayinlerde, başkalarını yakalayan kendi olduğu hâlde, yine de yakalanmaktan korkarcasına izlediği ayinlerde, gerçeği biraz daha çıplak görmekten korkarcasına izlediği ayinlerde tuz hakkında çok şey öğrenirmiş. Kelimelerin kabuklarındaki tuz, yemeklerdeki tuza hiç benzemiyordu. Asla erimiyordu. Zıt anlamı bulunmayan bir kelimenin tuzu, suya teslim olmuyordu.

Onlar kelimeleri birbirine fırlatırken, kelimelerin kabukları etrafa saçılıyor, gizlendiğim yerde, iyice gizlendiğim yerde bir kelimenin kabuğu kopup bana kadar ulaştı, bir kelimenin kabuğu kopup bana ulaşmakla kalmayıp yü-

zümeye diğer kabuklardan çok daha güçlü şekilde yapıştı. Hızla giden arabanın camından avucundaki çekirdek kabuklarını atmaya çalışan bir çocuğun şaşkınlığı ve ne yapacağını bilemeyişi kapladı her yanı. Yüzüm yapış yapıştı. İçimi tiksime duygusu sardı. Yerde ölmüş hayvanlar olduğunu fark ettim o an. Her tür hayvanın bir dişi bir de erkeğinin ölüsüne rastladım. Yıllardır su değmediği anlaşılan bu yerde sanki Nuh'un gemisi çürümüştü. Nuh, kurtulacağına ve onu gemiye bindirenin Tanrı olmasına fazla güvenip rehavete kapılmıştı da Tanrı'yı mı kızdırmıştı acaba? Nuh'un gemisi, sular çekildikten sonra susuzluktan mı batmıştı? Nuh'un gemisinin susuzluktan battığı yerde miydim şimdi? Ya da ben o gemiye binmeyen inatçı kalabalığın içinde yer almıştım da cehennemde mi dirilmiştim? Oysa Tanrı'ya inanıyordum hâlâ. Ama yerde dişi ve erkek, farklı türlerin ölüleri vardı. En sevdiğim ise çirkin bir maymunun oynacağıydı. Farklı iklimlerde yaşayabilen hayvanların ölümleri bu ayinde buluşmuştu. Bu ayinde ölüydü hayvanlar kadar insanlar da.

Tanrısızlık'a tapınma ayininde insan olmanın boynunu vurmuşlardı.

Tanrısızlık'a tapınma ayininde uçmanın boynunu vurmuşlardı ve nefesini kaybetmişti tüm kuşlar.

Tanrısızlık'a tapınma ayininde kırlarda özgürce koşmanın boynunu vurmuşlardı ve nefesini kaybetmişti atlar.

Tanrısızlık'a tapınma ayininde yüzmenin boynunu vurmuşlardı ve diriliğini kaybetmişti tüm balıklar.

Maymunun alaycı bakışları altında secdeden kalktılar. Hepsini kulluğa kabul etmişti Tanrısızlık denilen maymun. Elde ettikleri gücü yine de yetersiz buldu sevdiğim. Yalvarmalarının içlerinde biriktirdiği kını birbirine kasma-ya karar verdi sevdiğim. Yüzlerini birbirlerine döndüler. Savaşlarına devam ettiler. Mağara zannettiğim ve şehrin dışında olduğuna inandığım bu yerden çıktığımda kendimi şehrin ortasında buldum. O kelimenin kabuğunun yüzüme yapıştığı günden beri arınmak için su aradım. Her suyun, benim aksim üzerine düştükten sonra kirlendiğini gördüm. Aksimin suları kirlitmesi nedeniyle hiçbir suyun aksimi temizleyemez hâle geldiğini gördüm. Yüzümün kirliliğini gördüm ben de biliyordum. Ama mesele yüzümün kirliliği değildi. Çünkü beni masum kılan, yüzümün nasıl kirlendiğiydi... Benim yüzüm, sevdiğim yüzünden kirlenmişti. Pek çok insanda olduğu gibi... Bir kelimenin kabuğundaki tuz, hiçbir şey gibiydi, gizlice izlediğim o ayinde öğrendim. Sapana dönüşmüş ağızlardan fırlayan kabuklu kelimeler beni sessizliğe gömdü. Günden güne konuşmaya daha fazla üşenir hâle geldim. Ses çıkarmayan sözcüklere sarıldım ben de. Kitaplara yani. Yüzüme yapışan kelimenin zıt anlamını bulursam onunla yüzümü yıkayacaktım. Bir kelimenin zıt anlamıyla yüzümü yıkarsam ancak o kelimenin kabuğu ve tuzundan kurtulacaktım.

Bir şiirin sonu söylendiğinde o şiirin heyecanı yitirilmez. Sonunu bilsen de heyecanla okuyabilirsin bir şiiri. Oysa bir hikâyenin sonunu bildiğinde ne yapsan

heyecanı kaçar. Devam eden bir hikâyeyi anlatıyorum şimdi. Hiç bitmeyecek bir hikâyeyi. Bu yüzden heyecanı hiç kaçmayacak bir hikâyeyi. Her şeyin, sözlükte zıt anlamı bulunmayan o kelimenin kabuğunun yüzüme yapışmasıyla başlayıp hiç bitmediği hikâyeyi. Bitemezdi. Zıt anlamı bulunmayan bir kelimeyi herhangi bir kelimedenden ayıran özellik, onun kabuğunun daha tuzlu oluşuydu. O korkunç ayinde yüzüme yapışan kabuğu güç bela sıyırdım. Ancak tuzu sıyıramadım. Malum, tuz hiçbir yerden kazınmaz. İlla ki zemin, çekeceğini çekmiştir. Kelimenin kabuğu, bir Japon çekirdeğinin kabuğu kadar tuzluydu. Sıyırsam da tuzu yüzüme yapışan kelime kabuğunu avucumda tuttum. Yüze yapışan *kelime kabuğunun* en genç yüzü bile eskittiğini öğrendim. Toprakten yaratılmıştık ya hani... Üzerinden uzun zaman geçtiği için unutmuştuk, hani. Her yağmurda çamura dönüşmemek için ettiğim duaya, yüzüme yapışan kelime kabuğunun tuzu eklendi. Yüzüm et olsaydı tuz onu çürümekten korurdu. Yüzüm topraktı. Tuz, toprağı korur mu çürütür mü? Yüzümdeki bu tuzun yangını genzime kadar ulaşmışken beni korumak yerine çürüteceğini gördüm. Bu tuzun yangını yakıyordu yüzümü ve genzimi de... Eti koruduğu gibi, çürümekten korumuyordu tuz beni. Öğrendim. Ve öğrendiğim hiçbir şey serinletmedi yüzümü. Toprak kadar sudan da yaratılmıştım. Tuz, suda erir yanılışıyla çare aradım. Bir damla sudan yaratıldığımı öğrenmişim. Damlalar dolusu sulara yüzdüm, yine de üzerimdeki yangını kaldıramadım.

Her filmde, her fotoğrafta, her şiirde, her öyküde, her müzikte, notaya dökülmüş ya da dökülmemiş her müzikte, her seste; çığlığa karışmış ya da karışmamış her seste, suskunluğu giymiş ya da giymemiş her seste yüzüme yapışan kelime kabuğunun tuzu beni biraz daha yaktı. Biraz daha işliyordu zıt anlamını aradığım kelimenin tuzu yüzüme. Her görüntüde, her olayda...

Yüzümdeki kelime kabuğunun tuzundan kurtulmak için çare aradığım, deli gibi gezdiğim günlerden biriydi. O çocuğun, hiç suçu olmayan başka bir kadından intikam alacağını apaçık görmüştüm. Bir çocuk bir kadına kızdığında tüm intikamını başka kadınlardan alırdı. Öğrendim. Öğrendim ve hiç serinlemedi yüzüm. Çılgık duymuştum ilkin. Derisi kara bir oğlanın çılgınlığıydı. Derisi kara çocukların çılgınlıkları derisi beyaz çocukların çılgınlıklarından hep daha gerçek geldi bana. Belki de çılgınlıkların çoğunu derisi kara çocukların atıyor olmasından. Mavi naylon terlik gördüm sonra... Havada inip kalkıyordu. Hatırlıyorum. Rengini de. Mavi naylon terlikle, kim olduğu belirsiz bir kadın tarafından sokak ortasında en aşağılayıcı şekilde dövülüyordu derisi kara çocuk. Sadece bir kadın bir esmer çocuğu dövmüyordu orada. Dünya, kader, yaşam derisi esmer çocukların hepsini dövüyordu. Her-kes, esmer olanlar ve olmayanlar, yani herkes kadının çocuğu nasıl dövdüğünü izliyordu. Öğrendim, insan çok gaddar, insan çok zalim. Öğrendim ve serinlemedi yüzüm. Öğrendim ve daha çok arttı yüzüme yapışan kelime kabuğunun tuz yangını. Kadın, merhamete dair kâinatta ne varsa hepsini üvey kılıyordu. Kimse çocuk utanmasın diye başını başka tarafa çevirmiyordu. Kimse gidip kadını bileğinden yakalayarak şöyle kaldırıma doğru

savurmuyordu. Kimsenin karışmadığı, bileğinden yakalamadığı kahrolasica bir kadın, derisi kara oğlanın çığlıkları, her-kesin zalim bakışları... İnsan ve zulmü oradaydı. İnsanlık ve gaddarlığı oradaydı.

Küçücük, karanlık bir varoş sokağına koca bir insanlığın zulmü sığmıştı. İnsanlığın zulmü hep dar sokaklara sığardı. Bir sokak ne kadar darsa, insanlığın zulmünü sığdırabilme açısından o kadar büyük potansiyele sahipti. Bilmiyordum! Yüzüme yapışan kelimenin zıt anlamını neden bir varoş sokağında aradığımı bilmiyordum! Ben de gözlerimi çevirmedim. Diğer zalim insanlar gibi... Ben de gidip o kadını bileğinden yakalayamadım. Diğer zalim insanlar gibi... Nedenini bilemedim. Belki de küçücük bir sokağa sığan bu kocaman zulmü ve acıyı unutmayayım diye. Yüzümdeki tuzun yangını büyüdü. Sadece yüzümde de kalmadı. Yüreğime indi. Biliyordum o çocuğun bir gün büyüüp intikam alacağını. O çocuğun intikam alacağı günün korkusu iliklerime kadar işledi. Yine de gidip kolunu tutamadım kadının. Topluluğun içinde hiç kimsenin gerçekleştirmediği herhangi bir eylemi gerçekleştirmek konusunda cesaretimizin ne kadar az olduğunu öğrendim. Öğrendim ve serinlemedi yüzüm. Kalabalıklara katılıp meydanlarda savaşılabildi insan. Kalabalıklara katılıp ölebilirdi. Kalabalıklara katılıp bir bombanın altına girebilirdi ama herkes duruyorken herkes susuyorken en ufak bir söz en ufak bir eylem için cesaret edemezdi insan. Öğrendim ve hiç serinlemedi yüzüm. Ölümünden zor gelirdi bize herkes susarken konuşmak. Ben de herkes gibi sustum. O çocuğun intikam alacağı günün korkusu o an içime işleyerek sustum. Ama ona vuran elden değil, ona bakan gözden değil, ona merhamet eden gözden, ona acıdığı hâlde konuşmayan dilden, ona acıdığı hâlde duran elden intikam alacağını biliyordum. O çocuğun bunun intikamını başka bir kadından alacağını biliyordum.

Zıt anlamını arayıp da bulamadığım kelimenin kabuğunun tuzu yüzüme iyice yapıştı. İşledi. Geniş sokaklarda da bulamadım aradığım kelimenin zıt anlamını. Kalabalık caddelerde de... Bulamazsam hiç kurtulamayacaktım tuzdan. Yüzümdeki yangından. Daha önce de damlalar dolusu denizler, göller ve nehirler serinletmemişti yüzümü. Damlaları tek tek ayırdım. Ve tek tek topladım damlaları. Suyun hükmünde hiçbir değişme olmadı. Ve serinlemedi yüzüm. Öyle bir hâle gelmişti ki yüzümdeki yangın, Cudi Dağı'nın zirvesinden bir avuç kar bile serinletemezdi yüzümü. Suyla ve buzla hallolmayacaktı bu iş. Hiç kimsenin bulmak istemeyeceği bir şey kaybedilebilir mi? Hiç kimsenin bulmak istemeyeceği bir şeyi kaybetmiş gibi hissediyordum kendimi. Farklı birkaç sözlüğe baktım. Onlarda da kabuğu yüzüme yapışan kelimenin zıt anlamı yoktu. Üç harfli bu kelimenin zıt anlamı acaba kaç harfliydi? Mesela sekiz harfli olabilir miydi? On harfli olabilir miydi? Çok harfli olduğu için mi onu bulamayışım yüzümdeki yangını her geçen gün artırıyor. Kimler kullanıyordu bu kelimeyi. Benim arayıp bulamadığım ve başka bir kelimenin zıttı olarak ulaşmaya çalıştığım bu kelimeyi herhangi bir kelime olarak kullananlar var mıydı? Kim nasıl kullanır-

dı? Mesela herhangi bir kadın bir kahvaltı sofrasında, benim asla olamayacağım, alelade olduğu hâlde benim asla bulunamayacağım için çok ulaşılmaz olan bir kahvaltı sofrasında bardaklara çay doldururken ya da herhangi bir zeytine herhangi bir çatalı batırmışken birden söyleyebilir miydi o kelimeyi? Benim arayıp da bulamadığım o kelimeyi birden söyleyebilir miydi? Benim ne yetilerim ne de yeteneklerim o kelimeyi bulmaya yetmiyorken hiçbir yeti ve yeteneğe sahip olmayan, sadece kendisi olan bir kadın benim tırım tırım aradığım o kelimeyi herhangi bir kelime gibi rahatlıkla söyleyebilir miydi? Sahte bir mutluluk gerçek bir acıya tercih edilebilir miydi? Edilmeli miydi? *Tuzu yüzümü yakan kelimenin zıt anlamını* bulduğumda ve onunla yüzümü yıkadığımda belki bu sorunun da cevabını bulurdum; sahte bir mutluluk gerçek bir acıya tercih edilebilir miydi? Veya böyle bir tercihi önceden yapsam, yani tercih yapmayı öne alsam, sahte bir mutluluğu gerçek bir acıya tercih etsem aradığım kelimeyi bulur muydum?

Yüzümdeki tuz yangını arttıkça kitaplara gömüldüm. Acının en iyi yanı, okuduğunuz kitaplarda daha çok satırın altını çizebilmenizi size sağlamasıdır. Herhangi bir şifre ve anlamı kaçırmayayım derken okumalarım iyice yavaşladı. Dikkatim harf dizgisine kadar indi. Kelimelerin harflerden oluştuğuna dair yüzeysel bilgim imana dönüştü. Evet, yavaşladıkça fark ediyordum; kelime harflerden oluşuyordu. Ancak bir noktadan sonra bütün kelimeler yabancılaşmıştı. Zıt anlamı bulmaya çalışırken, bildiğim kelimeler anlamlarını kaybetmeye başlamışlardı. Tek kelimeyi ararken, bildiğim diğer kelimeleri ya da bana ait olduklarını düşündüğüm kelimeleri kaybediyordum. Umudum bazen arttı bazen azaldı. Azaldığı zamanlar yoruluyordum. Artık, bu cümlede de yoksa diye her cümlemin başında korkuyla bekliyordum. O zaman bir demir parmaklık hızla ve büyük gürültüyle önüme iniyordu. Bu kez de rastlamazsam diye korktuğum cümle, demir parmaklığın arkasında kalıyordu. Ellerimle demir parmaklığı zorluyordum. Cümleyi okumaya çalışıyordum. Bazı cümleleri okumaya değil dinlemeye ve duymaya yetkili olduğumu, başkasından duymadığım sürece okuyamayacağımı anlıyorum. Çaresizlik hissiyle birlikte ağlamak istiyordum. Ağlayamıyordum. Ellerimde parmaklık izleriyle kalabalığa karışıyordum. Ellerimdeki parmaklık izleri hiç çıkmıyordu. Önümde uzanan sonsuz kitap okyanusu ve yavaş okumamın yarattığı tezat, beni çözüm arayışına itiyordu. En kısa yol neşter kullanmaktı. Sözlüklerden umudumu kestim. Önce yazarların hayat hikâyelerini okudum. Biyografisini sevdiğim yazarları tercih ettim. Kitapları önüme geriye verdim. Sonra, hızla neşter vurduğum kitaplardan kelimeler etrafa sıçırıyordu. Kan gibi sıçırıyordu kelimeler. Gözlerimle kelimeleri olabildiğince hızla takip etmeye çalışıyordum. Sonra bir gün bir kitaba neşter vurduğumda kelimeler kan gibi sıçramadı. Çünkü kitabın içinden yüzüme kan sıçradı. Kan sıcaktı ama yüzümdeki tuzu temizledi. Tuz yangınını dindirdi. Neşter vurduğumda yüzüme kan sıçratan kitap Jerome David Salinger'in *Çavdar Tarlasında Çocuklar*'ıydı.

YILDIRIM TÜRK

TAŞRADA SON KALEM

“Fabrika bacaları göğe yükselmiş, göç dalga dalga yayılmaya başlamıştı. Önce beton binalar türemiş; kargacık burgacık evler, dar caddeler kalmıştı ortada. Sonra her seçimde yüzü yenilenen kaldırımlar yetmez olmuştu insanlara. Her iki taraftan mengene gibi daraltan mekânda insanlar kısa adımlarla dolaşp dururdu. Yeni hayatın ortasında yapayalnız kalan tek katlı müstakil evler hâk ile yeksan edilmiş; boş kalan alanı, doymak bilmeyen iştahla şekilsiz, ruhsuz, çok katlı beton binalar yutuvermişti. Estetik kaygıdan ve rahat nefes almaktan ziyade metrekareye kaç kişi daha oturtulabilir planları yapılıyordu.”

Hummalı çalışmanın ardından yazısına son noktayı koyunca üstünden ağır bir yükün kalktığını hissetti. Kelimeleri ete kemiğe bürünmüş, gözleri mutmain bir hâl almıştı. Yaşadığı şehrin bir meselesini daha köşesine taşımanın rahatlığıyla koltuğuna yaslandı. Yarın gazetede çıkacak yazısını görür gibi oldu. Kalemini öptü. Bir umut parlayıp söndü gözlerinde.

Şehrin pörsümüş ucundan gün doğarken aklında türlü düşünceler vardı. Onca yılın ağırlığıyla dışarı çıktı. Cadde boyunca esnaflar, sağlı sollu kepenkleri gürültüyle açmaya, yer yer kaldırımlara taşmaya başlamışlardı bile. Yol üstündeki bir pastanede oturup yerel gazeteleri şöyle bir karıştırdı. Küçük çaplı olaylar, trafik kazaları, birkaç dükkânın kapanışı... Daha sonra okuyacağı yazıları belirledi aklında. Kahvesini yudumlarken iç çekip etrafına bakındı.

Eski zaman insanları, sokakları hatıralarla birlikte kaybolmaya yüz tutup gitmekteydi. Daha dün hemen yanı başında duran hatıra yüklü mekânlar, gülümseyen gözlerle bakan iyi insanlar farkına varılmadan bastona düştüler, yıkıldılar, bir sır oldular. Belediyenin cızırtılı hoparlöründen duyuldu sessizce çekip gitmeleri. Göz açıp kapayınca kadar geçen günlerini, şehir üstüne yazdıklarını düşündü. Hep küçük bir mutluluk, bir parçacık güzellik arama adına yapmıştı bunları. Şehri hayal cenneti yapacak, insana estetik haz verecek işlerin önce insan ruhundan başladığı unutulmuş muydu yoksa?

Elleriyle dizlerini ovuşturarak kalktı. Her şeyin çok hızlı, sindirilmeden değişmesine, şehrin köksüz yükselmesine hayıflandı. Her geçen gün insanların üstüne daha çok gelmeye başlayan beton yığınlarının arasından ağır adımlarla gazeteye doğru yöneldi. Yanından geçenler kendisini işaret ederek o günkü yazısından söz ediyorlarmış gibi geldi ona. Bütün gözleri üstünde hissetti bir an, gizli bir haz

duydu. Ardından bu saf bakışların omuzlarına yüklediği yeni sorumlulukla beli biraz daha büküldü.

Gazeteye geldiğinde arkadaşları bakışlarını ondan kaçırmaya çalışıyor, ellerinde yetiştirilmesi gereken bir iş varmış gibi sürekli onunla meşgul oluyorlardı. Daracık yerde koşuşturup duruyorlardı. Çok da önemsemedi bunu, muhtemelen yine yazısının en can alıcı yeri makaslanmıştı. Kanıksamıştı artık insanların bu hâllerini. Köşesinin hakkını biraz vermeye çalışınca, sinir uçlarına azıcık dokununca patronu ne yapacağını şaşırır; babasının kadim dostu olduğundan, bazen ima yollu reklamların ve ilanların azaldığından yakınır, bazen sitem dolu sözler ederdi.

Geçen defa yazısı kırılınca o ihtiyar yazar, munisliği bir tarafa bırakıp kendinden beklenmeyecek bir çeviklikle deli ırmaklar gibi coşmuş, kalın sesiyle “Kalem rahatsız olmayınca neden yazsın ki? Gazete sayfaları neden paçavraya dönsün ki?” diye odayı inletmeye başlamıştı. Herkesin hayret dolu bakışları altında zor sakinleştirilmişti.

Bu işin de tadı kaçmıştı artık, rahmetliden sonra bu kaçınıcı oluyordu? diye düşündü. Bir çay söyleyip formika masasına geçti. Genç ve heyecanlı muhabirler yoğun bir tempoyla bu ateşi canlı tutmaya çalışmaktaydı. Kolay değildi onca yıl resmî ilanlarla nefes almak, hemşehrilerinin ilgi ve desteğiyle ayakta kalma mücadelesi vermek. Eline mürekkep lekesi bulaşmıştı bir kere. Yoksa o da biliyordu zamanın, rüzgâra direnemeyen irili ufaklı birçok gazeteyi hafızalardan silinmeye mahkûm ettiğini; birlikte yola çıktığı arkadaşlarını küstürüp hayattan soğuttuğunu.

Bütün bunları unutup gün boyunca yapacaklarını tasarlamaya koyulmuşken sekreter hanımın ortama uygun düşmeyen sesi duyuldu. Çok büyük bir suç işlemiş de bunu nasıl yaparsın sen diyen bir tonla patronun kendisini hemen odasına çağırdığını haber verdi. “Ah, Ali Rıza ne günlere kaldın!” diyerek iç çekti. İyice ağırdan aldı. Yanına gittiğinde patronun eskilerden kalma samimiyeti de yüzünden silinmiş, yerine soğuk bir ifade oturmuştu. Odanın yarısını dolduran masasının ardından önemli kimselere has bir tavırla konuşmaya başladı. Makine sesleri ve gazete sayfaları arasında ömrünü törpülemiş emektar yazara, gazetecilikten dem vurarak zamanın artık babasının zamanı gibi olmadığından, onun kendisine ait bir dünyadan seslenerek herkesi o daracık yere çekemeyeceğinden bahsediyordu.

Yıllar zamanın kalemini yonttukça o, kendisinden sonra köşesinin sahipsiz kalacağına, üstüne titredığı konuların unutulacağına kaygılanıyor; patronuysa birçok yazar arkadaşının yaptığı gibi ondan iliksiz yazılarla köşelerini yalapşap çoğaltıp durmasını istiyordu. “Bu nasıl iştir Allah’ım!” diyerek daha dün bu tür yazılarından dolayı sırtını sıvazlayanlar şimdi neden tahammül edemiyordu bunlara?

Odadan yavaşça çıktı. İnce bir sızıyla çekmecesini boşalttı, yanından hiç ayırmadığı çantasını toplayıp koltuğunun altına sıkıştırdı. Kızdı, kırıldı, kalemini masaya bırakıverdi. Sekreter elindeki ince zarfı vermeye çalışırken tahammülü kalma-

yan yazar, arkasına bakmadan hızlı adımlarla kendisini dışarı attı. Rüzgâr yüzüne çarptıkça kim bilir kaçınıcı defa geçtiği bu yollarda hatıraları, hayalleri canlandı. Tarifsiz duygular belirdi yüreğinde.

İlk yazısı, duyguları, sözünün sütunlarda bir anıt gibi yükselmesi... Gittikçe ağırlığını hissettiren kaleminin gücü... Kof tartışmalara iltifat etmeyip köşesinden yüreklere tohum serpip durmuştu bir ömür boyu. Bunca emeğini bir kalemde silip atmak kolay mıydı?

Kendisine ve etrafına bakınca anlamıyordu artık. Bunca yıl yazdıkları neyi halletmişti? Neden hâlâ güneş doğmamıştı şehrin üstüne? Neden namluya sürdüğü cümleler hedefine ulaşmamıştı bir türlü? Kendisi bağırırken, sözünü yükselttikçe ne değişmişti? Neye karşılık gelmişti yazılanlar? Belki bir hayalden, belki bir kör dövüşünden ibaretti bunlar!

Yine binalar kör testere gibi göğü parçalıyor, mahrem alanları kâra dönüştüren çok katlı apartman daireleri insanları yutuyordu. Kepçeler çatır çatır ağaçları sökerken çarşaf çarşaf gazeteler çıkıyordu. İnsan ruhu gittikçe çoraklaşıyordu. Bir zaman sonra her ucube, şirin görünmeye başlıyordu gözlere. Doymak bilmeyen bir hazla hep biraz daha, biraz daha isteniyordu.

Ayrılığın hüznü rengi çoktan şehrin caddelerine, kaldırımlarına sinmişti. Gazeteyi bırakması fark edilmemişti bile. Sanki yıllarca o köşede hiç yazmamış, buralarda hiç yaşamamıştı. Ne varlığı ne yokluğu hayatın ibresini oynatmıştı. Bu şehirden, insanlardan kaçıp kendi kabuğuna çekilmişti.

* * *

Gönül kırılgılığının unutulmaya yüz tuttuğu bir akşam berberde sıra beklerken gazeteyi gördü. İçi bir tuhaf oldu. Bakıp bakmamakta tereddüt etti. Korkuyla açtı sayfalarını. Yeni birkaç ismin dışında her şey eskisi gibiydi. Gazeteyi bir kenara bırakacakken daha önce görmediği bir gencin köşeye sıkıştırılmış yazısı ilişti gözüne. Şehir, kültür, mekân gibi kavramlar filizleniyordu köşesinden. Yüzünde güller açıverdi. Masasının üstünde bıraktığı kalemi sürgün vermiş, çölleşen sayfalarda ve ruhlarda yeniden dolaşmaya başlamıştı bile.

MEHMET KAHRAMAN

GÖLGE OYUNU

*Kendilerini o gölge gününün azabı yakalayırverdi.**(Suar 189)*

Sevgili konuklar ve ekranları başında bizleri seyreden değerli izleyenler, bu akşam ilkinin gerçekleştireceğimiz *Gölge Oyunu*’na hepiniz hoş geldiniz. Yarışmacılarımızı görüyorsunuz, hepsi heyecanla bekliyorlar. Onları birazdan tanıyacağız, bakalım nereden gelmişler, ne iş yapıyorlarmış...

Daha fazla uzatmayalım ve oyuncularımızı tanıyalım. Evet, ilk sırada kim var?

Adım Emine Kılıç. Yirmi üç yaşımdayım. Sivas Sosyoloji’den bu sene mezun oldum. Biraz boşlukta gibiyim. On yedi yıllık okul hayatından sonra şimdi ne olacak kaygısı başladı bende. İçimde korkular yaşıyorum. Ya iyi bir yere yerleşemezsem diye. KPSS’ye çalışıyorum. Devlete girmeyi istiyorum. Önümde adamakıllı iki sene var. Ne yapıp edip bir yere yerleşmem lazım. Bizim alanda az kişi alınıyor. Bir öğretmen ya da polis, doktor gibi çok alınan branşlardan değil. Belki yüksek lisans yapıp üniversitede kalırım. Bu olursa daha iyi olur. Artık herkes yüksek lisans yapıyor. Çok çalışmak lazım yani. Yaşım ilerliyor. Henüz erken ama daha evlilik meselesi var. Anneme kalsa çoktan evlendirecek. Şimdiden evde kalmış muamelesi yapıyor. Neymiş, kızın nasibi çıktı mı kaçırmamak lazım. Bir işe girmeden olmaz diyorum. Kızıyor. Boşuna mı okudum onca yıl? O kadar sene oku, iş bulama. Özel sektörde de iş bulma imkânımız yok bizim. Beni alsalar sekreter olarak kullanırlar. Ne bileyim büro işi falan verirler. Arkadaşlar güzel olduğumu söylüyorlar. Evet, güzelimdir. Belki ajanslardan birine müracaat ederim. İstemiyorum ama yapacak başka bir şey olmazsa ne yapalım. Ben daha çok babamdan utanıyorum. Kızım okusun kendini kurtarsın diye elde yok avuçta yok okuttu. Aslında öğretmen de olabildim. Puanım yetiyordu. Dershane hocam, herkes öğretmen oluyor, sen sosyoloji oku, o alanda çok açık var, dedi. Öyle işte. Sonuçta sosyoloji okudum. Pişman mıyım? Değilim. Devlete giremezsem pişman olur muyum? Olurum.

Adım Mehmet Yar. Afyonkarahisar’dan geliyorum. Öğretmen emeklisiyim. İki oğlum, iki kızım, dokuz torunum var. Şimdi bir oğlan var, evlenecek. Askerden geldi. Nişanladık. Düğün yapmak kolay değil. Para lazım. Bir sürü eşya alınacak. Kız evi naz evi demişler, aşağısını kabul etmiyor. İlla markalı koltuklar, dolaplar olacak; devir marka devri, biz de uyuyoruz. Eldeki para yetmiyor. Zaten ömrümüz çocuklar için çalışmakla geçip gidiyor. Şu an kaç

yaşındayım, yaşadım mı yaşamadım mı bilmiyorum. Nefes alıp vermek yaşamaksa yaşadım, onun haricinde bir şey görmedim. Torunlar bile benimle dalga geçiyor. Senin anlattığın zamanlar çok eskilerde kaldı dede, biz internet çağındayız. Sen hâlâ taş devrini yaşıyorsun diyorlar. Şaşıyorum bu çocuklara. Nereden bulurlar bu kadar lafı? Dört yaşındaki bebe bile, “dede çen bilmes-sin,” diyor. Haklı. Görmedim çünkü. Anlatınca masal gibi geliyor onlara. Biz hanımla evlendiğimizde bir yatak, bir yorgan, bir tüp, iki de tencere vardı. Kaşığımız bile yoktu. Hanımın çeyizinde bir tahta kaşık varmış, o da bir tane işte. Sırayla yemiştik. Nasıl mutluyduk ama, hiç şikâyet etmedik. Eskiler ağız tadı derler, insanın ağzının tadı olacak. Biz de uyduk zamana, sızlanıp duruyoruz şimdi. Bazen kendime kızıyorum. Boş geç diyorum. Diyorum ya olmuyor. Doğduklarında yere göğe sığdıramadığın çocuklar, gün geliyor seni beğenmiyor. İnsanın en çok ağrına giden bu. Bütün ana babalar öyle. Yemez yedirir, giymez giydirir. Böyle işte. Ata olmak böyle bir şey. Ama insan bazen hani nasıl derler... Üzülüyor. Onca sene geçmiş. Ne yaşadın, ne gördün dese sorgu melekleri, yaşadık işte deyip utancımından başka laf edemem. İmtihan dünyası diyoruz, sabretmek gerekir. Bizim hayatımız da böyle geçti. Şu oğlanın düğününü de yapayım, başka bir şey istemiyorum. Gözüm toprakta artık. Kazanırsam, onun düğününü yapacağım.

Emine Önal. Ankara’dan geldim. Eşim belediye işçisi. Ben ev hanımıyım. Bütün günüm ev işleri yapmakla geçiyor. Üç çocuğum var. En büyükləri on iki yaşında, otizm hastası, diğerleri sağlıklı, okula gidiyorlar. Neredeyse zamanımın tümü hasta çocuğumla geçiyor. Kendi başına bir şey yapamıyor. Ondan vakit buldukça ev işleriyle uğraşıyorum. Aslında en zor iş ev hanımlığı, işiniz hiç bitmiyor; yemek, bulaşık, çamaşır, ütü, banyo, mutfak, toz alma... ve en önemlisi çocuklar. Vakıt nasıl geçiyor bilmiyorum. Yatağa yattığımda tabanlarım zonklıyor. Ev işleri yapmaktan nefret ettiğini pek çok arkadaşım-dan duymuşumdur. Özellikle yemek yapmaktan; insan her gün ne yapacağını şaşıyor. Yemek yapmanın tükenmişlik hissi verdiğini bile söyleyen var. Bir gün sen de yok olup gideceksin diyor iç ses. Ben öyle değilim Allahtan. Seviyorum. Hoşuma gidiyor. Yaptığım yemeklerin iştahla yendiğini görmek beni fazlasıyla memnun ediyor. Eşim de iştahlı biri. Sever yemek yemeyi. Öyle mızımız değildir. Onun yüzündeki o ifade her şeye değer. Hayat zaten karşılıklı değil mi? O bana, ben ona. Tabiatınız uymuşsa hiçbir şey sorun olmaz. Bir de uymuyorsa... Düşünemiyorum bile. Komşularla oturuyoruz haftada bir. Çoğunluk kocalarından şikâyet ediyor, anlayışsız, zevksiz, kaba diye. Kocalarınız da sizden yakınıyordur diyorum, kızıyorlar. Bu zamanda yaşamak gerçekten kolay, çünkü her şey var. Ama mutlu olmak zor. Gençlerin beğeni seviyesi çok yüksek. Beklentileri de öyle. Aza razı değiller. Yalnız, çalışmaya

da gönülleri yok. Lüks içinde yaşayacaklar. Kafelerde, restoranlarda yemek yiyecekler. Gezip tozacaklar. Çok konuştum değil mi? Benden bu kadar.

Ben Musa Enes Savran. Bursa'dan katılıyorum. Otuz iki yaşındayım. Tapu Kadastro'da memurum. On senedir. Biraz heyecanlıyım, o yüzden ne anlatacağımı bilmiyorum. Büyüklerimin konuşmasından sonra benim anlatacaklarım havada kalır gibi. Çünkü onların yakındıkları gençlikten sayılırım. Gençlik başka bir şey. Deli kanlılık deniyor ya çok doğru. Kendinizi zapt edemiyorsunuz. Yaş ilerledikçe insan anlıyor. Bir de evlilik tabii ki. Evlenince her şey değişiyor. Sorumluluk galiba böyle yapıyor. Benim iki oğlum var. Onlar için deli oluyorum. Savunmasız, küçük şeyler. Mehmet ağabeyin söylediği gibi ben de onlar için çalışıyorum diyorum kendi kendime. İyi insan olsunlar diye uğraşıyorum. Eğitim çok önemli. Ahlaklı olmaları asıl mesele. Yoksa ne anlamı var? Eşim özel okulda okutmak istiyor. Büyük oğlum altı yaşında. Bu sene okula başlaması gerekiyor. Özel okullar pahalı. Eşim de çalıştığı için pek sorun olmaz ödemek, fakat biraz para fena olmaz. Buraya da zaten eşimin ısrarıyla geldim. Ne yapacağımızı da bilmiyorum. Anlatacaksınız değil mi? İlk kez bir yarışmaya katılıyorum. Şimdiye dek hiçbir yarışmaya katılmadım. Şimdi herkes bizi izliyor mu? Birinin bizi izlemesi acayip bir duyguymuş. Eşime, oğullarıma selam gönderebilir miyim? Onlar da heyecanlıdır.

Benim adım Metin Durmaz. Karamanlıyım. Yirmi iki yaşındayım. Askerden yeni geldim. İşsizim. Beş parasızım. Babam ben küçükken ölmüş. Annemle yaşıyorum. Daha doğrusu onun babamdan kalan ölüm aylığıyla. Asıl mesleğim kaynakçılık. Askere gidene kadar sanayide çalışıyordum. Askerden gelince tekrar gitmedim. Ustam gel başla dedi. Ama sanayide çalışmak gerçekten çok zor. Şu ellerime bakar mısınız? Hadi onu da geçelim. Asgari ücrete on iki saat çalıştırıyorlar. Günahdır yahu. Adamı hadım ediyorlar resmen. İnsanlıktan çıkmıştım o zaman. Çalışmak istemiyordum bundan sonra. Kendi işimi kurmak istiyordum. Kendime çalışmak istiyordum. Evlenmek istiyordum. Para olmazsa evlenemem. Kızlar gelmez bana. Ben olsam ben de gelmem. Anam komşu kızının ağzını aramış, o da aynen öyle demiş. Bana nasıl bakacak demiş. Ben kaynakçıyla evlenmem demiş. Anama da kızdım. Liseyi bitirmiş kızı ilkokul mezunu oğluna istiyor. Akıl var mı? Gelir mi hiç? Okulu değil, işini mesele etti diyor. Ha şu var! Ben kaynakçılıkta beş bin lirayı cebime koysam, bir evim ve bir arabam olsa... Gelmezler mi? Herkes biliyor senin asgari ücret aldığını. Yok arkadaş, ben kendi işimde çalışacağım. Çok kazanacağım. Manken kızlarla çıkacağım. Komşu Fadime ablanın kızıyla değil. Böyle dedim mi anam ağlıyor. Üzülüyorum ona da. Oğlum, sen aklını da aslını da yitirmişsin diyor. Ana diyorum ona, sen ne gördün hayatta? Baban tornacıydı. Kocan inşaatçı. Bir iskele göçmesine bakar her şey. Sigortası bile yoktu adamın. Kendi yatır-

dığı BAĞ-KUR'u olmasaydı sen şimdi acından ölmüştün. Ya da onun bunun ağzına bakıyordun. Allah gücenirmiş böyle söyleyince. Dünyaları kazanıp da çalışanına asgari ücret verene gücenmiyor mu? Bu nasıl dünya ana? İmanın, İslam'ın şartını sor, takır takır sayıyor adam, ama para saymaktan daha çok keyif alıyor. Yav verdiğin asgari ücret be mübarek. Kominist olmuşsun, tövbe et diyor benim garip anam.

Ayşe Büşra Solmaz. On bir yaşımdayım. İddialıyım. Kimse yaşımda küçüklüğüne bakmasın, ben kazanacağım. Burada herkes yaşlı. Onları niye getirdiniz ki. Gençleri getireceksiniz. Artık bizlere güvenmeyi öğrenin. Yapacak o kadar çok işimiz var, siz nelerle uğraşıyorsunuz. Ben her yarışmaya giriyorum, hep kazanıyorum. Okulda İstiklal Marşı okuma yarışması yapıldı, onda da birinci oldum. Okulda, ilde, hepsinde... Bana yarışma canavarı diyorlar. Bilgi yarışmasında da birinci oldum. Ben her alanda birinciyim. Zaten birinci olmazsanız yarışmanın ne anlamı olur ki? Annem de, babam da beni çok destekliyorlar. İstedğim her şeyi yapıyorlar. Ben de onların istediklerini yapıyorum. Ben ödül alınca en fazla onlar seviniyor. Benden küçük bir kardeşim daha var. Onun yarışmalarla arası pek iyi değil. Duymasın ama o yüzden onu az seviyorlar. Ne kadar ekmek o kadar köfte der babam. Ben seilmeyi hak ediyorum. Bu oyunu da ben kazanacağım. Sahi nasıl oynayacağız? Adı da ilginç. Biz bazen arkadaşla gölgelerimize basmaca oynuyoruz, onun gibi bir şey mi? Gölgesine basılan oyun dışı kalır. Öyleyse ben kazanırım kesin. Ben kazanmaya alışığım.

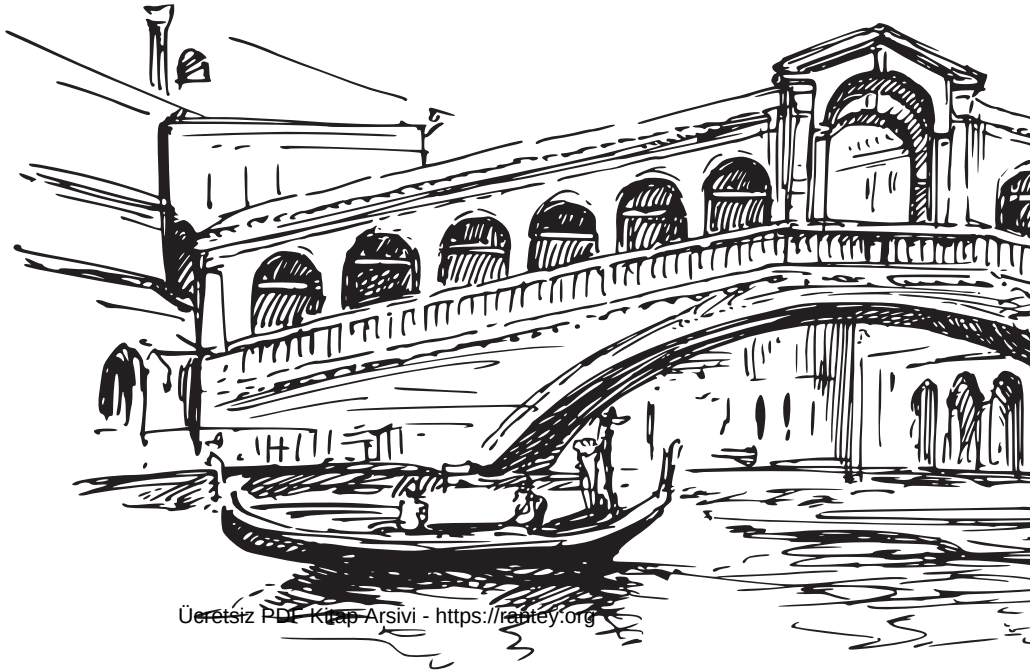
...

Bir an önce oyuna geçsek iyi olacak. Herkes kendini anlatmaya devam ederse bu tanışma yıllarca sürer. Biz en iyisi oyuna geçelim. Orada tanışırız. Nasıl olsa önümüzde uzun bir zaman var. Kurallar basit, hemen öğrenirsiniz. Hepiniz ortak bir amaç için mücadele edeceksiniz, bunu unutmayın. Oyunun tek galibi olmayacak, yani herkesin kazanabileceği gibi, hiç kimse de kazanamayabilir. Bencillik ederseniz hiçbiriniz kazanamazsınız, baştan söyleyeyim. Yaşın, gücün, cinsiyetin hiçbir önemi yok. Herkes kendi gücü, bilgi ve becerisine göre hareket edecek. Birazdan oyuna geçeceğiz. Hür iradelerinizle kendinize birer eş seçeceksiniz. Sonuna dek onunla olacak, zorluklara birlikte göğüs gereceksiniz. İstedğiniz kişiyi seçebilirsiniz. Kiminle iyi anlaşacağınızı düşünüyorsanız onu seçin; avukat da olabilir, doktor da; ev hanımı da, işportacı da. Dedim ya, mevki, makam, zenginlik, güzellik, yakışıklılık... Hiçbir şeyin önemi yok. Önemli olan jüriyi ikna edebilmeniz.

Birazdan mağaraya gönderileceksiniz. İçeride sizin yaşamınızı sürdürmeniz için gereken her şey mevcut. Yemekleriniz, yataklarınız, oyun alanlarınız, kitaplarınız... Ne isterseniz var. Toplu olarak yaşayacaksınız, ama kendiniz olarak

fark yaratacaksınız. Görevlerinizi atlamadan istediğiniz her şeyi yapabilirsiniz; her şeyin iyisinden ve temizinden yiyin, dişlerinizi fırçalayın, temiz ve güzel kıyafetler giyin, dans edin... Gölgelemenize dalarak sizden istenenleri unutmayın yeter. Jüri sizin hareketlerinize, gölgelerinizin yansımalarına ve bu süreç içinde birbirinize karşı davranışlarınıza bakarak karar verecek. Dediğim gibi herkesin kazanabileceği gibi, hiç kimse de kazanamayabilir. Düşünceleriniz, gönlünüzden geçirdikleriniz, niyetiniz gölgeler üzerinde beyaz noktalar oluşturacak. Siz bunları göremeyeceksiniz. Ama seyirciler ve jüri bunları görecek. Gölgeniz kaybolduğu gün oyun da bitecek.

Anlaşılmayan bir nokta var mı? Hadi başlayalım.

MÜZEYYEN ÇELİK

BAZI GECELERDE

Bazı geceler müthiş cümlelerle uyanıyorum.
Nasıl mesela?

İç yanması gibi, midesi ağrır ya insanın, kıvranır sancıdan, öyle kendime kıvrılıyorum, ağrıyorum. Hiç geçmeyecekmiş gibi geliyor hayat o an. İnsan bütün bunlarla nasıl yaşar söylesene? Neyle? Bu cümlelerle. Kelimelerin insanın sırtına yük olması başka ağırlığa benzemiyor. Güneş doğana kadar kıvrandığım oluyor bir bilsen. Kalk karala bir şeyler diyorsun ama insan bazen yazamaz. Yalnız hissetmekle yalnız olmak aynı şey değil. İçim boşaldı senelerdir. Ben kimdim söylesene hadi. İnanamıyorum olanlara. Bana bunları nasıl yaptın, neden kimse sana engel olmadı? Beni neden yarım bıraktın! Neden o kadar çok ama o kadar da azdın. Biz neyiz? Geçen yılları düşünüyorum da ne yediğim ne içtiğim nereye kimlerle gittiğim değil de o bakışların kaldı zihnimde. Her şeyi bitiren bakışların. Sonra da cümleler gelmeye başladı.

Yaşamanın huzursuzluk olduğunu yeni yeni anlıyorum. Genç bir kızken seçilmiş olduğumu düşünürdüm, onun öyle olmadığını anladığım ilk günü de hatırlıyorum. Şehrin yollarında akıp giden insanlardan herhangi biri olduğumu; gazetelerde, televizyonlarda acıklı hikâyelerini dinlediğimiz insanlardan bir farkım olmadığını anladığım gün çok acıydı. Hayatta her şey insan için derdi birisi, kimdi hatırlamıyorum. Şimdi bu soğuk şehrin soluk sarı badanalı evlerine camdan baktığımda geride hiçbir şey yaşanmamış gibi davranmayı da çok isterdim. Bu sırtlan renkli karyola, bu gri yatak örtüsü, bu neftî sürahi hayat hakkında bir fikir de vermeyebilirdi mesela bana. Akşama kadar gezip eve gelip küt diye yatabilirdim. O renkleri umursamadan huzur içinde uyuyabilirdim ama düşünmekten uyuyamıyorum.

Buraya neden geldiğimi biliyorsun değil mi? Başka dili konuşan insanların yanında kendimi biraz olsun unutmak için geldim işte. Dünyadaki bütün kötülüklerin benim başıma geldiğini düşünüyorum sanırım. Belki de öyledir.

Önce umutlanmayı unuttum, nasıl mı? Umutlarım kırıla kırıla. Bir cümleyle dünyayı kırıp geçirip hiçbir şey olmamış davranmıştın hatırlıyor musun? Canım çok acımişti. Ama ben de boş durmadım, insan bir eylem dâhilinde oldukça bilerek ya da yanlış bilerek birinin canını yakabiliyor. Şunu demedim ama canım yandı haydi ben de biraz vicdansız olayım. Senin bir hikâyen yok mu?

Bu şehir çok soğuk ve boz neden? Sen ondan mı bu kadar sessizsin. Burada doğmak biraz susmak mı demek yoksa. Geçen yine boz bir gündü, oturuyorduk arkadaşlarla sen yoktun ya o gün. Birden bir bağlama sesi geldi kafenin içinden. Hayır hayır, kafede çalan bir müzik değildi. Orada hep Piaf ya da Frida Boccara çalar zaten bilirsin. Birinin telefonundan geliyordu o ses. Bizim Neşet Ertaş'tı işte. Ah yalan dünya diyordu. Sen onu bilmezsin. Ramazanda bir pide fırınının kokusu gibiydi. Sen onu da bilmezsin. Ben bile unutuyordum az kalsın. Yaşadığım her şeyi silmek için geldiğim bu yerde ortaçağa daha derin gömülmüş gibiyim. Suç bazen de bendeydi. Ne dersin sen “Confronte tes peines” Öyle mi dersin yüzleşmeli miyim, yoksa geri mi dönmeliyim?

Çok soyut konuşuyorum ama somutunu anlatamadığımdan emin ol. Adımı ana ana ölen babamı hiç görmeye gidemedim biliyor musun? Onun mu ahı tuttu acaba. Sana çok yabancı şeyler bunlar değil mi? Sartre'a sen peygamber dersin. Demek bir peygamberlik makamına inancın var. Pardon seni yargılamak istemiştim. Unutturmuşsun bir de adın var.

Sonra aşkın peşine yine düştüm, insan benliğinden aşkla kopabiliyor, bunu anladım. Benlik de insana hayat gibi çoğu zaman acı verebiliyor. Aşkı Sartre nasıl tarif ediyor bilmem ama ben seni çok sevdim. Bütün hücrelerimle sevdim. Yok oldum sanki. Senden başka bir canlı da yoktu dünyada. Sonra bütün canlılar da benden öcünü aldı, çekip gittin ya. Hem de seni ne çok sevdiğimi söylediğim zamanda. Sonra diğerleri gittiler hem de kendimi zar zor topladığım anda. Tutunacak bir dal aradığında insanı seçmek pek yanlışmış anladım.

Her insan çelişkidir; kimseye fenalığın olmadı mı yani?

Olmaz olur mu? En büyüğü kendime olmak üzere çok da can yaktım. Korktum da kaçtım ya bilirsin sen ilk günlerdeki ürkek adımlarımı. Niye korktun?

Peşime düşüp yüzüme vuracaklar diye. İnsan gerçeikle karşılaşınca donakalır ya, o beni bitirdi, öldürdü.

Biraz daha iyi olduğum hem de acımasızca daha davrandığım zamanlara geçtim sonra. Herkesin gerçekliğini yüzüne söylemekle memurdum sanki. Kime rastlarsam yüzüne bir asıklık bırakıp öyle gidiyordum yanından. Herkes benden kaçtı, ya ne yapacaklardı. Olmayacak hayaller kuranlara hayatın bambaşka bir şey olduğunu, nasıl da kendilerini aldattıklarını söylüyordum. Zerre zerre mutsuzluk dökülüyordu kulaklarının kızarıklığından. Sen de kimsin diyemiyordu hiçbirisi. Bir gün otobüs bekliyorum kampüste. Epey konuşkan bir kız geldi yanıma. Hiç keyfim yokken havamı değiştirdi birden. Kuzum sen hangi dünyada yaşıyorsun dedim, biraz akıllı ol. Afalladı kızcağız. Oysa geniş hayallerinden bahsetmişti benim akıl almaz kariyerimi öğrenir öğrenmez. Ayakların yere bas-sın dedim, o diplomayla o hayaller biraz zor. Biz boşa mı çalıştık yani, o kadar kolaysa. Benim suratıma sahip birinden beklemediği kadar sert bir cümleyle

Heceöykü

hayatı yüzüne çarptım zavallının. Unutamıyorum o anki yüz hatlarını. Sınırları cetvelle çizilmiş ülke gibiydi.

Akıllanmam sanmıştım susarak kendimi kurtardım. Zihnim susamazdı, yazmaya başladım. Böylece gerçek bekçiliği görevimden de el çektirmiştim kendime. İnsanlardan uzakta daha uzakta olmak için buradayım işte. Kariyerine kariyer katmaya gitti dediler arkamdan kibrine kibir katacak da demişlerdir eminim. Şimdi gidip yüzleşsem, af dilesem diyorum da o yıkıp attığım kızı nereden bulacağım? Üstelik koltuğumda sayfalar dolusu susuşla beni evine kim kabul eder? Seni bile hayalî biri sanabilirler işte o derece yalnız görünüyorum. Gerçeksin değil mi tut da elimden şu kasvetten çıkalım. Sadece sen tut ama.

...

Bu olanlar siyah beyaz bir fotoğraf mı yoksa? Kartpostal mı ya da? Kartın arkasına baksam da biri bana çık gel yazmış olsa, adresi de altına ilâştirse. Hayata dön, gerçeğe dön diyorsun tamam da hayat o kadar sahici mi ya?

ALİ GÜNEY

EMRETTİĞİNİZ GİBİ

*Söyle ateşin söylemeye çekindiğini,
Havanın güneşi, gözü pek aydınlık
Ve öl, herkes adına söylediğin için*
René Char

Benim kişisel felaketim bir salı günü meydana geldi. Her salı kurum müdürüne imzalanması için evrak götürürüm. Kendisi imza atarken, genç meslektaşına öğütler vermeyi ihmal etmez. Bir devlet memuruna yakışan davranışlardan, amirlere gösterilmesi gereken saygı ve hürmetten, benimle bugüne dek bir sorun yaşanmadığından ama kulağıma bunların küpe olması gerektiğinden, çalışırsam benim de ilerde nerelere gelebileceğimden...

Kurumda nasıl efendi ve sessiz bilinirsem sokakta da öyleydim. Beceremiyordum gürültü yapmayı ama varlığım çıkardığım sesle doğru orantılıydı. Korkuyordum. Kendim olamamaktan, kendimi gereğince ifade edememekten, olmam gereken yere varamamaktan, eşimin, çocuğumun nafakasını yeterince temin edememekten... Ve zihnimin boşluklarla dolduğunu düşünüyordum korkarken. Bu boşluklar da uzayın genişlemesi gibi, azar azar çoğalıyordu zihnimde. Unuttuğum oluyordu; teselli ediyordum kendimi, hayat belki de bu unuttuklarımın toplamıdır diye. Ama sağlamasını yapmaya çalıştıkça, zihnimde uçuşan bir şeyler seziyordum.

İmzalı evrakları alıp çıkınca, rahat rahat çay içeyim diyerek çıkmıştım. İrkildim kapıyı açınca. Kurumun eski müdür yardımcısı. Hımm. Yarım ağız gülümseyip, hoş geldiniz. Oda arkadaşlarımı toplamış etrafına. Proje sorumlusu olmuş Ankara'da. Gelmişken buralara, bir selam vereyim, demiş. Anlatıyordu soluksuz. Dünyadaki her şeyi bilen biri o. Bürokrasinin kadim yardımcısı, savunucusu ve hayatı önünde iliklenen düğme sahiplerinin sayısına göre yaşayan bu adam, memleketin içinde bulunduğu durumları, bir vakit profesörün tekine nasıl laf soktuğunu, faiz oranlarını düşürme planlarını, kuruma yeni gelecek müfettişi kendisinin nasıl belirlediğini Türk kahvesi eşliğinde anlatıyordu. Herkes de onun ağzından düşecek nimetleri, "tabi efendim, çok doğru efendim" nakaratıyla bekliyordu. Her şeyi bildiğini sanan insanlar beni korkutuyordu. Sigara içmek için terasa fırladım. Terasta Doğan'a ve kurumdan simasını bildiğim fakat adını bilmediğim sarışına rastladım. Köşeye attım kendimi. Şehir buradan sanki daha

güzel görünüyordu. Sigara içerken dahi estetik kaygılar içinde olmamı sorgulamadım. Doğan'la sarışının sesleri geliyordu: Hd mi? Altısı çıktı kızım. Akşamki fotoğrafını niye beğeniyor o çocuk? Her şeyi bilenlerdendi Doğan. Jilet gibi takım elbisesi, iki eline zor sığacak telefonu, saçlarını yapışı, master yapmaya bakışı... Yaşadığım günleri bana tuhaf gösteren nice şeyden yalnızca biri.

Projesi olmayan proje müdürleri, işe her gün geç kalan arkadaşların öğle yemeğini beğenmeyip, böyle yemek mi olur lan, iç sesiyle müdüre küfredmesi, aynı arkadaşların mesai biterken “müdürüm iyi akşamlar” yarışına girmesi, her ay apartman aidatını gününde vermeme rağmen bir kere bile teşekkür etmeyen emekli öğretmen apartman yöneticisi ülkemdeki insanları düşünmeye sevk etti beni. Çünkü kaybedenler çok sorar kendine: Nasıl böyle oldum?

Halkımız düşünmüyor efendim, diyen uzun sakallı gazeteci geldi gözümün önüne. Çivisi çıktı memleketin arkadaş, diyen kahveci çırağı da; üniversitede okurken siyasi düşünceler tarihinde benden kopya isteyen sınıf arkadaşımın, “helal olsun be nasıl da kaliteli bir bölüm başkanı” olduğunu anlatan dönem arkadaşlarım da kızımın doğum günü hediyesi olarak ona aldığım kitabın niçin vampirli seri olmadığını sorması da geldi. Rıfat Ilgaz'ın elimde öylece kalakalı, kızımın yüzüme bakmadan odasına gidişi de. Siyaset konuşurken, sekiz yıl önce yaşanan bir olayla günümüzde olanların benzerliğini aktarıp arkadaşlarıma meseleyi anlatmaya çalışırken, onların sadece duyduklarıyla, nasıl inanarak konuştukları da geldi. Terfi almasıyla beraber arabasını değiştiren üst komşunun asansöre binerkenki havası. Kapıcının, arkasından sövdüğü dört numaraya sabahları kapıyı açışı. Bütün bunların yanında, kar yolu kapatmadan karımla Karapınar'da fotoğraf çekmeye niyetlenmemiz de geldi. İç sesim onların yükselişini boş olmalarına, yüksüz ve yüz­süz olmalarına yordu. Dış sesim, teselli lafları bunlar, dedi. Sonra da karımın güzel yüzünü düşündüm.

Sigaramı pis çöp tenekesinde ezdim. Doğrulup şehre karşı gerindim. Vücudumdan çıkan sese şaşırdım. Koridora çıktığımda bana doğru gelen müdürümü gördüm, önümü ilikleyip gülümsedim. Nasılsın diye soran babacan sesine: “Emrettiğiniz gibiyim, efendim” deyiverdim.

HANİFE ALTUN

BENİM FİKRİM AĞRIYOR HOCAM!

Lafı dolandırmaya gerek yok. En başından söyleyeyim niyetimi. Gitmek istiyorum ve bugün gideceğim. Bir mektup bırakmak niyetinde değilim. Bu yüzden anlatmak istiyorum. İnsan anlaşılacak ister malum... Kadınlar anlaşılmazdır bu da malum. Gitmenin arifesinde, gittikten sonra anlaşılma telaşım; ne büyük çelişki! Neyse, son kez adımladığım sokağımdan başlayarak yalan yanlış birkaç şey anlatayım size. Bir sokak düşünün (ben görüyorum, siz düşünün) kesme taş döşeli, hafif ya da dik bir yokuşla denize açılıyor bir ucu. Hızla koşsan, hızını alamasan... Geçelim bunu mevzu bu değil. Kaldırım taşları düzenli aralıklarla, aralanmış; kare kesikler açılmış yaya yolunun başına ve o kesiklere toprak basılmış. (Yaraya basılan tütünle özdeşleştirdiğimi belirtiyim, siz de saçma olduğunu söyleyebilirsiniz.) Neyse dikkat etmezsem gereksiz ayrıntılara boğulacak konu. Toprak basılmış kare kesiklerin her birinde, bir çınar ağacı. Büyükler. Kocaman gölgeleri var. Serin serin. Toprak altında arsızca ilerleyen kökler, çok güçlüler. Dükkân önlerinde bu ağaçların gölgelerine atılmış hasır tabureler var bir de. Bunlara da değinmeliyim. Tabure, az dolaylı da olsa mühim. Zira bunların altlarında uzanmış uyuyan miskin kediler var. Çok miskinler. Sokağın karşılıklı ciğerci dükkânları ile dolu olduğu bilgisini atlayacaktım az kalsın! Evet, ciğerciler var, bir de kedilerin hepsi dişi. Bu çok hazin! Tüm dikkatin bu noktaya çekilmesi menfaatiniz icabıdır! Ah kadınlar ve kadın kediler! Hayatla aralarında bir kan uyuşmazlığı var. Çarkın dişlileri arasına girmiş çapaklar gibi. Takur-tukur, paldır-küldür çarklarını öğüte öğüte yaşarlar onlar. Bilen bilir. Bilmeyenin bilemeyeşi efkârımız değil! Herkes derdine yansın. Hesabımıza bir dert daha eklemek niyetinde değiliz! Bir şarkı çalıyor şu an radyoda. Ben tutmadım, kendisi çıktı. *"Sığmıyorum dünyaya dar geliyor."* diyor. Bilemezsiniz hocam, bilmezsiniz. Dünya bazen tek ayaküstünde durma cezasını çekmeye yetmeyecek kadar dar bir alan olur. İşte o anlarda gidecek başkaca bir yer gerekir!

Evimin girişini tarif etmeliyim size. Dar ve uzun bir koridor, bir ucunda uyuduğum oda 'aydınlığa' bakar. Hangi aydınlık? Diğer ucunda gündelik yaşam alanım. Alt katımda bir ciğerci dükkânı var. Hemen karşısında bir tane daha... Az ötesinde, çaprazında, yanında... Dip dibe ciğerci dükkânları ve uyuklu kediler... Dar, uzun koridor demiştim. Geçenlerde bir barfiks demiri çaktırdım buraya. Beceriksiz denemeler yapıyorum. Hayır, barfiks çekmeyi

denemiyorum. Olmayacak şeyler deniyorum. Olabilecek şeyler aslında, öldürmeyi beceremeyen benim.

Gitme fikrim kesin, ama işte yine de bir umut bekliyorum, bir şeyler değişsin de kalayım diye. Hiçbir şey değişmiyor, kahretsin her şey aynı. Bir çift ayağın, yeryüzüne ilk adım attığı o günden bu yana, bir devin göğsü gibi hırıltılar çıkara çıkara inip kalkıyor yaşam. Düşman aynı, kovalayan aynı, kaçan aynı, kaç bin yıllık ezber bu? Yeter, değişmedi, değişmiyor hocam! Aczinde ufalanıyor insan. Dağıttığım şeyler var. Bir tanesi ömrüm, geri kalanının ne önemi var, o tarumarken.

Aylar önceydi, bir çare arıyordum. Gitmek o kadar da kolay değildi. Basıp gidemiyordum. Belki bir şeyler değişir umuduyla, bir takvimin yapraklarını sondan başlayarak koparttım, birer birer, her güne bir yaprak. Benim zamanım eylül şimdi. Yeşeren dalları, çıldırmış kuşları, ısınan günleri, uzayan gündüzleri, dolaba kaldırılan kalın giysileri ile eylül.

Sahile indim bugün. Kaç yüz bin yıldır deniz orada, öylece, tutsak. Çırpına çırpına kıyıyı dövüyor dalgalar. Karada kurtuluş var sanıyor olmalılar. Ben tam aksini düşünüyorum, sulara bakarken. Ayaklarını suya değdiriyor martılar, bazıları yalnızca göğsünü. Hayat işte tercih meselesi, konup konup kalkıyorlar. Kimse kimseyi görmüyor, umursamıyor. Unutarak kurtulmaya çalışıyorlar. Ya unutamayanlar? Meseleleri saplı bir bıçak gibi aklında taşıyanlar? Onların suçu ne hocam!

Bir kurtuluş örgütledim bugün kendime. En tabi hakım benim de. Denize sırtımı dönmeden çıkıyorum, indiğim yokuşu. Zehir kokuyor sokaklar. Aklıma üşüşen şeylerden kurtulamıyorum. Kuşların hafifliğine hasetlenerek bakıyorum, uyuyan dişi kedilere. Kediler burunlarının dibine kadar yaklaşan kuşlara ses etmiyor. Boş vermiş değiller sadece vazgeçtikleri bir şeyler olmalı. Vitrindeki çengellere taze ciğer asıyor ciğerciler. Ciğerlerde yaralar arıyor gözlerim. Birkaç adım ötesi evim. Kapıya geldiğimde duruyorum. İçeride kimsenin olmadığını bilecek kadar yerinde şuurum. Zile basıyorum bekliyorum... Bekliyorum...

Anahtar, kilidin dişlileri ile uyum içinde. fiak, diye dönüyor. Uyumun olduğu yerde ağrı olmaz ya, bu bilginin kendisi bana ağrı oluyor, eşiği adımlarken. İçeri giriyorum. Anahtar kapının üstünde ama dışarıda, kapıyı kırmadan açsınlar istiyorum belki de, kim bilir? Camdan bakıyorum, miskin sandığım kedilere. Yanılmışım hocam! Bütün kadın kediler, birer birer ve bile bile, zehirli ciğer yiye yiye gidiyorlar. Zıplayıp barfiks demirine tutunuyorum. Bir, ki, üç... Sonra, gideyim artık diyorum.

HÂLE SERT

GELİNCİK

Gelinciğin ince teninin arkasına sakladığı karasıdır içimdeki yük. Gelincik ne kadar taşıyabiliyorsa, al benden de o kadar. İçimdeki dışıma taşıyor, yükümün karası boyayıp duruyor her gün tenimi.

Kırmızımı o çaldı benden. Kalbimin taç yapraklarını ulaya ulaya büyüttü de yekpare lâl bir atlas yaptı. Elinde tuttuğu yüreğim, bana sallayıp durduğu.

Kafamı denizin içine sokup, uzun süre bekletip çıkarıyordu. Güç bela suyun yüzüne çıktığımda, bağıryordum sesim yettiğinde. Elleriyle tutup başımı yine batırıyordu.

İşin komiği yüzme bilmiyordum, o batırmasa da boğulabilirdim her an.

Ateşten bir çift gözdün. Çocukluk fotoğraflarımıza baktığımda, ateşin içinde masumiyeti görüyorum, evet. Sonra ne oldu, nasıl yakıcı bir alev topuna dönüşebildin, bilmiyorum. Bilmek de istemedim açıkçası.

Bir sen vardın bir de senin bana ettiklerin. O zamanlar ardını, ilerisini düşünenecek durumda değildim.

Horoz ibiğinin kırmızısıydın, senin adımını attığın yer kırmızıya boyanır; mavinin, yeşilin yaşam hakkı kalmazdı.

Benim içimde büyüttüğüm dalgaların farkında mıydın? Saçma bir soru sordum biliyorum. Dalgalar büyümüş, beni bir sahilden başka birine sürükleyip durmuş, o dalgalarda kaybolmuşum da haberim olmamış. Ben yeni farkına varıyorum.

Benim adım Lâl, seninki...

Geçenlerde aynaya bakınca gördüm. Derinlerde, deniz kestaneleri kesmiş ayaklarını, denizaneları yapışmış bedenimin her yerine, sürüklenip gitmişim akıntıyla, her yerim kıpkırmızı. Senin yangınından kaçmışım, farkında olmadan. Oysa ateşin ortasına düşmüşüm de haberim olmamış. Bir gören, duyan da olmamış hayret. Dalgalarımın içinde yanmışım ben.

Yem olmuşum bu âlemin çirkin, kurnaz balıklarına. Yunus gibi nefsimi zulmedenlerdenmişim de Tanrı görmüş. Dualarım, yakarışlarımla çıkarmış beni balığın karnından. Derinler öyle tehlikeli, öyle ıssız ve ben o kadar yalnızmışım ki bir balığın karnından kurtuluşuma şükürüm biter bitmez başkasının içinde bulmuşum kendimi.

Şimdi bir ‘balık artığı’yım ben.

“Aptalsın sen. Bütün bunların benimle ne ilgisi olabilir ki?” dediğini duyar gibiyim. Gel, gel de sana göstereyim şimdi. Nasıl olmuş tüm bunlar, senin tek-melerin nerelere savurmuş beni.

Küçükken hep bir kaçacak delik bulurdum. Sessizce ağlardım saatlerce. Annem duymasın isterdim hıçkırıklarımı ya da isterdim, duysun. Duyduğunu hiç hatırlamıyorum.

Çok sonraları, batık, küçük bir tekneye sığınaşım bu yüzden/miş. Bir sığınaş, derinlerde, emin, korunaklı.

Küçük teknemin içinden hiç çıkmasaymışım keşke. Neden çıkmak istedim, neyi merak ettim? Evet merak ettiğim çok şey vardı. Ama asıl neden, teknemin fazlaca huzurlu oluşuydu sanırım. Rahat rahat yüzüyordum, engelsiz.

Oysa, ben, engelsiz yaşayamam!

Sana rağmen, sana inat var olmaya o kadar alışmışım ki. Karşıma çıkan pek çok şeyi, ben kendim ‘engel’ e dönüştürmüş, engelli bir hayat sürmüşüm. Kendi koyduğum engellerin bazılarını aşınca mutlu olmuşum sonra, bazılarını ise hiç aşamamışım.

Ben suydum, dingin, dinlendiren.

Bentlere çarpa çarpa hiddetlenmiş, sel olup önce kendimi sonra önüme çıkan pek çok şeyi yıkmışım sayende.

Elinde kırmızı bir pelerin, sallıyorsun, pelerin dalgalandıkça benim gökyüzüm kırmızıya boyanıyor. Beni sinirlendirmeyi başarıyorsun ve ben saldırıyorum engin kırmızılığa, çoğu kez içinde boğulup kalıyorum.

İçinde boğulduğum rengine boyanıyorum ben de sessizce, konuşamaz olup kalıyorum. Benim adım Lâl, hem dilsiz hem kırmızı.

Yaralı bir boğaya dönüşüyorum, yıllardır ölmeyi becerememiş. Sense bütün maharetinle pelerinini sallamaya devam ediyorsun.

Ölümçül bir oyun oynadık seninle, ben ölmedim ama yine de sen kazandın.

Bittiyse, “yapraklarımı geri verir misin?” desem, ama eprimiş kara tenimin giyecek yeri yok.

HATİCE EBRAR AKBULUT

PEMBE ŞAL

Son derse girdiğinde hava iyice kararmıştı. Sınıfa giren hocadan ziyade dışarıdaki alacakaranlık ilgisini çekiyor, pencere kenarına uzak olan sırasını, pencereye odaklanmış gözleriyle oturduğu sıraya iyice yakınlıktırıyor. Bir sıkıntı vardı içinde. Gözlerinde buğu taşıyan bakışlar... Sanki içine bir başkası gelmiş oturmuş, onun komutuyla hareket ediyor, o sus dese susacak, konuş dese konuşacak, ağla dese ağlayacaktı... Kulakları sınıfta olan biteni duymuyor, hocanın garip bakışlarıyla arada bir rastlaşsa da bunu pek umursamıyordu. Daha fazla tahammül edemeyeceğini anlayınca çıktı sınıftan. Pembe şalını omuzlarına sardı. Dışarıda hafif bir soğuk var. Okulun bahçesinde dersi kıran, çay muhabbetlerine dalan öğrenciler, kuytu köşelerde sevgilisiyle baş başa kalmanın tadını çıkaran gençler... Herkesin basit ya da mühim bir meşgalesi vardı. Kendisine bakıyordu, garip bir şekilde yalnızlığın koridorlarında yürümeyi seviyordu. Dışarıdaki manzara kendisine çok yabancı, dilini ve rengini bilmediği başka coğrafyalarmış gibi gözüküyordu. Omzundaki pembe şala iyice sarıldı, şala sinmiş kokuyu içine içine çekerek, “Özledim çok özledim.” diyebildi. Sanki nefesini gün boyunca tutmuş tutmuş da bu cümleyi söyleyince nefesi boşalmış gibiydi. Sanki dudakları kurumuştu da bu cümleyi söyleyince bir ıslaklık hissetmişti. İçine oturan o başkası bu cümle kurulunca oturduğu yerden kalkmış, onu rahat bırakmış gibiydi. Zamansız çalan bir saat gibi gözlerinden yaşlar ansızın akıverdi, ağır bir dinginlik hissediyordu. Fırtına öncesi bir şeyler oluyor gibiydi sanki. Sanki bütün olup bitenler gelecek olan bir şeye hazırlık gibiydi. Bu düşüncelerle evinin olduğu sokağa gelmişti. Bütün sokak lambaları sönmüş, sadece evlerinin sokağındaki lamba yanıyordu. Yol boyunca yere bakan başını kaldırdı ve ne çok araba var sokakta, hayırdır inşallah dedi. Anahtarını çıkarıp kapıyı açtı, merdivenleri çıktı. Merdiven basamaklarını çıkarken evin içinden gelen uğultu adımlarını da tedirgin etmeye başladı. İnsanın adımları tedirgin olabilir miydi? Adımlar da düşünebilir miydi? Beyninin yerine adımları düşünüyordu sanki. Adımları ağırlaştı. Güç de olsa evin içine girebilmişti. Kapının ardında görmek istemediği bir manzara vardı. Ev çok kalabalık, her yanda insan vardı. Her ağızdan bir başka ses çıkıyor, kimse susmuyordu. Kim bilir belki ev bile isyan ediyordu bu duruma. Evin duvarları da loş ışığın altında biriken insan gölgelerini ağırlamaktan yorulmuştu. İnsanların sesleri onun kulağına nasıl ağır geliyorsa, gölgeleri de evin duvarlarına ağır geliyordu. Tek bir köşe bile bulamamıştı yalnız kalabilecek. “İçim-

den başka köşem yok.” diyebilirdi, içine kıvrıldı, pembe şalına sımsıkı sarıldı. Bugünün böyle yaşanmasının tek bir sebebi vardı: Babasının yoğun bakımda bekletilen yara bere içindeki vücudu. Yoğun bakımda bekletilen babamın kendisi diyemiyordu bir türlü. Babamın vücudu yoğun bakımda diyordu. O güzel, sağlam, güçlü, yakışıklı vücut bunca senenin intikamını alıyordu babasından. Beni kullandığın yeter artık, ben de yoruldum, çekip gitmek istiyorum diyordu belli ki. Gece boyu bu düşüncelerle pembe şalına sarıldı, uyudu, uyandı, bir daha uyudu, derken sabah ezanı okunmaya başladı. Ablası geldi yanına, hadi kalk gidelim, babam bizi bekliyormuş dedi. Sesi şimdiye kadar hiç olmadığı kadar titrek. Şaşakalmıştı ama mutluydu, babasına gitmenin sevinci aklına hiç kötü bir ihtimal getirmiyordu. Hastane kapısının önüne geldi, ziyaret saati de değildi ama görevli sorun çıkarmadı, hatta babasının odasını bile tarif etmişti; birinci kat, koridorun solu. Denilen yöne doğru giderken, babamın odası üçüncü kattaydı, neden değiştiriyorlar, hasta ve yorgun bir vücudu rahatsız etmek hiç hoş bir şey değil diye kızarak adımlıyordu. Neyse her şeye rağmen gülümsemeliydi; babası, biricik kahramanı, çınarı onu bekliyordu. Koridorun sonuna geldiğinde başını sola doğru çevirdi ve morg yazısını okudu. O an nasıl davranılırdı, ne söylenilirdi bilemiyordu. İlk kez bir morgun kapısında ve içeride babası vardı. Hem ilk olması hem de bu ilki babasıyla yaşaması... Allah'ım dünya çok acımasız diyebilirdi. Soğukkanlılıkla morgun kapısını açtı, ortada bir sedye duruyordu. Kundak gibi sarılmış bir vücut, yüzü örtük bir şekilde öylece duruyordu orada. Bütün renkler sadece hastanelerde kullanılan yeşilin tonuydu. Tek bir renk vardı her yanda. Baş dönüyordu. Tek bir renk olması başının dönmesini daha da kolaylaştırıyordu. Belki de bundan sonra adını bilmediği ve öğrenmek de istemediği yeşilin o tonunu her gördüğünde içinde hep bir korku duyacaktı. Adımları yine düşünmeye başlamıştı, metanetle ilerliyordu. Sedyenin başına geldi, yeşil örtüyü kaldırdı. Babasının gözleri kapalı, ne dese ne söylese açmıyordu. “Bu ne hâl, kendine gel baba!” diye sarılsa işe yarar mıydı? Ne kadar bekledi, neler söyledi, ne kadar uğraştı bilmiyordu. Babası kızmayacak, sevmeyecek, aramayacak, merak etmeyecekti artık. “İnanılır gibi değil, daha düne kadar kilometrelerce uzaklıktan arardım konuşurduk, hâlleşirdik. Şimdi yanıdayım, ellerini tutuyorum, kulağına konuşuyorum, bir ufak tepki bile yok. Ölüm nasıl bir şey? Anladım ben, ölüm sadece öleni öldürmüyor, ölüm bütün ilişkilerimizi, birlikte yaptığımız işlerimizi, konuşmalarımızı, sarılmalarımızı, bakışmalarımızı... her şeyi öldürüyordu ölüm. Beni de öldürdün baba, gidişin hiç bu kadar soğuk olmamıştı, gidişin hiç bu kadar katmerli olmamıştı. Her şeye bir son fasıl cümlesi eklerdin, bu sefer giderken bir cümle eklemedin, ölüm senin bana söyleyeceğin o son cümleyi de öldürdü baba.” derken gözleri de dilindeki cümleler kadar acı şeyler söylüyordu.

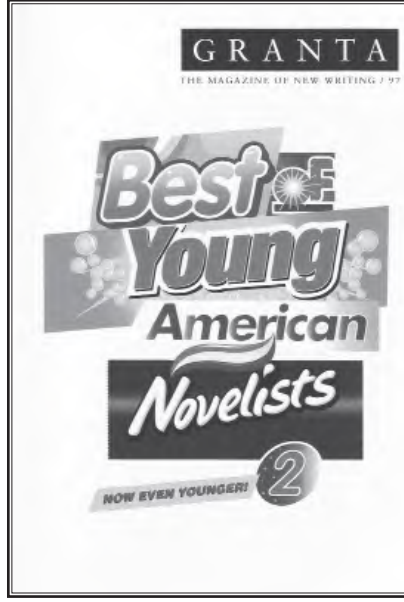
Bir cenaze için ne yapılması gerekiyorsa eş dost tarafından yapıldı. Tabuta konulup cenaze aracına yerleştirildi. Cenaze aracının arkasında uzunca bir konvoy oluşmuştu. Bir araca attı kendini, babası önde kendisi arkada gidiyordu.

Babamı taşıyan cenaze aracı bile olsa ne kadar havalı duruyor diye geçiriyordu içinden. Baba saygıdır diyebildi dışından. Araçta bulunan birkaç kişi seslenmedi, başlarıyla onayladılar sadece onu. Önce camide cenaze namazı kılınacaktı. Dışarıdan izliyordu camide olup biteni, musalla taşının oraya dikmiş gözlerini ayırmaksızın bakıyordu. Kalabalıklar sanki ölüm hiç kendilerine uğramayacakmış, o musallada bir gün kendileri de olmayacakmış gibi hâl ve tavır içindeydiler. Sanki musalla taşında bulunan kaybetmiş, kendileri kazanmıştı. Hatta bazıları “Bak biz hâlâ buradayız, sen bir sürü yarım kalmış işinle gittin, musalladasın.” der gibiydiler. Bu kalabalık kendini ne zannediordu. Onların kılacağı cenaze namazından ne çıkar diye kızıyordu. Ölüme bu kadar duyarsız, kayıtsız olan kalpler orada olmasa da olurdu. Köşeye çekilmiş duran birkaç has adam yeterdi babasını musallada ağırlamaya. Bu hiçbir şey bilmeyen, ürpermeyen, hissetmeyen yığına içinden ne dese az kalırdı. Hissedebilmek düşünebilmenin, sükût edebilmenin yarısı ederdi çünkü. Hissedemiyorlardı ki, durmadan dünyaya işlerinden konuşabiliyorlardı musallanın başında. Babasını taşıyan musalla taşına son bir kez daha baktı, “Ölüm en güçlü vaizdir, şimdi anlıyorum.” dedi. Önceden kazılmış mezarın başına omuzlar üstünde götürüyorlardı babasını. Kimse omuzlamak için sıraya girmiyordu ama tuhaf bir şekilde sırasıyla taşıyordu herkes tabutu. Hızlı hızlı omuzlardan akıyordu tabut. Omuzlar ayakların hızını geçiyordu. Mezarın başına gelindiğinde babasının kardeşim diye sevdiği en yakın dostu, gözyaşlarını toprağın üzerine akıta akıta cansız bedeni kucakladı, incitmeden mezarın içine yerleştirdi. Son bir görev olarak, kimisi eliyle kimisi kürekle toprak attı mezarın üstüne. Her toprak atışta rahmet diliyordu dost olanlar. Dost olanlar elleriyle değil, yürekleriyle toprak atıyordu mezarın üstüne. Bir yaraya merhem sürer gibiydi onların atışları. Bazıları da atmadı demesinler diye atıyordu toprağı.

O, cenaze boyunca bir yabancı gibi, sessiz beklemişti bir köşede, öylece. Merhametsiz yüzlerle göz göze gelmek, onların kendisine baş sağlığı dilemelerini duymak istemiyordu. Bazı tanıdıklar vardı, çok içtendi onlar, sadece onlara “Sağ olun.” diyebiliyordu. Teker teker, herkes görevini tam tekmil yapmış rahatlığıyla cenaze töreninden ayrılmaya başladı. Susmanın en koyu hâlini yaşıyordu kendisi. İlk kez bu kadar susuyor ve ölümden, cenazeden etkilenmeyen yığınlara anlamaya çalışan gözlerle bakıyordu. Başını göğe kaldırdı, defin işlemi bitene değin yağın yağmur gözyaşlarına karıştı. Gökyüzüne yorgun gözleriyle baktı. Güneş de vardı gökte, kara bulutlar da... “Hayatın kendisi de böyle işte, iyilikler, sevinçler, güzellikler de var; kötülükler, çirkinlikler, hüznler de var. Yağmur berekettir, inşallah bereketle gidiyorsun babacığım, rahmetle gidiyorsun, bir gün ben de geleceğim.” dedi. Gökyüzü gürlledi. Islak ve toprak yolda kendisine babasından kalan pembe şalına bir dostu kucaklıyor gibi sarılarak yürüdü, gitti.

ÇEVİRİ ÖYKÜLER

KEVIN BROCKMEIER*

ÇEVİREN: CANSU DİKME

MUHABBET KUŞLARI

Bir zamanlar bir şehir vardı, orada yaşayan herkes doğuştan şarkı söyleme yeteneğine sahipti. Bahçıvanlar çiçekleri budarken şarkı söylerdi. Karı kocalar uyumak için gece birbirlerine şarkı söylerlerdi. Okul ziline çalmasını bekleyen çocuk grupları, koroların katıksız keten helvalarını elde etmek için en son çıkan pop şarkıların mısraları arasında koşuştururlardı. Uzun yıllardır birbirlerini görmemiş eski arkadaşlar yıllık tatillerde ve emeklilik partilerinde buluşurlardı ruhlarını kavrayıp bedenlerinden çıkaracak olan dünyada hiçbir şeyin olmadığına inandıkları günlerden hatırlarında kalan ezgileri söylemek için. Hayat müziğin binlerce küçük akıntısı üzerinde taşınmıştı ve

ofisten geçerken, kapalı kapısının arkasından veya neredeyse boş olan ama hiçbir zaman tam olarak öyle olmayan sanat müzesinin arka tarafındaki küçük odadan bile sürüklenerek gelen bir ses duyman alışılmadık bir şey değildi. Şehrin insanları her zaman büyük bir yetenek ile söylemezlerdi şarkıları, ama tertemiz ve seslerini duymanın verdiği zevkin saflığı ile söylerlerdi. Ve söyledikleri şeyi sevdiklerinden, ne kadar can sıkıcı ya da hüznü olursa olsun, inatçı bir mutluluk notası geçerdi seslerinden gümüş parlak bir iğne gibi.

Bu şehirde bir dilsiz yaşırdı, havayı dolduran muhteşem koroya sesiyle renk katamayan tek insandı. Dilsiz bütün hayatını şehirde geçirmişti ve yatılı okul öğrencilerinden manavdaki depocu çocuğa kadar herkes onun kim olduğunu bilirdi. Bazı yerlerde bir adam vardır adliyenin civarında düdüğü ya da nehrin aşağısında kâğıttan uçurtmalar satan. Bazılarında ise her tatilde evini rengârenk ışıklar ve flamlalarla süsleyen bir kadın. Genellikle bu insanlar herkesin dikkat sınırındaki küçük figürlerden daha fazlası değildir, ama o insanlar öldüğünde ölümleri tanınmış bir liderin ya da ünlü bir artistin ölümünden daha şaşırtıcı olabilir, çünkü kimse yokluklarının ne ifade edeceğini düşünecek kadar dikkate almamıştır onları.

Dilsiz saçlarının kırlaştığı ve ayakkabılarının artık ona iyice olmadığı yaşıyordu. Bazı komşuları onun sağır olduğuna inanırdı –bu anlaşılabilir bir hata. Sağır değildi, sadece dilsizdi ve ara sıra ön verandasında oturmayı ve yakınında akşam yürüyüşlerini yapan insanların birbirleriyle sohbetlerini dinlemeyi sevmeyi. Şöyle şeyler konuşurlardı: “Sana diyorum ki, arkadaş, emekli maaşımın bittiği an, benim için ekvator kadar uzaktadır.” Ve “Peter bana bu akşam yemeğe çıkarım mı diye sordu, canım ya. Sanırım sonunda o soruyu soracak.” Ve, “Bu sağır adam, Sarah. Seni duyamaz, ama bu onunla arkadaş olamaman için bir sebep değil. Neden ona merhaba demiyorsun?” Bu konuşmaları dinlemek onu rahatlatırdı. Hiç evlenmemişti ya da baba olmamıştı ve evinin kapısının arkasında, orada yalnızca ayak seslerinin belli belirsiz tıkırtısı, sonsuz kuş cıvıltısı ve muhabbet kuşlarının kanat çırpışları vardı.

Sağır ilk iki kuşuna henüz gençken, onları şehir parkında karşılaştığı evcil hayvan satıcısından aldığı anda sahip olmuştu. Bir sabah onları gagalarıyla tüylelerini temizledikleri, güneşin altında boyunlarını büktükleri sırada görmüştü, hepsi buydu. Tüylerinin rengi ona sesleniyormuş gibi görünüyordu: kanatlarının mücevher yeşili ve sarısı, boyunları etrafındaki gölgeli mavi, ama en çok da gagalarının üzerindeki hoş hafif mor renk. Muhabbet kuşlarını oturma odasında özgür bıraktığı ve sandalyenin arkasından kornişe, kornişten aynanın arkasındaki rafa sıçramalarını seyrettiği ana dek içinde bir şeylerin çözüldüğünü hissetmemiş ve onların arkadaşlığına ne kadar ihtiyaç duyduğunun farkına varmamıştı.

Muhabbet kuşlarından biri erkek diğeri dişiydi ve kısa zaman sonra ilgilenmesi gereken beş tane kuşu olmuştu. Bir sonraki yıl evcil hayvan satıcısından iki tane daha satın aldı ve diğeri üç tanesinin yumurtadan çıkmasını bekledi. Bu kadar çok kuşu olmadan kısa bir süre önce onlar için yeni düzenlemeler yapmasının iyi olacağını biliyordu. İyi mobilyaları oturma odasından çıkardı ve duvarlara düzinelere küçük salıncaklar, tüneler, merdivenler ve aynalar astı. Kapı aralığına tahtadan bir çit koydu. Hatta kuşlar bulut gölgelerinin zemindeki hareketlerini izleyebilsinler diye tavana bir çift gömme tavan penceresi bile kurdu. En sonunda bir muhabbet kuşunun eğlenebileceği bir alan yaratmayı başardığına inandı.

Her bir kuşunu ayrı ayrı seviyordu ve sürüsü genişledikçe kuşları birbirinden ayırmak için çeşitli numaralar öğrendi. Fark etti ki kuşların bedenleri yalnızca uzakta olduklarında, parlak renkli kanatların ve kuyrukların hareketli ağı içerisinde birbirine karışıp netliklerini yitiriyorlardı. Daha dikkatli baktığınızda kuşlardan birinin yemek yerken kanadının altında kendisine özgü boyun büküşü olduğunu fark edersiniz. Bir başka kuş güneş battıktan sonra pencerenin kenarında durmayı severdi, camdaki yansımasını galayarak. Diğersinin sırtında üzerinde saydamlaşmaya başlayan ıslak çim benekleri olan iki günlük kara benzeyen birtakım lekeler vardı. Her kuş benzersizdi.

Kuşların hayatlarının evinin dört duvarı içerisinde tükenmesini izlemekten zevk alırdı ve onları besleyebilmek ve onlarla ilgilenebilmek onu son derece tatmin ederdi. Kullanabildiği bir sesi ve atan bir kalbi olan bir şey tarafından ihtiyaç duyulmak dilsiz kendini iyi hissettiriyordu. Çoğu kez merak ederdi şehirdeki diğeri insanların bu kadar küçük bir canlının ne kadar mutluluk getirebileceğini bilip bilmediklerini.

Kuşları hediye olarak vermeye ilk olarak ne zaman başlamıştı? Kimse hatırlayamıyordu, en çok da dilsiz hatırlayamıyordu. Fakat ellerinde bambudan kafesler, cebinde bir poşet taze yemle gülümseyerek ve o kendine özgü oldukça konuşkan tarzıyla başını sallayarak halka açık herhangi bir kutlamada bulunmasının beklenebileceği bir an gelmişti. Doğum günü partilerinin, vaftizlerin, açılışların ve düğünlerin demirbaşı olmuştu. Bu tür ortamlarda hep şarkı söylenirdi, elbette, bitmek bilmeyen pop şarkılar ve eski klasikler. Ahenklerin içine saklanmış tüm aşkları ve üzüntüleri dinledikçe onlara karışabilmeyi her şeyden çok dilerdi, ama insanların beğenisine sunabileceği tek şey muhabbet kuşlarıydı.

Hediye ettiği her kuşun yanına, “Muhabbet kuşları doğal taklitçilerdir ve eğer siz kuşlarınıza bir insana davrandığınız gibi davranırsanız, kuşlarınızın konuşmayı öğrenmeleri mümkündür.” cümlesi ile biten birtakım bilgiler eklerdi. Kuşları kabul eden insanlardan bazıları evcil hayvan beslemekle pek ilgili olmayan ama dilsiz bunu söyleyemeyecek kadar kibar olan meşgul ve pratik akıllı insanlardı. Bu insanlar muhabbet kuşlarını ya boş odalarının loş bir köşesine koyarlar ya da şehrin bir ucundaki ormanda serbest bırakırlardı. Diğeri, kuşlara seyrettikleri

ya da oyalandıkları bir şeye verdiklerinden fazla değer vermezdi, onlar için kuşlar her sabah yemlerini verdikleri ve ne zaman canları sıkılsa dışarı çıkardıkları bir şeydi. Yalnızca birkaç tanesi dilsiz gibi onların üstüne titrerdi. Yine de kuş besleyen insanların çoğu onlara “Günaydın”, “Adın ne?” ve “Seni seviyorum.” gibi basit ifadeler öğretebiliyorlardı. “Bu acımasız, acımasız bir dünya”, gibi mesela ya da “Bugün hava nasıl?” Bir adam muhabbet kuşuna biri radyoyu açtığı zaman “Ben Brahms’ı tercih ediyorum.” demeyi başarılı bir şekilde öğretmişti. Bir diğerrinin kuşuna öğrettiği ise odaya kızıl saçlı bir kadın girdiğinde “Vu huu” demekti.

Özellikle bir kuş vardı, neredeyse duyduğu her sesi yineleyebilen ama sahibi onu “Bana söyledikleri kelimeleri anlamıyorum” cümlesini tekrarlaması için çalıştırdığında bir hece telaffuz etmeyi bile reddediyordu.

Dilsizin hediye ettiği her muhabbet kuşuna karşılık salonuna iki tane daha eklenirdi. Kuşların bazıları hastalıktan ya da yaşlılıktan ölürdü, ama her zaman onların yerini alacak yeni kuşlar vardı ve sürü hiçbir zaman azalma belirtisi göstermemişti. Kuş kafesinin içinde zamanın kuralları askıya alınmış –askıya alınmasa bile o zaman en azından yeniden şekillendirilmiş gibi görünmeye başlamıştı dilsiz. İlk iki kuşunu şehir parkından eve getirdiği zaman, kuşlar çocuklardan çok büyük değildiler, bunu şimdi fark ediyordu– ve hatta kendisinden de. Sonra bir şeyler değişti ve dilsiz günlerinin ve gecelerinin ritmine alışmaya başladı. Büyük annesiyle büyük babası öldü ve sonra annesi ve babası. Ömrünün uzunca hikâyesini ardında bir yerde bırakmıştı dilsiz. Ve ona göre hâlâ kuşlar çocuklardan çok da büyük değildiler.

Bazen kapıda durur, kuşların tüneleri arasında oradan oraya uçuşlarını seyreder ve bunun aklını başından almasına izin verirdi. Çocukluğunu düşünmekten kendisini alamazdı, özellikle de koro çalışması sırasında sınıfının arkasında oturduğu zamanları. Herkesi şarkı söylerken dinlemenin ve –her zaman bir şekilde yıkılsa da– müziğin, gerçekten güçlenip bu sefer artık yıkılmayacağına neredeyse inandığı ana kadar, gittikçe yükselerek hatta gökyüzüne tırmanarak içinde bir şeyler inşa ettiğini hissetmenin nasıl bir şey olduğunu hatırladı. Gözlerini kapatır, ileri geri sallanırdı sırasında. Ona ne olduğunu herkes görebilirdi. Gerçek şuydu ki o da şarkı söyleme yeteneğine sahipti –yalnızca bunu kullanamıyordu. Öğretmenlerinden biri vurması için ona bir tef vermeyi düşündü, bu bir süre işe yaradı, ama çıkardığı şıkır şıkır ses pek de onun aradığı şey değildi. Daha sonra gerçek bir çalgı çalmayı öğrenmeyi düşündü –bir flüt, belki, ya da bir klarnet– ama sonunda buna yeteneği olmadığı ortaya çıktı.

Hatıraları yavaş yavaş yok olana kadar kuşlarına bakakaldı dilsiz. Sonra ön verandaya gitti komşularının akşamüzeri yürüyüşüne çıkmalarını beklemek için.

Bir kuş sürüsü ile yakın yaşamış ve onların tuhaflıklarını bilen hiç kimse onların zeki olmadıklarını söyleyemezdi. Muhabbet kuşları hiç konuşmayan, her sabah yem kutularını dolduran ve her akşam onları mısır tanesi, üzüm ve

doğranmış havuç ile besleyen bu adamı merak ediyorlardı. Bazen gözlerinde uzak bir bakış ile kafeslerinin parmaklıkları arkasında dururdu ve uzun sert bir çubuğa üflendiğinde çıkan sese benzer bir ses çıkarırdı. Bazen parmaklarını sıklatırdı kuşlara, dilinin ucuyla arkadaşça bir lok-lok-lok sesi verirdi.

Kuşlar bir yapbozmuş gibi incelerlerdi dilsizi. Ve her zaman dünyayı en iyi ona ortak olarak anladıkları için, bir süre sonra dilsizi taklit etmeye başladılar. Mutfakta bir çanak düşürdüğünde salonda yankılanan çınlamayı taklit ettiler. Ahşap zeminde hafifçe yere vuran adımların sesini, dösemeye çöktüğünde sandalyesinden gelen iç çekişi ve hatta uykuya daldığında nefes alış verişinin keskin sesini taklit ettiler.

Dilsiz kuşların çıkardığı çeşitli seslerin farkına vardı ve ara sıra “Demin parmaklarını çıtlatan bendim,” ya da “Bu elmayı ikiye bölen bendim,” derdi kendi kendine, ama çoğu zaman aklından geçeni söylemek aklına gelmezdi. Diğer insanları dinlemek zorunda olduğu dikkatle dinlemezdi kendisini hiçbir zaman. Huzursuz ve mutsuz oldukları için kuşların böyle bir gürültü yaptıklarını düşünmeye başladı ve en sonunda kuşlar kanatlarını yayacakları daha fazla alana sahip olsunlar diye kafesi salonun ucuna taşımaya karar verdi. Birkaç hafta sonra kafesi tekrar taşıdı, bu sefer yemek odasının girişine ve bundan birkaç hafta sonra onu çalışma odası ile ebeveyn yatak odasının arasındaki alana yerleştirdi. En sonunda, kendisine kalan alan yalnızca mutfak, banyo ve sadece lambasını ve yatağını değil şifonyerinin en küçüğünü de sığdırmayı başardığı ön kapının yanındaki oturma odasıydı.

Dilsiz bir ev dolusu kuşun bir gün ona yeteceğine hiçbir zaman inanmayacaktı, ama artık yaşlı bir adamdı ve yıllar boyunca birçok şeyin özlemini çekmiş olsa da ve bazen, diğer herkes gibi, açıklayamadığı ezici bir üzüntü hissetse de büyük dinginlik ve neşe saçan mutluluk yaşadığı dönemler de olmuştu, hayatının boş olduğuna inanmıyordu.

Bir sabah bulaşıkları yıkıyordu kalbi ömrünün sonuna geldiğinde. Ağrısı yoktu, sadece kollarında ve bacaklarında kendisini sersem hissettiren beklenmedik bir nöbet hissi vardı. Neydi bu, merak ediyordu. Ne oluyordu dilsiz? Yere oturdu, bir an için elini kaldırdı ve sonra gözlerini kapattı.

Belki de belediye başkanının evlilik yıldönümü şerefine düzenlenen ziyafetten sonraki gündü ya da kasabın oğlunun nihayet hukuk fakültesinden mezun olduğu gündü, ama şehrin insanların dilsizin nereye gittiğini sorması çok sürmedi. Onu, elinde bambudan kafesi ve bir deste geveze kuş ile kalabalık içerisinde ilerlediği sosyal ortamların birinde ya da diğerinde görmeye alışmışlardı. Birkaç kişi onun iyi olup olmadığını merak etmeyi akıl etmişti. Onlar başka birkaç kişiye söylediler, onlar da birkaç kişiye daha ve kısa süre sonra hepsi bir araya geldiler ve dilsizin evine doğru yola koyuldular. Kapıyı çaldılar. Cevap vermeyince, içlerinden biri dedi ki, “Muhtemelen sizi duymaz, hatırladı-

nız mı? Adam duvar gibi sağır,” bu yüzden tokmağı denediler ve kilitlenmemiş olduğunu gördüler.

Daha önce hiçbiri evin içinde bulunmamıştı. Orada kaç tane muhabbet kuşu olacağını nasıl tahmin edebilirlerdi ya da matemde veya kutlamada haykırarak seslerinin, havayı nasıl dolduracağını? Bin çeşit tonla, bin bir çeşit değişken ses perdesiyle, o kuşlar, adımlarının yere düzenli vuruşundan cezvenin ıslığına, son nefesinin acelesiz, etrafa yayılan işaretine kadar dilsizin gündelik hayatının tüm seslerini taklit ediyorlardı. Dilsizin son nefesi bir senfoni gibi gelmişti tüm dünyaya.

* Kevin Brockmeier 6 Aralık 1972’de doğdu ve bugün yaşadığı Little Rock, Arkansas’ta büyüdü. “Ölümün Kısa Tarihi” (John Murry/Pantheon) ve “Celia Hakkındaki Gerçek” romanlarının; “Gökten Düşen Şeyler” (Pantheon) kısa öykü kitabının ve üç çocuk kitabının yazarıdır. Iowa Üniversitesi, Little Rock’taki Arkansas Üniversitesi ve Grinnell Koleji’nde yaratıcı yazarlık dersleri verdi. Kendisinin küçük tuhaflıkları oldukça fazla. “Muhabbet Kuşları, *Yedinci Katmandan Görüş* adlı kısa öykü kitabından alınmıştır.

BOZORG ALEVİ*

ÇEVİREN: SERPİL YILDIRIM

YARENÇKA

Bu isimden başka bir şey hatırlamıyorum. Ondan geriye renksiz bir siyahlık kalmıştı. İsmi de tam olarak bilmiyorum. Ona: “Senin ismin ne?” diye sorduğumda: “Yerena” dedi. Kendisi hakkında konuşunca başkalarının onu Yerenka diye çağırdığını anladım. Yalnızlığımızın birbirine karıştığı ve ruhlarımızın umutsuzluk dünyasında kanat çırttığı o vahdet âleminde ben, ona Yerenka dedim. Dün gece mi yoksa bir ay önce mi ya da birkaç yıl önce miydi neydi; titrek, telaşlı ve şaşkın bir gölge gözlerimin önünden gidip geliyordu. Bu şekilsiz hayal bulutunu yakalamak için ellerimi uzatıyorum. Parmak uçlarıma, iliklerime ve hatta şakaklarıma kadar bütün bedenimin yandığını hissediyorum. Âdeta öldürücü bir acı ruhuma işkence ediyor. Son kertede nefesimin kesildiğini anımsıyorum ve hışımla silkinip bana neler olduğunu düşünmeye başlıyorum. Ne olmuştu? Benim için geriye ne kalmıştı? Koca bir hiç!

O gece de diğer gecelerden farksızdı. Her zamanki gibi uykusuzluktan acı çekiyor ve şiddetli bir baş ağrısının dayanılmaz ıstırabından kahroluyordum. Ama sabahtan şu ana kadar Yerenka ismi sınırlı beynimin sonsuz okyanusunda yüzüyor ancak beynimde bu denli yer edinen ismin sahibini hatırlamaya çalışmak kâr etmiyordu. Elimdeki tek müspet şey, şu “Yerençka” ismi ve önceden ne duyduğum ne gördüğüm Rusça bir şiirdi:

“Seni sevdim ve öptüm.

Ama sen bana gülüyordun.

Ey kara gözlü,

Bak beni ne hâllere düşürdün!”

Bu şiiri daha önce hiç duymamıştım. Zira hiçbir zaman Rusça şiir ezberlememişim. Şimdi nasıl okuduğumu havsalam almıyor. Ama bu şiirin Yerençka ile bir bağlantısı var. Yerençka kimdi?

Bir dönem hayatıma girdi ve bir süre benimle oldu; lakin sonra kayboldu. Nereden gelmişti, bilmiyorum. Nereye gittiği ve yanıma ne zaman geldiği hususunda bir fikrim yok.

Lehistanlı mıydı? Belki. Güney Afrika’ya mı gitti? Belki zindana atıldılar? Ölmüş olabilir mi? Hayır... Yerençka, bedensiz bir ruhtu. İnsan, bunları ya uykuda

ya şiddetli ateş nöbetinde ya da uyku ile uyanıklık arasındaki boşlukta görür. İnsan hayatında bunlardan bir hayli çoktur... Normal zamanlarda onları görürüz, fakat tanımıyoruz. Kendini bize gösterir, ama tanıtmazlar.

Temmuz ayıydı. İnsanın bedeninden ter akıyordu. İki horoz ötme yarışına girmiş, altta olan gür ve tiz sesiyle arkadaşına sesleniyordu. Diğeri de daha utan- gaç, ama daha tumturaklı bir şekilde ona cevap veriyordu. Pencerenin önünde birkaç tane de serçe cıkcık sesleriyle onlara eşlik ediyordu. Bir at sineği vızıl- dıyor, delice kendini pencereye vuruyordu. Yatağıma yatmış, Nizamî'nin *Heft Peyker*'ini¹ yazıyordum. "Behram Şah"ın sarayda Heft Peyker'in yüzünü gör- düğü bölüme gelince dikkatimi şu beyitler celb etti:

O yedi yıldızın hükmü nedir?	Bu büyük padişah nasıl başkaldırır
Yedi şehzadeyi Heft iklimden	Bir köşede nasıl yetim bırakır.
O güzel yüzlü kızların aşkı	Gönlünde ilmek ilmek yer etti.
Kısrak, erkek hayvan ve parlak güneş	Genç cesur bir aslan ve yedi gelin
Mutluluk iştihakı nasıl artmaz	Gönül, bahtiyarlık talebinde nasıl bulunmaz?
Padişah evden çıkınca	Kapıyı kilitleyip hazine muhafızına verdi.
Bir süre sonra kendinden geçince	Elinde kilit kapıya gitti.
Kapıyı açtı ve cennete girdi.	O huri yaradılışlı güzelleri gördü.
Su içinde susuz kaldı	Ona duyduğu arzuyla uykuya daldı.

Acaba bu şiirler aklıma şimdi mi geldi? Yoksa gerçekten o gün susuzluktan nefesimin kesildiği o yaz sıcağında, bu şiirleri okumakla mı meşguldüm? Düşündüğümü farz edelim, bu şiirlerin Yerença –O, Lehistanlı kız– ile ne ala- kası vardı? Bir süredir hastayım bunu biliyorum; fakat bu düşünceler birbirini tutmuyor ve zincirin halkası eksik kalıyor.

Bir kez –daha önce hiçbir şekilde tanık olmadım– Yerença evimin kapısı- nı açtı ve bir heykel gibi önümde dikildi. Daha önce hiç kimse evime girmeye cesaret edememişti. Zaten evim şehirden bir hayli uzaktı. Bir aileyi felakete sürüklemiş, yaşamlarının alt üst olmasına sebep olmuşum. Kimseyi görmek istemiyordum. Uzak bir şehirden gelmiş, bahçede ev kiralamıştım. Bütün gün ailemden birtakım insanlar bahçede duruyor, ama hiç kimse evime gelmeye

cesaret edemiyordu. Kendi odamdan çıkmıyordum. Kapının eşiğine ayak basacak olsam orada bulunan herkes benden kaçıyordu. Belki de gelip birinin benimle işi olduğunu söylediler, ama ben hatırlamıyorum. Yerença'nın cesareti ve küstahlığı karşısında şaşkındım. Bakışlarımı ondan alamıyordum. O da şaşkın şaşkın beni izliyordu. Odam karanlıktı. Bu karanlık hücreme sadece kırık kapı aralığından siyah perdelere yansıyan güneşin altın parlaklığındaki birkaç çizgisi ve aydınlık günün kırık bir tebessümü giriyordu.

Yerença, kapıyı açınca yatağıma güneş seli hücum etti. Perdeyi açmasıyla güneşin saf altın parlaklığındaki ışıltısının odamı kaplaması bir oldu. Konuşmalarını hatırlamıyorum. Ona: "İsmin ne?" diye sordum.

"Yerenâ" dedi.

—Yerenâ!

Nereden geldiğini bilmediğimi söylemekte haklıyım.

Sonuna kadar açılan perdeler ve güneşin hayrete düşüren ışığı gözlerimi kör edebilecek güçteydi.

Korkmuştum. Şayet başka biri bu davranışı yapsaydı ya kendimi ya da onu öldürmüştüm.

Fakat bu atmosfer karşısında kolumun kanadımın kırıldığını hissettim. Kalkıp elini tuttum. Alev saçan yüzü, kızarmış gözlerime ateş topu saldı. Beni yatıştırmak istedi. Bu kez elini o kadar sıktım ki, bu sıkmanın verdiği acı hissi korkuya dönüştü. Bağırarak göğsüme vurdu ve beni yatağa fırlattı.

Gözlerimden ışık çıktı. Sanki bir çekiç tekdüze ritimle başıma darbe indiriyordu.

"Orduya gidecektim. Susamışım. Bahçeye geldim. Seslendim. Kimse cevap vermedi. Sonra bu odaya geldim," dedi.

Sonra nereye gitti, bilmiyorum.

Gece yine geldi. Normal bir yaşamda bu tür olaylar için mazeretler uydururlar.

Gözlerim onu arıyordu. Bunu söylemeye gerek yok. Geleceğini biliyordum.

Beni artık görmeyeceksin demişti. Zira bugün öğleden sonra saat üçte Güney Afrika'ya gideceğini aksi takdirde saat üçte Ahvaz'da² olmazsa onu hapse atacaklarını söylemişti. Ah, zaten bir yıldır hapisteydi. Artık oraya gidemez. Buna rağmen ben geleceğini biliyordum.

Gece saat on sularıydı. Yeniden kapıyı açtı. Heykel gibi odamın kapısında öylece kalakaldı. Üzerinde siyah ipekten bir elbise vardı. Sarı zülüfleri de siyah gibi görünüyordu. Süt beyaz baldırlarındaki siyah damarlar, beyaz bir sayfayı saran siyah çerçevenin hat safhadaki dehlizleri gibiydi.

Evde hiçbir şeyim yoktu. Siyah robdöşambrımı üzerine giydi. Caddeden şehre indi. Yarım saat sonra içi yiyecek ve içecek dolu bir sepetle geri döndü.

Artık kapıları kapatmaya cesaretim yoktu. İçim dışım perişan ve her şey kontrolüm dışındaydı. İsteddiği her şeyi yapıyordum.

“Yazık değil mi insan odada oturuyor,” dedi.

Birlikte mehtapta dolaştık.

– Bu gece yanıma nasıl geldin? Benden korkmuyor musun?

– Senden mi? Ben SS askerlerinden bile korkmadım. Onların hapishanelerinden kaçtım.

Ne faydası oldu? Lehistanlı bütün kızlar bu tür maceraları yaşarlar. Ay güneşin kucağına oturmuş, bizimle alay ediyordu. Birkaç kurbağa vıraklıyordu. Tavuğun biteviye sesi, insanın doğasında olan vurma güdüsünden kaynaklanan elemli facianın fitilini ateşliyordu. Elinden tutmuştum. Onunla baharın bu serin akşamının mest edici hoşluğunda dolaşıyordum.

“Neden elin ateş gibi?”

– Yanıyorum.

– Neden?

– Bilmiyorum.

– Neden o kadar elemliisin?

Ne cevap verdiğimi hatırlamıyorum.

Sonra ben, “Yerençka, bugün saat üçte Ahvaz’a gittin mi?” diye sordum.

– Hayır mı?

– Neden?

– Şimdi ne olacak? Geç gidiyorsun. Birinin seninle işi olmaz mı?

– Ben bu gece gitmeyip senin yanında kalacağım.

– Yerim yok. Benim yanımda kalamazsın.

– Kalacağım ve seni mutlu edeceğim.

Her iki elini de boynuma atıp gözlerimi öptü. Sararmış yanaklarını ateşli yüzüme sürdü. Ama dudaklarım soğuk, kuru ve hissizdi.

Onu istemiyordum. O gece benim cansız bedenimle onun tensiz canı birbirini öpemiyordu.

Onu istemiyordum. Çünkü Yerençka, yazın o sıcak gecesinde, bana eziyet etmek için hayalimde zuhur eden habis bir ruhtu. Onu başka bir şekilde düşünemiyordum.

Bedeni sıcaktı. Ateş küresi gibi alev yükseliyordu. Ama ben titriyordum. Soğuktan değil, hayır. Üşümüştüm.

Korkak ve savunmasız yüreğime aşıladığım yüreklendirici sözlerden sonra bütün organlarıma galebe çaldım ve bütün gücümü toplayarak, iki elimle Yerençka’yı sıkıca tutup sakinleştirdim.

Tamamen hissizleşmişti. Yorgun ve bitkin bir şekilde halının üzerine yığıldı. Soğuktan titriyordu. Üzerine battaniyeyi atmamla gözlerini yumması bir

oldu. Gözlerinden inci gibi dökülen gözyaşları, günahsız yüzüne ruhani bir ışıltı veriyordu.

Bana cevaben birkaç cümle sarf etti. Bu sözler hayatım boyunca duyduğum en güzel şiir dizesiydi. “Sen anlamayacaksın,” diyordu.

Evet anlamamıştım. Bu cihetten de bu olayın benim için tekrarı mümkün değildi. O Rusça şiir hâlâ aklımda.

“Seni seviyordum, öptüm.

Ama sen bana güldün.

Ey kara gözler

Bak da gör, beni ne hallere düşürdün!

Böyle söylüyordu, hayır söylemiyor şiir okuyordu:

“Matemliyim. Siyah gömleğim, perişanlığımın tek şahidi. Ben sevgilimi kaybettim. Belki hâlâ hayatta. Hiçbir şey bana teselli vermiyor. İçinde var olduğum o tende artık yokum. Varlığım başka bir bedende. Onun peşinden gidiyorum. İnsanî yönümü kaybettim. Bende tahkir ve aşağılanmanın zerre etkisi olamaz. Bir zamanlar insandım. Faşistler beni öldürdü. Bana hürmet etmeyebilir, köpek gibi sofrandan kovabilirsin. Ben artık insan değilim. Benim hakkımdaki tüm bilgin, anlattıklarım sınırlıdır.”

Ve nihayet uykuya daldı. Yerençka benim eşim, benim gölgemdi.

Sabah uyandığımda artık Yerençka yoktu. Gitmişti. Nereye gittiğini bilmiyorum.

Yerençka, benim peşinde olduğum şeydi. Kara günlerimi iyice karartmıştı.

Ne zaman Lehistanlı kızları görsem aklıma Yerençka düşer. Lehistanlı kızlarla dolu bu kamyonlar ne zaman gözümün önünden geçse onu görme arzusuyla başımı uzatırım. Ama Yerençka’yı artık göremeyeceğimi bilirim. Yerençka, bizi kendine müptela edenlerden biri. Yerençka, cansız bedenden kaçan bir ruh.

Yerençka benim gölgemdir.

* Bozorg Alevi, 1904 yılında Tahran’da tüccar bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Tahran’da tamamladıktan sonra 1920 yılında Avrupa’ya gitti. Almanya’da Eğitim bilimleri bölümünde tahsiline devam etti. 1927 yılında İran’a döndükten sonra Tahran sanat okulunda öğretmenlik yapmaya başladı. Sosyalist bir gruba katıldığı için 1937-41 arasında hapse kaldı. Bu dönemde hapis deneyimlerini anlattığı öykü kitabı *Zindan Notları*’nı kaleme aldı. Böylece hapis hayatı edebiyatında kaleme alınan zindan hatıralarının anlatıldığı ilk öyküler Bozorg Alevi tarafından yazılmıştır. Yazar kısa öyküler yayımladıysa da asıl şöhretini bir dönemin siyasi meselelerini kapsayan bir aşk ilişkisini işleyen *Çeşmhâyeş* adlı romanına borçludur. Uzun yıllarını gurbette geçiren Alevi, Berlin’de kalp krizi geçirip bir süre hastanede yattıktan sonra 1997 yılında 93 yaşında yine gurbette vefat etti.

¹ Nizami Gencevi’nin hamsesini oluşturan beş mesnevisinden biridir.

² İran’da Huzistan Eyaleti’nin yönetim merkezi olan şehir. Ülkenin en önemli petrol üretim merkezlerinden birisi olan Abadan bu eyalet sınırları içindedir.

LEYLA BAELEBKİ*

ÇEVİREN : GAMZE YÜCETÜRK

KISRAKTIM... FARE OLDUM

Tenim hâlâ soğuktu, parmaklarımla boynumu yokladım ve nabız atışlarımı yeşil, belirgin damarlarımdan hissettim. Sonra şalım göğsüme çektim, gözlerimi kapadım ve başımı odanın sessizliğinde yukarı kaldırdım.

Dizlerimin üzerinde kumaşın ağırlığını hissetmeye başladım, başımı eğerek omzumun üzerindeki şalla çenemi örttüm. Şal sırtıma yapıştıyordu. Birden bir koku aldım ve kendimden geçtim.

Beyaz bir kısrak nehrin kıyısında yavaşça yürüyor, boynunu havaya doğru uzatıyor, başı berrak gökyüzüne dokunuyor; ağaç gövdeleri, otlar, uzak dağlar, evler ve vadiler arasında kıvrılıp giden nehre uzun uzun bakıyor. Boynunu sallayınca beyaz bir bulut onu alıp suyun yüzeyine bırakıyor, uzak yakın su birikintilerindeki kurbağaların vıraklamalarına kulak veriyor ve rengârenk kelebeklerin dansını izliyor. Sonra içinden “şayet bir kısrak olarak doğmasaydım, yeryüzünün, güneş ışınlarının ve ayın bin bir rengini kendinde barındıran bir kelebek olmayı isterdim” diyor.

Bir gün kısrak, kar yağın diyarlara yaptığı yolculuktan dönerken, pınardan su içmek için durdu. Orada yeni, bembeyaz ve görkemli bir dünya görmüştü. Bu dünyada ağaçlar dağların zirvelerine oturtulan mumlara dönmüş, evler, beyaz kürk paltolara ve kırmızı şapkılara bürünmüş çocuklar gibi görünüyordu.

Kısrak su içerken bu imgeler, hâlâ onun kirpiklerinde asılıydı. Suyun tatlı olduğunu düşünüyordu. Aniden ihtiyatlı adımlarla kendisine yaklaşmakta olan bir ses duydu. Göz ucuyla bakınca bir adamın geldiğini gördü. Fakat yaklaşmakta olan bu adamdan niçin ürkmemediğini ve adamı tekmelemediğini bilmiyordu. Adamı koklayınca kokusu, vücuduna sindi, kalbine işledi. Ve kısrak, adamın kendisine yaklaşmasına, elini gövdesinde gezdirmesine, onu kaşımaya, uzun, iri boynunu kollarıyla sarmasına ve kendisine şehre kadar eşlik etmesine izin verdi.

Gözlerimi açtığımda, yüzüm tavana dönüktü, kısrak sureti tavanda kaybolmuştu, sonra on parmağımla şakaklarımı ovaladım, tenimin sıcaklığı kulaklarımda toplandı. Tavan o kadar beyazdı ki gözlerimi alıyordu. Ne var ki hafif bir karartının toplandığı tavanın çevresini inceledim, bakışlarım yere yavaşça inerek üç duvar üzerinde altı pencerenin pervazına tutundu. Soluklandım. Dar, uzun,

dikdörtgen şeklinde, pek çok demir parmaklıkla kapatılmış, camsız pencereleri ilk kez izlerken, hafif bir ürpertinin soğukluğu iliklerime işledi. Pencerelere dışarıdan paslı vidalarla sabitlenmiş, boyası dökülmüş soluk yeşil renkle kaplı, yere kadar uzanan tahtadan iki panjur kanadı asılıydı. Ve toprak, pencerenin pervazlarından içeriye, tabana ve üzerine yığıldığım, ayakları olmayan sandalyeden görünen büyük yuvarlak bir masanın konulduğu açık kahverengi, çıplak döşemenin üzerine düşüyordu. Ve tabanda toprak üzerinde sürünen uzun koltuk gözüme ilişti. Adamın odada benimle tamamen aynı yükseklikte olduğunu fark ettim; kısırakla birlikte olan adamın ta kendisi. Tavandan bakıldığında oda, yerin altında karanlık, soğuk bir dehliz olarak görünüyor. Adamı fark ettiğimde, ben fare, adam evin sahibi olduğu hâlde oda; sıçanların orayı mesken edindiği, derinliği olmayan toprak içerisinde bir çukur hâline dönüştü. Ve bir kez daha kendimden geçtim.

Hamamböceğinden biraz daha büyük, cılız, yapış yapış, vücudu tüysüz, yumuşak, burnu daha kırmızı, gözleri taşlaşmış ve rengi neredeyse sararmış küçük bir fare. Fare, adama babasından, babasına da dedesinden miras kalan eski koltuğa oturur. Adam lambayı söndürünce, yuvasından çıkar ve korku onu huzursuz etse de, adamın yiyecek artıklarını yediği ve kahvesinin tükürüğünü yudumladığı masaya yaklaşır ve adam uykusunda hareket ettikçe neredeyse kendisini boğup ezen adamın koltukaltında uyur.

Gün içerisinde, adam bir tuzak sayılır. Her öğle vakti, içinde çengel ve toplu iğnenin olduğu ve erimiş yağa batırılmış bir parça ekmekle dolu olan ahşap bir kutu getirir. Tuzak kapının arkasından masanın altına, koltuğa, çekmecenin içine varana dek evdeki her yere ulaşır ve fare, keşke adamın kendisinden kurtulması için sadece koltuk altını kaldırması gerektiğini bilseydi diye düşünür.

Güldüm. Kendimi havada, eşyaların üzerinde, adamın burnunda zıplayan, vücudu şeffaf bir fare olarak hayal ediyorum ve adam, onu öldürmek için arayarak dönüp duruyor, sonunda onu yakalıyor. Güldüm. Bunun üzerine kocam olan adam, burnunu dergiden kaldırıp şaşkın bir kızgınlıkla sonra da alay edercesine bana baktı ve “Kristen Killer, bu; bir kadın” diye tekrarladı, sonra burnunu derginin sayfalarına daldırdı. Bu kez gülmedim. Ona baktım. Sırtını koltuğa dayamış ve kül tablası, yarısına kadar dolu su şişesi, boş cam bardaklar ve sessiz transistor aleti arasında masanın kenarına ayaklarını uzatmış hâlde onu gördüm. Havlu kumaştan yeşil-beyaz çizgili, göğsünden beline kadar açık banyo örtüsüne sarınıyor, karın etinden daha esmer göğsünün derisi görünüyor, sonra değişiyor ve karnı daha fazla koyulaşiyor. Başı vücudunun geri kalanından daha çıkık göründü. Sanki o, saçlarını parlak kızıla boyayan dansözler ve sarhoşluk gecesinde karşılaştığı ve sabah olduğunda ikisinin mekânı terk ettiği ve ikisi de birbirlerinin adını sanını bilmezken yanlışlıkla birinin diğerinin başını lobideki askıdan aldığı başka bir insanın başı gibiydi.

Döndüm ve bu düşünceye güldüm, sonra kocam olan adam, omzunun üzerinde emanet duran başını hareket ettirdi ve birden yüz hatlarını fark ettim.

Yüz ifadesi, herhangi bir mana ifade etmiyordu. Kocam derginin sayfalarında kaybolmayı bıraktığında tekrar gülmedim. Önceden bu yüze rastladığımı hatırladım: Ne zaman? Nerede? Onda ne değişti? Geriye dönmekte zorluk yaşadım. Gözlerimi kapadım ve sanki uzun ve karanlık bir tüneli geçiyordum, yedi sene öncesine gittim.

Bu günler gibi yaz başındaydık, onunla bir arkadaşın yanında karşılaşmıştım, ona dikkatlice bakarak arkadaşın kulağına fısıldadım (Şüphesiz bu, o). Ve o bana yaklaştı, durdu ve bana hangi ülkeden olduğumu sordu, ona buralı olduğumu söyledim, neden daha önce benimle karşılaşmadığını sordu, başkentlerinde gezinip durduğum ve bale dansını öğrendiğim Avrupa’da olduğumu, yazı geçirmek için annemle geldiğimi ve oraya geri döneceğimi ona söyledim. Sesi kötüleşti ve sonra neden güneşimizden, toprağımızdan, kara, talihsiz başlarımızdan uzak bu tuhaf sanatı seçtiğimi sordu. Ona beş yaşındaki bir kız çocuğu hakkında uzun bir hikâye anlattım. Annesi, bir pazar günü ikinci vakti elinden tutmuştu, güneş solgun, yollar soğuk, evlerin pencereleri kapalıydı ve annesi onunla birlikte tuğladan eski bir evin kapısına yavaşça yaklaştı, zil çaldı, kapı açıldı ve kapıda oldukça kırıksık beyaz yüzlü yaşlı bir adam belirdi. Parmakları uzun, zayıf elini uzattı ve annesi ile el sıkıştı. Sonra parmaklarını onun saçlarının arasına soktu ve yürüdü, o da annesiyle birlikte adamın önünde yürüdükten sonra adam onu bir koltuğa oturttu, kendisi de oturdu. Anne bir köşede gözlerini kapamış, gözkapaklarından göğsüne yaşlar dökülüyorken adam, piyano çalma konusunda kıza ilk dersine başladı.

Tüm küçük arkadaşlar arasında yalnızca benim bilmemle övündüğüm eğlenceli, tuhaf bir oyuncağın cezp etmesi gibi piyano dersinin de başlangıçta beni öyle cezp ettiğini ona anlattım. Ve annemin uzak ülkesinin düşünüyerek, orayı özleyerek 30 yıl babamla birlikte yaşamış bir yabancı olduğunu ona anlattım. Babam öldüğünde onunla birlikte annemin düşleri de öldü. Bunun üzerine o düşleri bende büyüttü. Ve yeniden annem elimi tuttu, beni kendi dilini konuşan bir kadının küçük evine götürdü ve benim için ilk dans dersi başladı.

Annemin beni Avrupa’ya göndermek için yüzük ve bileziklerini, orada kalabilmem için ise evin eşyalarını nasıl sattığını ve Paris’teyken beni ziyaret etmek, sonra beni Roma’ya götürmek için babamın köyündeki toprak parçasını nasıl ipotek ettiğini ona anlattım. Sonra gülümserken saçlarının nasıl beyazladığını, benim saçlarımsa nasıl uzayıp kararmaya başladığını ona anlattım. Dansta nasıl marifetli olduğumu, Paris’te bu sonbahar ve gelecek sonbahar opera programına katılmayı nasıl beklediğimi ona anlattım.

Ağzını açmadı, o da elimden tutuyor, beni arkadaşın evinin merdivenlerinden indiriyor, Beyrut’un ölü caddelerinde dolaştırdıktan sonra beni bahçesi

olan bir eve götürüyordu. Zile basmıyor, kapı kilitli kalıyordu. Beni bir ağaç kütüğüne oturtuyor ve ağzını açmıyordu.

Orada kendim iken burada nasıl annem gibi olduğumu ona anlatırken, bu toprağı, teni yakan ve damarlara akan güneşi, hüznü şarkıları, simsiyah gecelerde yanan yıldızları, göbeğı, gümüş bilezikleri ve çıplak ayaklı insanları titreten dansı özlüyorum. Dans olmadan ki bu dans asla ona yapmayacağım bir dans, nasıl nefes alamayacağımı anlattığımda bunalıyorum. Burada nasıl yabancı olduğumu anlattığımda orada da yabancı oluyorum.

O yine ağzını açmadı. Belimden tutup beni kendisine yaklaştırdı, nefesi kulaklarıma doldu. Bunun üzerine ağacın kökünden bir kaynak çıktığını ve yüzüme sıçradığını sandım. Bu yüzdendir ki, onun göğsüne sığındım ve dallardan sarkan yıldızları gördüm. Bana sınıklı tutundu, iki kolunu belime doladı ve bana mutlu olup olmadığını sordu. Bunun üzerine ona, ince yağmur tanelerinin üzerime düştüğü çıplak çölde ve kırmızı-mavi ışıklar saçarak yavaşça yanan tahta bir alanda yürüdüğümü söyledim. O ise, benim toplanma vakti gelen şeker kamışının bir dalı olduğumu ve o dalın dikilmek için sıcak bölgelerde kırmızı toprak arayan bir gezgin olduğunu söyledi. Eğer onu tatlıya doyurursam elinin damarlarını kesip kanını bana hediye edeceğini söyledi. Hava kararınca dek yeryüzü ile gökyüzü arasında dans etmeyi sürdürüyorum.

Onunla evlendim ve annem kederinden öldü.

Çocuğuma hamile kaldım. Bu yüzden annemin ölümüne sebep olan düşünce ve annemin benimle birlikteyken umutsuz, üzgün, başarısız sayılamayacağı, onun bana başka bir bedende döndüğü ve onun beni taşıdığı gibi benim de onu kanımda taşıdığım, hatalarımı affetmesi için durumun eziyetine katlandığım aklımdan uçup gitti. Aslında çocuğum, anneme benzemesiyle şaşırtıcı bir biçimde bana geldi.

Çocuğun doğumundan sonra adamın bana söz verdiği gibi dansa dönmem için biraz kilo vermem gerekiyordu. O günün sabahını unutmayacağım, bir masözün vücuduma masaj yaptığı yatağıma uzanmışım, kocam kapıyı açınca masözü uzaklaştırdı, odadan ve evden onu kovdu. Erkeklere bacaklarını açan ve onların gözlerinin içine baldırlarını uzatan bir karısı olmayacağını, dansı öğretmek için bir okul açmadan önce nasıl anne olacağımı ve insanları eğlendirmeye önem vermeden önce nasıl ev işlerinde kendimi gösteren bir eş olacağımı öğrenmem gerektiğini yüzüme haykırdı.

Şimdi... Cebel'deki bu odada... O, derginin sayfalarını yavaşça çevirerek benim önümde dururken, ben ipek elbisemi bağıyorum ve sıcak tenimde yumuşak dokunuşunu hissediyorum. Şimdi o sabahı düşünmekten âciz kalıyorum. Saatlerce bir şeye dokunmadan, kımıldamadan yatağına uzanmış hâlde kaldım. Güneş kaybolup karanlık çökünceye dek. Bağırmadım. Ağlamadım. Hareket etmedim. Benim içimde bir şey öldürmüştü, fakat benden bir damla

bile kan akmadı. Bunun üzerine gözden kayboldum ve sütümle doyurduğum, elimle hırkasını yıkadığım, elbiselerine nakış işlediğim, konuşmayı ve yürümeyi öğrettiğim kızımı kendimi verdim.

Onun bana doğru yürüyüşünün üzerinden beş sene geçti.

Şimdi. Beş sene sonra bu ana dönüyorum ve adamlar, kocamla karşılaşıyorum. Birkaç dakika önce, şimdi onun oturduğu bu koltuğa uzanmıştım, o da benim üzerime uzanmıştı. Vücudumda onun hareketlerini görüyordum. O evime girip çıkarken, benimle birlikte uyurken, yiyip içerken ve ben uzun, ağır, kuru bir baygınlık içerisindeyken beş sene geçti. Ancak şimdi uyanıyorum. Pörtleyecek hâlde gözlerimi açtım ve şakaklarının üzerindeki hafif beyaz saçları fark ettim ve masanın üzerinde, iki ayağının arasında gece kulüplerinin girişinde satılan güller gibi içerisinde kırmızı bir gül olan su bardağını gördüm, nanelerin üzerinde sigara kutusunu gördüm. Burun deliklerim iyice açıldı ve odada bir kadın kokusu aldım, gizlice –karanlıkta– ona gelen bir kadın. Sonra alaycı, şen bir kakhaha kopardım, ama kocam kaşlarını çatı ve kızgın bir şekilde bana sordu (Bu histerik kakhahanın anlamı ne? Sen deli misin?). Elinden dergiyi atmasını ve derhâl bana bakmasını söyledim. Çok şaşırmış olmalı ki bu şaşkınlıkla söylediklerimi yerine getirmeye mecbur kaldı. Dergi elinden düştü. Ben ise üzerimdeki elbisemi yırtıp sandalyenin üzerinde çıplak hâlde yığılmış kalırken, ısrarla onun gözlerinin içine baktığımda dalgın gözlerini benden ayırmadı. (Ben şimdi yeniden harekete geçiyorum. Eskiden bir kısraktım, sen beni fareye dönüştürdün. Sihir, üzerinde hâkimiyet kurduğu kişiyi terk ediyor ve büyücü, sihirli sopasını kaybediyor. Bak, ellerimi hareket ettiriyorum, ayaklarımı hareket ettiriyorum, sandalyeden iniyorum, yürüyorum, uzuyorum ve yeniden bir kısrığa dönüyorum.)

Onun gözlerinde dans etmeye başladım, dans ediyorum ve şaşkınlım, kendimi izliyorum, aslıma tekrar tekrar bakıyorum, bu cesaret bana nereden geldi? Cesaretim bana nasıl geri döndü?

Vücudumun her zerresinden ter boşalıyor. O, ısrarla benim allak bullak olmama bakıyor ve kızım sevinçle cıvıldaayan bir gülüşle etrafımda dönüyor, o, ısrarla benim allak bullak olmama bakıyor. Yavaşça kızıma yönelip onu kollarıma aldım, odama girdim ve kızımla kadının önünde durdum. Beş seneden beri kendimi izlememiştım. Kocam dergisini okumaya devam ederken elbiselerimi giydım, kızımı kucağıma aldım ve uzaklara gittim. Çok uzaklara...

* 1936 yılında Güney Lübnan'da doğdu. Beyrut St. Joseph Üniversitesi'nde edebiyat okudu. Eğitimi ni yarıda bırakıp Lübnan Parlamentosunda sekreter olarak çalıştı. Yazma kariyerine yerel bir gazete de başladı. İlk romanı "Ene Ehyâ" 1958, ilk hikâye kitabı derlemesi "Sefinetu Hanân ile'l-Kamer" 1963 yılında yayımlandı. Kadın yazarların sadece aile, aşk ve çocuk konularında yazmasına karşı olmuş, onların da siyasi ve sosyal konularda yazmalarını savunmuştur. 1974'te Lübnan İç Savaşının çıkması üzerine Londra'ya göç etti. Hâlâ Beyrut'ta yerel bir gazetede yazmaya devam etmektedir.

DOSYA: 2014'TE ÖYKÜ

“Yazınsal bir tür olarak öykünün fonksiyonlarını en iyi sergilediği yerin bir kitaptan çok dergiler olduğu söylenir. Bu yargıyı besleyen temel nedenin ise öykünün bir oturuşta okunacak kadar kısa oluşu ve her bir öykünün tek başına bir bütünlük sergileyebilme özelliği olduğu açıktır. Bu anlamda bir öykücü için dergiler büyük bir imkândır. Yazar böylece öykü serüvenini sığağı sığağına okura iletirken, kitaplaşma öncesi öykülerini test etme imkânı da bulur.”

İSHAK YETİŞ

ÖYKÜ SEÇKİLERİ

2014 yılında, geçmiş yıllara göre belli temalarda yazılmış öyküleri bir araya getiren öykü derlemeleri, seçkileri sayısı epey artmış gözüküyor. Bu yazıda 2014 yılında yayımlanmış görebildiğimiz öykü seçkilerine değineceğiz.

Editörlüğünü Özcan Karabulut'un yaptığı *Emek Öyküleri* kitabında 12 öykücünün 12 'emek öyküsü' yer alıyor. Kitap, Füzûzan'ın bir öyküsüyle başlıyor, Faruk Duman'ın "Pancar Vagonları" öyküsüyle bitiyor. Kitapta Nursel Duruel'in, M. Zaman Saçlıoğlu'nun, Jale Sancak'ın, Ayşe Sarısayın'ın, S. Ateş Ayvaz'ın, Yasemin Yazıcı'nın, Hasan Özkılıç'ın, Vecdi Çıracıoğlu'nun, Özcan Karabulut'un, Zafer Doruk'un birer öyküsü yer alıyor. Maden işçileri, dökümcü ustaları, sendikacılar, beden işçileri, sabah ayazında amele pazarında iş bekleyenler, işsizler, ev işçileri var öykülerde. Kitabın sonunda yazarların özgeçmişleri yer alıyor. Kitap NotaBene Yayınları'ndan çıkmıştır.

Yekta Kopan'ın editörlüğünde yayımlanan *İpekli Mendil* farklı bir öykü derlemesi. Kitapta öyküler yok, öykülerden kısa alıntılar var. Kitabın alt başlığı: “Öykümüzde Nesneler, Karakterler, Mekânlar ve Daha Fazlası”dır.

Yazar 2006 yılında *Eşik Cini* dergisinde “bir öykü sözlüğü” yayımlamaya başlar. Dört beş maddeyle “Öykümüzün nesnelerini, renklerini, kavramlarını, unsurlarını, karakterlerini maddeleştiren bir sözlük” olacaktır bu. Sözlüğün adı: Eşiklopedik Sözlük olur. Dergi kapanınca 2010 yılında bir blogda “Öykü Sözlüğü” adıyla çalışmasını sürdürür Yekta Kopan. Sonra başkaları da katılır bu çalışmaya. 24 ayrı kişinin katkısıyla 300 öykücünden derlenen alıntılarla kitap gün yüzüne çıkar.

Derleme Sait Faik Abasıyanık'ın “Son Kuşlar” kitabından bir alıntıyla ‘Ada’ maddesiyle başlar. Maddelerin bazıları öykülerden alıntılanan cümlelerden ibaret iken, bazı maddeler öykülerdeki konunun özetlenmesi şeklinde olur, ancak yine de öyküden de birkaç cümle yer alır maddede.

Zaman zaman romanlardan alıntılar da yer alır maddelerde. Sözlükte X harfinde de bir madde var: Xezal: Karin Karakaşlı'nın “Daha Doğu” öyküsünde geçen bir kelime, ‘Ceylan’ demekmiş.

Kitabın sonunda ‘Yazar’, ‘Madde’ ve alıntılarının yazıldığı kaynakları gösteren ‘Öykü, Yayın’ başlıklarıyla bir dizin yer alıyor. Kitap Can Yayınları'ndan çıkmış; “Türkçe öykünün gelişim serüvenini, yüzyıllar içinde değişen çehresini, değişmeyen dertlerini 300 farklı öykücünden örneklerle gösteren bir başucu kitabı” diye tanıtılıyor arka kapak yazısında.

Başka bir derleme *Aylak Adam Yayınları*'ndan çıkmıştır. Kitabın adı; *Öyküden çıktım yola*, alt başlığı ise *252 yazardan minimal öyküler* adını taşıyor. Kitabı Remzi Karabulut hazırlamış. Kitap “Önsöz Yerine” üst başlığıyla yazarın bir giriş yazısıyla başlıyor. Kitabı hazırlayan burada kitabın yazılış öyküsünü anlatıyor. Buna göre; kitabın sekizi önceden yayımlanmış geri kalanları ise yeni olan öykülerden oluştuğu anlaşıyor. Derlenen öyküler, genelde kısa/çok kısa öykü tanımlamasına giren öykülerden oluşsa da öykülerden bazıları bu ölçüyü aşmasına rağmen kitapta yer bulabilmiştir.

Kitap, Ferit Edgü'nün “Çok Kısa Öyküler... Öykücüler” yazısıyla Necati Tosuner'in “Çok Kısa Öykü İçin Çok Kısa Sözler” yazısıyla devam ediyor. Ferit Edgü kısa öyküye, daha doğrusu kendi yazdığı öykücülere “Minimal Öyküler” adını verdiğini belirtiyor.

Oktay Akbal'ın “Gençlik Karları” öyküsüyle başlıyor “minimal öyküler”, Merve Açıkgoz'ün “Eksik Tren” öyküsüyle bitiyor.

Kitabın sonunda “Yazar Adı (Sayfa Numarası)”nda yazar adları alfabetik sırayla yer alıyor.

Kadir Aydemir *Yitik Öyküde Bir Tweet'lik Öyküler*'i derlemiş, *Kısa Öykü* alt başlığını da eklemiş kitabın kapağında. Kitabı *Yitik Ülke Yayınları* yayımlamıştır.

Kitabı hazırlayan Kadir Aydemir ilk sayfalarda; “Ağaca Dönüşen İlk Kitap: Yitik Öykü” başlığı altında kitabın hazırlanış öyküsünü anlatmıştır. Kitapta 119

yazarın kısa öyküsü yer almaktadır. Öyküler, sosyal paylaşım sitesi Twitter’da yitilkulkeyayın adresinde “kısa”, “kıpkısa” öyküler şeklinde yayımlandıktan sonra bu kitapta bir araya getirilmiştir.

Kısa öyküler “Hayata Dair...” bölümüyle “Neden böylesin, dedi. Mutlu pal-yaço yoktur, dedim” ‘tweet’iyle başlıyor, “Hayallere Dair...” bölümüyle devam ediyor, “Ölüme Dair...”, “Hüzüne Dair...”, “Aşka ve Sevgiye Dair...”, “Ayrılığa Dair...”, “Yalnızlığa Dair..”, “Öfkeye Dair” bölümleriyle sürüyor ve “Edebiyata Dair...” bölümüyle bitiyor.

Kadir Aydemir’in hazırladığı başka bir öykü seçkisi de *Mutsuz Aşk Vardır* adını taşıyor. Kitapta 133 yazardan aşk öyküleri bir araya getirilmiştir. Kitapta yer alan bazı yazarlar şunlardır: Ahmet Menteş, Akın Şentürk, Alper Akdeniz, Altan Alkan, A. Coşkun Mutlu, Aysun Uzal, Ayşen Aksakal, Aytuğ Akdoğan, Aytül Bingöl, B. Sibel Akkaya, Banu Conker, Buket Akdemir, Can Küçüköğlü...

Alef Yayınları *Ya Sonra* adıyla 17 *Gelecek Öyküsünü* bir araya getirmiş. Kitabın arka kapak yazısında yer alan “İleri teknoloji, teknolojinin hayatımıza kattığı iletişim biçimleri ve küreselleşmeyle birlikte dönüşen kentler temalı on yedi öykü. Gelecekte hayal edilen mimarlığın, şehirlerin, şehirlerdeki hayatın öyküleri.

Ya sonra diye soran öyküler...” cümleleri kitabı tanıtan cümleler olmuş. Kitabın sonunda “Ya Sonra Öykü Yarışması” başlığı altında Arkimeet 2014’ün “Ya Sonra?” temasına paralel olarak açılan öykü yarışması olduğunu, arka kapakta yer alan konunun öyküye dönüştürülmesinin yarışmacılardan istendiğini, doksan altı eserin yarışmaya katıldığını, Ahmet Turan Köksal, Ertuğ Uçar, Mustafa Arslantunalı ve Simla Sunay Özdemir’den oluşan seçici kurulun otuz bir öyküyü başarılı bulduğunu, ikinci bir elemeye seçilen on yedi öykünün bu seçkiye alındığını, üçüncü bir elemeye ilk üç öykünün belirlendiğini öğreniyoruz.

İlk üç öykü şöyle sıralanmaktadır:

- 1- Yağmurun Durmasını Bekleyen Adam, Alırıza Arıcan.
- 2- Haber Okuması, Sinem Cerrah
- 3- Bardakta Toz Var, Gökhan Kablan.

Tilki Kitap *Ölüm Vardiyası* adlı kitapta “37 Yazardan Soma’nın Öyküsü”nü derleyen bir seçki yayımlamıştır. Öyküleri derleyen Hande Baba kitabın başında “Merhaba” diyerek kitabın yayımlanış serüvenini anlatılmaktadır. Kitap yitirilen “301 işçinin anısına ithaf” edilmiştir.

Merhaba’da Hande Baba; “Felaketin hemen ertesi günü davet etmeye başladığı öykücü arkadaşlarıyla olanların kaydını tutmak için oluşturdukları bu kitabın, hiçbir siyasi parti, dernek, vakıf, sendika, sivil örgütlenme ya da herhangi bir ideolojinin parçası değil, yazarlarının yürek yükü olduğunu” belirterek “öykülerin Soma’daki sonsuz acıyı ne denli anlatabildiğini takdirinin okurların” olduğunu vurguluyor.

Kitap, Adil Okay'ın; "Karaydı... Her Şey Kara..." öyküsüyle başlıyor, Zürbiye İvdik'in "Çocuk Ölümü Oyun Sanmıştı" öyküsüyle bitiyor.

Kitapta öyküsüne yer verilen bazı yazarlar: Ahmet Önal, Arzu Eylem, Ayşegül Kocabıçak, Berna Özpınar, Ertan Mısırlı, Eşref Karadağ, Hüsamettin Köseoğlu, Murat Tuncel, Nalan Yılmaz, Nursel Çetin, Osman Günay, Tayfun Ak, Yelda Karataş...

Nalan Barbarosoğlu'nun hazırladığı *Biber Gazı Öyküleri-Her Göz Bir Yanığın Yeri* seçkisi; Hayata Dönüş Operasyonu ve Gezi olaylarıyla gündeme gelen biber gazı odaklı öykülerden derlenmiştir. Kitapta; Kâmil Olgun, Ali Tahir Atakan, Canan Kuzuluoğlu, Cem Binbir, Cemal Çalumer, Derya Solmazer, Erdener İldız, Nurdan Atay, Özden Tan, Özge Akcan Sözeri, Y. Ceyda Tuncer ve Yurdagül Şahin'in öykülerine yer verilmiştir.

Kitap Yitik Ülke Yayınlarında yayımlanmıştır.

Sabri Kuşkonmaz'ın hazırladığı *Göç Öyküleri* seçkisi 30 yazarın göç odaklı öykülerini bir araya getiriyor. Kitabı Yitik Ülke Yayınları yayımlamıştır. Bu yayınevi bir süredir çok sayıda tematik öykü kitabı sürüyor piyasaya.

Göç olgusuna tarih boyunca her yerde her zaman rastlayabiliyoruz. Özellikle savaşlar, toplumsal olaylar, doğal afetler her zaman göçe zemin hazırlar.

Kitapta öyküleri yer alan yazarlardan bazıları: A. Kâmil Olgun, Arife Kalender, Aslı Özer, Ayşe kilinci, Ceren Olpak, Hayri K. Yetik, M. Zaman Saçlıoğlu, Nazmi Bayır, Remzi Karabulut, Yasemin Yılmaz, Yaşar Seyman, Zeynep Aliye.

Hülya Soyşekerci, Mine Ömer ve Gültekin Emre'nin hazırladıkları *Kadınların Ruh Acıları*, kadınlar dünyasını anlatan öyküleri bir araya getiren bir seçki.

32 kadın yazarın öykülerinin yer aldığı seçkide Ayla Kutlu, Sennur Sezer, Erendiz Atasü, Feyza Hepçilingirler, Semra Aktunç, S. Ateş Ayvaz, Ayşe Sarısayın, Jale Sancak, Nalan Barbarosoğlu, Müge İplikçi, Nilüfer Açıkalın, Mine Söğüt, Pelin Buyluk öyküsü yer alan yazarlardan bazıları.

Kitap Neziher Yayınlarından çıkmıştır.

Neslihan Özderoğlu'nun hazırladığı *Karla Karışık Kış Öyküleri Seçkisi* ise adından anlaşılacağı üzere kar eksenli öyküleri bir araya getiriyor. Kitabı Alakarga Sanat Yayınları basmıştır.

Kitapta Nalan Barbarosoğlu, Kenan Biberci, Pelin Buzluk, S. Ateş Ayvaz, Murat Yalçın, Ahmet Büke, Behçet Çelik, Faruk Duman, Yavuz Ekinci, Müge İplikçi, Cemil Kavukçu'nun da aralarında bulunduğu çok sayıda öykücünün öyküleri yer almaktadır.

2014 yılında yapılan yarışma sonucunda Fantastik ve Bilimkurgu dalında ödül alan yazarların 11 öyküsünü bir araya getiren kitap *Ölümsüz Öyküler* adını taşıyor.

Kitapta Hatice Ardiç, Erinc Durlanık, Can Demire, Melda Uytum, Hanzade Servi, G. Çağrı Aktan, Nursefa Bingöl, Kayahan Demir, Ümit Çalışıcı, Çağdaş Yetkin ve Öznur Babur'un öyküleri yer alıyor.

Umarız 2015 yılı da öykü dünyası için verimli bir yıl olur.

HATİCE BİLDİRİCİ

ÜÇ KURAMSAL ÇALIŞMA

2014 yılında öykü üzerine çok söz söylendi. Geçmiş yıllarda olduğu gibi kıymetli çalışmalar okuyucusu ile buluştu. Bunlardan bir kısmı öykü kitaplarını ya da tek tek dikkate değer bulunmuş öyküleri ele alıyordu. Bir kısmı ise öykünün kuramsal meselelerini irdeliyordu. İşte biz bu yazımızda geçtiğimiz yıl yayımlanmış üç öykü kuramı çalışmasını tanıtmak ve değerlendirmek istedik.

Anlatının Gücü¹

Robert Fulford'un kaleme aldığı bu çalışma bir dizi konferansın kitaplaştırılması ile meydana gelmiş. Bu dizi konferanslar Massey Konferansları olarak bilinir. Bilimsel bir aktivite olarak Massey College ve Toronto Üniversitesi işbirliği ile yapılır. Bu konferanslarda kendi alanlarında saygı duyulan otoritelerin güncel konular üzerine gerçekleştirdikleri orijinal araştırmaların yayımlanmalarını sağlamak amaçlanmıştır. Konferanslar birer saatlik beş bölümden oluşur. Her bir metin 7500 kelime ile sınırlandırılmıştır.

Robert Fulford'un bu seri konferansı, *Anlatının Gücü* adıyla ve *Kitle Kültürü Çağında Hikâyecilik* alt başlığı ile kitaplaştırılmıştır. Hikâyeciliğin oldukça ufuk açıcı yönlerinin ele alındığı çalışmada yazar, hayat ve hikâye arasındaki ilgi üzerine aşağıda ana hatlarını ele aldığımız konulardan hareket etmiş:

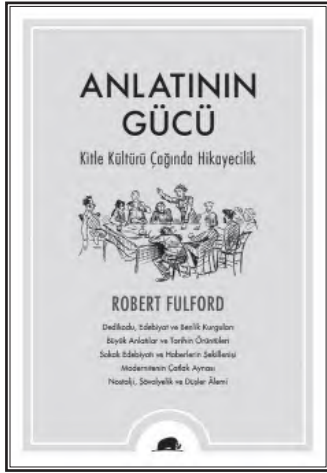
İlk bölüm "Dedikodu Edebiyat ve Benlik Kurguları" adını taşıyor. Dedikodu etmenin hikâye etmekle yakın bir ilgisi olduğunu, ikisini de başkalarının hayatlarına duyduğumuz ilginin doğurduğunu örneklerle açıklar. Dedikodu kadar skandalların da özellikli hikâyeler içerdiğini gösterir. Hikâyenin ana malzemelerinden biri olarak gördüğü diğer öge "benlik kurgusu"dur. Kendi hikâyesini oluşturamamış ya da oluşturmuş olduğundan memnun olmayan insanların kendilerine nasıl yeni hikâyeler kurduklarını anlatır. Bir başkası olmak için gösterdikleri bu gayretin de iyi hikâyeleri ortaya çıkarabildiğini ifade eder.

"Büyük Anlatılar ve Tarihin Örüntüleri" bölümünde tarihî metinlerin hikâye olma durumlarını sorgular. Cazın tarihi, İkinci Dünya Savaşı tarihi hatta İncil'in bile hikâye anlatıcılığı açısından bir değer taşıdığını belirttikten sonra "büyük anlatı"nın insanların içinde yaşamak istedikleri bir mekân olduğunu belirtir. Örnek olarak Toynbee'ninkiler gibi güçlü tarih metinlerinin hikâye anlatma yönleri ile okuyucuda iz bıraktıklarını hatta bunlar aracılığı ile insanların tarih ile barıştık-

larını, kendi geçmişlerini daha çok merak eder hâle geldiklerini söyler. Büyük anlatı yazarlarının bu metinleri birer tahkiye hâline getirmelerinin kökeninde ise insanın geçmişi tutarlı bir bütün olarak algılama isteğinin yattığını belirtir.

“Sokak Edebiyatı ve Haberlerin Şekillenışı”nde bugün şehir efsanesi olarak adlandırdığımız, binlerce yıldır var olan anlatı geleneğini ele alır. Her şehrin her kasabanın hatta her köyün kahramanlarının adı unutulmuş ama mekânı belli hikâyeleri vardır. Hikâye anlatma ve kurma ihtiyacı ile bu küçük efsaneler uzun zamanlarda dilden dile aktarılırken büyük kitleler, bu sözlü metinlerin yazarı hâline gelir. Âdeta bu efsanelerin “halk” adında bir yazarı vardır. Modern edebiyatın şekil almasında adına sokağın edebiyatı diyebileceğimiz bu şehir efsaneleri kadar gazetelerdeki haber yazılarının da yeri olduğunu açıklayan Robert Fulford, Hegel’in günlük gazetelerle ilgili şu tespitini iletir: *Günlük gazeteler kamusal alanda bir değişim yaratmıştır. İnsanlar eskiden yaptıkları sabah du-*

alarını terk ederek günlük gazeteleri okuma-ya başlamıştır. İncil okuma oranları düştükçe gazete okuma oranlarının yükselmesi bunun ilk göstergesidir. Çünkü insanlar peygamber hikâyeleri yerine, aramızda yaşayan insanları ve onların başına gelen fevkalade olayları okumayı tercih eder hâle geldiler. Bu ilginç tespitten sonra da gazete yazılarındaki öykü unsurlarını ele alır. Haberlerin insanın hikâye ihtiyacına doğrudan cevap verdiğini, bu ihtiyacın ise nörobilimsel açıklamalarının olduğunu dair ilginç bilgiler verir. Mark Turner’ın *Okuryazar Zihin* isimli kitabından aktardığına göre hikâyeler, insan düşüncesinin yapıtaşlarıdır.

Üniversitelerin nörobilim ve bilişsel bilim bölümlerinde çalışan Turner, birbiriyle örtüşen nöron ağları sayesinde insan zihninin düşünce ve his parçalarını bir araya getirerek bunlardan anlamlı bütünlere ulaştığını, bu bağlantının tek kaynağı olarak da anlatının yani hikâyeleştirmenin etkin olduğunu, bildiğimiz bir hikâyeyi başka bir hikâye ile karşılaştırdığımızda da beynimizi tam aktif hâle getirdiğimizi açıklar.

Postmodernizmin ele alındığı bölümün adı “Modernitenin Çatlak Aynası”dır. Anlatının muğlaklığına dayanan “güvenilmez anlatıcı” tabiri bu bölümün anahtar ifadesidir. Son yılların bu güvenilmez anlatıcısı bize, basit bir anlatının insan yaşamı ile ilgili gerçeği açığa çıkarabileceğine şüpheyle yaklaşmamız gerektiğini öğretirken karmaşıklığı, parodiyi, muğlaklığı ve ironik bir farkındalığı yüceltme-ye başladı. Yani bize postmodernizmi fısıldadı. Artık okuyucu kendini çatlak bir aynada seyretmekle karşı karşıyadır.

Bu eserlerin güvenilir anlatıcısı “güvenilmez anlatı” diyebileceğimiz yeni bir türü de meydana getirmiş oldu. Robert Fulford, bu bölümde güvenilir anlatıcı olarak Faulkner, Nabokov ve Richler’i örnek olarak eserleriyle ele alır. Ancak anlatıcının her şeye şüpheyile bakar hâle gelmesinin, “güvenilmez anlatıcı”nın ve onun eseri postmodernizmin ortaya çıkışının sosyal, siyasi ve ekonomik sebepleri üzerinde durmaktan kaçınır.

Robert Fulford’un bu ilginç konferans metinlerinin 2014’te Türkçeye kazandırılması, hikâye ve öykü ile ilgilenen yazar ve okurlar için dikkate değer bir kazanımdır.

***Hikâye/Anlatı/Yorum*²**

Şaban Sağlık’ın bu çalışması, tahkiyeli metinlerle bilhassa öykü türü ile ilgili bulunan yazar, akademisyen, edebiyat öğrencisi, eleştirmen ve hatta yayıncı için kaynak eser niteliği taşıyor. Hikâye etme sanatı ile ilgili birçok özellikli konuya açıklık getiren yazar, ele aldığı her konuyla ilgili yerli ve yabancı görüşleri değerlendirdikten sonra, yaptığı rahat anlaşılır çıkarımları ve güçlü ifadeleri ile konuları derleyip toplamış. *Hikâye/Anlatı/Yorum*, genelde anlatma esasına bağlı edebî metinlerin özelde öykünün hem biçim olarak hem içerik olarak geçirdiği evreleri, bugün geldiği noktayı Postmodernizm, deneysellik, biçimsel yenilikçi arayışlar gibi birçok yönden değerlendiren yirmi makale ve bir söyleşinin bir araya gelmesiyle oluşmuş kuramsal bir çalışma.

Sağlık, “Anlatıdan Öyküye” adlı ilk bölümde, parodi düzeyinden ideal düzeye geçmesi için öykünün sahip olması gereken estetik değeri ve öykünün temel taşı olan tasviri ayrıntılı bir soruşturmada geçirdikten sonra ilk önce Türk edebiyatında daha sonra Türk öyküsünde postmodern algıyı mercek altına alır. Bu yazı Postmodernizm’in oluşum sürecini, Postmodern edebiyatın özelliklerini, olmazsa olmazları olarak kabul edilen çoğulculuk, üstkurmaca ve metinlerarasılığı, Türk edebiyatındaki imkânlarını tartışarak anlatır. Daha sonra bizim edebiyatımızın, serüveni sebebiyle, Postmodern bir anlatı üretemeyeceğini iddia eden Hilmi Yavuz’dan Postmodern öğelerin neredeyse tamamını barındıran *Üç Anlatı*, Murathan Mungan’dan *Dumrul ile Azrail*, Mustafa Kutlu’dan *Kambur Hafız ve Minare*, Tanpınar’dan *Âdem ile Havva* gibi birçok eseri inceleyerek Postmodern öykünün inceliklerini açıklar.

“Öykünmece” adlı bölümde ise yazar, ilk önce öyküde “tip” konusunu ele alır. Adorno’dan Ali Şeriatî’ye, Rasim Özdenören’den Murat Belge’ye birçok edebiyatçı ve teorisyenin edebî metinde tip ile ilgili görüşlerini değerlendirdikten sonra tip ve karakter ayrımını, tipin zaman ve mekânla olan ilgisini, Türk edebiyatında dönemlere göre öne çıkan tipleri, hikâye yazarlarının benzer olay ve olguları belirli tipler aracılığıyla yansıttıklarını, bunun da toplumsal sınıflar hakkında bir işaret olacağını vurgular. Bu bölümün diğer önemli yazısı ise “Öy-

küde Melankoli Melodramın Sınırları ve Klişeleri”dir. Son dönem öyküsünde sıkça karşılaştığımız, zaman zaman kolayı tercih etmek gibi görünen egemen hüznün temasına dair önemli bilgiler sunduğu için dikkat çekici nitelikte bir metin. Şaban Sağlık, yazısında basit bir hüznün telakkisinden yola çıkmaz. Melankoli ve melodramın felsefî sınırlarını yoklar ve edebî değerini sorgular. Bunu yaparken öykücünün melankolik kişiyi eserinde hangi aşamalardan geçirdiğini ve bunların nasıl klişe oluşturduklarını da izah eder. Türk öyküsünde, bir gösterme tekniği olarak bilinç akışını ele aldığı diğer alt bölümde ise 1950’lerden sonra modernleşme algısı güçlenen Türk edebiyatında öne çıkan bireyciliği ele alır. Bunun öykü ve romanda bilinçaltını öne çıkardığını, bunun da bilinç akışı tekniğinin kullanımını yaygınlaştırdığını tespit eder. Deneyisel öykü konusunu da ele alan yazar birçok örnekle birlikte Türk öykücülüğünün bu alanda da belli bir literatür ve birikimi oluşturduğunu delilleriyle ortaya koyar.

Öykü ve şiir arasındaki ilgi üzerine dikkat çekilen “Öykünme Efektleri” üçüncü bölümün adı. Bu bölümün alt başlıkları şunlar: “Öykünün Şiirdeki Macerası”, “Minimal Öyküler ve Şiir”, “Öykü Dilindeki Şiirsellik”, “Küçürek Öyküler ve Fıkralar”, “Sözü Azaltmak: Şiire Yaklaşmak/Sözü Çoğaltmak: Öyküye Yaklaşmak”. Bu başlıklardan da anlaşılacağı gibi yazar burada, öyküdeki şiirselliği ele alır. Şiirin kendine yeten bir sanat olmasına karşılık, öykünün dış etkilere çokça açık olmasına dikkat çektikten sonra şunları söyler: *öykü hep diğer türlerin saldırısına maruz kalmaktadır. Bunda da yazarın “arayışları”nın etkisi olduğu muhakkaktır. Öykünün bu dış tesire açık yapısı, bu türün sınırlarının net olarak çizilememesinin de sebebidir. Ancak öykünün dış tesirlere açık olan yapısı, aynı zamanda artı bir değerdir. Çünkü öykü diğer sanatların estetik unsurlarından ne kadar faydalanırsa o kadar değer kazanmaktadır. ... Şiir her sanata artı değer katarken kendisi diğer sanatlardan çok fazla faydalanmaz. Faydalansa bile asla ölçüyü kaçırmaz.* (s.284) Öykünün şiirin tesirine en çok girdiği yerde karşımıza çıkan küçürek öykü ile ilgili kapsamlı bilgilerin arasında, bu öykülerde “üst dil”in kullanıldığını, bunun da şiirselliği getirdiğini belirtir. Ayrıca bu bölümde, insanın modern ve güncel yönünü incelemek için küçürek öykülere başvurulabileceğini de temellendirir.

Kaynakça bölümü bulunmamakla beraber, *Hikâye/Anlatı/Yorum*’da dipnotlarda adı geçen yaklaşık üç yüz başvuru eseri var. Bu açıdan kitabın ele aldığı konularda çalışmak isteyenler için seçkin bir kaynakçayı da işaret ettiğini söyleyebiliriz.

Öykü Yazmak/Hikâye Anlatmak³

Feridun Andaç’ın bu denemeleri; hikâyenin anlatılan, öykünün ise yazılan anlatılar olduğundan yola çıkılarak öykünün çerçevesini belirlemek üzere kaleme alınmış.

Feridun Andaç *hikâyeyi* kapalı toplumların, kırdaki hayatın sözlü anlatısı olarak görmek gerektiğini, *öykünün* ise o ana kaynaktan (masal, hatta destan, halk hikâyeleri ve fıkralardan) beslenerek, bir bakıma anlatım biçimi olarak onlara, anlatılan gerçeklerde de hayata öykünerek kurulan modern zamanların anlatısı olduğunu belirtir. Kitabın bu gözle okunmasını istediğini de okuyucusuna söyler.

Birinci bölümde; “Anlatma Yolculuğu”, “Kısa Anlatının Kapıları”, “Anlam Yolculuğuna Çıkarken” ve “Yordamsal Bakış” başlıkları yer alır. İkinci bölümün başlıkları ise “Öykünün Anlamı”, “Bir Anlatım Biçimi Olarak Öykü” ve “Öykü Anlatıcısının Konumu” dur. Bu alt başlıkların da yaklaşık elli alt başlığı var. Bunları tek tek ya da belli gruplamalar dâhilinde ele alma imkânı bu yazının sınırlarına uygun değil. Çünkü bu çalışmada kuramsal içerik kadar Andaç’ın öykü karşısındaki kişisel görüş ve hatta duygularının ayrıntılı açıklamaları söz konusu. Bu kıymetli değerlendirmeler Türk edebiyatı ve öykücülüğü adına dikkat çekici niteliktedir. Hikâye ve öykü üzerine önemli bir deneme çalışmasının okuru ile buluşmuş olduğunu söyleyebiliriz.

Ele aldığımız diğer kuramsal çalışmalardan farklı olarak öykü ve hikâyenin meselelerini bu denli geniş bir kavrama çabasının postmodernizm bahsine neredeyse hiç değinmeden gerçekleştirilmesinin göze çarptığını belirtmek isteriz.

Kitapta, kişi adları, yapıt/öykü adları ve konu kavram dizinleri yer almakta. Bu özenli dizin çalışması Türkiye’de öykü üzerine kafa yoran ya da söz söylemek isteyen h/er kişinin işine yarayacaktır.

¹ Kolektif Kitap, eserin özgün adı: *The Triumph Of Narrative* , Çev. : Ezgi Kardelen, Ekim 2014, 133 sayfa.

² Hece Yayınları, Kasım 2014, 392 sayfa.

³ Ceres Yayınları, Eylül 2014, 293 sayfa.

MERVE KOÇAK KURT

2014'TEKİ İLK ÖYKÜ KİTAPLARI

Hangi yayınevinden çıkmış ve hangi alanda yayımlanmış olursa olsun her kitap –ama en çok da ilk kitap– bir umuttur aynı zamanda.

İlk kitapların önemli olduğunu söyler dururuz. Üzerinde kafa yormaya, emek sarf etmeye ya da kalem oynatmaya gelince biraz daha mı ‘titiz’ davranırsınız ne? “*Hele bir görelim, bakalım!*” deyip risk almayız, “*Başkaları da yazsın hele...*” Oysa her ilk kitabın okura ulaşmak için çeşitli mecralarda boy göstermeye ihtiyacı vardır. Bu mecralar bazen televizyon ekranları, bazen dergi-gazete sayfaları, bazen de sosyal medya ortamları olabilir.

Kimi ilk-im (İlk kitapları böyle adlandırmayı seviyorum.) daha şanslıdır ‘görülme’ konusunda, kimi daha az şanslı... Her ne olursa olsun, iyi eserler er ya da geç okurunu bulur.

Geçen yılın ilk öykü kitaplarıyla ilgili bir çalışma yapmam istendiğinde hepsini okuyamadığım için bilerseniz ne kadar hayıflandım! Yine de elimden geldiğince/dilimin döndüğünce geçen yıl yayımlanan belli başlı ilk öykü kitaplarını ve yazarlarını sizlere tanıtmaya çalışacağım.

Limon Yağmuru, Emrah Öztürk, YKY Yayınları

Emrah Öztürk, *Limon Yağmuru* ile öykü serüveninin ilk adımını atıyor. Hem sinematografik öğelerle bezeli hem masalsı bir gerçeküstücülükle, oldukça akıcı öyküler yazıyor. Öyküleri kendine has bir kurguya sahip.

Öykü Yapım Çalışmaları, Doğukan İşler, Dedalus Kitap

Doğukan İşler, klasik hikâye anlayışının âlâmetifarikalarından biri olan ‘tahkiye’ye mesafeli, ama ‘kurgu’nun hakkını veren bir kitapla karşılıyor bizi. *Öykü Yapım Çalışmaları*’nda, postmodern edebiyatın imkânlarından –fazlasıyla– yararlanmış.

Teyzemin Radyosu, İbrahim Eyibilir, Roza Yayınları

İbrahim Eyibilir’in *Teyzemin Radyosu*, uzun yıllar biriktirdiği tam otuz öyküden oluşuyor. Her biri birbirinden farklı öyküler bunlar: Kimi klasik, kimi ise daha modern bir anlayışla yazılmış. Simgeler ve metaforlar atmosferi bir anda değiştiriyor.

Gergin Bir Yay, İsmail Isparta, İz Yayıncılık

İsmail Isparta’nın *Gergin Bir Yay*’ında zaman zaman masalsı zaman zaman sinemasal bir dille yazılmış öyküler var. Kitapta ‘kurgu içinde kurgu’ ve post-

modern edebiyatın diğer benzer imkânları kullanılmış. Fantastik unsurlar da bol miktarda mevcut.

Kelebeğe Tapan Adam, Bünyamin Demirci, Şule Yayınları

Bünyamin Demirci, *Kelebeğe Tapan Adam*'ında kullandığı masalsı dille dikkat çekiyor. Kurduğu cümleler genellikle kısa, ancak bir o kadar anlam yüklü cümleler. Şiirsel. İster 'minimal' deyin öykülerine ister 'küçürek'.

Bekleme Salonu, Ali Işık, Hece Yayınları

Ali Işık, öykülerinde dile değil kurguya yaslanan bir yazar. *Bekleme Salonu*, hayatın içinde sıklıkla karşılaşılabileceğimiz insanlara odaklanıyor. Tasvirlerle zenginleşen durumların öykülerini anlatıyor daha çok.

Uzayan Gölgele, Emine Batır, Hece Yayınları

Emine Batır, taşradan kente bakan öyküler yazıyor; atmosfer kurmada oldukça başarılı... *Uzayan Gölgele*'deki anlatım dille, kendine has kıldığı üslubuyla ve ele aldığı konularıyla uzun soluklu bir öyküye başladığını gösteriyor.

Minarenden Düşen Ezan, Mehmet Kahraman, Hece Yayınları

Mehmet Kahraman'ın *Minarenden Düşen Ezan*'ındaki öyküler hayatın ta içinden gelen ve sesini çoğaltan öyküler. Hepsisi de onun kendine özgü cümleleriyle selam veriyor okura. Kalemnin sırrı sahiciliğinde galiba: Kahramanlar hep 'tanıdık'.

Kamu Baş Rüyacısı, Müzeyyen Çelik, Ebabel Yayınları

Müzeyyen Çelik anlama ve anlatmaya odaklı bir yazar. *Kamu Baş Rüyacısı*, iki bölüme ayrılmış. Birinci bölümde bireyin modern hayat içindeki yaşantısını ele alıyor. İkinci bölümde ise ironiyle karışık gerçeküstü öykülerle karşılıyor bizi.

Birtakım Tuhaflıklar, Alper Beşe, Alakarga Yayınları

Alper Beşe, *Birtakım Tuhaflıklar* ile hayatın kıyısında kalmış ayrıntılar üzerine yoğunlaşıyor. Edebiyat dergilerinde yayımladığı öykülerini bir araya getirirken acele etmemiş. Dili, hüznü ve ironisiyle kendi sesini bulmuş.

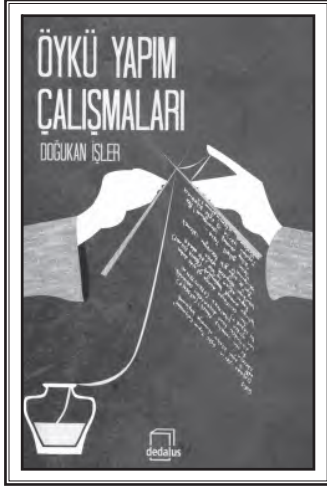
İsahag Uygur Eskiciyan, Pause Anıtı, Alakarga Yayınları

İsahag Uygur Eskiciyan bir şair aynı zamanda. *Pause Anıtı*'ndaki öyküler deneysel diye nitelendirebileceğimiz öyküler. (Gerçi o bu kategorileştirme hakkında ne düşünür bilemem!) Yeni anlatım olanaklarını kullanıyor.

Ercan Y. Yılmaz, On Üç Sıfır Sıfır, Dedalus Kitap

Ercan Y. Yılmaz da aynı zamanda bir şair. *On Üç Sıfır Sıfır*, onun ilk öykü

kitabı. Metaforları ve kurgularıyla dikkat çeken öyküler yazıyor. Öyküleri yerel ve dönemsel imgeler taşıyor.

**Orçun Ünal, Dekadans ve Ölüm,
Raskol'un Baltası Yayınları**

83 doğumlu Orçun Ünal, 2006 ve 2013 arasında öldüğünü ve bu öyküleri “in morte” yazdığını söylüyor. *Dekadans ve Ölüm*’de her biri sorularla dolu öyküler var. “Güncelin gerçek sorunlarına fantastik öğeler katarak cevap arayan bir ilk kitap.”

**Hakan Yılmaz, Hayat Zaten Hep
Böyledir, Raskol'un Baltası Yayınları**

Hakan Yılmaz, *Hayat Zaten Hep Böyledir*’de hayatın kıyısında köşesinde kalmış ayrıntıları dillendiriyor. Karakterleri hep ‘tanıdık’ geliyor bize: Üst komşular, anneler kızlar, dedeler torunlar, öğrenciler, babalar oğullar...

**Atları Bağlayın Geceyi Burada Geçireceğiz, Melisa Kesmez,
Sel Yayınları**

Melisa Kesmez de, idealize edilmiş karakterler yerine gerçek hayatın içinden kişileri ‘kahraman’ yapmış öykülerine. *Atları Bağlayın Geceyi Burada Geçireceğiz*’in kahramanları öylesine tanıdık geliyor ki bize, neredeyse aynı kişilerin farklı öykülerini okuyormuş hissine kapılıyoruz.

Ağaçlar Yanıyor, Özlem Akıncı, Notos Kitap

Özlem Akıncı’nın kullandığı dil oldukça yalın ve anlatım biçimi de bir o kadar özgün... *Ağaçlar Yanıyor* dingin bir söyleyişle yazılmış, özenli öykülerden oluşuyor. Öyküye kafa yoran bir yazarın ilk kitabı.

Münhal, Ekin Can Göksoy, İletişim Yayınları

Ekin Can Göksoy’un *Münhal* adını verdiği ilk kitabı beş öyküden oluşuyor. Alışıldığı gibi en iddialı öyküsünün adını vermemiş kitabına Göksoy. *Münhal*, “eriyeabilen, çözülebilen” anlamına geliyor. Böylelikle tüm öykülerin bir potada eridiği imlenmiş sanki.

**Olaylar Boksörün Pazı Sarmasını Yemesiyle Başladı, Giray Kemer,
İletişim Yayınları**

Giray Kemer, *Olaylar Boksörün Pazı Sarmasını Yemesiyle Başladı* kitabında öykücülük adına çok rastlanmayan bir yol izlemiş. Kitabın bütünündeki öyküler aslında tek bir karaktere ait ve birbirini tamamlıyor. Zamanın ruhunu anlatmaya çalışıyor.

Kılavuzun Burnu, Melike Belkıs Aydın, Komşu Yayınları

Melike Belkıs Aydın *Kılavuzun Burnu*'nda bir imgenin izlerini sürerken metinlerarası geçişler için açılmış tüneller gibi uzak metinleri birbirine bağlıyor. Aldığı hukuk ve sosyoloji eğitiminin izleri de yansıtmış öykülere.

İmgenâr Sokağı, Mehtap Altan, Profil Kitap

Mehtap Altan bir şair aynı zamanda ve *İmgenâr Sokağı* da onun şiir/sel diliyle besleyip 'büyüttüğü' ilk öykü kitabı. Mesellerden, masallardan ve kıssalardan süzülüp gelen incelikleri anlatıyor.

Gölgeler ve Yelkovan, İbrahim Karaoğlu, Noktürn

İbrahim Karaoğlu'nun *Gölgeler ve Yelkovan* kitabındaki öyküleri, âdeta bir ruh muhasebesinin izdüşümleri. İçinde bireysel ve toplumsal hüznler barındıran anıların izleğinde öyküleriyle dikkat çeken bir kitap.

Sahilden Bostancı, Gül Ersoy, Sel Yayıncılık

Gül Ersoy *Sahilden Bostancı*'daki öyküleriyle evrensel konulara değiniyor. Dünyanın farklı coğrafyalarında geçen bu öyküler, ortaklaşa bir insani duyarlıktan ve durumdan söz ediyor. Dili oldukça sade ve süssüz...

Belki Bir Gün Uçarız, Aylin Balboa, İletişim Yayınları

Aylin Balboa, *Belki Bir Gün Uçarız*'da –tanıtım bülteninde de belirttiği gibi– yeknesaklığa celalleniyor, deşeliyor, haykırıyor, söyleniyor... Heyecanlı, öfkeli, huzursuz, şedit ve enerjik bir dili var.

Nur Kıpçak, Şu Halde, Şule Yayınları

Nur Kıpçak'ın ilk öykü kitabı *Şu Halde*, tanıtım bülteninde 'bir öykü kitabından fazlasını vaat ediyor; imgeleri, katmanları, dil zenginliği ve alışlagelmeyen örgüsüyle.' Onun kelimeleri 'ayna, görüntü, imge, yansıma, gerçeklik, labirent'...

Komşu Kapısı, Galip Çağ, Meserret Yayınları

Galip Çağ bir Rumeli öykücüsü. *Komşu Kapısı*'nda 'çocukluk' ve 'komşuluk' var, Rumeli'nin hüznü var. On dokuz öykü birbirinin tamamlayıcısı âdeta. Kısacası 'bütünlüklü' bir öykü kitabıyla karşı karşıyayız.

Sitare, Tuba Yavuz, Meserret Yayınları

Tuba Yavuz'un *Sitare*'si, "Zercan, Tarak, Ahza, Düş'ün, El'le, Hu Hu, Kara yol'u, Kesb, Kırık, Kof yahut küf, Sitare, susuz menekşe, gölge, iki sıfır yendin beni" adlı öykülerden oluşuyor. Diline duru bir çocuksuluk ve sonbahar hüznü sinmiş.

Not: Geçen yıl yayımlanan ilk öykü kitaplarının gözüme çarpan belli başlıları bunlar oldu. Bir kısmı tarafımdan okundu ve yazıldı. Bir kısmı da onları okuyan eleştirmenlerin yazıları ve diğer notlar incelenerek eklendi bu listeye. Amaç, öykü okurunun bu 'ilk-im'lerle tanışmasıydı. Umarım amaç hasıl olmuştur.

NECİP TOSUN

2014'TE ÖYKÜ KİTAPLARI VE DERGİLERDE ÖYKÜ

Yazınsal bir tür olarak öykünün fonksiyonlarını en iyi sergilediği yerin bir kitaptan çok dergiler olduğu söylenir. Bu yargıyı besleyen temel nedenin ise öykünün bir oturuşta okunacak kadar kısa oluşu ve her bir öykünün tek başına bir bütünlük sergileyebilme özelliği olduğu açıktır. Roman için bu zaten mümkün değildir. Çünkü o ancak bir kitaba sığabilir. Bu anlamda bir öykücü için dergiler büyük bir imkândır. Yazar böylece öykü serüvenini sıcaklığına okura iletirken, kitaplaşma öncesi öykülerini test etme imkânı da bulur.

Bu anlamda 2014 yılında öykü adına dikkate değer en önemli gelişme yayınlarını sürdüren tür dergisi *Heceöykü*, *Sarnıç*, *Notos*'tan sonra *Post Öykü* ve *14 Şubat Dünyanın Öyküsü* dergilerinin yayın hayatına başlamasıydı. Bunun yanında tür dergisi olmayan edebiyat dergileri de öyküye yoğun ilgi gösterdiler. *İtibar*, *Edebiyat Ortamı*, *Türk Dili*, *Mahalle Mektebi*, *Aşkar*, *Dergâh*, *Yedi İklim*, *Kurgan*, *Varlık*, *Kitaplık*, *Karabatak* yıl boyunca birbirinden güzel öyküler yayımladılar.

2014'te dergilerde dikkat çekici öykücüler, öyküler ve dergiler şunlar oldu:

İsmail Özen, “Babamın Şarkısı”, *İtibar*, Sayı: 30; Işık Yanar, “İçimizdeki Saat”, *İtibar*, Sayı: 30; Ahmet Kekeç, “Günlerin Yorgunluğu”, *İtibar*, Sayı: 30; Işık Yanar, “Tul-i Emel”, *İtibar*, Sayı: 32; Betül Nurata, “Ciğlerinden Kuruludur Orkestra, Duymazsın”, *İtibar*, Sayı: 35; Betül Nurata, “Mutlu muyuz?”, *İtibar*, Sayı: 37; Cemal Şakar, “Adı Leyla Olsun”, *İtibar*, Sayı: 38; Betül Nurata “Bir Tatlı Huzur”, *İtibar*, Sayı: 39;

Mihriban İnan Karatepe, “Devlet Kuşu”, *Heceöykü*, Sayı: 66; Mihriban İnan Karatepe, “Arayış”, *Heceöykü*, Sayı: 66; Handan Acar Yıldız, “Sert Bir Terslik”, *Heceöykü*, Sayı: 66; Yıldırım Türk “Geçtim Dünya Üzerinden”, *Heceöykü*, Sayı: 60; Nilüfer Altunkaya, “Avlu”, *Heceöykü*, Sayı: 61; Merve Koçak Kurt, “Kâğıt Kesiği”, *Heceöykü*, Sayı 61; Fikri Özçelikçi “Şehrin Nabızı”, *Heceöykü*, Sayı: 62; Doğukan İşler, “Şapka”, *Heceöykü*, Sayı: 62; Ayşe Aldemir, “Ansızın Venedik'te”, *Heceöykü*, Sayı: 63; Nazlı Karabıyıkoglu, “Çöl Seni de Yutacak”, *Heceöykü*, Sayı: 63; Hasibe Çerko, “Bu Evde Bir Kurşun Asker Vardı”, *Heceöykü*, Sayı: 65; Mehmet Kahraman, “Hikâyenin Sonu”, *Heceöykü*, Sayı: 65...

Mehmet Ekinci, “Yalnızlık”, *Edebiyat Ortamı*, Sayı: 37; Salih Tokgözoğlu “Ailemizin Tuhaf Tamirâtı”, *Edebiyat Ortamı*, Sayı: 38; Rasim Özdenören, “Kanayan Yıl”, *Edebiyat Ortamı*, Sayı: 40;

Bahtiyar Aslan, “İlmek” *Türk Dili*, Sayı: 748; Bahtiyar Aslan, “Fotoğrafta Görünmeyen Melek”, *Türk Dili*, sayı: 750; Cemal Şakar, “Fısıltı”, *Türk Dili*, Sayı: 751; Halime Toros, “İshak Kuşu”, *Türk Dili*, Sayı: 753; Bahtiyar Aslan “Yay da Bizdik Ok da” *Türk Dili*, Sayı: 754; Fikri Özçelikçi “Ah Şu Ömrümüz”, *Türk Dili*, Sayı: 755;

Zafer Doruk, “Köpek”, *14 Şubat Dünyanın Öyküsü*, Sayı: 1; Fatma Akkubak, “Çakmak”, *14 Şubat Dünyanın Öyküsü*, Sayı: 1; Leyla Ruhan Okyay, “Adı: Yadigâr Soyadı: Feriköy”, *14 Şubat Dünyanın Öyküsü*, Sayı: 2; Murat Taş, “Bir Gül Al ki Solmasın”, *14 Şubat Dünyanın Öyküsü*, Sayı: 3; Mehmet Ergün, “Gece”, *14 Şubat Dünyanın Öyküsü*, Sayı: 3; Yıldız Ramazanoğlu, “Kürek Sesleri”, *14 Şubat Dünyanın Öyküsü*, Sayı: 4; Aslı Solakoğlu, “Toz ve Duman. İlk Olan: Mat”, *14 Şubat Dünyanın Öyküsü*, Sayı: 4; Mehmet Ali Çelikel, “Uçurum”, *14 Şubat Dünyanın Öyküsü*, Sayı: 5; Kemal Gündüzalp, “Nadya’nın Treni”, *14 Şubat Dünyanın Öyküsü*, Sayı: 5;

Ethem Baran, “Ortada Hiçbir Neden Yokken”, *Sarnıç*, Sayı: 15; Ozan Akgül, “Gündüz Niyetine”, *Sarnıç*, Sayı: 15; Bahtiyar Aslan, “Kapı”, *Sarnıç*, Sayı: 17;

Kadri Öztöpcü, “İssiz”, *Notos*, Sayı: 43; Semra Aktunç, “Emanetçi Stella”, *Notos*, Sayı: 45; Doğan Yarıcı, “Karbon Kâğıdı”, *Notos*, Sayı: 45; Zafer Doruk, “İsmiyel”, *Notos*, Sayı: 46; Gönül Kıvılcım, “Çarmıh”, *Notos*, Sayı: 46; Cemil Kavukçu, “Gün Karşılama Töreni”, *Notos*, Sayı: 49; Zafer Doruk, “Hırsız”, *Notos*, Sayı: 49;

Mehmet Kahraman, “Azar Azar Biriken”,

Mahalle Mektebi, Sayı: 15; Elif Nihan Akbaş, “En Hazin Ayrılık Şarkısı”, *Mahalle Mektebi*, Sayı: 15; Hüsnîye Uludağ, “Yürüyordum”, *Mahalle Mektebi*, Sayı: 15; İsmail Isparta “Kaçış”, *Mahalle Mektebi*, Sayı: 15; Hâle Sert, “Köpüklü Kurgu Peronu” *Mahalle Mektebi*, Sayı: 20;

M. Yücel Öztürk, “Kesik Hava”, *Aşkar*, Sayı: 29; Aysun Ellidokuzoğlu, “Yabancı”, *Aşkar*, Sayı: 29; Fatma Akkubak, “Orkestra”, *Aşkar*, Sayı: 30; Ertuğrul Emin Akgün, “Bir Başka Acayip Şeyler”, *Aşkar*, Sayı: 32;

Mustafa Başpınar, “Düşünde Olmasın”, *Dergâh*, Sayı: 288;

Nuhan Nebi Çam “Çıracık”, *Yedi İklim*, Sayı: 286; Selvigül Kandoğmuş Şahin, “Mülteci Çocuğun Rüyaları”, *Yedi İklim*, Sayı: 288;

İlknur Demirci, “Biliyordum”, *Karabatak*, Sayı: 15; Bünyamin Demirci, “Kelebeğe Tapan Adam”, *Karabatak*, Sayı: 16; İlknur Demirci, “Ses”, *Karabatak*, Sayı: 17;

Doğan Yarıcı, “Bürümcekli bürce kadın tırincekli tirce kadın”, *Kitaplık*, Sayı: 172; Adnan Özyalçiner, “Çiçekçi”, *Kitaplık*, Sayı: 175;

Aykut Ertuğrul, “Çok Bilinmeyenli Bir Öykü”, *Post Öykü*, Sayı: 1;

Fatma Akkubak, “Ailenin Ölümüllüğü Üzerine III”, *Post Öykü*, Sayı: 1.

2014 öykü kitapları açısından da verimli bir yıl oldu. Gerçi öykü kitapları roman yanında en azından sayısal anlamda oldukça yetersiz bir alanı kapladı ama yine de umut verici çıkışlar vardı. Büyük yayınevleri öykü kitaplarına ilgi gösterdi. Adan Özyalçınır (*Alandaki Park*) Mustafa Kutlu (*Nur*), Cemil Kavukçu (*Üstü Kalsın*) gibi ustalarla, Cemal Şakar (*Portakal Bahçeleri*), Yıldız Ramazanoğlu (*Çiçekli Bir Boşluk*), Nalan Barbarosoğlu (*Okur Postası*), Yekta Kopan (*İki Şiirin Arasında*), Sibel K. Türker (*Aşk'ın Kalplerimizdeki Mutat Yolculuğu*), Ahmet Büke (*Yüklük*) gibi artık öykücü kimlikleri netleşmiş yazarlar 2014'te yeni öykü kitapları yayınladılar.

Mustafa Kutlu 2014'te de üretkenliğini sürdürdü ve yeni bir öykü kitabı yayımladı. Mustafa Kutlu *Nur*'da bir hidayet, iyilik, merha-

met öyküsü anlatır. Bir uzun hikâye olan *Nur*'da insanlar arasından çekilen iyilik ve merhamet duygusu öne çıkarılırken *Nur* adlı genç kızın gerçekten bir nura dönüşüşünün arka planı hikâye edilir.

Mustafa Kutlu
Nur'da bir hidayet, iyilik,
merhamet öyküsü anlatır. Bir
uzun hikâye olan *Nur*'da insanlar
arasından çekilen iyilik ve
merhamet duygusu
öne çıkarılır.

Cemil Kavukçu *Üstü Kalsın*'da yine diğer kitaplarında olduğu gibi yalnızları, kıyıya vurmuşları gündeme getirir. Sade ama derin bir anlatımla insan yalnızlıklarının perde arkasını açık eder. Bu kırgın, yenik insanların en dramatik anları hikâye edilir. İçkiye, balkon dalmalarına, doğaya sığınan bu insanlar yalnızlığı yenmeye çalışırlar. Ama kendilerinden başka gidecekleri yer yoktur. Kırık dö-kük ilişkilerden sonra gelip gelip içkiye sığınır.

Son kitabı *Portakal Bahçeleri*'nde artık olgunluğun yetkin ürünlerinden birini sergileyen. Cemal Şakar'ın özellikle son dönem öykülerinde duygu ağırlıklı öykülerden düşünce ağırlıklı öykülere evrildiğini görürüz. *Portakal Bahçeleri*, onun güncel ve belgesel öykü anlayışının en somut örneği olur. Şakar *Portakal Bahçeleri*'nde toplumsal dramın bireysel yansımalarını örnekler. Ama seçtiği tipler hep zulme başkaldıran, mücadele eden ve ölümden cenneti gören insanlardır. Yoksul da olsalar doğayla barışık bir şekilde, sevgiyle, güzelliklerle kaderlerini yaşayan bu insanların köyleri, memleketleri savaş alanına çevrilmiştir.

Yıldız Ramazanoğlu *Çiçekli Bir Boşluk*'ta bir şekilde, iktidarlar, modernizm ve yerleşik anlayışlar tarafından ezilmiş, dışlanmış insanların acılarını anlatır. Bu ezen güç bazen kent olur bazen çeşitli anlayışlar. Kürtler, Afganlılar, İslamcılar bu yapıdan etkilenirler. Öykülerde aynı zamanda modern hayatın dışarı vurduğu yalnızlıklara ve dışlanmışlıklara bakılır. Hayatın belli bir zaman diliminde bir girdap olup insanları nasıl içine çektiği örneklenir.

Nalan Barbarosoğlu'nun son kitabı *Okur Postası*, yirmi sekiz yazara yazılmış mektuplardan oluşur. Mektup biçiminde yazılmış öykülerde, çeşitli sosyal gruplardan bu okurlar, (bakkal, şoför, mühendis vb.) kendilerini özdeşleştirdikleri yazarlara mektuplar yazarlar. Bu mektuplarda insanlık durumları, ülkenin yaşadığı toplumsal, siyasal olaylar, bireysel acılar yer alır. Burada okur, hayatı ile eseri içselleştirmiştir. Okunan hikâye/roman ile okurun hayatı iç içe geçer ve kitaplar okurun hayatını anlamlandırmada bir ışık, kılavuz görevi görür. Mektup yazarı okurlar, roman/öykü kahramanları ile kendi yaşadıkları arasında bir bağ kurar. Böylece hem eserlerin hayata dönük yüzleri açık edilirken bir yandan da alttan alta bir öykü eleştirisi geliştirilir.

Yekta Kopan'ın *İki Şiirin Arasında* kitabında mutsuz evlilikler, yalnızlığa yazgılı hayatlar, edebiyat sevgisi/yazarlık serüveni öykülerin ağırlıklı temaları olur. Hayatın herhangi bir anında yapılan seçimle yüzleşme, hayat boyunca unutulmayan anılar, hayat ve sanat arasında ezilmiş kayıp hayatlar kitapta gündeme getirilir.

Sibel K. Türker *Aşk'ın Kalplerimizdeki Mutat Yolculuğu*'nda tematik bir bütünlük peşinde, korku, güvensizlik, yalnızlık duygusunu irdeler. Yaşanan ve gelecek âna ilişkin duyulan kuşku öykülerin odağındadır. Tam burada gerçek ile gerçeküstü, fizik ile fizikötesi iç içe geçer. Hayaller ve rüya öykülerin açılım alanları olur. Tüm öykülerde kadınlar öne çıkarken yazı, yazma ve hikâye etme öykülerde yer bulur. Okur, hikâyenin anlatılma serüvenine eşlik eder.

Ahmet Büke *Yükülük*'te, ölüm, hayat, sanat ve adalet kavramları etrafında kurular öykülerini. İlk bölümde daha çok adalet duygusunun peşine düşen Büke, çocuk işçileri, iş kazalarını, çatışmaları ve işkenceyi gündeme getirir. Toplumsal sorunları, egemen devlet anlayışını sorgularken adalet duygusunun olmayışı tüm yaşanan olumsuzlukların temel nedenlerinden biri olarak öne çıkar. İkinci bölüm ise tümüyle yazı, öykü, hayat kavramları etrafında oluşur. Vüs'at O. Bener, Orhan Veli, Sevgi Soysal, Platonov gibi yazarları günümüze getirerek, yazar/öykücüyle karşılaştırıp öykü biçimlerini, onların hayata bakışlarını tartışır.

Güray Süngü üçüncü öykü kitabı *Köşe Başında Suret Bulan Tek Kişilik Aşk'ta*, toplum dışına düşmüş, yenilmiş insanların dünyasına eğilir. Delirerek kendini direk sanan kahraman, dünyaya/hayata yenilmiş müntehir, katil anlatıcı onun tipleri olur. Dışarıda, yenik ve kıyıya vurmuş bu kahramanlar, savruldukları hastalıklı hâllerden geriye dönüp onları bu hâle getiren durum, ortam ve yanlışlarla yüzleşirler. Öykülerde samimi, yenik kahramanın iç konuşmaları daha çok kafa karışıklığı ve açmazları, yaşanan ironik durumlar klasik bir biçimle hikâye edilir.

Handan Acar Yıldız, *Cam Koridor*'dan sonra ikinci kitabı *Ağır Boşluk*'ta daha çok kelimeler ve çağrışımlarla ilerleyen, felsefi göndermelerle yüklü bir

öykü anlayışı sergiler. Sıkı örgülü, düşünce yüklü öykülerinde iç monolog, bilinç akışı, geriye dönüş, sembolik yaklaşım, soyutlama gibi anlatı yöntemlerini kullanır. Yalnızlık, acı ve sevgisizlik tüm öykülerin temel vurgularındandır. Her yaşta sevgisizliğe, adaletsizliğe itilmiş insanların dramlarına bakılır. Handan Acar Yıldız, modern öykünün imkânlarını kavramış, duygu ile düşünceyi aynı metinde kaynaştıran, daha çok içe doğru zenginleşen yaklaşımıyla öyküye iyi bir giriş yapmış gibi gözüküyor.

Akif Hasan Kaya *Ölmüş Oyuncaklar Müzesi*’nde, ağırlıklı olarak ezilenlerin, dışarıdakilerin, mazlumların dünyasını öyküleştirebilir. Her kesimden yoksullara, dışarıdakilere ilgi gösterir, hayatın hemen kıyısındaki insanlara, hayata ilişkin hikâyeler anlatır. Yaşanan karmaşık ve kaotik ortamda bireyin dünyasına eğilir, bu insanların yaşadığı iç dünya ile dış dünya arasındaki gerilime vurgu yapar. Tinerciler, yoksullar, dışlanmışlar var olma mücadelesi verirler.

Nazlı Karabıyıkoglu’nun *Olivia Çıkmazı* “şehir”, “yalnızlık/ayrılık” ve “yazı” üçgeninde oluşur. Şehir öykülerin odak noktalarından biri. Şehir insanların üstüne bir kâbus gibi çökmüş, nefes aldırılmamaktadır. Bazı insanlar ise şehrin boğan, bunaltan nefes aldırmayan baskısından kurtulup kendi olmak ister. Ama onları bekleyen yalnızlık, kimsesizlik, dışlanmışlıktır. Yolları yalnızlığa çıkan bu insanların çoğu yazardır ve yazının temel sorunlarıyla karşı karşıyadırlar.

Mustafa Çiftçi *Bozkırda Altmışaltı*’da, yaşadığı Yozgat’a odaklanarak, memleketinden insanlık manzaraları aktarır. Çiftçi, tasvire, modern öykünün imkânlarına başvurmada doğrudan karaktere ve olayın kendisine odaklanarak öykülerini oluşturur. Taşra’yı mekân seçerek anlatımda bir sahililik duygusu yaratır. Tüm öykülerinde, anlatmaya odaklı bir biçim geliştirerek, Esendal’ı Mustafa Kutlu’yu izler. Diyaloglara, yerel deyişlere yaslı anlatımı ve sohbet anlatılarından beslenen tutumuyla geleneksel hikâyeyi anımsatan bir yöntem izler.

Aysun Kara son dönem öykücülüğümüzün önemli isimlerinden biri. 2010 Orhan Kemal Ödülü’nü kazandığı *Panovaroş* ile iyi bir çıkış yapan yazar, *Kıymık* ile öyküsünü ileri bir seviyeye taşır. Aysun Kara, *Kıymık*’ta kocasını terk eden, kocasının terk ettiği kadınları, savaş atmosferinde hiç kuş görmemiş çocukları, çocuk yaşta evlendirilen kızları, masalları başlarına yıkılan çocukları, bir başka deyişle hayatın dışına düşmüş, kıyıya vurmuş insanları anlatır. Aysun Kara, dili özenli, dikkatli ve işlevsel kullanır. Ayrıntıları incelikle hikâye eder, geriye dönüşlerde yüreğe dokunan insanlık hâllerini öne çıkarır. Öykü kişileri hayatla yüzleşirken kalıcı bir deneyimi de aktarmış olurlar. Gerçekçi gözlemler insani duyarlılıkla harmanlanır. *Kıymık*, iyi bir öykücünün habercisi bir kitap: “Parmağım buğulu camda kaydıkça başına buyruk bir hikâye kılığına giren çizgim alıp başını gidiyor.”

Güzide Ertürk, *Öbür Dünya Öyküleri*'nde "Cehennem", "Araf", "Cennet" başlıkları altında bu kavramların açılımını hikâye eder. Kitap bu anlamda tematik bir bütünlüğe ulaşır. Öyküler, dinler tarihinin, İslam'ın bu kavramlara yüklediği anlamları açmaya, görüntülemeye ve hikâye etmeye çalışır. Bu kavramlar etrafında yapılan tartışmalar hikâyenin gücüyle öyküleştirilir. Musa, Nuh, Firavun, zebani, sırat köprüsü, şeytan, kevser, zemzem, Hacerül-Esved kutsal göndermeleri yanında, Dante, Rumi, Hafız göndermeleriyle anlatım kurgulanır.

Baro Abdo, *Bizi Çağanoz Diye Biri Öldürdü*'de kapalı, tümüyle içe doğru genişleyen, şifrelerle döşeli bir anlatım tarzını tercih eder. Daha çok dilin imkânlarına yaslı, karanlık bir atmosferde ve gerçeküstü öğelerle oluşturulan öyküler olağanüstülüklerden güç alır. Özellikle kurguyla fazlasıyla oynar yazar. Olaylar, nesneler sıra dışı bir düzenlemeyle anlatılır. Baro Abdo'nun öykülerinde kapalı anlatımın iyi örneklerine de olumsuz örneklerine de rastlamak mümkün.

Funda Özsoy Erdoğan *Öğrenilmiş Çaresizlik*'te, özellikle aile içi ilişkilere odaklanır. Çocukken annesi tarafından terk edilen çocukların büyüyünce yaşadığı travmalar, mutlu bir yuva kurmak için didinen genç kızlar, kocasından dayak yiyen kadınlar, aile ile kariyer yapma arasında sıkışan genç kızlar, anlayışsız erkekler onun öykülerinin merkezinde yer alır. Tüm öykülerde mutsuz bir geçmişin, çocukluğun insanın bütün hayatını nasıl etkilediği hikâye edilir. Funda Özsoy Erdoğan, öykülerde anlatım tekniği olarak iç monologu kullanırken, otobüsün tüm olayların geçtiği mekân olarak seçilmesi bu tekniğin imkânlarının en iyi şekilde değerlendirilmesi sonucunu doğurur.

Erdoğan,
öykülerde anlatım
tekniki olarak iç monologu
kullanırken, otobüsün tüm
olayların geçtiği mekân olarak
seçilmesi bu tekniğin imkân-
larının en iyi şekilde de-
ğerlendirilmesi sonucunu
doğurur.

Mehmet Kahraman ilk kitabı *Minareden Düşen Ezan*'da öykü serüvenine oldukça iyi bir düzeyden başlar. Dilde özenli, tutarlı, anlatımda ise yetkin bir öykücü görünümü sergiler. Aşk, ayrılık, hüzn, düş kırıklığı, kaybolan manevi değerler, arkadaşlıklar/dostluklar, çocukluk Mehmet Kahraman'ın öyküsünü yasladığı ana temalardır. Bunların içinde en baskın tema aile ve aşktır. Bu öykülerde insanlar, hayatlarının bir döneminde birbirlerine yaklaşırlar; ama sonra ayrı ayrı yönlere savrulurlar. "Yüzük"te, "Hız"da bu ayrılık anları başarıyla öyküleştirilir.

Doğukan İşler, *Öykü Yapım Çalışmaları*'nda, postmodern anlayışa yaslı, yenilikçi, deneyci bir yaklaşım sergiler. Üstkurmaca, gerçek ve gerçek dışının

iç içe geçmesi, dil oyunları, metinde anlatıcının sürekli devrede olması, birden fazla bakış açısı, tamamlanmamış anlatılar onu postmodern tutuma yaklaştırır. Doğukan İşler öykülerde, daha çok bilinç akışı şeklinde, kelime ve kuram çağrışımlarına yaslı, Oğuz Atay'ı hatırlatan, parlak, zekice bir anlatımı yeğler. Edebiyat, hayat, felsefe metinlerin odağındadır. Yaşanan karışıklıkların, saçmalıkların, kaosu üzerine kurulu, gücünü tümüyle ironiden alan bir modern hayat eleştirisi oluşturur. *Öykü Yapım Çalışmaları* parlak, ışıltılı bir öykücünün habercisi.

İsmail Isparta *Gergin Bir Ay* kitabına iyi öykü ile girer. “Düş Vadileri”nde, az yapılan hâliyle, geleneksel bir hikâyeyi ters yüz edip orijinal bir öykü oluşturur. Bu yaklaşım daha sonra “Bitmeyen Bir Filmin Hikâyesi”, “Ali Baba ve Kırk Haramiler”, “Yedi Uyuyanlar” ile devam eder. Bunlar aynı zamanda kitabın başarılı öyküleridir. Ancak bu öyküler yanında pek çok güncel, aktüel öyküler anlatılır. Sembolik, fantastik hikâyelerle gerçekçi hikâyeler arka arkaya yer alır. Yaşanan güncel olayları öyküye taşıırken bildik konuları yeniden işler. Gezi olayları, AVM inşaatında ölen işçiler, işsizlik, sorumsuz zamane gençleri öykülerde hikâye edilirler. Dilde, anlatımda özenli, dikkatli bir yaklaşım sergileyen İsmail Isparta öyküde, güçlü, iyi bir damar yakalamış gözüküyor. Özellikle “Düş Vadileri” onun derinleşeceği damar olmalıdır.

Bünyamin Demirci *Kelebeğe Tapan Adam*'da sembolik, yoğun, kapalı bir anlatımı tercih eder. Kendini kolay ele vermeyen bu öykülerde iş büyük çoğunlukla okura düşer. Metinler öykü ile deneme arasında gidip gelir. Kimi öyküler, fablları çağrıştıran hayvan hikâyeleri üzerinden anlatılır. Örneğin bir kaplumbağanın karşıdan karşıya geçişi hikâye edilirken zaman kavramı sorgulanır. Kitaba da adını veren “Kelebeğe Tapan Adam” öyküsü kitabın en başarılı öyküsü olur. İnsanın bir kelebeğin (aslında bir rüyanın, bir idealin, bir umudun) peşinden koşuşu ve onu elde edememesi fanilik ekseninde oldukça güzel bir şekilde anlatılır. Aralara serpiştirilen annenin söylediği aforizmalar ise bir *lait motif* olarak metne devamlılık unsuru katar. Bünyamin Demirci öyküye, zor ama farklı bir cephesinden yaklaşır.

Merve Koçak Kurt *Ellerin Mavi Kelebek*'te parlak bir ilk kitap başarısı gösterir. Öykülerin/metinlerin merkezinde yazma, anlatma teması yer alır ve yaşananları tanımlama, ölümsüzleştirme duygusunun çabaları kaydedilir. Anlatıcı bir fotoğraf albümünü karıştırıyor gibidir. Ayrı ayrı fotoğrafları, onların anılarını, çağrıştırdıklarını metne aktarır. Anılar, sesler, görüntüler iç içe geçer. Bu anlamda ekranda sinemanın bir video klibinin akan görüntüleri vardır. Metinlerde sinemasal dil, sinemasal teknikler baskındır. Risk alan bir arayış ve orijinallik arayışı öykülerde baskındır. Bir araya gelme, ayrılma, buluşma ve o anda zihne üşüşen malumatlarla, anılarla metin oluşur. Metinler uzaktaki bir dosta yazılmış içli mektuplar gibidir. Bu anlamda metinler bir dostluk senfoni-

sini yansıtır. Sözcük, kavram oyunlarına sıklıkla başvurulur. Anlatım boyunca pek çok filme, şaire, metne gönderme yer alır. Klasik, geleneksel olana başvurmayıp yenilikçi arayışa yaslı bir öykü anlayışı yansıtır.

Müzeyyen Çelik *Kamu Baş Rüyacısı*’nda, karakter odaklı öyküler yazar. Bir karakter oluşturuyor ve bundan sonra onun insanlık durumlarına bakıyor. Bir berber, bir sahaf, bir öğretmen hayatından anekdotlar aktarıyor. Olaylar tam da öykü anlatım anında oluyor. Öykülerde altı çizilecek cümlelerden ziyade gündelik hayatın aktarımını yapıyor. Sadelik en temel anlatım biçimi olarak öne çıkıyor. Öyküler zaman zaman dramatik dil ile ironik durumlar arasında gidip geliyor. Kitaba da adını veren “Kamu Baş Rüyacısı” kitabın en başarılı öyküsü.

Fadime Uslu, *Yaz Korkuları*’nda, doğadan, insan olmanın erdemlerinden uzaklaştıkça insanın nasıl değersizleştiğini, giderek yaşanan tüm olumsuzlukların bu iki temele olan yabancılaşmadan kaynaklandığını örnekler. Yaşanmış ama unutulmuş anılardan, hayallerden, rüyalardan beslenerek oluşturur öykülerini. Yenilgilerin, hüznlerin, ayrılıkların insan ruhunda yarattığı acılara bakarken, yalnızlaşma serüveninin nedenlerini irdelleyip ipuçları bulmaya çalışır. Naif bir yaklaşımla hayal ve gerçeği birbirine karıştırarak “geçmiş”e bakar. Bireyin içsel serüvenini anlatırken, çevre-toplum-yapı gibi dış koşullardaki değişimi, bunların birey üzerindeki etkisini irdeler. Öyküler onun bireysellik ve toplumsallık arasındaki gel-gitlerini, arayışlarını yansıtır.

Emrah Öztürk ilk kitabı *Limon Yağmuru*’nda çocuk bakışıyla kısıtlanmış insanların dünyasına eğilir. Bir masanın altından, bir kayanın altında gizlenmiş çocuk etrafı yorumlar. Doğa onun temel ilgilerinden. Benzetmeler, övgüler, yergiler hep doğadandır. Doğa onun için bir dil, onunla her şey çözülebilir, anlatılabilir. Özellikle nesneleri anlattığı öyküler ilginç ve başarılı. Leğen, nergis kokusu...

Meral Afacan Bayrak *Gitme Saati* adlı ikinci öykü kitabını yayımlayarak öyküde ısrarlı olduğunu gösterdi. İçli, derin, kırılğan insanların dünyasına eğildi. Birbirlerini tam olarak kavrayamayan insan ilişkilerindeki kopukluğu irdelerken, kopan, ayrılan insanlık durumlarını bu parçalanmışlık durumlarıyla hikâye eder. Bu anlamda olay öyküden çok durum ve atmosfer öyküsü tercihi olur ve iç monoloğu bir anlatım biçimi olarak öne çıkarır.

Fahri Ayhan *Kuyu*’da kırsal kesimin insanlarına eğilir. Köy romanlarının, köylülerin gözden düştüğü bir dönemde köy öyküleri yazması Fahri Ayhan’ı farklı kılan bir özelliği. Mevsimlik işçi olarak çalışan insanları, ekip biçmekle, hayvancılıkla geçinen insanları gündeme getirir. Hüznü, nostaljik bir bakışla dostluklara, kaybedilen güzelliklere bakar. Taşrada insanı yaşatan dinamiklerin iç dünyasını açık eder. Fahri Ayhan taşrayı bir rüya kasabası olarak çizer: Boy boy servi ağaçlarının uzandığı bir yol, hemen yanında usulca akan bir dere, bü-

tün güzelliğiyle suya vuran gökyüzü, her yanda gözleri, ruhları dinlendiren bir yeşillik, bir tazelik... Ama burası ekmek kavgasında yenilmiş, gözleri dışarıda, çocuklarını okutmak isteyen mutsuz insanların yeridir. Doğanın sundukları ile hayatın gerçekleri örtüşmez. İnsanlar yaşamak için farklı kentlere gitmek, buradan uzaklaşmak zorunda kalırlar. En temel çıkışları ise çocuklarını okutmaktır.

V. Hüseyin Kaya *Beni Oğuz Atay Öldürdü*'de, hikâyeyi merkeze koyarak insanlık durumlarını öyküleştirir. Sade ve yalın anlatımı yeğleyen V. Hüseyin Kaya aşk, hikâye anlatma ve edebiyatı öykülerinin merkezine alır ve öyküler bunların etrafında oluşur. Oyun, sürpriz, sevdiği anlatım imkânlarından. "www.ikiyabanci.com" kitabın en başarılı öyküsü olarak belleklerde yer eder. İkiyüzlülüğün, yalanların üzerine oturmuş evliliğin eleştirisinin yapıldığı öykü, çağdaş bir yaraya da parmak basar.

Nuhan Nebi Çam, *Yolcu ve Eşkîya*'ya, "Çırak" ve "Derg-Âhh" adlı başarılı öyküleriyle girer. "Çırak"ta şiirsel, akıcı, duygusal bir dil ile tümüyle görüntünün gücüne yaslı bir anlatımla bir öykünün yazılma serüvenini anlatır.

Onun
öykülerinde anlatıcı
genelde bir yazardır ve şehri
gözler. Kalabalıklar arasında
yalnızlığı yaşayan bu yazar,
İstanbul enstantaneleriyle
öyküsünü oluşturur.

Kurgu, geçişler, dramatik örgü yerindedir. Düşünsel ve duygusal atmosfer iyi verilir. "Derg-Âhh" onun bir başka başarılı öyküsüdür. Kirli, yasadışı, toplum dışı işlerden dervişliğe dönen Musa'nın iki hayatı geçişlerle aktarılır. Zıt duygular incelikle örülür. Onun öykülerinde anlatıcı genelde bir yazardır ve şehri gözler. Kalabalıklar arasında yalnızlığı yaşayan bu yazar, İstanbul enstantaneleriyle öyküsünü oluşturur. Onun öykülerinde İstanbul hep öznedir. Anlatıcı İstanbul'u bir atmosfer, bir mekân olarak aktarmaz, bir kahraman olarak öne çıkarır. Her şey, herkes onun etrafında döner. Özellikle bu öykülerde kurgu, dramatizasyon olmadığında metinler denemenin sınırlarına geçerler.

Remzi Şimşek'in *Borges mi Ben mi* hem postmodern hem de klasik diyebileceğimiz anlayışla yazılmış öykülerin yer aldığı ilginç bir toplamdan oluşur. Öyküler, sinemanın imkânlarından yararlanan bir biçim içinde var olur. Ne var ki sinemanın görüntüsel imkânları değil daha çok diyalog/konuşma imkânı değerlendirilir. Tüm öyküler boyunca kahramanlar bol bol konuşur, öyküler genel olarak diyalogun gücüne yaslanırlar. Tarantino'nun filmlerindeki o konuşkan tipler bir mesele hakkında konuşmaya başlarlar. Öykü bu konuşmalarla oluşur. Bu ilk öykülerdeki hayat-kurgu, gerçek-oyun kavramları postmodern yaklaşımları çağırıştırır. "Yalan", yalan ve gerçek konusunu hikâye eder. "Oyun" ise sanatın temel sorunlarını merkeze alarak gerçek-yalan kavramları etrafında

kurgulanır. Daha sonraki öykülerde ise gerçek diye bilinen şeylerin gerçek olmayabileceği, hayatta hiçbir şeyin kesin olamayacağı tartışılır. Kitaba da adını veren “Borges mi Ben mi” kitabın en güzel öyküsü olur. Bir gün kendini Borges zanneden, onun gibi konuşmaya, onun gibi düşünmeye başlayan anlatıcının yaşadığı şaşkınlık başarıyla öyküleştirebilir. Son öykülerdeki müzik düşkünü incelikli insanların dünyalarının anlatıldığı öyküler ise klasik tarzda oluşturulur. Bu tarzdaki öykülerden “Kayıp Sesler” başarılı öykülerden biridir.

İbrahim Eyibilir, ilk öykü kitabı *Teyzemin Radyosu*’nda memleket hikâyeleri anlatır. Ülkemizin çeşitli yerlerindeki insanlık durumlarını, acıları, efsaneleri bir araya getirir. Otuz öykünün yer aldığı kitap, konu ve anlatım çeşitliliğiyle dikkat çeker. Öyküler, genel olarak, sıfatlar, tasvirler, incelikli duygular üzerinden ilerleyen, semboller, simgeler, göndermelerle meselesini anlatan bir yapı içerisinde var olur. Olayın zaman zaman iyiden iyiye geri plana çekildiği, lirik bir üslupla metinler oluşur. Bazı öykülerde duygu aktarımının çok yoğunlaştığı gözlenir. Bir olay etrafında gelişen, duygu-düşünce aktarımı dengesinin sağlandığı öykülerde ise öyküdeki başarısı daha bir belirginleşir. Özellikle şiirsel bir üslupla anlattığı ve bir hikâyeye yaslı “Şair Masalı” kitabın en güzel hikâyesi olarak dikkat çeker.

SORUŞTURMA

“2014 yılında yayımlanan öykülerden ya da öykü kitaplarından beğendiğiniz **beş öykü** ya da **öykü kitabı**”

KEMAL GÜNDÜZALP

2014'TEN BEŞ ÖYKÜ

Son üç yıldır öykü yıllıkları nedeniyle çok fazla öykü okudum. Doğallıkla daha çok dergilerden öykü okuyorum. Her yıl kendi beğenime göre seçtiğim öyküleri de bir biçimde belirtiyorum. Bu yıl da bazılarını severek okudum. Yazının sınırlı olması nedeniyle, seçtiğim öykülerden beşine çok kısa olarak değineceğim.

Geçen sayıda “sevdiğim ve unutamadığım bazı öyküler”den söz ederken, unuttuklarım arasında Feyza Hepçilingirler’in *Eski Bir Balerin*’de yer alan “Dar Yerlerin Karanlığı”nı unutmuşum. 2014 yılında da yine bir Feyza Hepçilingirler öyküsü aklımda kalanlardan oldu. *Arada Aşk Var* (Everest Y. 2014) adlı kitabında yer

alan “Eski Bir Kilim”, kadınların yaşadığı sarsıcı olaylardan birisini anlatıyor. Bir arkadaş toplantısından dönerken trende, bir kadın arkadaşının erkek arkadaşı tarafından tecavüze uğrayan ve bunu hiç kimseye anlatamayan Sevil’in “ruh acıtan” öyküsü, çünkü “eski bir kilim” gibi yaşayacak bundan sonra.

Yayla Karsan Boztaş, Kurşun Kalem’de (sayı: 27) yayımlanan “Gölgeler” adlı öyküsünde sarhoş kocasından dayak yediği için küçük kızıyla baba evine sığınan bir kadını, Cevahir’in umutsuz direnişini anlatıyor. Kocanın zorbalığıyla eve dönerken, belki de teslim olmamak adına kucağındaki bebeğiyle birlikte tre-

nin raylarına atlayarak kendince bir “çözüm” bulmaya çalışıyor. Son yıllarda çok sık rastlanan bir “haber” gibi, ancak etkileyici bir öykü olarak okunmalı derim.

Emine Batar’ın Hece Öykü’de peş peşe yayımlanan iki öyküsü dikkatimi çekti: “Hatırlayış” (sayı: 65) ve “Yazgı” (sayı: 66). Sonra okuduğumdan mıdır bilmiyorum, ama ‘Yazgı’daki ağılatısal boyut daha çok öne çıktı. Yatalak bir eşle, fabrikadaki adam arasındaki git gel’de, kesin bir sona varmasa da sezdirdikleriyle okura ipuçları veren bu ikilemli öykü de can acıtan, insani, bireysel ve derinlikli bir öykü bence. Bu da başka bir kadın öyküsü...

Onur Çalı’nın Notos’ta (sayı: 45) yayımlanan kısa öyküsü “Karanlık Mavi”, yine son yıllarda sıkça yaşanan kaçak göçmen-mülteci sorununun ne denli sıradanlaştığını ve insanların artık bu olay karşısında duyarsızlaştığını dile getirmesi açısından çarpıcı bir öykü. Kısa öykü olması nedeniyle de tüm boşlukların doldurulmasını “etkin” okura bırakıyor.

Ödemiş’te lise öğrencisi olan Buse Korkut’un Kurşun Kalem’de (sayı: 32) yayımlanan “Bir Dilim Peynir” adlı öyküsü (anı da olabilir), en sevdiğim ve çok önemsedığım bir ‘öykü’ oldu: Hasta çocuğunun sağaltımı için evdeki beyaz eşyaları satmaya başlayan bir baba var. Gece vardiyasında kumanya olarak verilen bir dilim peyniri kızına getiriyor. Kız bunu anladıktan sonra bir daha ne peynir istiyor, ne de alınan peynirleri yiyor. Söyleyecek başka sözüm yok! Bu kadar...

ETHEM BARAN

BEŞ ÖYKÜ KİTABI

2014 yılında severek, keyif alarak okuduğum öykü kitaplarından beşini şu şekilde sıralayabilirim:

Alice Munro, Sevgili Hayat
Andrey Platonov, Muhteşem Vahşi Dünya
Raymond Carver, Katedral
Ali Smith, İlk Kişi ve Diğer Öyküler
Roddy Doyle, Boğa Güreşi

AYSUN KARA

BEŞ ÖYKÜ

Boğa Güreşi/Roddy Doyle/Sel Yayınları

Roddy Doyle'un öykülerini, varsıl İrlanda edebiyatının çağdaş öyküdeki varlığının işareti olarak dikkat çekici buldum.

Şehirde yaşayan, orta yaşın biraz üzerindeki erkeklerin günlük yaşamlarındaki önemsiz ayrıntılardan beslenen, hastalık ve ölüm korkusu çevresinde kurulmuş öyküler.

Her bir öykü kurulu düzeni farklı yüzleri ile anlatsa da hayatın gereklilikleri olarak gördüklerinizin, uğruna ömrünüzü verdiğiniz düzenin canınıza okuduğu duygusundan kurtulamıyorsunuz. Okur olarak yaşlılık ve çoğunlukla kendi seçiminiz sandığınız tutsaklıkla yüz yüze geliveriyorsunuz.

Onur Çalı/Geçen Sene Doğanlar/Alakarga Yayınları

Onur Çalı öyküleriyle gençlerin sosyal medyada ve kendi aralarında kullandıkları kısaltmalara, kendilerini ifade etme biçimlerine dikkatimizi çekiyor. Övgü ya da yergiye yüz vermeden, yalnızca yaşadığımızı görünür kılıyor. Alaycılığının hüzne sarılı olduğunu, öykü dünyasının has edebiyatla sıkı bağlantısını görmek olanaklı. Farklı öykü dünyası ve diliyle öne çıkıyor.

Hande Gündüz/Uzun Irmak Boyunca/Alakarga Yayınları

Birbirine benzer öykülerin arasında kendine özgü bir anlatım, konu seçimiyle dikkatimi çekti. Hande Gündüz bir öyküsünde, insanın kendisiyle olan bitmez tükenmez konuşmalarını iki kişinin karşılıklı konuşması biçiminde farklı bir anlatımla öykülemeyi denemiş. Öyküler birbiriyle bildik anlamda bir bağ kurmasa da okuyup bitirdiğinizde bütünlük duygusunu hissedebiliyorsunuz. Yazarın; doğanın, fırtınanın, bir mantarın ayrıntılı anlatımının yanında insana ilişkin çarpıcı ayrıntılarla da zenginleştirilmiş bir öykü dünyası olduğunu düşündüm.

Kehanet/Drago Jančar/Dedalus Yayınevi

Çağdaş Sloven edebiyatının önemli yazarlarından Drago Jančar'a 2011 yılı Avrupa Edebiyat Ödülü'nü kazandıran kitap dört uzun öyküden oluşuyor. Okurken son dönem öykücülüğümüzde âdeta küçümsenen "hikâye anlatmanın" çağdaş öyküye ne denli yakıştığını düşündüm. Öyküler garip rastlantıların, gerçekleşen kehanetlerin izini sürüyor ama merkeze insanı, çelişkilerini ve çıkmazlarını alıyor.

YILDIRIM TÜRK

2014'TE BEŞ ÖYKÜ KİTABI

Her geçen yıl öykü kitaplarımızın sayıları çoğalmakta, nitelikleri artmaktadır. 2014 yılında da yeni öyküler, edebiyat dünyamızı rengârenk gül bahçesine dönüştürdü. Bize özlediğimiz diyarlardan hoş kokular, taze nefesler getirdi. O bahçede tatlı bir telaşla öykü derlemeye çalışırken beş tanesi çoktan gönlümüzdeki yerini almıştı bile.

1. Yolcu ve Eşkya, Nuhan Nebi Çam, Ötüken Neşriyat

Yazar dili imbikten geçirerek yazıyor öykülerini. Şiirsel dille, zengin çağrışımlarıyla okuyucuyu farklı dünyalarda gezdiriyor, türlü hayallere daldırıyor. Okudukça zenginleşiyor öyküler. İstanbul ve Maraş'tan ilhamını alan öyküler, hayatın hayhuyu arasında gözden kaçırdıklarımızı hüznle harmanlıyor.

2. Bekleme Salonu, Ali Işık, Hece Yayınları

Usta işi öyküler yer alıyor kitapta. Öyküler; hayat, insan, hırs, tevekkül, kanaatkârlık ve ölüm gibi temalar etrafında dönüyor. Öykülerin aceleye getirilmeden edebiyat dergilerinde iyice demini aldıktan sonra kitap olarak taşlandırıldığı belli oluyor. Yazar, ruhuyla beslediği öykülerinde, her ayrıntının bütün içindeki işlevini ince bir dil işçiliğiyle sağlamıştır.

3. Bozkırda Altmışaltı, Mustafa Çifci, İletişim Yayınları

Birkaç cümleyle okuyucuyu içine çekeabilen bir dille yazılmış sıcacık öykülerdir. Yozgat'ın fonda olduğu öykülerde yerelden evrensele ulaşabilme çabası görülüyor. Tadında kullandığı Yozgat ağzı, halk deyimleri, yöreye özgü ayrıntılar öyküleri okumayı doyumsuz kılıyor. Bütün öyküler bitince yüzümüzdeki tebessümle birlikte ince bir hüznün de kaplıyor yüreğimizi.

4. Biraz Kül Biraz Duman, A. Filiz Yavuz, Akçağ Yayınları

İnsanı sarıp sarmalayan öykülerden oluşuyor. İyi bir öykü atmosferi oluşturan yazar, günümüzde maddiyat karşısında kaybolmaya yüz tutan ve insanı insan yapan hasletleri sade ve akıcı bir dille işliyor. Hayatın farklı yönlerini derin bir gözlem gücü ve samimi bir anlatımla başarıyla kurguluyor.

5. Minarenden Düşen Ezan, Mehmet Kahraman, Hece Yayınları

Günlük hayatta da çokça karşılaşabileceğimiz kişileri başarılı bir şekilde anlatıyor. Sağlam bir duruş ve güçlü bir dille çok katmanlı öyküler yazan Kahraman, gözlem gücü ve yerinde kullandığı diyaloglarla öyküyü üst seviyeye çıkarmayı başarıyor. Genellikle beklediğimiz bir sonla biten öyküler, uzun bir süre bizimle içten içe yaşıyor.

ESRA DEMİRCİ

BİR KİTAP, ÜÇ ÖYKÜ

Minareden Düşen Ezan – Mehmet Kahraman

2014 yılında yayımlanan öykü kitapları arasında aklımda en çok yer edinen, Mehmet Kahraman'ın Hece Yayınları arasından çıkan “Minareden Düşen Ezan” adlı öykü kitabı. Kitap baştan sona, zamanı biriktirmeyi seven ve hatta bu sevgiyi cümlelerine ustalıklarla işleyen bir yazarla karşı karşıya olduğunuzu duyumsatıyor. Bir ilk kitap olmasına rağmen, başarılı kurguları ve incelikli dil işçiliği ile dikkat çekiyor yazar. Yaşı ilerledikçe geçmişiyile arasına giren mesafeyi

anlamaya çalışan insanın, yaşı daha da ilerledikçe geleceğiyle arasına girecek mesafeye de kayıtsız kalamayışına rastlıyoruz satır aralarında. İçsel hesaplaşmaların sıkça gün yüzüne çıkarıldığı öykülerde okur, merhamet, inanç, vefa gibi en insancıl duyguların sarmaş dolaş oluşuna dikkat kesiliyor.

Gevezelik – Köksal Alver

Mahalle Mektebi'nin Kasım – Aralık 2014 tarihli 20. sayısında yayımlanan öykülerden biri olan Gevezelik'te, iç konuşmalarla resmedilen bir tramvay yolculuğunda yazarın, büyük kentlerde birbirlerinden çok uzakta duran ve birbirleriyle konuşmamak için âdeta çaba sarf eden insanları başarıyla işleyişini okuruz. Alver'in hemen her öyküsünde ön plana çıkan sosyolog yanı, bu öyküde de olanca açıklığıyla görülmektedir. İç konuşmalardan yola çıkarak ortaya konulan gevezelik kavramı, içe tutulan bir ayna görevi görmekte ve bu hâliyle öyküdeki samimi anlatımı pekiştirmektedir.

Kum – B. Nihan Eren

Kitaplık dergisinin Mayıs – Haziran 2014 tarihli 173. sayısında yayımlanan bu öykünün bende bıraktığı ilk izlenim, bir yaz günü öyküsü olarak içime işlenmiş olması. Kum vurgusunun, deniz kenarında küçücük bir tanecikte başlayıp aynı anlatı içerisinde ölüme işaret eden koca bir anlama dönüştürülerek nihayete erdirilmesi, yazarın özenle ortaya çıkardığı kurgusal atmosfer içerisinde okura aktarılmaktadır. Anlatı boyunca, yaşlı bir kadının gençliğine dair hatıraları dile

getirilirken, üzeri kumla örtülen bir bedenden, üzeri toprakla örtülecek bir bedene geçiş temkinli bir şekilde verilmektedir. Kendi ölümünü yanında taşıyan, onun, bir deniz kenarında kumların içine gizlediği bedeninde duruşunu seyreden bu cesur kahramanı pek sevdiğimi anımsıyorum.

Solist – Mehmet Akgül

Edebiyat Ortamı Temmuz – Ağustos 2014 tarihli 39. sayısında yayımlanan Solist, yine 2014 yılına dair aklımda kalan öykülerden... Öyküde, sağır bir kitleye konser veren orkestranın, konser boyunca takındığı tavır anlatılmaktadır. Solist sadece ağzını oynatmakta ve diğerleri de sadece çalışıyor gibi yapmaktadır. Konser bitiminde sağır dinleyicilerden alacakları cevap oldukça ironiktir ve tüm öyküyü özetleyecek bir muhtevaya sahiptir. Kısa öyküye olan merakımdan, bu öyküyü de keyifle okuduğumu söylemeliyim.

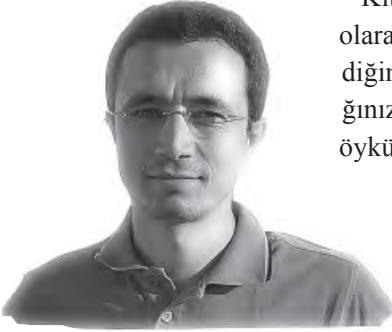
SORUŞTURMA

2014'te ilk kitabınız yayımlandı

— İlk kitabınızla ilgili neler hissettiniz?

— Beklentileriniz neydi, yankıları nasıl oldu?

İSMAİL İSPARTA

— İlk kitabınızla ilgili neler hissettiniz?

Kitabımla ilgili hissettiklerimi tatlı bir heyecan olarak niteleyebilirim. Çünkü senelerdir emek verdiğiniz bir işin ilk meyvesini alıyorsunuz. Yaptığınız işe olan inancınız bir kat daha artıyor. Yeni öyküleri, kitap sahibi bir öykücü olmanın verdiği özgüvenle yazıyorsunuz. Dostlarınızın sizi arayıp tebrik etmesi, yüreklendirici sözler söylemeleri vs. aklımda kalan güzel enstantaneler.

Ancak sırf kitap çıkarmak bir amaç olmadı benim için. Bir proje var kafamda.

İlk kitap bu projenin sadece bir parçası. Bu sene inşallah ikinci öykü kitabımı çıkarmayı düşünüyorum. Şu anda tamamen ona odaklanmış durumdayım. Yani ilk kitabı çoktan unuttum.

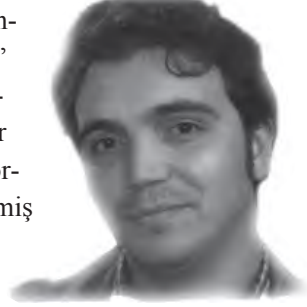
— Beklentileriniz neydi, yankıları nasıl oldu?

Hitabımın muhatabına ulaşip gönüllerde makes bulması en büyük beklentim/beklentimdi. Umarım gerçekleşmiştir bu. Bunun dışında alternatif bir beklenti ihtimali de yok zaten.

Yankıları konusunda, ne söylesem reklama gireceği için olumlu olduğunu söylemekle yetineyim.

BÜNYAMİN DEMİRCİ

Kitap oluşmaya başlayınca şunu öğütledim kendime: “Sakın kendinden bilme!” Ben “olmaktan” korkarım. Ömrüm boyunca olmaya çalışmak istiyorum. Bu nedenle, nasip olur da başka şeyler yazarsam, ilk öykülerde yaşadığım heyecanı, korkuyu, bakışı kaybetmek istemem. Her kitabı, ilkmış gibi, acaba ne olacak şimdi, sorusuyla karşılamak istiyorum.

Kendimi kitabın çıktığına inandırmaya çalıştım bir süre. Baskıdan sonra okuduğumda, elimdeki artık başkasına ait bir kitaptı. Aslında ne olduğunu anlayabilmiş değilim. Hissettiğim şey, şükür. Bir duanın somut bir şekilde gerçekleştiğini gördüm zira.

Hocalarımdan bir duruş, bir ahlak şuuru kazanmaya çalışıyorum. Kitap, hele ki ilk kitap, işte bu duruşu gösterir olmalı diye düşündüm hep. Beklentim, okuduğum kitaplardan beklediğim neyse oydu biraz da... Bir eseri okurken onu anlamaktan çok, beni farklı bir dünyaya, farklı bir gerçeğe götürebilmesini bekledim. Her öyküde bir atmosfer oluşturmaya çalıştım, anlatmak derdim olmadı. Öykülerin sesli olmasını, duyulur olmasını istedim. Bunu yapmak için çalıştım. Çalıştım çünkü ben kendimi bir işçi olarak görüyorum. Zaten var olan şeyleri, emekle yan yana getirmeye çalışıyorum. Herkesin işçiliği farklı, ben de farklı bir işçilik ortaya koydum. Dizdiğim tuğlalar inşallah, aslolanı işaret eden, gösteren, duyuran öyküler oluşturmıştır. Elimdekilerin benim olmadığını bilerek çalıştım. Hocam Ali Ural Bey’in, emeklerinin karşılığını verebilmişimdir inşallah.

Kitap ile ilgili konuştuğum yerlerde veya bana ulaşan dönüşlerde, çok şükür güzel şeyler duydum. Kitabın adından dolayı bir merak oluştu; maksadım bu değildi. Genelde ilk sorulan, Kelebeğe Tapan Adam, ne demek, neyi anlatıyor sorusuydu. Farklı bir kitap olduğu yorumu yapılıyor çokça. Okuyucunun yaptığı yorumları dinlerken şunu anlıyorum, biz ne yazarsak yazalım, öykünün kendisi de bizden ayrı bir şey anlatıyor. Ve okuyucu genellikle bunu yakalıyor.

MEHMET KAHRAMAN

— *İlk kitabınızla ilgili neler hissettiniz?*

İlk kitap ilk çocuk gibi, sevinci, heyecanı, korkuyu, beklentiye beraberinde getiriyor. Kitabı elime aldığımda bu duyguların hepsini bir arada yaşadım. Fakat sevinçten daha çok tedirginlik vardı içimde. Nasıl karşılanacak? Sonrası ne olacak? Bu düşünceler beynimde dolaştı durdu. İlk öyküm iki bin dokuzda yayımlanmıştı. Beş yıl sonra da kitaplaştı. Dosya aşaması en heyecanlı zaman dilimiydi. Çünkü elle tutulur bir durum vardı ortada. Ve kitaplaşacak olmanın heyecanını yaşıyordum. Dosyayı yayınevine verdikten sonra heyecan yerini endişeye bıraktı. Bunun nedeni, dosyayı her okumamda yazım hataları bulmamdı; ayrıca, bu cümleyi şöyle kursaydım dediğim oluyordu. Ama bunun çoğunlukla böyle olduğunu yazarların günlüklerinden ve söyleşilerinden okumuştum. Yine de rahatlayamadım. Yazdıklarımın bir değeri var mı? Yoksa boşa mı kürek çekiyorum gibi sorular yakamı bırakmadı. İlk öyküm yayımlandığında da böyle olmuştu. Bütün sorular bir tarafa, ismimi kapakta görmek bambaşka bir duygu. Yazmanın en güzel tarafı bu olsa gerek.

— *Beklentileriniz neydi, yankıları nasıl oldu?*

Bunu dillendiremesek de beklentilerimizin yüksek olması gerektiğini düşünüyorum. Bu, yaptığımız işi önemseyeceğimizi gösterir. İyi bir şey yapıyorsak o alanda iddialı olmalıyız; gücümüz, inancımız buna bağlıdır. Fakat bunu tekrarlayarak ukalalığa dönüşmesine de müsaade etmemek gerek. Müslüman orta yolu takip edendir. Aşırılığa meyletmediği gibi ölçüyü de kaçırmaz. Beklentilerimin ölçüsünü bu bilinç belirledi. Sonuçta her şey beklediğim gibi de oldu. Edebiyat dünyasını sarsamadım, bu bir gerçek, ama güzel geri dönüşler aldım. Yakın olduğum insanların teveccühü ve samimiyetleri kitabın en güzel hediyesiydi. Sevinçler paylaşıldıkça çoğalır sözü boşuna değil. Arkadaşlığın ve dostluğun ne denli önemli olduğunu bir kez daha gördüm. Hiç tanımadığım insanlar mail veya sosyal medya ile düşüncelerini paylaştılar. Kitabın yankısı iyi oldu diye düşünüyorum. Kapak tasarımına varana dek her şey içime sindi. Kitap çıkmadan önce destekleyen ve yüreklendiren, çıktıktan sonra okuyan ve düşüncelerini paylaşan herkese teşekkür ediyorum. Yapılan eleştiriler ve yorumlar sahne sanatçılarının alkışları gibi bir şey, bana da yazma şevki ve cesareti veriyor.

MÜZEYYEN ÇELİK

— *İlk kitabınızla ilgili neler hissettiniz?*

Güzel duygular hissettim. Üniversiteyi kazanmış gibi, Kpss ile yıllar sonra atanmış gibi, âşık olmuş gibi, anne adayı olmuş gibi güzel duygular; zaten ilk kitap ilk çocuk gibi değil midir? Belki de kendimi daha özgür hissettim. Yazacak olduklarımı yazdığımdan ve onu insanlara gösterdiğimden dolayı. Dünyayı algıladığımdan beri yazıyorum ve kitabım çıkmış, iyi bir şey bu. Üstelik sizin bunu yapabileceğinize inanmayan insanlar olmuş. Neyse çok olağanüstü şeyler hissettiğimi ve beklediğimi de söyleyemem. Bu bir kilometre taşıydı ve daha sonrakiler için bir basamaktı.

— *Beklentileriniz neydi, yankıları nasıl oldu?*

Türk öykücülüğünü uzun süredir takip ediyordum ve kendime bir yer arıyordum. Kitapla bir nebze de olsa bu yeri buldum. Lakin az okuyan bir toplumda yaşıyoruz, ne kadar büyük beklentilerimiz olabilir ki! Hele ki klikleşmelerin bu kadar yoğun olduğu bir yazar çizer çevresinde var olmaya çalışmak oldukça sıkıntılı. İyi yazmak değil de çok takip edilen, çok beğenilenin yanında yer almanın iyi edebiyat olarak algılandığı bir zamandayız. Dolayısıyla beklentilerimi bugüne değil geleceğe ve zamana yayıyorum. Çünkü zaman değerli olana er geç hakkını veriyor. Edebiyatın sosyal medya yazarlığı olarak algılandığı, neredeyse ona evrildiği dönemde bu ilk kitabın beni özgünlüğe sabitleyeceğine dair de beklentilerim var. Elbette kendi yazınsal duruşumu ve üslubumu kaybetmeden.

Yankılarına gelince en yakın arkadaşlarımdan bazıları ve ailemin üyelerinin çoğu kitabımı hâlâ okumadı, sağdan soldan bir şekilde ulaşıp güzel düşüncelerini iletenler oldu. Okuyanlar bir hüznülenip bir güldüklerini ve benden bu kadarını beklemediklerini söylediler. Lakin kimse adamakıllı eleştirmedik kitabı. Bu gerçekleşmeyince de çok iyi yankı uyandırdığını düşünemedim açıkçası. Eleştirilmiyorsa kimsenin pek umurunda değildir çünkü. Şöyle de denebilir: Edebiyatımıza eleştiriye sistemli ve iyi yapanlar benim yazdığım dergileri, kitabımı asla görmediler. Görenler de kayıtsız kaldı.

MERVE KOÇAK KURT

— İlk kitabınızla ilgili neler hissettiniz?

— İlk kitabımla ilgili hissettiklerimi Hece 209. sayıdaki “*Mavi Kelebek Kanadında Bir Sevinç*” başlıklı yazımda uzun uzun anlatmıştım. Yine ona dönüp baktım bu soruyla karşılaşınca. Çünkü o, ilk kitabın heyecanıyla yazılmıştı.

Neler hissettiğimi anlatabilmem için yazının benim için ne demek olduğunu anlatmam gerekiyor öncelikle: Yazı bir sığınak bazen, bir uçurtma telaşı, bazen bir kahvenin hatırı, bazen bir kırmızı sardunya... Hatta bazen kendi uydur-

duğumuz kelimeler: ‘*Sözyaşı*’ mesela, mesela ‘*rüyamasal*’...

“*Bir mors çizgisinden/ Düşe yazdım/ Sonra düşüp birden/ Düze çıktım/ Parantez/ İçinde kaldı/ Yüzüm/ Kan kırmızı*” diyordu öykülerimin birindeki o kadın. Hislerim buna benzer duygular işte.

İlk kitap sevinci, her sevinç gibi eksik ve yarım yaşandı. Bu, tahmin etmediğim bir şey değildi. ‘*Mavi Kelebek*’i zor bir dönemde kanatlandırıp uçurdum. Zor zamanlardı. Sözün kılıçtan keskin olduğu dönemler. Ama böyle günler hep yaşanacak, öyle değil mi? “*Ölüm Vakti*”nde dediğim gibi, “*Şimdi bir ateş parçası alıp elime, kendimi satırların arasın(d)a gizliyorum.*”

— Beklentileriniz neydi, yankıları nasıl oldu?

Bir beklentim yoktu, diyemem. Beklemek’ten gelir beklenti. Öncelikle sesimin yankı bulmasıydı. Sonrasında değer verdiğim isimlerin öyküler üzerine söz söylemesi idi. Okurların belleğinde bir iz, dostların zihninde bir im, sevdiklerimin kalbinde bir yer...

Kitabım çıktıktan sonra yankısını bekledim. O sıralar sosyal medya işiyle uğraşıyordum. Sosyal medyanın kitapların ‘görünmesine’ katkısı tartışılmaz. Son yıllarda ilk kitaplar üzerine yazılar yazıyor ve ilk kitapları çıkaran yazarların/ şairlerin heyecanına ortak oluyordum. Onlar da beni yalnız bırakmadılar bu süreçte.

Kitabımı alıp okuyanlar, özellikle kahve eşliğindeki, fotoğraflarıyla eşlik ettiler bu heyecanıma. Kimi deniz kenarından kimi misafir salonundan, ama illa yanında bir fincan kahve ile. İlk öyküsü “*Kahve Fincanında Bumerang Etkisi*”ydi kitabımın çünkü.

Bazı gazetelerin kültür sanat sayfaları, bazı kitap ekleri, bazı televizyon programları, bazı köşe yazarları ve bazı dergiler “*Ellerin Mavi Kelebek*”i konuk ettiler. Mutluluk duydum. Daha ne olsun!.. ‘Has okur’unu bulsun. Ben, oğlumun üç yaşında kurduğu cümlelerin peşindeyim hâlâ: “*Anne! Bana karın cümlelerini anlat!*”... Ben anlatayım da!.. Dileyenin kalbine yağar o kar.

DENİZ DENGİZ ŞİMŞEK

— İlk kitabınızla ilgili neler hissettiniz?

— Elimde tuttuğumun benim kitabım olduğuna inanmak istiyordum. Tekrar tekrar baktım, inceledim, inceledim... Kapakta Aşk Bilirkişisi yazıyordu, evet bu ismi editörüm Ayşe Akaltun'la koymuştuk, öykülerimden birinin adıydı. Ya kitabın üzerinde yazan o isim? Deniz D. Şimşek... Evet, bu benim ismimdi. Ya içindekiler, onlar da benim miydi? Bunları ben mi yazmıştım? Bütün bunlar benim marifetim miydi? Okumak ve yazmakla geçirdiğim uzun geceler, kalem ve defterlerle çıktığım uzun yolculuklar; dergiler, dergiler... Bu bir şaka mıydı? Birileri bana çimdik mi atmalıydı? Evet, evet, bu benim kitabımdı; 96 sayfaya dolmuş onca yaşanmışlık, gözlem, hayal dünyam... O gün evde hiçbir iş yapmadım, yakın dostlarımı ve kitapta emeği olanları aradım. Tebrik edilmek mi istedim acaba? Öyleyse de kime ne? Kim arada bir şımartmaz kendisini, kim şımartılmak istemez? Hele de ortada bunca yılın emeği olan bir ürün varken.

Oğlum doğduğunda da aynı şeyi söylediğimi hatırlıyorum: Şimdi bu benim mi?

— Beklentileriniz neydi, yankıları nasıl oldu?

— Bir öykü ya da bir kitapla dünyayı değiştirmeyeceğimi, kitabım yayımlanmamış olsaydı dünyanın sonunun gelmeyeceğini, yayımlandığı ve okunmaya başlandığı anda edebiyat dünyasını altüst etmeyeceğini çok iyi biliyordum. Bu yüzden beklentim yüksek değildi. Tek merakım, yazdıklarımın öykü dünyasında, nitelik bakımından değerli görülüp görülmeyeceği idi. Emeklerimin karşılığını alabilmenin hazzını yaşamak istiyordum. Kitap yayımlandıktan bir ay sonra ikinci baskıyı yaptı. Gazete ve dergilerde tanıtımlar, değerlendirme yazıları çıkmaya başlamıştı. Bu, kitabımın fark edildiği anlamına geliyordu; o nedenle mutluydum. Kitap, Orhan Kemal öykü ödülleri “özendirme” ödülü aldığı anda, bahsettiğim hazzı yaşıyordum artık. Yeni öyküler yazmam için teşvik eden ve özgüvenimi arttıran güzel yankılardı bunlar. Tüm bunların dışında, okurun olumlu tepkisi, yaptığım işin güzel ve kıymetli oluşunu hissettirdi. Yaşadığım şehirde, karşılaştığım bir okurun, “Aşk Bilirkişisi’nin dükkânı ne tarafta?” diye adres sorması, anlatılması imkânsız bir duygu yaşattı bana. En güzel ve en anlamlı ödül, bir yazar için bu olsa gerek.

İBRAHİM EYİBİLİR

— İlk kitabınızla ilgili neler hissettiniz?

— İlk hikâyemi yazdığım İmam-Hatip Lisesi ikinci sınıf öğrencisiydim. Aynı yıllarda rehberlik hocasının “İleride hangi mesleği yapmak istersiniz?” sorusuna “Bir gazetede köşe yazarı olmak.” şeklinde cevap verdiğimi hatırlıyorum. Sınıf gazetesi çıkarırken ülke geneline yayın yapan bir gazetenin kültür sayfasını hazırlıyormuşçasına heyecanlanmamın ergen bir heyecanın ötesinde olduğunu üniversite yıllarında daha iyi fark ettim. On Dokuz Mayıs Üniversitesinde edebiyata olan ilgimi artıran bir çevre buldum. Şaban Sağlık Hocam başta olmak üzere tanıdığım güzel insanların hepsi yazıyı çoğaltacak im-

kânlar sundu bana. Doksan beşin kasımında Yedi İk-

lim dergisinde ilk hikâyem yayımlandı. Bunun ne kadar önemli olduğunu sonra anladım. Ali Haydar Haksal Hocamın yönlendirmesi ile hikâyeye devam ettim. Sınıf gazetesi çıkarırken içime düşen ukde, bir tutkuya dönüştü; bir kitap sahibi olmak, yazdıklarını iki kapak arasında görmek... Kendi sesimi bulmak, kendi hikâyelerini yazmak ya da kitabın da bir kaderi vardır, ne dersiniz. İlk hikâyem yayınlandığında yirmi üç yaşında bir heyecandım. Teyzemin Radyosu’nu elime aldığım, üç kız babası bir kitap sahibi kırık bir tebessüm oldum.

— Beklentileriniz neydi, yankıları nasıl oldu?

— Sanırım eline kalem alan, cümle kuran herkes yazdıklarıyla dünyanın eksenini değiştirebileceği duygusuna kapılmıştır. Tamam, siz böyle hissetmemişseniz de ben ilk zamanlarda böyle düşünüyordum. İlk hikâyenin yayımlanmasından kitap ortaya çıkana kadar aradan yirmi yıla yakın zaman geçince beklentiler daha gerçekçi seviyeye indi.

Geçen yıl öykü/hikâye açısından kitap yayınının çok olduğu bir yıldır. Der-
giniz yazarlarından Merve Koçak Kurt Hanımın “ilkim” köşesinde kitaptan bahsetmesi, önemli sesler getirdi. TRT’deki iki söyleşi, aldığım en etkili yankıydı diyebilirim. Yedi İklim başta olmak üzere çeşitli dergi ve internet sitelerinde, Milli Gazete, Star ve Yeni Asya gibi gazetelerin kültür sayfalarında yazıların çıkmış olması umudumu ve beklentimi artırdı. Aslında bundan sonra “Teyzemin Radyosu” okurla macerasına yeni başladı. Ben okurla karşılaşması için bana düşenleri yapmaya çalıştım. Zamanda ya öğünüp gider ya da yeniden doğar, kısmet... Hece ’ye teşekkür ederim.

MELTEM BALBAY NALBANT

Şüphesiz kitabının çıkması kitabın yazarı için heyecan verici, söz konusu olan ilk kitap ise bu belki biraz daha fazla oluyor.

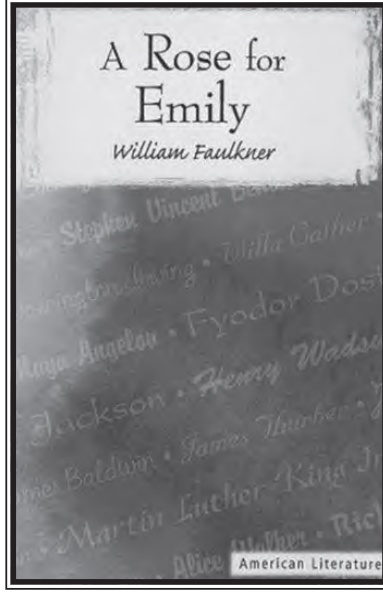
İlk kitabım “BÂ”nın Başkent Üniversitesi Edebiyat Topluluğunca düzenlenen etkinlikte ele alınması ve Türk Ocakları Genel Merkezi bünyesinde faal, edebî eleştiriler yapan “Kuşlukta Yazarlar” Topluluğunca düzenlenen bir toplantı ile değerlendirilmesinin, yazma serüvenimin başlangıcında benim için teşvik edici olduğu kesin.

Şükran ve minnetlerim kitabımın her safhasında destek olanlar için...

ANIT ÖYKÜLER

WILLIAM FAULKNER

ÇEVİREN: AHMET KOT

EMILY İÇİN BİR GÜL

I

Bayan Emily Grierson öldüğü zaman cenaze törenine kasabanın tümü, erkekler yitirilmiş bir yadigar için duydukları saygıyla karışık bir sevgiden, kadınların çoğunluğu da bahçıvan aşçı karışığı yaşlı bir erkek uşağın yönettiği, on yıldır da içini görmedikleri evi görme merakından gelmişlerdi.

Bir zamanların en seçkin caddesi üzerinde sekiz yüz yetmiş'lerin ağır fakat canlı stilindeki kubbecikler, helezonlar, sarmal desenli balkonlarla süslenmiş, eskiden beyaz olan, büyük, karemsi yapılı bir evdi. Garajlarla pamuk depo-

ları o çevrenin en görkemli yapılarını bile silip süpürmüşlerdi; yalnız Bayan Emily'nin pamuk vagonlarıyla benzin tankları arasında inatçı, nazlı çürüyüşünü en göze batar biçimiyle sürdüren evi kalmıştı. Şimdiyse, Bayan Emily, Jefferson Savaşı'nda ölmüş Birlik ve Konfederasyon askerlerinin dizi dizi, sahibi bilinmeyen mezarları arasında, sedir ağaçlarıyla kaplı mezarlıkta yatmakta olan o görkemli adların temsilcilerine kavuşmaya gitmişti.

Sağlığında bir gelenek, bir saygı vesilesi, bir gaile haline gelmişti Bayan Emily; belediye başkanı Albay Sartoris –zenci kadınların yollarda önlüksüz dolaşmayacakları emrini çıkaran adamın– ta 1894'te, babasının ölümünden başlamak üzere ömrü boyunca ödeyeceği vergilerini affettiği günden beri kasabaya bir tür sorumluluk mirası olarak kalmıştı. Tabii, Bayan Emily yardım kabul etmezdi. Albay Sartoris bu yüzden Bayan Emily'nin babasının kasabaya ödünç para verdiği, bunu ödemeyi kendine bir görev sayan kasabanın da parayı bu yoldan ödemeyi seçtiği masalını düzenlemişti. Bunu ancak Albay Sartoris'in kuşağından olan, onun gibi düşünen bir adam uydurabilir ve bir kadın inanabilirdi ancak.

Daha modern düşünceleriyle yeni kuşak belediye başkanlığıyla meclis üyeliklerini üstlenince bu durum bazı hoşnutsuzluklar yarattı. Yılın ilk ayında Emily'ye bir vergi ihbarnamesi gönderildi. Şubat geldiği halde hâlâ cevap yoktu. İsteddiği bir zamanda belediye dairesine uğramasını isteyen resmi bir mektup yazdılar. Bir hafta sonra da bizzat belediye başkanlığı bir mektup yazarak uğramasını istediğini veya özel arabasını gönderip kendisini aldırabileceğini bildirdi. Cevap olarak da çok eski bir kâğıda, soluk bir mürekkep ve ince, akıcı bir el yazısıyla yazılmış, artık dışarı çıkmadığını bildiren bir not aldı. Vergi ihbarnamesi de yanında hiçbir açıklama yapılmaksızın nota iliştilmiş.

Belediye meclisi üyelerinden bir kurulun kendisini özel olarak ziyaret etmesi düşünüldü. Seçilen delegeler, Emily'nin sekiz-on yıl kadar önce çini nakışları dersi vermeyi bıraktığından beri hiçbir ziyaretçinin geçmediği kapıyı çalarak beklemeye koyuldular. Kapı açıldı, yaşlı zenci onları, içinde yukarı doğru karanlıklaşan bir merdivenin yükseldiği loş bir salona aldı. Salonun sıkıntılı, rutubetli bir havası vardı, terk edilmişlik ve toz kokuyordu. Delegeleri oturma odasına götürdü zenci. Oda ağır, deri kaplama mobilyalarla döşeliydi. Zenci, pencerelerden birinin panjurunun kaldırdığı zaman koltuk kaplaması derinin çatlak çatlak olduğunu gördüler. Oturduklarında, pencereden giren ışık huzmesinde yavaş yavaş dönüşen belli belirsiz bir toz tabakası bacalarına doğru yükseldi. Şöminenin önündeki yaldızlı fakat yaldızları kararmış sehpa üzerinde Bayan Emily'nin babasının karakalem bir portresi duruyordu.

Emily girince hepsi ayağa kalktılar: Parlaklığı gitmiş altın başlıklı abanoz bir bastona yaslanarak yürüyen, karalar giyinmiş, kısa boylu, şişmanca

bir kadındı; boynunda, bileklerine doğru sarkan, kemerinde biten ince bir altın zincir vardı. İnce, narin yapıydı; başkasında olsa biraz dolgunca olarak nitelendirilebilecek durumu bu yüzden onu şişman gösteriyordu. Renginin silleliği yüzünden, dalgasız suya boylu boyunca uzanmış bir vücudun sudaki kabartısını andırıyordu. Yüzünün şişkin kıvrımları arasında kaybolmuş gibi görünen gözleri, konuklar dertlerini anlatırlarken bir yüzden ötekine oynadıkça, bir hamur topağına bastırılmış iki küçük kömür parçasına benziyordu.

Onlara, oturun bile demedi. Yalnızca kapıda dikildi, sözcü bir dil sürçmesi ile konuşmasını kesene kadar sessizce dinledi. Sustukları zaman, altın zincirin ucundaki görünmeyen saatin tik taklarını duyabiliyorlardı.

Sesi kuru ve soğuktu. “Ödenecek vergim yok benim Jefferson’da. Albay Sartoris bana öyle söylemişti. Biriniz şehir arşivine giriş izni alıp durumu inceleyediniz, merakınızı gidermiş olurdunuz.”

“Kayıtlar bizde zaten. Kentin sorumluları biziz, Bayan Emily. Belediye başkanının bizzat imzalamış olduğu ihbarnameyi almadınız mı?”

“Bir kâğıt aldım, evet.” dedi bayan Emily. “Belki de belediye başkanının kendisi olduğunu sanıyor o... Benim Jefferson’da ödenecek vergim yok.”

“Fakat görüyorsunuz, bunun kitapta yeri yok. Biz yasalara uymak—”

“Albay Sartoris’le görüşün. Benim bu kasabada ödenecek vergim yok.”

“Fakat, Bayan Emily—”

“Albay Sartoris’le görüşün bu konuyu.” (Albay Sartoris öleli en az on yıl oluyordu.) “Benim Jefferson’da ödenecek vergim yok. Tobe!” Zenci uşak göründü. “Bu beylere çıkış yolunu göster.”

II

Böylece, tıpkı otuz yıl önce bir koku sorunuyla ilgili olarak giden babalarının hakkından geldiği gibi onların da hakkından gelmişti. Babasının ölümünden iki yıl ve —onunla evleneceğine inandığımız— sevgilisinin kendisini terk edişinden kısa bir süre sonraydı bu. Babasının ölümünden sonra dışarıya çok az çıktı; sevgilisinin de gidişiyle iyice seyrek görünmeye başladı. Kadınların pek azı uğrama cesaretini gösterebildi, onlar da eve kabul edilmediler, elinde bir pazar sepeti ile giren çıkan zenci —o zamanlar gençti— evdeki tek hayat iziydi.

“Bir adam —herhangi bir adam— mutfak işlerini ancak bu kadar yürütebilir?” diyordu kadınlar; bu yüzden de, yayılan kokuya hiç şaşmadılar. Bu da, geniş, kaynayan dünya ile soylu, güçlü Grierson’lar arasındaki bir başka bağ olmuştu.

Komşulardan biri, bir kadın, seksen yaşındaki belediye başkanı Yargıç Stevens’e yakınmıştı.

“İyi ama bayan, ne yapmamı istiyorsunuz.” dedi başkan.

“Ne demek, kokuyu ortadan kaldırması için bir buyruk gönderirsiniz.” dedi kadın. “Yasa yok mu bu kentte?”

“Şuna inanıyorum ki, buna gerek kalmayacak.” dedi Yargıç Stevens. “Belki de zenci uşak bahçede bir yılan veya fare öldürmüştür. Bu konuyu ben sonra onunla konuşurum.”

Ertesi gün iki şikâyet daha geldi; biri, çekingen bir hoşnutsuzluk içinde gelen bir adamdı. “Gerçekten, bu konuda bir şeyler yapmalıyız Sayın Yargıcım. Yeryüzünde, Bayan Emily’yi rahatsız edecek en son insan ben olurum, ama yine de bir şeyler yapmamız gerekiyor.” O gece meclis kurulu –üç sakallı kimse ve yetişen kuşağın temsilcisi olan daha genç bir adam– konuyu görüşmek üzere toplandı.

“Çok kolay.” dedi biri, “evini temizlemesi için bir buyruk gönderirsiniz. Bunu yapması için de belli bir süre tanırırsınız, eğer yapmazsa...”

“Olmaz beyefendi.” dedi Yargıç Stevens, “bir kadını, yüzün pis kokuyor diye suçlayabilir misiniz?”

Ertesi akşam, gece yarısından sonra dört kişi Bayan Emily’nin çayırılığını geçip de tuğla döşeli yol boyunca hırsızlar gibi havayı koklayarak büyük bir dikkatle eve süzülürken, içlerinden biri de omuzlarında asılı bir torbadan elleriyle bir şeyler alıp düzenli hareketlerle bodrum deliklerine serpiştiriyodu. Kilerin kapısını kırarak açtılar, kilerle birlikte dışardaki ek binalara da kireç serptiler. Çayırılığı geçerek geri dönerlerken, daha önce karanlık olan bir pencerede ışık yandığını, Bayan Emily’nin ışığı arkasına almış dimdik gövdesinin bir put gibi kıpırdamadan orada durduğunu gördüler. Çayırılığı sessizce, sürünerek geçtiler; sokak boyunca sıralanmış gölgelerine sığındılar. Bir veya iki hafta sonra da koku bütünüyle ortadan kalktı.

Halkın Bayan Emily için oldukça üzüntü duymaya başlaması bu olayla başladı. Onun büyük, yaşlı teyzesi Bayan Wyatt’ın, sonunda nasıl iyice delirdiğini hatırlayan kasaba halkı, Grierson’ların kendilerini gerçekte olduklarından çok daha yüksekte gördüklerine iyiden iyiye inanmıştı. Gençlerden hiçbiri Bayan Emily ve onun gibilerine layık olamazlardı. Onları uzun süre, Bayan Emily’yi arkada duran beyazlar giyinmiş ince, uzun bir figür ve kendisine arkasını dönmüş, elinde kamçı tutan babasını ön kısma yayılmış bir karartı halinde ikisinin de arkalarına aldığı ön kapı tarafından çerçevelenen bir tablo olarak düşünmüştük. Bu yüzden, otuzuna bastığı hâlde hâlâ evlenmemiş olması bizi haklı kılmıştı ama hiç de sevinmemiştik buna, ayakları gerçekten suya erseydi eğer, ailedeki bozukluklar yüzünden bile olsa kismetlerini geri çevirmezdi.

Babası öldüğü zaman kendisine bıraktığı tek şeyin kaldıkları ev olduğu söylentisi yayıldı; halk buna bir bakıma memnun da olmuştu. Sonunda, bayan Emily’ye acıma fırsatını bulmuşlardı. Yapayalnız, yoksul kalmak onu insanlaştıracaktı biraz. Bir metelik eksik ya da fazla harcamanın acısını, heyecanını o da öğrenecekti şimdi.

Babasının ölümünün ertesi günü bütün kadınlar başsağlığı dilemek, yardıma koşmak üzere eve uğramak için hazırlandılar; bu bizde bir gelenektir. Bayan Emily onları kapıda karşıladı; her zamanki gibi giyinmişti, yüzünde hiçbir üzüntü izi yoktu. Babasının ölmediğini söyledi onlara. Rahiplerin sürekli gelip gitmelerine, doktorların cesedin kaldırılması için onu razı etmeye çalışmalarına karşın üç gün hep aynı şeyleri söyledi. Tam yasa ve kuvvet yoluna başvurmak üzerelerdi ki bu anlamsız ısrarından vazgeçiverdi. Babasını çabucak gömdüler.

Öyleyse, bu yaptıkları deliliğinden değildi. Böyle davranması gerekiyordu, inanmıştık buna. Babasının geri çevirdiği gençleri anımsadık. Babasından hiçbir şey kalmadığına göre, herkes gibi o da elinde kalan son şeye sıkı sıkı sarılacaktı.

Uzun bir süre hasta yattı. Onu tekrar gördüğümüzde, bakışını bir genç kızdan farksız yapan kısa kesilmiş saçlarıyla renkli kilise pencerelerindeki hüznü, durgun meleklerle benziyordu belli belirsiz

Kasabaya kaldırım döşenmesi için girişimler yapılmıştı o sıra, babasının ölümünden sonra da yazın girişiyle işçiler çalışmaya başladılar. Kaldırımı yapacak şirket; zenci işçileri, katırları, makinaları ile geldi. Başlarında, kalın sesi, açık renk gözleri, iriyarı cüssesiyle esmer, canlı, Homer Barron adında bir Kuzeyli vardı. Zencilere savurduğu küfürleri duyabilmek için küçük çocuklar gruplar hâlinde onu izliyorlardı; zenciler de kazmaların iniş kalkışlarına göre düzenlenmiş bir şarkı tutturmuşlardı. Oldukça kısa bir sürede bütün kasaba halkını tanıdı, herkesle ahbap oldu. Kasaba alanının oralarından bir yerden ne zaman bir kahkaha tufanı işitseniz, o grubun arasında mutlaka Homer Barron'u da görürdünüz. Kısa bir süre sonra Pazar akşamları Bayan Emily ile onu kiralık atlar ahırından alınmış, birbirine uyan bir çift atın çektiği, sarı tekerlekli, hasır bir arabayı sürerken görmeye başladık.

Önceleri Bayan Emily'nin uğraşacak bir şeyler bulmuş olduğunu düşünerek seviniyorduk; kadınların hepsi de, "Grierson ailesinden biri Kuzeyli bir gündelik işçi hakkında ciddi değildir mutlaka!" diyorlardı. Fakat daha yaşlı bazı kimseler de vardı ki, onlar, kederin bile bir gerçek hanımefendiye soyluların başkalarına da soyluca davranmaları gereğini unutturamayacağını söylüyorlardı. Yalnızca, "Zavallı Emily. Yine akrabalarının gelmesi gerekecek." diyorlardı. Alabama'da bazı akrabaları vardı; fakat, delirmiş olan yaşlı Wyatt teyzenin arazisi yüzünden yıllar önce babasıyla aralarının açılmasından sonra iki aile birbirleriyle bütün ilişkilerini kesmişlerdi. Hatta onlardan cenazeye bile gelen olmamıştı.

Yaşlı kimseler, "Zavallı Emily." der demez fısıltılar başlıyordu. "Ne dersin doğru mudur acaba söylenenler?" diye fısıldıyordu halk birbirine. "Elbet doğru canım; başka türlü olamazdı ki zaten." Ellerinden gelen buydu. Birbirine tam uyan at çiftinin hızlı ince klap-klap-klap'ları işitildikçe, pazar ikindisi gü-

neşine kapanmış panjurların arkalarında serili ipeklerin, atlasların hışırtısında ancak “Zavallı Emily” demek geliyordu ellerinden.

Çöktüğüne inandığımız zamanlarda bile Emily başı dimdik gezdi. Son Grierson olarak kendisine olan saygının artmasını her zamankinden daha çok istiyor, sanki dünyadaki varlığının sona ermez cinsten olduğunu anlamaya çalışıyordu. Fare zehirini, arseniği aldığı zaman da öyleydi. Herkesin “Zavallı Emily” demeye başladığından bir yıl kadar sonraydı, o sıralarda yanında kuzeni olan o iki kız da vardı.

“Bir miktar zehir istiyorum.” dedi eczacıya. O sıralar otuzunu geçmiş olduğu hâlde şakakları arasına, göz çukurları çevresine gerilmiş yüz etlerinin bir fener bekçisi görünümü verdiği yüzündeki kibirle bakan, soğuk, kara gözleriyle her zamankinden daha ince, zayıf bir kadındı. “Bir miktar zehir almak istiyorum.” dedi.

“Emredersiniz, Bayan Emily. Hangi türden olsun? Fareler veya benzer haşerat için mi? Size şunu salık—”

“Dükânınızdaki en iyi türden istiyorum. Hangi türden olduğu önemli değil.”

Eczacı bir sürü isim sıraladı. “Bir fili bile öldürebilir bu saydıklarım. Fakat sizin istediğiniz—”

“Arsenik” dedi Bayan Emily. “İyi midir?”

“Ne... arsenik mi? Evet, efendim. Fakat sizin istediğiniz—”

“Arsenik istiyorum ben.”

Eczacı dikkatle baktı Emily’ye. O da eczacıya döndü; başı dimdikti, süzülen bir bayrağı andırıyordu yüzü. “Niçin olmasın, tabii” dedi eczacı. “Eğer istediğiniz buysa... Fakat yasalarımıza göre ne için kullanacağınızı bildirmeniz gerekiyor.”

Bayan Emily eczacıyla göz göze gelebilmek için başını hafifçe yana çevirdi, eczacının bakışını dışarı kaçırmamasına, arseniği getirip paketleyişine kadar dik bakışlarıyla süzdü. Eczacı, Emily’ye paketi vermek için yanına kadar gelmek yerine zenci çırakla gönderdi, Emily, evde paketi açtığı zaman kutunun üzerindeki kurukafanın altında “fareler için” yazısı okunuyordu.

IV

Bu olaydan sonra ertesi gün, “herhalde Emliy kendini öldürecek” demiştik hepimiz; en uygunu da bu olurdu zaten. Homer Barron’la birlikte görülmeye başladığı ilk sıralar “Herhâlde evlenecekler” diyorduk. Daha sonra, “Henüz gönlünü edemedi” demeye başladık, çünkü Homer kendisi –insanları çok se-verdi, Elk’lerin kulübünde de gençlerle birlikte içtiği herkesçe bilinir– evlenecek bir adam olmadığını söylemişti. Pazar akşamları o süslü araba içinde Bayan Emily’nin başı dimdik olarak Homer Barron kenarları yukarı kaldırılmış şapkası, dişleri arasında purosı, sarı eldivenli ellerinde kırbaçla, dizginlerle her geçişlerinde “Zavallı Emily” demeye başladık daha sonra.

Bazı kadınlar bunun kasaba için bir utanç kaynağı, gençler için kötü örnek olduğunu söylemeye başladı. Erkekler karışma yanlısı değildi, fakat kadınların

zorlamalarıyla sonunda Baptist rahibi (kasaba halkı episkopal* idi) uğramak zorunda kaldı. Aralarında neler geçtiğini hiç söylemedi ama eve yeniden gitmeyi de kesinlike reddetti. Ertesi pazar araba yine sokaklarda dolaştı. Bunu izleyen gün de rahibin karısı Bayan Emily'nin bu ilişkilerini bildiren bir mektup döşendi Alabama'daki akrabalarına.

Böylece Emily'nin çatısı altına yine akrabaları geldi, biz de gelişmeleri izlemeye koyulduk. Önceleri hiçbir şey olmadı. Bir süre sonra evleneceklerini sa- nıyorduk. Çünkü Bayan Emily kuyumcuya uğramış, her parçasının üzerinde H. B. markası olan gümüş kaplamalı bir tıraş takımı ısmarlamıştı. İki gün sonra da, içinde pijamanın da bulunduğu bir erkek giyimi takımı satın aldığını duyunca artık evlenecekler demiştik. Öyle sevinmiştik ki buna. Sevinmiştik, çünkü Bayan Emily'nin kuzeni olacak o iki genç kız Emily'den kat kat daha kurumluydu.

Homer Barron gittiği zaman –kaldırımların yapımı bütünüyle bitmişti– kimse şaşırmadı. Durumun kimseye haber verilmemesi yüzünden biraz düş kırıklığına uğradık, fakat hepimiz düğün sonu Bayan Emily'nin gelişine hazırlanmak üzere gittiğine emindik veya kuzenlerinden kurtulması için ona bir fırsat vermek istemişti. (Kuzenler bazı entrikalar çevirmeye başladıklarından onlardan kurtulması için hepimiz Bayan Emily'nin can ciğer dostları olmuştuk.) Gerçekten de, birkaç hafta sonra çekip gittiler. Yeniden geleceğini umduğumuz Homer Barron da üç gün içinde kasabaya geri döndü. Komşularından biri, zencinin bir akşam karanlığında onu mutfak kapısından içeri aldığını görmüştü.

Bu, Homer Barron'u son görüşümüz oldu. Bayan Emily'yi ise ara sıra görüyorduk. Zenci, pazar sepetiyle girip çıkıyordu ama ön kapı sürekli kapalı duruyordu. Bayan Emily şu kireç serpildiği gecedeği gibi pencerede bir anlık beliri-yordu ara sıra, fakat hemen hemen altı aydır ayağını sokağa atmamıştı. Böylece olacağı belliydi zaten; babasının, onun kadınlık hayatını emri altına almak iste-diği için kızın içindeki yaşama isteğini öldürmüş olacağını düşünüyorduk.

Daha sonraki görüşümüzde Bayan Emily şişmanlamış, saç da ağarmaya başlamıştı. Birkaç yılda daha çok aklaştı, sonunda demir kırı rengini aldı. Yetmiş dört yaşında gelen ölümüne kadar da dinç bir erkeğin saçının o demir kırı renginde kaldı.

Kırk yaşlarındayken verdiği altı-yedi yıl kadar süren çini tabak süsleme derslerini çıkarırsak, evi o günden sonra hep kapalı kaldı. Alt kat odalarından birini, Albay Sartoris ve çağdaşlarının kızlarıyla torunlarını ellerinde yirmi beş sentlerle, pazarları kiliseye devam ettikleri ruh ve düzenle gönderdikleri odayı atölye haline sokmuştu. Zaten vergisi de bu sırada bağışlanmıştı.

Daha sonra yeni kuşak, kasabanın belkemiği ve ruhu hâline geldi, nakış öğ-rencileri de büyüdüler, çoluk çocuk sahibi oldular. Çocuklarını ellerinde boya kutuları, can sıkıcı fırçalar, kadın dergilerinden kesilmiş resimlerle ona nakış

dersine göndermez oldular. Son öğrencinin ardından kapanan ön kapı bir daha hep kapalı kaldı. Kasabaya posta servisi geldikten sonra kapısının üzerine madenî bir numara ile yanına posta kutusu çakılmasına bir tek Bayan Emily izin vermedi. Hiç kimseyi dinlemiyordu.

Pazar sepetiyle eve girip çıkan zenci günden güne, aydan aya, yıldan yıla kamburlaştı, saçları ağarmaya başladı. Bir hafta içinde olduğu gibi geri geleceğini bile bile her Aralık bir vergi ihbarnamesi gönderdik. Alt kat pencerelerinden birinde –üst kata hiç çıkmıyordu herhâlde– duvara oyulmuş bir put gövdesine benzeyen, bize bakıp bakmadığını anlayamadığımız bir biçimde ara sıra görünüyordu. Kuşaktan kuşağa da, önce sevgili, sonra kaçınılmaz, sonra zor anlaşılır, sonra da sakin, huysuz olarak değişen sıfatlarla sürdü gitti.

Sonunda da bir gün ölüverdi. Tozlu, karanlık evde iyice hastalanmıştı, hizmetine bakacak, yaşlılıktan titreyen bir zenci vardı yalnızca. Hastalandığından bizim bile haberimiz olmamıştı; zenciden bir şeyler sormayı bırakalı yıllar olmuştu. Uşak kimseyle, hatta belki de Bayan Emily ile bile konuşmuyordu; kullanılmaya kullanılmaya sesi çatlak, paslı bir durum almıştı.

Alt kattaki odalardan birinde, çevresi perdeli, ağır bir ceviz karyolada, aklaşmış başı zamanın, gün ışığı görmemenin sarartıp küflendirdiği bir yastıkla desteklenmiş olarak ölmüştü.

V

Yavaş, fısıllı fısıllı konuşurken çevreyi acele ve meraklı bakışlarıyla süzen kadınları zenci uşak ön kapıda karşıladı, içeri aldı, sonra da ortalıktan kayboldu. Evin içinden geçerek arkadan dışarı çıktı, bir daha görünmedi.

O, kuzeni iki kız da gelmişti.

Cenaze töreni, ertesi gün, bir yığın çiçeğin altındaki Bayan Emily'yi görmek üzere gelen bütün kasaba halkının da katılımıyla yapıldı. Tabutun ve sessizce fısıldaşan kadınların yukarısında Emily'nin babasının karakalem yüzü derin bir düşünceye dalmıştı. Çayırda ve ön balkonda gezinen çok yaşlı erkekler –kimileri fırçalanıp temizlenmiş Konfederasyon üniformaları içinde–bütün yaşlıların yaptığı gibi zamanın sayısal akışını karıştırarak Bayan Emily'den kendi çağdaşlarıymışçasına söz ediyorlar, onunla dans ettiklerini, belki de flört ettiklerini söylüyorlardı. Yaşlılara göre geçmiş, bitmek üzere olan bir yol değil, son yılların kendilerini ondan ancak bir arpa boyu ayırabildiği, kış mevsimi nedir bilmeyen çok geniş bir çayırılık.

Yukarılarda bir yerde kırk yıldır hiç kimsenin girmediği, üstelik, girmek için kapısının biraz zorlanması gereken bir oda vardı. Açılması için herkes Bayan Emily'nin toprağa verilmesini bekliyordu.

Kırılan kapının gürültüsüyle odayı yoğun bir toz bulutu kapladı. Gelin odası olarak döşenip süslenmiş odanın soluk, pembe renkli, saçakları sarkan perde-

lerine, pembe abajurun üzerine, elbise dolabına, dizi dizi nefis cam bardakların, markaları görünmeyecek kadar kararmış gümüş eşyanın arkasındaki erkek giyimlerine bir mezarın o kasvet verici havası sinmişti. Bu eşyaların arasında, yerde, bir ay gibi parlak tıraş takımlarının arasından yeni çıkarılmış gibi duran, kaldırdığımızda ortalığa toz bulutunun yayıldığı yaka ile kravat duruyordu. Dikkatle katlanmış bir yelek, sandalyelerden birinin arkalığına konmuştu; yanı başında da sessizce duran bir çift ayakkabıyla çıkarılıp atılmış çoraplar vardı.

Adam karyolada uzanmıştı.

Uzun bir süre öylece, o etsiz yüzün insanın içini ürperten sırtışını seyrettik. Bir zamanlar sarılma durumunda olduğu anlaşılıyordu, fakat şimdi, aşkı bile sona erdiren, ona bile meydan okuyan ölüm, bu vücuda iğrenç bir görünüm vermişti. Ondan kalan geceliğin altındaki, uzandığı yataktan ayırt edilmeyen şu çürümüş cesetti; üzerini ve yanındaki yastığı sabırlı, sessiz bir toz tabakası örtmüştü.

Birden, yanındaki ikinci yatakta bir baş izi gördük. Birimiz, üzerinden bir şey aldı. Bu, burunlarımızda acımsı bir kuruluk bırakan görünmez tozun bayıltıcılığı içinde üzerine eğildiğimiz şey, bembeyaz bir saç teliydi.

* Amerika'da bir Protestan mezhebinin taraftarları (çevirenin notu).

HANDAN ACAR YILDIZ

WILLIAM FAULKNER'IN "EMILY İÇİN BİR GÜL" ÖYKÜSÜ ÜZERİNE

Edebiyat tarihinde önemli öykülerden biri olarak kabul edilen William Faulkner'ın 'Emily İçin Bir Gül' isimli öyküsü, bir cenaze töreniyle başlar. Öykünün, üzerinde düşünülmesi gereken ilk noktası, başlangıcının, sona dair olmasıdır. Başkarakterin ölümüyle başlayan öykünün hareket noktası, insanın varacağı son noktadır. Yazar öyküyü 'son'la başlatır. Buna diyalektiğin vuruculuğu diyebiliriz. Ölümü dirilişin başlangıcı olarak görmediğinizde ölüm sonsuz bir yalnızlıktır. Yazar, bu noktadan hareketle kahramanın, yaşarken içinde bulunduğu yalnızlığa doğru yürür. Ölümün neden olduğu salt yalnızlık ile yaşarken içinde bulunulan yalnızlık duygusu kıyaslanır. Peki, niçin Emily için başlangıç, ölümdür? Oysa okuyucu ölümü hep öykülerin sonuna yakıştırır. Öldükten sonra fark edilen insanlardan biri midir Emily? Fark etmek için ölmeye 'ihtiyacı' olan insanlardan mıdır? Yalnızca öldüğünde fark edilebilen insanlar vardır ki onlar öykü, şiir ve romanda çoğu zaman yerlerini almışlardır. Yazar, bu nedenle mi öyküyü, başkarakterini öldürerek başlatmıştır?

Hayır, Emily karakteri, yaşarken 'yokluğu' ile fark edilendir. Başkarakterin 'yokluğu' ile fark edilmesi için de diyalektiğin vuruculuğu diyebiliriz. Onun cenazesi-ni ayrıcalıklı kılan nokta hüzünden, acıdan çok merak duygusunun ortama hâkim olmasıdır. Öyküdeki merkezî duygulardan biri meraktır. Merak, Emily'nin yaşarken hiç tatmadığı bir duygudur. Hayata bağlı değildir ve merak duygusuna uzaktır. Oysa dışarı, Emily'nin kendi dışında kabul ettiği herkes için merak duygusu vazgeçilmezdir. Kasabalılar, yaşamı boyunca merak duygularıyla Emily'yi rahatsız etmeleri yetmezmiş gibi ölümüne de merak duygusuyla koşarlar. Faulkner, merak duygusunu ince bir ironiyle işler. *Merak ve dedikodu ile önem verme, önemseme* tepkileri arasındaki farkı net bir çizgiyle ortaya koyar. Bununla ilgili olarak kasabalıya ait şu ifadeler ilgi çekicidir: *"Bu olaydan sonra, ertesi gün 'Herhalde Emily kendini öldürecek.' demiştik hepimiz; en uygunu da bu olurdu zaten. Homer Barron'la birlikte görülmeye başladığı ilk sıralar 'Herhâlde evlenecekler' diyorduk. Daha sonra 'Henüz gönlünü edemedi' demeye başladık, çünkü Homer kendisi -insanları çok severdi, Elk'lerin kulübünde de gençlerle*

Emily karakteri, yaşarken 'yokluğu' ile fark edilendir. Başkarakterin 'yokluğu' ile fark edilmesi için de diyalektiğin vuruculuğu diyebiliriz.

birlikte içtiği herkesçe bilinir- evlenecek bir adam olmadığını söylemişti. Pazar akşamları o süslü araba içinde Bayan Emily'nin başı dimdik olarak ve Homer Barron'un, kenarları yukarı kaldırılmış şapkası, dişleri arasında purosunu, sarı eldivenli ellerinde kırbaçla, dizginlerle her geçişlerinde 'Zavallı Emily'demeye başladık sonra.'

Öykü kahramanı, yaşamı boyunca kurtulamadığı meraklı bakışlardan cenaze töreninde de kurtulamamıştır. Hatta insanların onun cenazesine gelme nedeni, Emily'de hiç var olamayan, onun dışındaki herkesi ise esir alan merak duygusudur. Tek bir kişi bile Emily'nin cenazesinde üzüntü ya da acı nedeniyle bulunmamıştır. Tıpkı hayattayken onun için üzülmelikleri, onun hayatını, sıkıcı kasaba yaşamını biraz renklendirmek amacıyla kullandıkları gibi. Tıpkı onun yaşamını 'magazinleştirdikleri' gibi ölümünü de magazinleştirirler. İnsanlar ve insanlık geçmişte Emily'nin hayatında ne kadar var olmadıysa cenazesinde de o kadar yoktur. Sadece varmış gibi yapılır. Hayattayken onun için üzülmüş gibi yapmalarına ek cenazesinde de üzülmüş gibi davranmakta zorluk çekmezler. Onun cenazesini de zalim merak duygularını tatmin için kullanırlar. Emily bir ölüdür. Bir odadan tüm bunları izlese bile insanların davranışlarına hiç şaşırmayacağını, onlar hakkında geçmişte yeterince büyük hayal kırıklığı biriktirdiğini, biz zaten onun kendi hapishanesini yarattığı yaşamından biliriz. O, insanlara hiç şaşırmadığı için kimseyle görüşmediği bir yaşam seçmiştir. Faulkner, yaşamında insanın ne ile karşılaşarsa ölümünde de onunla karşılaşacağını bize sezdirir.

Öyküde temel olan başka bir husus ise Emily'nin dünya ile kuramadığı bağıdır. Başkarakterin dünya ile kuramadığı bağ 'baba' metaforuyla anlatılır. Emily'nin, yanında hiçbir zaman mutlu olmadığı babasının aristokratlığı, dünyanın rahatlığı ve konforunun sembolüdür. Ancak Emily, babasıyla (konforlu, kalıpsal ve kuralcı bir dünyayla) barışık yaşayamaz. Hatta buna o kadar küser ki sonunda tepkisel olarak bir işçiye, Homer Barron'a âşık olur. Homer, onun zıt dünyaya sığınma, babası gibi olmayana sığınma çabasıdır. Homer Barron da bir temsildir; konforsuz, yoksul dünyayı temsil eder. Konforlu bir yaşamla arasında bağ ve sevgi kuramayan Emily, konforsuz dünya tarafından da reddedilmiştir. Ya reddeden ya da reddedilen Emily, hayata, dünyaya büsbütün küser ve yeni ama onu reddeden dünyanın (Homer Barron'un) cenazesini yatağına alır. Emily birbirine tezat iki dünyaya tutunmaya çalışmış ama başaramamıştır. Âşık olduğu adamın delikanlılarla ilgisi olduğu yönünde bir söylenti de vardır. Emily'nin dünyayla arasında bağ kurma ihtimali, bir eşcinselle âşık olmak kadardır. Bir kez daha dünyaya tutunma çabası gösterir Emily. Sanatla (estetik olanla) kasabanın bir parçası olmaya çalışır. Öğrencilere çini tabak süsleme dersleri verir. Bu derslerin de sona ermesiyle kasabayla arasındaki son irtibatı

koparmış olur: “*Son öğrencinin ardından kapanan ön kapı bir daha hep kapalı kaldı. Kasabaya posta servisi geldikten sonra kapısının üzerine madeni bir numara ile yanına posta kutusu çakılmasına bir tek bayan Emily izin vermedi. Hiç kimseyi dinlemiyordu.*” Emily’nin kasabanın bir parçası olması da numaralanmasıyla ilgilidir. Ona verilen bir numaraya, yani şahsının bir rakama dönüşmesine, istatistik bir değer haline gelmesine direnen Emily, bir kez daha kasaba dışına itilmiştir. Buradaki ‘numaralandırılma’ metaforu müthiştir.

Faulkner, aynı olayla ilgili kadın ve erkek bakış açısının birbirinden farklı olduğunu gösterir. Hatta bunu çok sık ve kadın cinsiyeti aleyhine yapar. Mesela ‘*Buna ancak bir kadının inanırdı.*’ cümlesini kurar. Bir cenazeye, dışardan bakıldığında en sıradan görünen olaya dahi kadın ve erkeğin farklı duygularla katılabileceğini dile getirir: “*...erkekler yitirilmiş bir yadigâr için duydukları saygıyla karışık bir sevgiden, kadınların çoğunluğu da bahçıvan aşçı karışımı yaşlı bir erkek uşağın yönettiği, on yıldır da içini görmedikleri evi görme merakından gelmişlerdi.*” “*Bazı kadınlar bunun kasaba için bir utanç kaynağı, gençler için kötü örnek olduğunu söylemeye başladı. Erkekler karışma yanlısı değildi, fakat kadınların zorlamalarıyla sonunda Baptist rahibi (kasaba Protestan’dı) uğramak zorunda kaldı.*”

Emily’nin yaşama tutunamayışını sembolize eden, bu nedenle onun başlangıcını ölüme dayandıran, buradan da onun yaşamla sorununu bize aktaran Faulkner, kasaba üzerinden de **bir toplum prototipi** oluşturur. Faulkner’ın kasabası aslında modern sinemada kült kabul edilen, sembolleşen Dogville kasabasını andırır. Her ikisinde de merhametin gerçekliği sorgulanır. Faulkner, toplum içindeki merak duygusunun ardından merhamet duygusunu irdeler. Ölümü, ölüm (bitiş) olarak görmeyen insanların dünyasında ‘merhamet’ gerçekliği ve geçerliliği olan bir duygudur. Hangi inançtan olursa olsun ölümün içeriğiyle bağ kuramamış insanlar için merhamet, gerçekliği ve geçerliliği olmayan bir duygudur. Toplumda merhamet duygusunun gerçekliğini sorgulayan Faulkner, bütün toplumsal sorgulamalarda en etkili yol olan ironiye başvurur. İnsanlar Emily’den bahsederken sürekli ‘zavallı Emily’ derler. ‘Zavallı’ olmak sanki onun sıfatıymış gibi. İngilizcede ‘Poor’ (zavallı) sözcüğünü söyleyen kişilerin yüzünün aldığı kaçınılmaz bir şekil vardır. Bu mimik, yabancı filmlerde dikkatli takip edildiğinde görülecektir. Dudaklarını uzatıp ‘poor’ diyenin yüzünde kalıpsal ve kaçınılmaz bir ifade vardır. Bir topluluğu sürekli ‘Poor Emily’ derken zihnimizde canlandırdığımızda öykü daha da anlamlı olmaktadır. Tıpkı fotoğraf çekilirken ‘peynir’ demek gibidir bu.

Toplum kendi zavallılığından kurtulmak için ‘özel zavallı’lara ihtiyaç duyar. Bunlara *konserve zavallılar* da diyebiliriz. Toplum, ihtiyaç duydukça

konservedeki zavallıları eline alır. ‘Ah zavallı, iyi ki senin yerinde değilim.’ diyerek bir süre kokusunu içine çeker. *Zavallı olanın* kokusunu iyice içine çeken *zavallı olmayanın*, bu koku sayesinde saç diplerinden ayak parmak uçlarına kadar uçucu bir zevk dağılır. Sonra onu bir dahaki kullanıma kadar kavanoza geri koyar. Bu bir tiyatrodur. Adı da ‘merhamet tiyatrosu’dur. Kimse gerçekten bir başkası için kolay kolay acı çekmez. Hâlimize şükretmemizin arkasında büyük bir bencillik yer alıyor olabilir. ‘Poor Emily’ de kasabanın (toplumun) ‘konserve zavallısı’dır. İnsanlar için gizli bir mutluluk kaynağıdır.

Emily’nin kasabanın bir parçası olması kapısına numara çakılmasının yanı sıra vergi ödemesiyle ilgilidir. Babası öldükten sonra belediye başkanı tarafından vergiden muaf tutulur. Bir aristokrata vergi muafiyeti sağlayan belediye başkanı albay, zenci kadınların yollarda önlüksüz dolaşamayacakları emrini çıkaran kişidir. Faulkner kasaba prototipinde ‘düzen’e yönelik ağır bir eleştiriyi de bu örnekle verir. Zencilere önlük giyme zorunluluğu getiren yönetici ile bir aristokrata vergi muafiyeti getiren yönetici aynıdır. Zayıfı ezen ile ayrıcalıklı olanın ayrıcalığını artıran el aynı eldir. Faulner’ın ‘düzen’e yönelik eleştirisi ironinin arkasına gizlenir.

Merhamet duygusu,
merak duygusu,
toplumsal ritüeller
üzerine sorgulama vardır.
Toplumun ilgili tavır takınması veya ilgisizliği üzerine sorgulama vardır.

Faulkner’da majör olguların minör temsille anlatımına rastlarız. Kasaba dediğimiz olgu aslında sosyolojik anlamda *cemaati* temsil eder. Kasaba, henüz cemiyete geçilmemiş hâldir. Faulkner’ın kasabasına (cemaate) baktığınızda modern toplumdaki (cemiyetteki) pürüzlerden çok da ayrı olmadığını görürsünüz. Merhamet duygusu, merak duygusu, toplumsal ritüeller üzerine sorgulama vardır. Toplumun ilgili tavır takınması veya ilgisizliği üzerine sorgulama vardır. Sorular ve sorgular, ince bir ironi üzerinden yapılır.

Dünya ve baba, sevgili kavramları metaforlaştırılır. Konforlu- ayrıcalıklı dünya (aristokrat baba) ile arasında bağ kuramayan Emily, babasının (eski dünyanın) tam zıttı bir insan üzerinden hayata tutunmaya çalışır. İlkini kendi reddetmiştir, ikincisi tarafından ise reddedilir. Reddedildiği dünyayı (fakir ve serseri, aristokratlığın aksine kuralsız olanı) öldürerek cenazesini toprağa gömmez. Kendisini reddeden adamı öldürdüğü zehrin üzerinde ‘Fareler için’ yazmaktadır. Artık ‘başka dünya’nın da fare kadar değeri yoktur Emily için. Bir ölüyle yıllarca aynı yatakta yaşar.

MEKTUP

KATHERINE MANSFIELD

ÇEVİREN: CANSU DİKME

J. M. MURRY'YE

[Casetta Deerholm, Ospedaletti] Pazartesi
sabah. [10 Kasım 1919]

Benim canım Sevgilim

İşte bir başka pazartesi. Bu pazartesiler öyle hızlı geliyormuş gibi görünüyordu ki – fuarda gördüğümüz atlar gibi – hayır, horozlar – bizim bir tanemizdi, değil mi? Şu küçük prensesleri hatırlıyor musun hiç durmadan dönen? Pamuklu elbiseleri ve minik deri kemerleri vardı. Serin acayip bir gün. Valhalla'da kahvaltı ettim – çakan şimşekler, gök gürültüsü ve yağan yağmur. Şu an

verandadayım ve bulutlar son derece yakın, dağlar kadar belirgin. *Dosty*’m iyi olmuş mu bana söyler misin lütfen?¹ Bir hayli korku ve endişe içerisinde gönderdim ama bunu ifade ettim. Bu haftanın romanı olarak Virginia’yı hazırlıyorum. Bunu sevmiyorum, Boge. Kişisel fikrim şu ki bu ruhumuzdaki bir yalan. Savaş hiçbir zaman olmadı, onun mesajı bu. G.’nin seferberliği ve Belçika’nın tarafsızlık ihlalini yasaklamasını istemiyorum – ama roman savaşı tam anlamıyla dışarıda tutamaz. Orada bir yürek değişimi *olmalıdır*. İnsanların “heyecanını kaybetmesi” gerçekten çok korkunç bir şey bana göre. Eğer aksini hissederek biz sanatçılar olarak vatan hainleri oluruz ve hiçbir şey aynı olamaz, ben en derin anlamıyla böyle hissediyorum: biz bunu hesaba katmak ve yeni düşüncelerimiz ve yeni duygularımız için yeni açıklamalar ve yeni şekiller bulmak zorundayız. Bu abartı mı? Neydi – ne kaldı – ama şimdi olsa Jane Austen *Northanger Abbey*’i yazamazdı– ya da yazsaydı ben onun hiçbir kitabını edinemeyecektim. Virginia’nın kitabında etkileyici genç bir varlığın görkemli şahane bir tavırla flüt çaldığı küçük bir sahne var:² bu olumlu bir şekilde ürkütüyor beni – bu *mutlak kayıtsızlığı* ve duyarsızlığı fark etmek. Fakat ben yüceltilmek ve ağırbaşlı olmak için çok dikkatli olacağım ve elimden gelenin en iyisini yapacağım. İçten içe bir grup *korkak* yüzünden onların hepsinden nefret ediyorum. Savaşımızla yüzleşmek zorundayız – onlar yüzleşmeyecek. İnanıyorum ki Boge, bizim bütün kuvvetimiz bir şeylerle yüzleşmemize bağlı. Onlarla hiçbir koşul ya da sınırlama olmadan yüzleşmeyi kastediyorum. Ben başarısız oluyorum çünkü bir şeylerle yüzleşmiyorum. Tam da bu sebepten uzun süredir kendimi sanki hastaymışım gibi hissediyorum: biz bu sebepten *korkuyoruz*: Demek istediğim bu sebepten dolayı korku savunma silahlarımızın üstesinden gelebilir. Fikirlerimizin arkasında durmak ve onlar yüzünden başarısız olma riskini göze almak zorundayız. Ah, Boge’im benim, sen benim için dünyadaki tek insansın. Biz gerçekten tamamıyla yalnızız: biz *tuhaf bir çiftiz* biliyorsun, ama birlikte olmalıyız – her anlamda gerçekten. *Biz* sırf “böyle” olduğumuz için ayrılmamalıyız. Mayıstan sonra ayrılmayacağız. Ben o zaman eve geleceğim.

Nasıl olduğumu bilmek ister misin? Dün yukarıda odamdayken birdenbire küçük bir sıçrama yapmak istedim – iki yıldan beri küçük bir sıçrama yapmamıştım – ne tür olduğunu bilirsin – eğlence için sıçramak – Korktum. Pencereyi kontrol ettim – daha güvende olmak için pervaza tutundum – sonra odanın ortasına gittim ve *sıçradım*. Ve bu mucize gibi görünmüştü bana, birine söylemem gerektiğini hissettim – Ortalıkta söyleyecek kimse yoktu – sonra aynaya gittim – heyecanlı yüzümü gördüğümde artık gülmek gerekiyordu. Müthiş bir tecrübeydi.

Minik oyuncu Kanat'ım! Burnunu öp onun benim için – bir de kulağına fısılda, de ki büyük annen seni seviyor – Seviyor – Keşke mayısta bir yavrusu olsa – Çok büyüdü mü? Bir de Athy nasıl? Ya ev nasıl görünüyor? Parlıyor mu? İyi yiyeceklerin var mı senin? Biz neden rüyalarda karşılaşıp birbirimizin bütün sorularını cevaplayamıyoruz – Gecelerimiz boşa geçiyor. Deniz neredyse dünyadan taşacak bugün –

Wig'in.

ONTOLINE MORRELL'A

Chateau Belle Vue Otel | Sierra | (Valais)

[23 Haziran 1912 galiba]

Sevgili Ottoline

Senden haber almayı ümit ediyorum; nasıl olduğunu öğrendiğim için çok mutluyum, gerçi haberler hiç memnun edici değil. Bir başka ameliyat geçirmek zorunda olmak ne kadar kötü! Bu düpedüz kahredici. Tek tesellin sonrasında gideceğin güzel bir evin var ve bir İsviçre otelinde kalmayacaksın. Tek arzum bu ameliyatların sana gerçekten iyi gelmesi.

Yarın buradan ayrılıyorum. Eğer bir gün Montrö'ye tepeden bakarsam çirkinliği karşısında öfkeden lime lime olacağım. Maden suyu üzerindeki bir resim gibi – batiment des Eaux [şişeleme fabrikası]. Ve sonra asmalar arasından kıvrıla kıvrıla geçen yol boyunca bu lânet, aksi insanlar geçer ve insan kendini onlara bakmaktan alıkoyamaz. Ömrüm boyunca hiç böyle bir çirkinlik görmedim. Baba, başının arkasında hasır şapkası, paltosunu çıkarmış, yeleğinin düğmeleri açık bırakılmış, kalın gömleği görünüyor, önde yürüyor; Anne peşinden gidiyor – kocaman epey sağlam arkası ile ve onların peşinden küçük İsveçliler koşturuyor – Ah! Ah!! Ah!!! Meseleler de bir krize dönüştü, son iki gündür Narsistler Şenliği yapılıyor. Bir sürü bisikletle hücum eden bir yığın çirkin insan gidondaki çiçekleri katlettiler – hepsi yarışma için hazırıldılar. Neyse ki, yağmur yağdı ve onun yerine Şemsiye Şenliği oldu. Eve dönen topluluğun yüz ifadelerine bakarsan şemsiyeler de fırlatılmış!

Bana göre, yine de, İsviçre'nin sembolü bu büyük orta sınıf kadınının *arkasıdır*. Bu dünyadaki en saygın şey. Ölümsüz bir şey. Bu otelde herkesin bir tane var; yaşlı kadınların bazılarının iki tane var.

Bence Sierra daha iyi olabilir, en azından ormanlara ve gürül gürül akan nehirlerle ulaşabilecek uzaklıkta olan bir tane var. Bana göz kulak olacak Mon-

tana'lı bir adam da yakın, ama onun hakkında biraz düşünüp taşındığımda (herhangi birinin yapacağı gibi) onun diğerlerinden daha iyi olmadığına inanıyorum, bir de bu adam beni *fena hâlde* kazıkladı. Tüm inancımı, umudumu ormanlara bağlayacağım. Doktorların işe yaradığı yok!

Gertler - ve Brett - hakkında bana söylediklerin çok ilgimi çekti. Brett'i sevmem *gerektiğini* biliyorum ve onun çok "iyi bir dost" olduğunu söylüyorlar. Fakat bu iyi dost kaçıp benim yoluma çıkınca ah – o kadar çok bir oyun yapıp ondan kurtulmak istiyorum ki! Neden bu kadar komik oluyor ki? Ve neden herkese yakıştırdığı bir tür *evcil hayvan ismi* var? Bir de neden "barlara akmaktan" ya da "gıdıklayıp kaçmaktan" bahsediyor? Bu son dediğim gerçekten *çok* kötü. Ve ben Brett'in, tüm bu erkeklerle *kendi* şartlarına göre ilişki kurarak çok korkunç bir hata yaptığını düşünüyorum. Bu çok haysiyetsizce. Bunun lafını bile etmemeliyim, ama ... bu hissi biliyor musun? Ve onun benim hakkımda çok kötü bir fikri olduğunu hissediyorum. Ben o insan değilim hiçbir şekilde. Bana "hasta" olduğunu söylediğinde ben gülmek istemiyorum; ben mahcupluğumu açıkça göstermek istiyorum.

Garsington ne kadar hoş olmalı! Çimen, ağaçların gölgeleri, çiçek bahçesindeki yalancı melisa. Hepsini görebiliyorum. Ayrıca hep bahçeden geçerek eve geliyorum – evin sakin, narin güzelliğine... Bu sonsuza dek saklanacak bir hatıra. Gerçekten daha güzel bir ev hayal edemiyorum. Keşke Chaucer burada yaşasaydı...

Umarım Murry'yi görmüşsündür ama o İngiltere'ye gittiğinde tamamen ortadan kaybolur. Nerede *hiç* bilmiyorum. Yalnızca zevk arayışının çok yorucu ve sancılı olduğunu duyuyorum ondan. Fakat, M. gözden kaybolduğunda içine çekilir. Gel gör ki insanlar bana onun neşe dolu olduğunu söylerken Murry bana Kömür Grevi'nden nasıl muzdarip olduğunu anlatır. Tam da Murry değil mi bu?

Murry'nin Çehov'un not defterleri³ üzerine yazdığı incelemesini yeni okudum. Sen kitabı gördün mü? Korkunç bir *buz banyosu*du ve şu an son hikâye kitabı "At Hırsızları" onu takip eden soğuk bir duş. Not defterlerinin bir bakıma neredeyse komik olduğunu düşünürdüm – ama onlara gülmek acımasızca. Bir adamın düğmelerini, iğnelerini toplamak ve ölümünden sonra onları sokakta satmak hiç âdil değil. Fakat *tercümanlar* cephesindeki şu mizah eksikliği! Bütün o Rus isimlerini daktilo eden zavallı Leonard Woolf! Ne saçma sapan bir şey!

Virginia'nın öykülerini okudun mu?⁴ Ben okumadım – henüz. Ve Kraliçe Victoria'yı⁵ da okumadım. Satın alınamayacak kadar pahalı ve insan bu kadar uzaktayken ödünç alamıyor. Fakat okumak niyetindeyim. Kraliçenin ölümünden bir alıntı gördüm ve çok güzel geldi. Lakin tüm incelemelere istinaden

bana öyle geldi ki Lytton kanatlarını gerçekten açmadı. Birazcık sıkışmış görünüyor.

Okumam ve okuduğum kitaplar gittikçe azalıyor. Onları okumak istemediğim için değil. İstiyorum – ama ağaçta çok yüksekte görünüyorlar. Onlara ulaşmak çok zor ve yakınlarda yardım edecek kimse yok... Gece yatağımda Shakespeare'in bir kitabı, Chaucer'in bir kitabı, otomatik bir tabanca ve yelpaze vardır. Benim küçük dünyamın tamamı bu.

Bu “bölük pörçük” mektubun kusuruna bakma. Ve üzerinde kocaman bir iğne olan yırtık sayfanın. Yakın zamanda yeni bir öykü⁶ bitirdim, özel olarak The Mercury'ye göndereceğim onu. Umarım birileri beğenir. Ah, onu yazmaktan çok keyif *aldım*.

En içten *sağlık* ve afiyet dileklerimle, sevgili Ottoline, canım dostum
Hoşça kal
Katherine.

¹ *Dotsy'm iyi olmuş mu bana söyle*. KM, Constance Garnett tarafından çevrilen *Dostoyevski'nin Dü-rüst Hırsız: ve Diğer Öyküler*'i 28 Ekim 1919 tarihli *Antheum*'da değerlendirdi.

² *Flüt çaldığı: Gece ve Gündüz* incelemesinde, KM 22. bölümde William Rodney'in piyanosunda *Sihirli Flüt*'ten ezgiler seçerek gelecekteki nişanlısının kısaca flüt çaldığını anımsadığı küçük olaya dikkat çeker. “Bu küçük resim onun uyumlu ve kaptisli mizacını oldukça uygun bir şekilde gösterdi.”

³ *Çehov'un Not Defterleri*. Murry, S. S. Koteliensky ve Leonard Woolf tarafından çevrilen ve Hogarth Press tarafından, 4 Haziran 1921'de *Nation and Antheum*'da yayımlanan *Çehov'un Not Defterleri*'ni değerlendirdi.

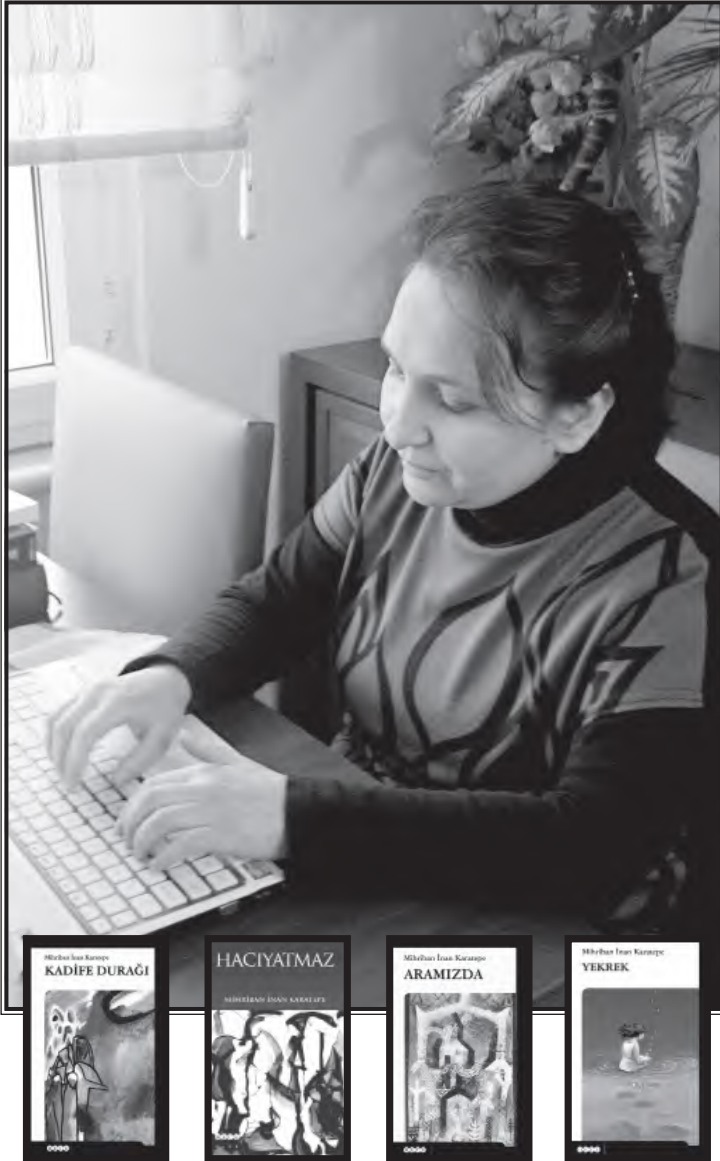
⁴ *Virginia'nın öyküleri. Pazartesi ya da Salı*, Hogarth Press, 1921.

⁵ *Kraliçe Victoria*. Lytton Strachey'nin *Kraliçe Victoria*'sı, 1921.

⁶ *Yeni bir öykü*. KM “*İdeal Bir Aile*”yi 22 Temmuz'da bitirdi. Öykü, 20 Ağustos 1921'de *Sphere*'de yayımlandı.

ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

— *Neler okuyorsunuz, gündeminizde hangi kitaplar var?*

— Her dönemde dünyanın en çok satan kitabını okuyorum. Adı da ‘okunan’ anlamına geliyor üstelik: Kur’an; anayurdum.

Elimde Edip Yüksel’in Mesaj çevirisi var, Muhammed Esed’in meal-tefsiri bir de... Karşılaştırmalı okuyorum.

Okumaktan ciğeri yanarsa insanın ister istemez kokusu geliyor; öykü olarak...

Bugüne kadar okuduğum ve okumaya devam ettiğim o güzel öykü kitapları, romanlar, şiirler ise zamanı sayıyor benim için. Filanca romanı şu yaşımda, falanca şairi şu dönemimde okudum diyorum örneğin, onlarla büyüdüm der gibi... Aslında her birini yanık kokusundan tanıyorum.

— *Bir de facebook var, twitter var; aranız nasıl bunlarla, nasıl bakıyorsunuz?*

— Bir dönem facebook’u kullandım, twitter hesabım hâlâ aktif... Kendi pasifliğinde bir aktivitesi var (nasıl oluyorsa?) Bir haber kaynağı olarak görüyorum. Bireysel gazetecilik de denebilir. Ancak dayattığı bir kültür var. Ademoğlu taraftar toplamaya teşne olduğu için zamanla taraftarın nabzına göre şerbet verme eğilimi de gösteriyor. Daha çok ‘beğeni’ alabilecek konuları gündeme getiriyor, o yönde twitler atıyor vs. Ne düşündüğümü yazıp yazıp paylaşmadığım kaç etti bu yüzden, sayamadım.

Bilgisayar gibi harika bir icadın internetle taçlanması ‘insanlar için apaçık levhalar/ekranlar’(74:29) ayetinin günümüze bakan tecellilerine araç teşkil etmesine rağmen, ‘nankör ve çok cahil’ olan insanoğlunun bunu da çöplüğe çevirmekte mahir olması, ne üzücü!

— *Neler yazıyorsunuz, gündeminizde hangi yazılar var?*

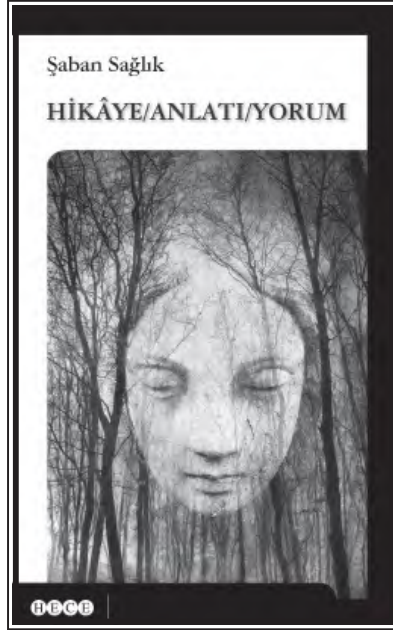
— Yazıyı bir meslek edinmediğim için mesaili çalışanlar gibi yazı masasının başına geçmiyorum. Bu 7/24 yazıyı düşünmek gibi bir sonuç doğuruyor. Yani yazı gündemimden hiç düşmüyor. Son zamanlarda yanlış yorumlanmış bazı kelime ve kavramlar üzerine kafa yoruyorum. Bu bağlamda ‘Saiha’ başlıklı bir yazı yazmıştım. Edebiyat ekseninde kadın kimliğini sorgulayan bu tip yazıların devamını getirmeyi düşünüyorum. Örneğin ‘rical’ ifadesinin Son Kitap’ta nasıl kullanıldığı, kadın peygamber olup olmadığı, idareciliği övülen Melike Belkis’tan hareketle öykümüze yansıyan kadın idareci tipini sorgulamak vs. zihnimi meşgul eden konulardan biridir.

— *Dosyalardan, kitap tasarılarınızdan söz eder misiniz, yakında, uzun vadede?*

— Yeni öykü kitabımın tashihiyle uğraşıyorum.

YAKIN PLAN

MEHMET KAHRAMAN

HİKÂYE ANLATIYORUM

Öykü adına güzel kitapların yayımlandığı bir dönemde, hikâye/anlatı üzerine yazılan kitapların sayısında da ciddi bir artış olmuştur. Bu kitaplardan biri de Şaban Sağlık'ın Hece Yayınlarından çıkan *Hikâye/Anlatı/Yorum* adlı kitabıdır. Kitap beş bölümden oluşuyor.

Birinci bölüm, “Anlatıdan Öyküye” adını almış. Bu bölümde, anlatı kavramından yola çıkılarak anlatının, nasıl ve hangi süreçlerden geçerek öyküye evrildiği ele alınıyor. Hikâyenin oluşum aşamaları, yaşantının hikâyeye etkisi ve anlatımın nasıl gerçekleştiği üzerinde duruluyor. Yazar, ‘Hikâye, yaşanır

mı anlatılır mı?’ sorusuyla yaşamın anlatı boyutuna girişini ele alıyor. Ayrıca öykünün yapısı, tasvir ve dil kullanımının öyküye yansması ve Türk öykücülüğündeki postmodern yaklaşımlar alt başlıklar altında inceleniyor.

İkinci bölüm, “Öykünmece”de hikâye sanatının kurgu-estetik unsurları, kişilerin oluşumu, kurgulanması, öykünün okuyucuda uyandırdığı hissiyat ve etkilenmenin sırları aralanıyor. Sanatın insan için olduğu gerçeğinden hareketle yazar, hikâyenin insan tarafına dikkat çekiyor. Tip ve karakter arasındaki ayrımı dikkate alarak, öykülerde tip oluşumunu yer ve zaman ilişkileriyle birlikte dönemin belirlediği tipler üzerinden genel bir yorum sunuyor. Bu bölümde yazar, daha çok öykünün teknik imkânlarını gündemine alıyor. Bilinç akışının öyküye yansması, anlatıcının işlevi, öykü ve romanda deneysel yaklaşımların incelenmesi, öyküdeki biçimsel yenilikçi arayışlar ve bakış açılarına göre 1., 2., 3. tekil şahıs anlatım olanaklarının irdelenmesiyle geniş bir öykünmece sunuluyor.

Üçüncü bölüm, “Öykünme Etkileri.” Bu bölümde, hikâye sanatının diğer sanatlarla etkileşimi ele alınıyor. Özellikle hikâyenin şiir sanatıyla ilişkisi üzerinde duruluyor. Şiirin içindeki öykü ile öykünün içindeki şiir gerçeği, şiirin gücünün öyküye neler verdiği, öykücülerin şiirsel güçten nasıl yararlandıkları, şiirin ritmik yapıya etkisi, şiirsel anlatım gibi şiirin teknik imkânlarının öyküye yansmasına bakılıyor. Minimal öykülerin şiire ne denli yaslandığı, küçürek öykü ve fıkraların mimari yapısı ile bu gücün etkisinin nasıl kullanıldığı örnek metinlerle inceleniyor.

Dördüncü bölüm, “Öyküden Anlatıya.” İlk bölümün başlığı Anlatıdan Öyküye idi. Bu bölümde ise öyküden anlatıya dönülüyor. Öykünün çıkış noktası olan halk hikâyeleri ve bu hikâyelerde kullanılan tahkiye unsuru ve kurgusal yapı ortaya konuluyor. Yazarın sunuş yazısıyla söylersek; “Zamanla gelinen noktada öykü sanatı âdeta ilk hâline dönüş yapmaktadır. Özellikle postmodernist tarzda kaleme alınan metinlerde bildiğimiz hikâye ya da öykü retoriği deforme edilmiş; hikâye sanatının âdeta genleriyle oynanmıştır.” Bu açıklama öyküden anlatıya dönüşün nasıl gerçekleştiğini gösteriyor.

Beşinci bölümde ise yazarın bir söyleşisi yer alıyor. Cahit Sıktı Tarancı’nın hikâyeleri etrafında şiir ve hikâye üzerine derinlikli bir söyleşi yapılmış. “Biz, bir sanatçının neler yazdıklarına değil, yazdıklarının sanat/estetik değerine bakmalıyız.” diyor bir soruya verdiği cevapta. “Sanatçı neyin sancısını çekmişse, neyi dert etmişse, kısaca kendisini yazmak için zorlayan dürtünün ne olduğunu tespit etmişse, ona göre bir form seçer.”

HİKÂYE

“Her ne kadar günümüzde itibar erozyonu yaşasa da, esasında bizim medeniyetimiz bir ‘kıssa medeniyeti’dir.” der yazar önsözde. Kıssanın hayatımız-

daki yerine vurgu yapar önce. Kuran'dan örnekler verir. Yusuf kıssası hemen hepimizin bildiği bir kıssadır. Kıssalar, doğrudan mesaj yüklü, hikmeti önceleyen, insana yol göstermek amaçlı hikâyelerdir. Menkıbeler, Dede Korkut Hikâyeleri, mesnevîler de aynı durumdadır. İnsanı aydınlatmak, yeni bir duruma getirmek, ondaki kötülüklerden arındırmak ve manevi gelişim sağlamaktır kıssanın amacı. Öykü ise kıssadan dil ve yapı olarak oldukça farklıdır. Bütün bu farklılığa rağmen öykünün de kıssa gibi insanın varoluşuna katkısı yadsınmaz. Kıssa gibi doğrudan olmasa da sezdirme, gösterme, hissettirme gibi insani özelliklere hitap etmektedir.

Her insan kendi varoluşunu gerçekleştirmek için vardır bu dünyada. “Var oluş bir bakıma hikâyesi oluş demektir.” Bu da öykünün varoluş boyutunun ne denli önemli olduğunu gösterir. Hikâye bu nedenle insan için vazgeçilmezdir. İnsanın insanla iletişimi, sonra insanın kendisiyle iletişimi hep hikâyeler aracılığıyla olmuştur. Kişinin kendi benini tanıması, bazen anlattığı hikâye ile olurken, bazen de bir başkasının hikâyesi üzerinden çıkarımlar yaparak olabilir. Kişi hayatı hikâyeler aracılığıyla öğrenmektedir. Bu yabana atılacak bir cümle değil. Çocukken hangimiz masallar, kıssalar, menkıbeler dinlemedik. Doğru söylemek üzerine anlatılan masallar hepimizin kulağındadır.

Hikâye sanatsal bir çabayı gerekli kıldığı için masal ve benzerlerinden ayrılır elbet. Fakat sanatsal bir faaliyet olsa bile insanın özünü kavrayan, onu etkileyen bir yanı vardır. Kişi hikâye ile hayatı tecrübe eder, onunla duygudaşlık kurar. “Bu sebeple hikâye sadece hikâye değil, insanın insanla hemhal olması, insanın insanı dinlemesidir.” İnsan başkası tarafından bilinmek, tanınmak, daha doğrusu önemsenmek isteyen bir varlıktır. Tabiri caizse adam yerine konmak ister. Günümüzde bu istek biraz daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Teknolojik imkânlar arttıkça farklı yollarla geleceğe kalmak ister kişi. Bu nedenle “İster yazılı ister görsel olsun, insanlar hep hikâye peşindedir.” “Günümüzde neredeyse hemen her anlarını kayıt altına almak isterler. ...Kendi kendine selfie yapan biri de sanki kendi hikâyesini başkalarına anlatmak ister.” “Kimse beni anlamıyor” diyen biri esasında şunu haykırıyor mu: “Kimse benim hikâyemi dinlemek istemiyor ya da kimse benim hikâyemi bilmiyor.”

Hikâye insanın gizemli tarafına denk düşer. Ondaki açığı ortaya çıkarır. Yaşamı üzerine söz alır. Kendi arazlarından kurtulması için ön ayak olur. Çelişkilerinden, çatışmalarından, günahlarından arınmasına fırsat tanır. Peki bu nasıl olur? Tabii ki sanatsal gücünü kullanarak. “Sanatçı, hikâyesini yabancılaştırarak, metaforlarla kamufle ederek, imgesel söylemle sezdirerek anlatır.” Dilin kullanımı ve biçimsel unsurlar hikâye sanatının önemli boyutunu oluşturur. Sanatta estetik kaygı öne çıkar. Ne anlatıldığından çok nasıl söylendiğidir mesele. Hikâyenin dile dayalı olması sebebiyle yazarın biçimi incelemesi gerekir. Yapısal olarak zayıf bir öykü kimseyi tatmin etmeyecektir. İnsan daima

güzelin peşindedir. Müzikte, resimde nasıl ki güzel olan dikkate alınıyorsa hikâyenin de sağlam olması esastır. Güzellik ise bütün yapısal unsurların bir arada kullanılmasıyla mümkündür.

ANLATMAK

Hikâye temelde anlatmak üzerine kurulu bir sanat. Anlatılmayan hiçbir şey hikâyeye dönüşmez. Herkes bir şekilde kendi hayatını yaşarken, yaşanan hayatlardan farklı farklı hikâyeler ortaya çıkar. Yaşanan hayatın hikâye formuna girmesi için anlatılması gerekir. Hikâyeyi anlatırken ise salt bir gerçeği değil, onu kurgulayarak anlatırız. Aslında olmayan pek çok öge girer anlatının içine. Anlatıcı hikâyesini aktarırken yorumunu gizler; okur da kendi yorumuyla birlikte okur. Dememiz şu ki, hikâye hem yazarda hem okurda kendi yorumunu oluşturur.

Anlatmak sanıldığı kadar kolay değildir. Söze nereden ve nasıl başlanacak, hangi kelimeler kullanılacak, bunlar önemli hususlar. Pek çok kişi, aklında birbirinden güzel hikâyeler olmasına rağmen bunları yazıya dökememektedir. Nasıl sorusu yazarın zihninde dolaşır durur. Burada anlatının türüne göre kullanılması gereken anlatım teknikleri gündeme gelir. Nedir bunlar? Anlatıcı (bakış açısı), kişi, konu (olay), mekân, zaman, ritim, yoğunluk, derinlik gibi... Hikâye bütün bu unsurların bir araya gelmesiyle etkili bir anlatıya dönüşür.

Öykü neyi anlatır? Anlatılan her şey öykü müdür? Öykü insanın her anından bir hikâye üretebilir; çünkü “hayat hikâyelerin toplamıdır bir bakıma.” Alisdar Mac-Intyre’nin dediği gibi, “Hikâyeler anlatılmadan önce yaşanır.” Attığımız her adım, aldığımız her nefes bir seçim ve karar alma sürecini beraberinde getirir. “Öykü sanatı insanı, birbirine zıt gibi görünen işte bu basit veya karmaşık hayatı içinde ele alır.” Hikâye insanın bu çelişkili tarafından neşet eder. “Mutluluğun hikâyesi olmaz,” sözünden hareketle “mutsuzluk”, “suç”, “günah”, “kötülük” gibi insan yaşantısının arazları hikâyenin temas ettiği konular olmuştur. “Hikâye insanın bu arazlarının herhangi biriyle başlayan ve kişinin bu arazlardan kurtulma çabasını anlatan bir süreç”tir. Mihail Bahtin buna, *kronotopun bozulması hâli* der. Kronotop, zaman ve mekân birlikteliği anlamına gelmektedir. “Bütün öykü kişileri, bozulan kronotopu düzeltme gayreti içindedirler.”

Peki yazar, hikâyesini nasıl anlatır? “Diğer insanları bekleyen ‘anlatma engelleri’ sanatçı için de söz konusudur.” Fakat sanatçı, “Yabancılaştırarak, metaforlarla anlatacağını kamufle ederek, sağ gösterip sol vurarak, imge ve sembollerle bambaşka bir varlık alanı yaratarak...” hikâyesini anlatır. Anlatmanın bir sınırı veya tek bir şekli yoktur. Özdenören’in ifadesiyle, “Öykücü, öykü şeklinde anlatmanın üstesinden gelen kişidir.” Öykücünün elindeki en

önemli unsur dildir. O, dil ile varlık alanını yeniden şekillendirir, görünme-yeni var eder. “Dilin kullanımı ile varlığını belli eden biçimsel unsurlar, öykü sanatının en önemli boyutunu oluşturur.” Bunu yaparken kişileştirmeden, tas-virden, şiirsel anlatımdan yararlanır.

Öykücünün elinde sihirli bir değnek yoktur; öykücü kelimelerle yeni bir dünya kuracaktır. Sözcüklerin gücünden, çağrışımlardan faydalanarak imgesel ve sembolik anlatımla hikâyesini dinamik tutmak ister. Bunu yaparken kul-lanacağı enstrümanlar bellidir. Kendi üslubuna göre bir anlatım tercih eder; bilinç akışı, mizah, ironi, deneysel, üstkurmaca, metinler arasılık, postmodern gibi anlatım imkânlarından yararlanabilir. En iyi anlatıyı nasıl gerçekleştire-ceğinin belli bir şablonu yoktur. Her yazar kendini farklı şekillerde ifade eder. Tekniği bilmek ayrı, uygulamak ayrıdır. Metne sanatsal/estetik değer kazan-dıran ‘ne söylediği’ değil ‘nasıl söylendiği’dir. Bir edebiyat sanatı olarak öy-künün değeri de, ‘insanın varoluş’unu içermesine bağlıdır. “Öykü bir sanat olarak estetiği(sözün güzelliğini) taşımak zorundadır. Estetik değer yönünden zayıf olan bir öykünün insan varoluşuna bir katkısı olamaz. Çünkü, güzelliğin özü etkide değil, varoluş’ta saklı yatar.” (Rilke, Sanat Üstüne)

“Kısa öykülerin, söz konusu ettiğimiz öneminin açığa çıkması, kesinlikle bu öykülerin estetik değer yönünden güçlü kılınmasına bağlıdır. Aksi takdirde yazılan öykü sadece “parodi” düzeyinde kalır. Öykünün belli bir “varoluşu” gerçekleştirmesi isteniyorsa, kesinlikle öykü sanatının estetik oluşumu sağ-lanmalıdır.”

SONUÇ

Hikâye/Anlatı/Yorum öykü adına önemli bir kazanımdır. Öykü yazarının ve okurunun faydalanacağı bir eser olmuştur. Kuram kitaplarının aksine gayet rahat bir dili var ve verilen örnekler bize ait olduğu için anlamayı kolaylaştı-rıyor. Kitap öykünün bütününe kapsayacak teorik yaklaşımla yazılmamış ol-masa da önemli bir açığı kapatıyor. Yazarının da söylediği gibi konular, farklı zamanlarda, farklı başlıklar altında yazılmış metinlerden oluşuyor. Bu nedenle yazılar birbirinden kopuktur ve bazı tekrarları görmek mümkündür. Okur bunu da dikkate almalı.

ŞABAN SAĞLIK İLE SÖYLEŞİ

KONUŞAN: AHMET YİĞİT

— *Hikaye/Anlatı/Yorum, kitabınızın başlığı. Yazar hikâyeyi anlatıyor, okur ise okuyarak yorumluyor. Böyle mi anlamalıyız? Ve bütün sanatlar için böyle midir?*

— Öncelikle şunu belirtmekte fayda var: Kitabın pek çok yerinde de vurgulandığı gibi, esasında hikâyeyi yazar anlatmıyor, anlatıcı anlatıyor. Hemen hemen bütün narratoloji (anlatı bilim) kitaplarında yazar ile anlatıcının aynı figür olmadığı yönünde açıklamalar vardır. Mesela Reşat Nuri'nin Çalıkuşu romanında anlatıcı aynı zamanda romanın başkarakteri olan Feride'dir; yazar ise Reşat Nuri. Şüphesiz en üst anlatıcı ya da kurgulayıcı olarak Çalıkuşu Reşat Nuri'nin eseridir. Gustave Flaubert'in "Madam Bovary benim." cümlesini akla getirirsek, şüphesiz Feride, Reşat Nuri'nin bir parçasıdır. Ancak yapısalcı açıdan bakınca romanda biz Reşat Nuri'den çok Feride ile muhatap oluruz. Dolayısıyla hikâyeyi anlatan kişi için kitap boyunca anlatıcı tabiri öncelenmiştir. Madem anlatıcı hikâyeyi anlatıyor; mutlaka karşısında bir muhatapı da var sayıyor. İşte o muhatap için de okuyucu diyebiliriz. Ancak burada Attila İlhan gibi soralım: "Hangi okuyucu?" Ahmet Mithat'ın ikide bir araya girerek "ey kaariler" ya da "sevgili kaari" şeklinde seslendiği okur mu? Oğuz Atay'ın "Ben buradayım, sen neredesin" diye meydan okuduğu okur mu? Ziya Osman Saba'nın "Sizler İçin" şiirini adadığı okur mu? Veya şöyle soralım: Özellikle Umberto Eco'nun Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti'de adını andığı "ampirik okur" mu yoksa "ideal (örnek) okur" mu? Bir bakıma hepsi bir başka açıdan hiçbirisi... İlla da bir cevap vereceksek, "anlatıcının naklettiği hikâyenin kodlarına vâkıf olan okur" diyelim. Şayet okur kendisine anlatılan hikâyeyi anlayamazsa, yani kodlarına vâkıf olamazsa, tabii olarak o hikâyeyi yorumlayamayacaktır. Yani burada ilk önce anlama, daha sonra yorumlama geliyor. Bu durum bence bütün sanatlarda böyledir. Mesela bir film izleyicisi hikâyesini anlayamadığı bir filmi ne kadar çok izlerse izlesin yorumlayabilir mi? Mümkün değil.

— *Kitap genelinde anlatmanın bir ihtiyaç olduğu vurgulanıyor ve insan anlatarak iletişime geçmiş oluyor. "Hayat insanın en büyük hikâyesinden baş-*

ka bir şey değildir.” cümlenizi ödünç alarak sorarsak; kişi anlatarak kendi hikâyesini kayıt altına almak mı istiyor?

— Kısaca evet diyelim. Ancak şunu da ilave edeyim ki, hayatı boyunca bir insanın hikâyesi değil hikâyeleri vardır. Alıntıladığınız cümlede geçen “en büyük hikâye” tabiri, bir üst (çerçeve) hikâye niteliğindedir. Tabii olarak bu çerçevenin içinde pek çok alt hikâye de mevcuttur. Tıpkı Binbir Gece Hikâyeleri’nde olduğu gibi. Bilirsiniz, Binbir Gece Hikâyeleri’nde bir üst hikâye vardır ve bu çerçeve hikâyenin içi de binlerce alt hikâye ile doludur. Bir insanın hayat hikâyesi de bence öyledir.

— *Halk arasında yaygın bir şekilde kullanılan, “Bana hikâye anlatma!..” söyleminden yola çıkarak sormak istiyorum. İnsanlar özelde hikâyeye, genelde ise edebiyata nasıl bakıyorlar? Hikâyeyi uyduruk bir şey olarak mı görüyorlar? Sizin gözlemlerinizi ne yönde?*

— Hayatımızdaki her olumsuzluğun günah keçisi olarak gördüğümüz modern hayat, maalesef bu konuda da karşımıza sanık olarak çıkıyor. Modern hayatın hayatımıza getirdiği en büyük problemlerden biri şüphesiz “zaman sıkıntısı”dır. Yani modernizm bizden zamanımızı çaldı. Artık hiçbir şey yapmağa zamanımız yok. Hemen herkesin bir sığınak olarak gördüğü hatıralara

baktığınızda, zaman sıkıntısının olmadığını fark edersiniz. Mesela

çocukluk yılları, masal ve oyun çağıdır. (Zamanımızda çiz-

gi film ya da sanal oyunlar çağı diyebiliriz.) Bu iki temel

kavram da bence hikâye ile ilgilidir. Çünkü hikâye za-

man isteyen bir şeydir. Çocuklar için belirli bir mesai

şartı, yani zamanı eriten bir durum olmadığı için hem

masal hem de oyun onlardaki hikâye ihtiyacını gidere-

bilir. (Burada keşke aklıma çocukların zamanını çalan,

onları masal ve oyundan mahrum bırakan dershaneler,

kurslar vs. gelmeseydi) Aynı şekilde yaşlılar da emeklilik

zamanlarında ancak sözlü ya da yazılı olarak hikâyelerini anla-

tabiliyorlar. (Kimi, etrafına toplananlara hatıralarını anlatır kimi de hatıralarını

yazar.) Yani yaşlılar da hikâye anlatmağa zaman bulabiliyorlar. (Burada da ak-

lıma nedense yaşlıları kamusal alan dışına çıkaran huzur(suzluk)evleri geldi.)

Bu durumda hikâye çocuk ve yaşlı uğraşı olarak varlığını sürdürüyor. Daha da

uzatmak istemiyorum. Görüldüğü gibi, modern hayat habire zamanımızı ça-

lıp duruyor. Burada “zamanımızı” kelimesi yerine “hikâyemizi” kelimesini de

koyabilirsiniz. İşte böyle bir ortamda kimse kimsenin hikâyesini dinlemeğe,

ayrıca kimse kimseye hikâye anlatmağa fırsat bulamıyor ve o alıntıladığınız

“Bana hikâye anlatma” repliği devreye giriyor. Burada hikâyeyi hem kendi

anlamında hem de genel anlamda, yani edebiyat anlamında kullanabilirsiniz.

Gözlemlediğim kadarıyla günümüzde edebiyata böyle bir bakış var. Edebiyat

Görüldüğü gibi,
modern hayat habire
zamanımızı çalıp duruyor.
Burada “zamanımızı”
kelimesi yerine
“hikâyemizi” kelimesini de
koyabilirsiniz.

sadece edebiyat değildir; o insanın insanla konuşması ya da insanın insanı dinlemesidir. Konuşma olmayınca tabii olarak dinleme de olmayacaktır. Günümüz insanlarının televizyon dizilerine meyletmesi bu açığı mı gideriyor? Yani konuşma ve dinleme (edebiyat) yerini “izlemeğe” (seyretmeğe) mi bıraktı?... Konuşma ve dinlemedeki paylaşım ve iletişim (ki insanı etken de kılar) yerini tekil bir eylem olan “seyretmeğe” bıraktı; bu da insanın yalnızlaşması ya da edilgenleşmesi mi demek? Esasında bunu da tartışmak lazım.

— *Hikâyesi olmak veya olmamak diyorsunuz. Hikâye insanın hangi varoluş sorununa şifadır? Ve bunun devamı olarak, hikâyeyi vazgeçilmez kılan şey nedir?*

— Bu sorudaki “hangi” kelimesini gereksiz görüyorum ve kısaca şunu belirtmek istiyorum: İnsanın var olması demek, o insanın hikâyesi olması demektir. Bir başka ifadeyle, bir insanın var olması, o insanın hikâyeleriyle kaimdir. Soruyu şöyle sorduğumuzda ne demek istediğim daha rahat anlaşılacak: “Bir insanın hikâyesi ne zaman biter?” Tabii ki ölünce. Ölüm, gökten üç elmanın düşmesi demektir; ölüm hikâyenin bitmesi demektir. İnsan var olduğu sürece hikâye üretir. Buradan hareketle diyebilirim ki, hikâyeyi vazgeçilmez kılan, insana sürekli olarak “yaşadığını” hissettirmesidir. Burada insanın nasıl yaşadığı sorusuna girmiyorum. İnsan mutlu da yaşayabilir, mutsuz da. Ancak hikâye daha çok mutsuz insanın imdadına yetişir ve ona yaşadığını hatırlatır. Mutsuz insan, zaman zaman hikâyelerinin bitmesini, yani ölümü istese de, esasında o, bu isteği ile de hayata tutunur. Yani hikâye için “bir şey istemek” yeterlidir. İstenen şey “ölüm” de olsa bu durum değişmez. Çünkü “istemek” eylemi tam anlamıyla “varoluş”u içerir. Varoluş ise, yaşamak demektir. Dolayısıyla hikâye sürekli olarak “yaşama” kavramına bağlı olduğu için vazgeçilmezdir.

— *Yaşananın anlatılarak tekrarlanması esnasında ortaya çıkan parodi/varoluş boyutunu bir kez daha açabilir misiniz? Her tekrar parodi midir?*

— Ünlü felsefeci ve aynı zamanda romancı Julian Barnes’ın şu manada bir sözü vardır: “Hayat ilk olarak ve tabii akışında yaşandığı zaman trajedi olur. Bu trajedi ikinci kez tekrarlandığı anda ise komedi ortaya çıkar.” Burada “ikinci kez tekrarlanma” kavramını “parodi” olarak alabiliriz. Ancak parodinin yaygın anlamı olan “komik-güldürü” formu burada yerini “kurmaca”ya, yani “anlatma”ya bırakıyor. Çünkü her hikâye bir “ikinci kerelik” anlamını taşır. Şöyle ki: Bir hayat ilk önce tabii olarak yaşanır. Bu “birinci kerelik”tir. Yaşanan bu hayat şayet “anlatılırsa”, burada “ikinci kerelik” kavramı devreye girer. Zaten parodi kavramı da “ikinci kerelik”le başlar ve sonsuza kadar gider. Burada kafa karıştıran durum her parodinin “komik” ya da “güldürü” sanılmasıdır. Oysa durum böyle değildir. Parodinin yanında çokça kullanılan “ironi” (humor) kavramı bir anlamda söz konusu kafa karışıklığını giderebilir. Siz de bilirsiniz, ta Sokrat’tan beri söylenegelen “ironi” sanatın, tabii olarak da hikâyenin olmazsa olmazıdır. Özellikle “Sokratik diyaloglar”da açıkça hissettirilen “ironi”, burada “parodi” olarak bahsettiğimiz

durumun ta kendisidir. Bu durumda kısaca şu söylenebilir: Yaşananın anlatılarak tekrarlanması, güldürü amacı taşımayan bir parodidir. (Tabii ki güldürü amacı taşıyan parodiler de olabilir.) Hatta parodiden öte bir ironidir. Her ironinin özünde de bir “varoluş” yatar. Bu biraz da şuna benzer: Bir kaza geçiren ya da tehlike atlatan insan, ıssız bir yerde de olsa “imdat” diye bağırır. O anda kendisine yardım edecek birilerini görmese de ya “imdat” diye bağırır ya da feryat figan eder. Kişinin bu çabası bir varolma mücadelesi değil midir? Kişi, kendisini dinleyen olsa da olmasa da hikâyesini anlatarak var olacağına inanır. Sait Faik’in meşhur “yazmasam deli olurum” sözü de bundan başka bir şey midir?..

— *Kronotop’un bozulması meselesi var bir de. İnsan/zaman/mekân üçle-
mesinin bozulması her zaman bir çatışma ortamı doğurur mu?*

— Bu kavramın geçtiği yazıda da belirtmeye çalıştık. Mesela insan Cennet’te “mutlu”dur. Neden? Çünkü o kişi istediği zamanda istediği yerdedir. Hatırlarsanız, “kronotop”u, “insanın istediği zamanda istediği yerde olması” şeklinde kısaca tarif etmiştik. Peki bu durumun tersi nasıl olur? Yani insan istediği zamanda istediği yerde olamazsa ne olur? İsteddiği şeyin (zaman ve mekân) önemine göre “mutsuz” olur. Şayet çok istiyorsa çok mutsuz olur; az istiyorsa az mutsuz olur; yani mutsuz olur. Kitap boyunca Rasim Özdenören’den ödünç alıp kullandığımız “mutluluğun hikâyesi olmaz” da bir bakıma bu durumun kısa ve özlü ifadesi oluyor. Rasim Bey’in bu cümlesinin tersini ele aldığımızda şu durum ortaya çıkıyor: “Mutsuzluğun hikâyesi olur.” Mutsuzluk ise “kronotopun bozulması” hâlidir. Bu hâl aynı zamanda “çatışma” demektir. Burada “çatışma”yı da bilinen yaygın anlamının dışında ele alıyorum ve “olan ile olması istenenin aynı olmaması” manasında kullanıyorum. Hayatımızın hangi safhasında ve nerede olursa olsun, “an içinde olan ile olmasını arzu ettiğimiz şey” aynı olmazsa, orada bir çatışma vardır; çatışmanın olduğu yerde de kronotop bozulmuştur; kronotopun bozulduğu yerde de anlatmağa değer bir hikâye vardır. Burada şimdi nerde okuduğumu hatırlamadığım şöyle özlü bir söz de aklıma geldi: “Olamadığım yerde olursam mutlu olacağım gibime geliyor!” Zaten hikâye de olamadığı yerde olamadığı için mutsuz olan ve bunu dile getiren biri(ler)ini anlatmaz mı? Zira, olmayı istediği yerde olsa zaten hikâye anlatmayacaktı.

— *İnsanın mutlu hâliinden öykü çıkamayacağını söylüyorsunuz. İnsan güzel bir gününü anlatsa. Mesela pikniğe gitmiş, ailesiyle eğlenmiş ve akşam eve gelmiş. Güzel bir gün. Öykü olarak anlatılamaz mı?*

— Burada “mutlu sonla biten hikâye” ile “mutluluk”u birbirine karıştırmak gerekir. “İnsanın güzel bir günü” diyorsunuz; ailesiyle pikniğe gitmesini gündeme getiriyorsunuz. Şimdi her iki duruma da yakından bakalım: “İnsanın güzel bir günü” kavramı, o insanın daha önceki günlerinin “kötü” ya da “mut-

suzluğu”nu akla getiriyor. Mesela bütün haftası iş yoğunluğu ve yorgunluğu ile geçen, yani hafta boyunca “mutsuz” olan bir insan, hafta sonunda bütün yorgunluğunu atma hayali kurabilir. Sonunda bu hayalini gerçekleştirebilir de. O insan yaşadığı mutlu son ya da “güzel bir gün”den bahsederken mutlaka yorgun, mutsuz ya da kötü geçen haftadan da bahsetmeyecek midir? Belirli bir mücadele ve maceradan sonra isteğine kavuşan bu insanın durumu hikâye değil de nedir? Yıl içinde fırsat bulamadığı ya da kış mevsimi boyunca evde kapalı kaldığı için piknik hayali kuran bir ailenin durumu da aynı değil midir? Aristo Poetika adlı kitabında hikâye için “mutsuzluktan mutluluğa geçiş” ya da “mutluluktan mutsuzluğa geçiş” (peripeti) mealinde bir kavram kullanır. Burada “mutluluğun hikâyesi olmaz” önermesini bu manada kullanıyoruz. Zaten “mutluluk” söz konusu olunca hikâye biter. Masallarda “gökten üç elma düşmesi” ne demektir? Hikâye mutlu sonla bitiyor demektir. Bir başka ifadeyle, mesela masallarda “o günden sonra mutlu mesut yıllarca yaşadılar” manasındaki cümle, “mutluluğun” ifadesi oluyor ve mutluluk bu tarz cümleler dışında pek anlatılmaz; çok zorlarsak sadece tasvir edilir.

— *Öykünün işlevselliği konusunda çok şey yazıldı çizildi. Rita Felski, insan bir başkasının yaptıklarına baka baka kendini öğrenir diyor. İnsanlar hikâyelerden yeni bir şeyler çıkarıyorlar mı? Sizin söyleminizle, ibret gözüyle bakabilmek mümkün mü öyküye?*

— Bu soru aklıma Valéry’nin meşhur cümlesini getirdi. Valéry, şiirden bahsederken, “şiirdeki fikir (ideoloji, felsefe) bir meyvenin içindeki vitamine benzer” manasında bir cümle sarf eder. İnsan meyvenin tadını veya lezzetini tadarken, farkında olmasa da o meyvenin vitaminini de alır. Hatta çoğu zaman damağında tat ya da lezzet hissetse de esasında aldığı vitamin çoktan kanına karışmıştır bile. Hikâye de aynen böyledir. Bu konuda “Hüseyin Su Kitabı” (Nehir Yay. İst. 2005) adlı kitapta bir makalemiz vardı. O makalede bahsettiğiniz mevzu, “edebî eserlerde değerler” bağlamında ele almıştık. O makaleden hareketle ve özetle ifade edecek olursam, şunları belirtebilirim: Bir edebî metinde, dolayısıyla hikâyede dört değer vardır. Bir hikâyeyi hakkıyla okuyan kişi, söz konusu hikâyeden hareketle hangi davranışların “iyi” hangi davranışların “kötü” olduğunu öğrenebilir. Bu, “ahlaki değer”dir. Yine bir hikâye, her ne kadar kurmaca da olsa hayata dair pek çok gerçek bilgi içerir. Bu da “bilgi değeri” demektir. Ayrıca söz konusu hikâyenin okunması ve tavsiye edilip daha başka kişilere de okutturulması, “faydalı” bir iştir. (Bu durumun tersi, yani insanlara kitap okutturmama

olumsuz bir durumdur.) Bu da “pratik değer” anlamına gelir. Son olarak, bir hikâye neyin nasıl anlatılacağını, dolayısıyla etkili dil kullanmayı içerdiği için aynı zamanda “estetik” bir objedir. Yani hikâye estetik bir obje olarak neyin “güzel” ve “etkileyici” anlatılacağını da içerir. Böylece bir hikaye “iyi”, “doğru”, “faydalı” ve “güzel” olmak üzere dört değeri bünyesinde barındırır. Bunu da zaman zaman tersinden, yani “kötü”yü, “yanlış”ı, “zararlı”yı ve “çirkin”i göstererek yapar. Burada söz konusu değerlerin belirli bir kültürel atmosfer içinde şekillendiğini de hatırlatalım. Hatırlatalım ki, mesela bir kültürde “iyi” sayılan bir davranış başka bir kültürde kötü ya da sıradan sayılabilir. Bu da en üst derecede hikâyenin “millî (yerli) değeri” demektir. Bütün bunlar hikâyelerin neden vazgeçilmez olduğunu göstermiyor mu? Hatta biraz daha ileri gidelim: Allah (CC.) da kutsal kitaplarda, mesela Kur’an’da mesajlarının çoğunu hikâyeler (kıssalar) aracılığı ile anlatmıyor mu? Bilhassa Kur’an’ın 12. Suresi olan “Yusuf Suresi” neden “ahsene’l-kasas”tır, yani “en güzel hikaye”dir? Bunları dikkate alarak hikâyeyi ele almalıyız. Kaldı ki burada ben Mantku’t-Tayr’dan Mevlana’nın Mesnevi’sine halk hikâyelerinden destanlara ve mesnevilere kadar daha sayısız hikâye adı anabilirim. Bu hikâyeler herhalde sadece “hikâye” değiller. Onlarda daha başka hikmetler de var...

— *Kitap genelinde tekrarlanan vurgulardan bir diğeri, ne anlattığından çok nasıl anlatıldığı meselesi ve bununla ilintili olarak estetik kaygı. Hikâyenin unsurlarını / bileşenlerini biliyoruz. Örnekleriniz de kitapta mevcut. Öykü yazmaya yeni başlayanları da dikkate alarak sormak istiyorum. Yazar nasıl anlatırsa estetik kaygının üstesinden gelebilir?*

— Bu, son derece önemli bir soru ve aynı zamanda günümüzün ana problemi. Hatta bu konuda günümüzde “Yaratıcı Yazarlık” başlıklı faaliyetler de var. Ayrıca bu soruya cevap verecek nitelikte belirli bir literatür de oluştu. Mesela çok sayıda öykü kuramı konulu kitaplar ve makaleler yazıldı; yazılmağa da devam ediyor. Ben, kısaca soruya şu cevabı verebilirim: Yazar, hikâyesini anlattığı kişiyi ve onun hikâyesini çok iyi bilmeli. Bu da yazarın bütün alıcıları açık bir gözlemci olmasını gerektirir. Sonuçta hikâye bir “anlatma” meselesidir ve anlatma eylemi ile anlatılan hikâyenin kodları uyuşmalıdır. Bu ne demektir? Burada edebi terimlere pek girmek istemiyorum ama özellikle sorunun gerektirdiği “söylem” (discour) kavramını anmak gerekiyor. Hikâyesi anlatılan kişi, toplumun belirli bir kültürel atmosferi içinde yaşamıştır. Söz konusu kültürel atmosfer yazarın “sosyolojik” (kültürel) formasyon sahibi olmasını gerektirir. Hikâyesi anlatılan kişi, belirli bir inanç, ideoloji ya da değerler atmosferi içinde bulunur. Bu da hikâyeyi anlatacak kişinin ön yargı taşımaksızın inanç, ideoloji ve değerler konusunda epistemolojik bir birikime sahip

olmasını gerektirir. Yine, hikâyesi anlatılacak kişinin belirli bir cinsiyeti, yaşı, mesleği ve ekonomik yönden ait olduğu bir sınıfsal kimliği vardır. Hikâye anlatıcısı bütün bu alanlarda da birikim sahibi olmalıdır. Ayrıca, hikayesi anlatılan kişinin belirli bir eğitim durumu ve bu duruma bağlı olarak sahip olduğu bir “dil”i ve dünyayı kavrayışı vardır. Hikâye anlatacak kişi bunları da iyi bilmelidir. Bütün bunları toplarsam, hikâyesi anlatılacak kişinin fotografik görüntüsü (fiziki yönü), ruhsal (davranış) yönü ki, bu yönüyle kişi çevresi ve dünya ile irtibat kurar; bir de belirli durumlarda gösterdiği refleksif durumları (jest ve mimikleri) ve son olarak kişinin belirli bir konuşma ya da kendini dille ifade etme yönü vardır. Bir edebî ya da sanatsal metinde bütün bunları ortaya çıkarmağa yönelik okumanın (yorumlamanın) tam adı “söylem çözümlemesi”dir. Dolayısıyla bir hikaye yazarı “söylem”e konu olabilecek bütün bu özelliklere sahip olursa ya da bu özellikleri dikkate alarak yazarsa, “estetik” kaygının üstesinden gelebilir, diyelim. Tabii ki bu konuda daha başka şeyler de söylenebilir.

— *Öykünün başarısını sağlayan unsurlar nelerdir ve sizin bir okur olarak beğeni ölçütünüz nedir?*

— Milan Kundera’nın roman sanatı için söylediği “Roman bir keşiftir” mealindeki cümleyi ben öyküye uyarlıyorum ve diyorum ki: “Öykü bir keşiftir.” Keşif, var olduğu hâlde farkında olunmayan ama değerli olan her şey için geçerlidir. Bir okur olarak bana, hayatımın tozlanmış, hatta unutturulmuş taraflarını hatırlatan öyküleri daha çok sevdiğimi söyleyebilirim. Sevmek sözünü burada bilerek kullandım; daha doğrusu bana keşif imkânı sağlayan her öyküyü değerli bulurum. Bu konuda da belirli bir standardım yok. Yani, bir öyküyü başarılı kılan unsurlar şunlardır, demeyi çok isterdim ama diyemiyorum. Ne zaman demeyi denesem, mutlaka aksi bir gelişme vuku buluyor. Kimbilir, öykü belki bu ele avuca gelmezliği sebebiyle de böylesine önemlidir.

— *Bugün öyküde bilinç akışı tekniğinin fazlaca kullanıldığını görüyoruz. Biçimsel arayışlardan ziyade, bunun ayrıca yazma kolaylığı verdiğini düşünüyor musunuz? Şu açıdan soruyorum; burada sanki bir kuralsızlık varmış da bunun getirdiği bir rahatlık söz konusuymuş gibi bir durum var sanki.*

— Bir önceki soruya da kısmen cevap olur düşüncesiyle şunu belirteyim ki, bir öyküde ne kadar farklı anlatım tekniği kullanılırsa, o öykü o kadar başarılı olur. Ancak anlatım teknikleri öyle rastgele seçilmez / seçilmemeli. İşte, falan öykü yazarı şu modern tekniği kullanıyor, ben de o tekniği kullanarak yeni bir

Doğu, bir anlamda
“mesel” diyardır.

Doğuda bir mesel üzerinden eğitim
veya daha başka bir şey de amaçlanır.
Bugünün öyküsünde böyle bir amaç
olmadığını söylemek mümkün
dür.

öykü yazayım, anlayışı bana çok doğru gelmiyor. Nitekim farklı anlatım tekniklerini bu şekilde kullananlar da var. Ben onlara itiraz ediyorum. Çünkü bir anlatım tekniği için öncelikle şuna bakmak gerekiyor: Anlatılacak öykü başka bir teknikle anlatılamayacağı için o teknik seçildi. Yani, güçlü yazar anlatacağı öykü kadar, o öyküyü “nasıl” anlatacağının cevabını içeren teknikleri de bilmeli. Bir anlamda anlatılacak öykü, tekniğini de davet eder. Bahsettiğiniz bilinç akışı tekniği de özellikle modern zamanlara uygun bir tekniktir. Bilhassa “iletişimsizlik”, “kendini ifade edememe” ya da “kendini dinleyecek kimse bulamama” gibi modern sorunlar yaşayan insanın öyküsüne bilinç akışı tekniği denk gelir. Bu sorunlar insanın problematiğini “dıştan içe” kaydırır ve artık modern insan kendisiyle baş başa kalır. Bir insanın kendisiyle baş başa kalması ise en iyi bilinç akışı tekniği ile öyküleştirilir. Hatta bilinç altı tekniğinin bir başka versiyonu olan “iç monolog” ya da “iç konuşma” da günümüzde çokça tercih ediliyor. Nedir “iç monolog”? İnsanın içinden kendi kendine konuşması değil mi? Buna dayanarak diyebilirim ki, bilinç akışı gibi teknikler biçimsel arayıştan çok bilinçli öykü yazarının tasarrufunu akla getiriyor. Zahiren bu tür teknikler yazma kolaylığı ya da kuralızsızlık gibi görülse de, esasında bilinç akışı gibi teknikleri kullanmak her babayiğidin harcı değildir.

— *Bir de hikâyesi olmayan öyküler var?*

— “Hikâyesi olmayan öykü” adlandırması kulağa hoş gelse de ben hikâyesi olmayan bir öykü olduğuna inanmıyorum. Bu sözle kastedilen günümüzdeki “kesit” (durum) öyküleri ise, ben o öykülerde de anlatılabilir bir hikâye olduğuna inanıyorum. Çünkü bu tür öykülerde maceradan çok söz konusu macerayı yaşayan kişinin ruhsal durumuyla karşı karşıya kalırız. Kişi, çok yoğun bir dram ya da trajik hâl yaşıyor; yaşadığı o hâl onda öyle bir psikolojik travma yaratıyor ki, bazı öykü yazarları işte o kişinin o travmatik hâlini anlatıyorlar. Burada hikâye olmadığı söylenebilir mi? Ben, hikâyeden sadece macerayı anlamıyorum. Burada nedense Attila İlhan’ın “Ayrılık Sevdaya Dahil” şiiri aklıma geldi. Bu şiirden hareketle diyorum ki, kişinin yaşadığı macera hikâyeye ise, o maceradan arta kalan “psikolojik hâl” de o maceraya (hikâyeye) dahildir.

— *Doğu hikâyelerinde bir mesel üzerinden eğitim amaçlanırken veya eğlence amacıyla hikâyeler anlatılırken bugün bunu söyleyemeyiz herhâlde. Bugünün öyküsü sanatsal ağırlığı ile var. Günümüz öyküsü ile doğu hikâyelerinin insana kattıkları hakkında ne söylersiniz?*

— Doğu, bir anlamda “mesel” diyarıdır. Sizin de belirttiğiniz gibi, Doğuda bir mesel üzerinden eğitim veya daha başka bir şey de amaçlanır. Bugünün öyküsünde böyle bir amaç olmadığını söylemek mümkündür. Mümkündür, diyorum ama her an bu hükmü yalanlayacak örnekler de aklıma geliyor. Burada

biz neye itibar edeceğiz? Hikâyeye mi, yazara mı? Bilirsiniz, Umberto Eco sanatta üç niyetten bahseder. Biri yazarın niyeti, biri metnin niyeti, sonuncusu da okurun niyetidir. Yazar, ben şu sebeple ya da amaçla hikâyemi yazdım, diyebilir. Peki yazdığı metinde yazarın niyetini aşan şeyler yok mudur? Biraz derin bir okuma ile biz metninden yazarın niyetini aşan çıkarımlar da elde edebiliriz. Burada bütün mesele “okuma” ya da “yorumlama”dır; dolayısıyla önümüzdeki metindir. Sanatsal gaye ile üretilen nice metinde, iddia edilen sanatsallık dışında çok şey bulunabilir. Bulmak için de aramak gerekir. Aradığı hâlde bulamayan kişilere de Yunusça soralım: “Bu nice okumaktır?” Kısaca şunu söyleyerek bağlayayım: Doğu hikâyeleri, zamanının insanlarına ne kattıysa, günümüz hikâyeleri de bugünün insanlarına çok şey katabilir. Yeter ki layıkıyla okunsunlar.

— *Bugün şiirin güzelin eş anlamı olarak kullanıldığını görünüyoruz. Şiir gibi kız, şiir gibi hayat... Şiirsel anlatım derken de öyküdeki gerek ritmik yapının iyi olması, gerekse dilin güzelliği mi vurgulanmak isteniyor acaba? Şiir ve öykü yaklaşması hakkında kısaca ne dersiniz?*

— Hatırlarsanız, kitabımızın en sonundaki mülakatta bu manada sorduğu soruya cevap verirken, şu şekilde bir benzetme yapmıştım: “Şiir bir bakıma, her gruba kan veren ama kendisi başka bir gruptan kan alamayan “0Rh” kan grubu gibidir.” Tabii burada kendisi başlı başına bir sanat olan “şiir” ile “şiirsellik”i birbirine karıştırmamalıyız. Tabii ki aralarında çok yakın bir ilişki var. Ancak mesela bir romanın hem rahat okunması hem etkileyici bir dil tasarrufuna sahip olması hem de metaforik yönünün zengin olması, o romanın değerini yükseltir. Burada o roman için “şiirsel” sıfatını kullanmakta sakınca yoktur. Benim kastım bu manadadır. Bir de edebiyat zannedildiği gibi sözü uzatmak değildir; hele gevezelik etmek hiç değil... Sözü mümkün olduğu kadar azaltarak ve damıtarak söylemektir. Bir anlamda “sözün nektarı”dır. Bu tarife en çok uyan da “şiir” değil mi? O yüzden günümüzde özellikle kısa hikâye hep şiire yaklaşmaktadır. Kitabımızda bu konuyu ele alan birçok yazı mevcuttur.

— *Son olarak, öyküyü düşünen ve öykü üzerine üreten biri olarak sormak istiyorum, günümüz öyküsünü nasıl buluyorsunuz? Teknik ve konu bakımından beğendiğiniz ve beğenmediğiniz yanlar var mı?*

— Bilhassa 2000’lerden sonra Türk öykücülüğü yükselme dönemini yaşıyor. Nasıl ki 1950 kuşağı (yani Sait Faik kuşağı) modern Türk öykücülüğüne çağ atlatmışsa, günümüz öykücülüğü de, 1970 ve 80’lerdeki duraklama ve ideolojik kuşatılmışlıktan kurtularak öykümüzü 50 kuşağının bıraktığı yerden yükselterek sürdürmeğe devam ediyor. Burada ayrı bir başlık açarak özellikle 2000’lerden sonra yükselişe geçen ve öykümüz adına bir kazanım olan “kadın

öykücüler”deki artışa da değinmek gerekiyor. Bu, günümüz öykücülüğünün artı tarafı. Bir de furyaya kapılıp da kötü örnekler veren, özellikle popüler edebiyatın tuzağına düşen, en önemlisi de büyük bir okur kitlesine kendilerini modern edebiyatın ya da öykünün çağdaş temsilcileri olarak sunanlar var. Bunlar özellikle bazı belediyelerin ya da kuruluşların ve de medyanın sponsorluğunda şımartılan yazarlardır. Maalesef gerçek yazarlar ve kitaplar bunların gölgesinde kalıyor, hatta gürültüsü çok çıkan bu yazarların (!) yüzünden nitelikli birçok yazarın sesini işitemiyoruz. Bu da günümüz öykücülüğünün bence negatif tarafıdır. Ne yapalım, nitelikli yazarlar ve onların metinleriyle haşır neşir olunca bu olumsuzlukları da unutuyoruz.

BETÜL OK

DAĞINIK YALNIZLIK

Bir yalnızlık nasıl dağılabilir bilmiyorum. Sence? dedi kadın usulca yeni tanıdığı adama. O ise sadece şaşkınca baktı. Zaten dünyada insanı insan şaşırtıyordu, bu bilindik bir şeydi. O yüzden kadın bu hâle şaşmadı. Şöyle düşündü: Bu yaşına kadar sanki hiç bu soruyu düşünmemiş, zihninin hiçbir yerinde bu temaya ait bir hikâye oluşturmamıştı bu herif. Adam gözünde birdenbire herif olmuştu. Adamlığından sıyrılıp sıfat bulunamadığından yarım ağızla söylenen bir herif... Yeni olan tanınır mıydı, o da bir ikilemdi aslında. Tanımış olmakla tanınmıyordu ki zaten beşer nasılsa. İçinden şarkılar söyleyip yol aldı uzunca bir sokağa doğru. Adam kaybolmuştu, kadının gözden yitmesinden/yitirilişinden evvel sanki karanlık onu yutuvermişti. Sokağın sağlıklı sollu kıvrımlarında başkasına sallanıyor edası veren kadının, kapıları aralıklı olan evlerin camlarında silüeti beliriyordu. Ateşin evlerin içindeki insanları ısıtırken özel hayatlarını ifşa edişine tanık oluyordu. Bir çocuk oyuncaklarıyla oynarken nârin kırmızıyla karışık sarılığı gölgesini duvara âdeta fırlatıp yapıştırıyor ve öylece kalıyordu. Koltukta uyuyakalan babasının gölgesi ise vakur bir heykele dönüşüyordu. İş yapışından anne olduğunu düşündüğü kadın elinde çay bardağı öylece gölgesinden kaçıyor, ateşin harlanması için odunları kucaklıyor ve sobanın üzerine (sanırdı) abdest suyunu koyuyordu. Günah dedi sonra içinden, ev gözetlenmez. Kapısı, penceresi açık olsa dahi mahreme göz ilişmez.

Soğuk bir kış günü nemden ve zarafetten (zariflikten) uzak ellerini ceplerine bir balıkçı ustalığıyla sokup ilerliyordu. İlerlemek denen kavram şekillenip duruyordu zihninde. Günde ne kadar ilerliyordu, ne kadar okuyordu, ne

kadar besmele çekiyor ve bir adamı sevmek için ne kadar yüreğini güçlendiriyordu. Ne kadar hazırды bir insan ve özelde o ölüme evvela. Tanıdık olmakla hemhal olmak nasıl da farklı şeylerdi. Ne kadar tanıyordu kendini. Bu düşüncelerin kısılcacında saatler geçiyor ve zaman, tanımını yapamadığı ilerlemek lafzıyla tükeniyordu. Tükensindi zaten. Kendi şehrinde zamanın tükenmesi, tüketilmesi ona haz veriyordu.

Soğuk iliklerine kadar işlemiş, ahmak ıslatan başlamıştı. O da ıslanıyordu ahmaklığından mı yoksa şemsiyesinin olmayışından mı maruz kalıyordu bu doğa olayına? Islandıkça neşesi ile hüznü yer değiştirip çocuklar gibi oynayıyordu içerisinde. Saçlarının gözleri üzerinde yığılına, gözlük camlarının damlalarla ılgaline inat görmeye çalışıyordu. Kirpikleri yüzüne özenle yerleştirilmiş birer muhafız gibi gözlerini koruyordu. Bir tek damla bile düşmüyordu gözlüğünün üzerinden içeri. İlahi bir mekanizma her şeyi düzenlemiş, tasarlamıştı. Her gece gözünden dökülen yaşlara neden engel değildi peki kirpikleri? Neyse, dedi, yürüyordu. Yürüyor ve yürüdükçe yorgun vücudu düşüncelerini taşıyamıyordu. Yumağa dönüşen kaygılarının, sevdalarının, hırslarının ve ölüm acısının içinde eriyordu. Zaten çelimsiz olan vücudu bu tarz dertlerden daha da cılızlaşıyordu. Bazen de bu hâl ile yaşamak içinde çığ(lık)lara sebep oluyordu. Bir türkü olsaydı şimdi, sıcak bir çay, bir sevgili kollarında. Yağmur, yağmur olmaktan çıkar şiir yağardı âdeti. Bir şair sev(ebil)seydi mesela kendisini, hayranı olduğu şair onun adıyla bir şiir yazsaydı mesela. Ne güzel olurdu bunları gördükten sonra ölmek. Şehrin tanıdık sokakları arşınlandıkça kopyalanıyor gibiydi. Evi bulamayacağından korkuyor ama telefonu olduğu için alelacele geçiştiriveriyordu bu duygusunu. Birkaç adım daha atacak, sonra Rumlardan kalma viranenin yanından sokağına sapacaktı. Sahi bu virane neden hâlâ buradaydı? Oysa diğer mahallelerdeki hepsi hep kundaklamışlardı. Derken karşıya geçen kadının yorgunluğu arttı. Artıkça bacakları bedenini zihnindekilerle birlikte yay gibi istemsizce yola fırlattı. Geriye kalan iki adet sarı ışık kümesi, korna sesleri, ağlayanlar, sirenler, tanıdık tanımadık ne oldu soruları, karanlığın içinde hoyratça bedenine ve zihnine uzanan eller ve dağınık bir yalnızlık. İşte bu kadar yabancıların ortasında bir yalnızlık böyle dağılabiliyordu dedi kadın kendi kendine bu sefer yanında o adam olmadan...

SİDDİK YURTSEVER

ZORAKİ BAHAR

Hayal

Saatine baktı Cemil. Akreple yelkovanın döngüselliğiyle bir an içi geçti, irkildi sonra. On beş dakika zamanının kaldığını, sayıları düze yuvarlayarak bir iç götüyle buldu. Geç kalmıştı. Hemen kapıya yöneldi. Unutmuş olabileceği şeyleri aklına getirme işine yolda devam ederdi. İş işten geçmiş olur muydu, olsundu. Bugün de geç kalma ihtimalini göze alsa, artık ilerleyen zamanlarda yanına alabilecek bir şey bulamayabilirdi. Kendini can havliyle dışarı attı. Bahçe kapısına yöneldi. Yürürken, yeni döşenen kaldırım taşlarının çıkarmış olduğu sese, içinden estağfurullah çekti. Kapıyı açtı, yola çıktı. Üç dakikaya caddede ulaşır, oradan da beş dakikaya dergâha varırdı. Yürüdü. Karşıdan gelen çöp aracının müzmin şoförü Ragıp’a selam verme niyetiyle kasıldı. En sonunda dudaklarından zorla “Se-lam a-ley-küm” çıktı. Cemil afazi hastasıydı. Beyninin broca alanında meydana gelen bir hasardan dolayı konuşurken zorlanır, bedeni bir tür nöbet gibi kasılırdı. Bazense ne dediği hiç anlaşılmazdı. Bunu bilen mahalleli Cemil’i ayak üstü pek tutmaz, dedikodularına alet etmezdi.

Cemil’in zorla verdiği selamı Ragıp kafasıyla kolayca savuşturmuştu. Cemil, Ragıp’ın diliyle selama iştirak etmemesine sinirlendi. “Al-lah se-lam bi-re ga-fil ...” dedi. Yürüdü. Karşıdan gelen mahallenin bacılarına usulca gülümsedi. İçinden dua etti; yaramaz çocukları, kahve köşelerinde kızlarında sandalyenin izi çıkmış kocaları için. Esenlikler diledi. Yağmurun yağmaya başladığını, içinde bulunduğu heyulalardan kurtulamamasına vereceği saniyelerde, fark etti. Şemsiyesine davrandı. Çok şükür Allah’ım dedi. Caddeye çıktı. Arabaların oluşturduğu seremoniye zikirlerle karşılık verecekti yine. Geçen her araç için zikredecek, yürüyecekti. Kendisini tanıyıp da yanında hafif bir manevrayla durmak için yanaşan bir aracın olmaması için dua ederek başladı ibadetine. İçindeki havanın bozulmasını istemiyordu. Başladı; geçen her araç için dilini damağına değdirerek, kalbinin içindeki yarları bir kenara bırakıp dünyalıklarıyla yemyeşil yamacına tırmandığı kalbinin köşelerinde ayaklarını sürüye sürüye “Allah” dedi. Zikir hâlinin vermiş olduğu tedbir-i mekanın cezbisiyle kendini bir anda dergâhın önünde buldu. Bu duruma alışkın olduğu için bu konuyu; üzerinde durulmayacak bir yığın konunun olduğu ve bir daha hiç dokunmadığı anılarının yanına gönderdi. Bu sırada efendi hazretlerinin vekili Hacı Nurullah’ın küçük oğlu Seyfullah’ı gördü. Takkesinin neredeyse

başını kapattığı küçük Seyfullah koşarak Cemil'in yanına geldi. Selam verdi. "Yine geç kalacaksın sandım sofî." dedi. Cemil gülümsedi. "Bugün geç kal-sa çok ağ-lar." dedi. Beraber hatmenin yapılacağı odaya yürüdüler. Girişte kapı-nın hemen arkasında; esansını, hızlıca çıkıp gelenlerin ellerine süren sürmeli amcaya selam verdiler. Amca sakalını sıvazlayıp onları hayır dualarla içeriye uğurladı. *Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet, gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil.*

Çıktılar. Cemil ve Seyfullah, çarşıya bakan bahçe kapısına doğru yürümeye başladılar. Cemil, yalnızlığının neredeyse her anına tanıklık eden bu oğlana ne kadar çok şey borçlu olduğunu düşündü. On yıl önce aynı kazada annesini ve babasını kaybetmişti Cemil. O zamanlar Seyfullah üç yaşındaydı: Dergah'ın bahçesinde kayısı ağacının küçük bedenine fazlasıyla büyük gelen gölgesinde birkaç saatini geçirirdi. O zamandan beri Cemil'in bu dünyadaki tek yoldaşydı Seyfullah. Çoğu zaman hâl diliyle anlaşırlardı. Geriye kalan zamanlarda ise Seyfullah konuşurdu: Sofî dün Çağrı filmini seyrettim. Hz. Hamza'nın şehit ol-duğu sahnede çok ağladım. Sonra Antony Quin'e ağladım. Sonra Kaddafi'ye...

Cemil, Seyfullah'a veda etti. Dergâhın kapısından çıkar çıkmaz, elini pal-tosunun iç cebine attı. Samsun 216 çıkardı bir tane. Eliyle sigarayı bir güzel ezdi, ucuna gelen tütünü yere attı. Çakmağına davrandı. Yaktı. Art arda birkaç kez dumanını içine çekti, bir daha çıkarmadı dışına. Birkaç dakikadır, kapının kenarında hareketsiz durduğunu, yolun karşısından gelen bağırmaları işitince fark etti. Karşı tarafa baktı. Kalbinin acele adımlarla bedenini esir aldığını, içindeki kelimelerin hızlı hızlı kıpırdanmaya başladığını, sağ gözünün seğrit-diğini, dudaklarından belli belirsiz sesler çıktığını, parmaklarının arasındaki yarılanmış sigaranın yere düşüp ıslandığını fark edemedi.

Düş

Karanlık. Üç tane adam caminin köşesinden aniden çıktılar. Cemil onları gö-rür görmez, sarsıldı. Bir tanesinin göz bebekleri acayıpti; kırmızıydı, sanki ateş-tendi. Yaklaştılar, Cemil diz çöktü. Vurmayın dedi. Allah dedi. Daha çok vurdu-lar. Burnu kırıldı, kaval kemiğinde çatlak var. Cemil bağılıyor. Tüm mahalleli sokakta. Herkes onu görüyor, ama kimse yardım etmiyor. Ağlıyor Cemil, çok ağlıyor.

Renkler birbirine girmiş. Anne ve babası karşılıyor Cemil'i. Babası biraz kızgın oğluna. Sözümlü neden tutmuyorsun diyor, ama pek içini doldurmuyor. Yıllar sonra buluşmuşlar, bunu mu konuşacaklar? Annesi şefkatli, gülümsüyor oğluna. Seviyor onu. Kıvrıkcık saçlım diyor. Kurban olduğum. Cemil annesinin elini ayağını tutup öpüyor. Çok dövdüler beni, çok ağladım diyor.

Bir atlı yanaşiyor. Uzun boylu bir adam, alnında bir şeyler yazıyor ama başka bir alfabeden. Kaşları yok. Sürekli bağılıyor, ürkütüyor Cemil'i. Ne is-

tiyorsun diyor Cemil, bu kez ağlamıyor. Adam iki kişiden bahsediyor, tarif ediyor onları. Biri kadın biri erkek: Cemil'in annesiyle babası. Vermem onları diyor Cemil. Yıllar sonra yeniden bulmuşum. Ne diyorsa ikna edemiyor kimliksiz adamı. Adam Cemil'e bir tokat atıyor. Cemil ağlamaya başlıyor.

Kar yağıyor. Yollar kapalı. Koşturuyor Cemil. Bir iz arıyor, ayaklarında derman kalmamış. Her yanı baştan aşağı sıırıslıklam. Arkasına bakıyor. Bir atlı. Korkuyor, bildiği bütün duaları okuyor. Bu anın çok kısa sürdüğünü hissediyor Cemil. Daha yeni, hoca efendiden duaları öğrenmeye başladığını anımsıyor. Azının çokluğa karşılık gelmesini dileyerek son kez ardına bakıyor. Güneş gözlerini kamaştırıyor.

Nur. Mürşidini görüyor Cemil. El pençe önünde mahcup bir edayla başından geçenleri anlatıyor efendi hazretlerine. Dua etmesini istiyor. Kendinden geçiyor, bayıldıkça içinin huzurla dolduğunu, tüm kötü niyetlerinden kurtularak kaylule uykusuna yatmış gibi hissediyor. Göz kapaklarında dünyanın ağırlığı var.

Her iynin içinde bir kötü. Cemil gazinoda. Yanında annesi ve babası var. Karşısında onu öldüresiye döven siyah rozetli adamlar oturmuş. Eceline susamış süvari ortalarda görünmüyor... Şehir gazinosunun, loş ışıklı, ahşap sahnesinin seyircilere yakın tarafında, elindeki mikrofonu usulca sallayarak Tatyos Efendi külliyyatından gamzedeyim deva bulmam'ı söylüyor Canan, şehvetli gözlerle, kalbi borsanın ritmine ayak uyduran şehrin beyefendileri için... Patronun en kıymetli sesi, havanın kararmaya başladığı vakitlerde sahneye çıkıyor, özel müşterilerini birbirinden müşahhas şarkılarıyla eğlendiriyordu. Gazinonun seçkin misafirleri onun gece yarısından sonra sahneye çıkması için çok ısrarcı olsalar da o bunu kabul etmiyordu. Canan dilinde nağmeler, beyninde bu düşüncelerle; Cemil ile göz göze geldi o an. Utandı bu bakışlardan Cemil, kıpkırmızı oldu. Gelinlik kızları andıran gülümsemesiyle geri çekti bakışlarını. Canan şarkıyı söylemeye devam ederken, kapıdan garip sesler gelmeye başladı. Hemen oraya koştu Canan.

Cemil, yolun karşısından gelen bağışmalara dikkat kesildi. Mütemadiyen karşı tarafa bakıyordu. Kalbinin acele adımlarla bedenini esir aldığını, içindeki kelimelerin hızlı hızlı kıpırdanmaya başladığını, sağ gözünün seğirttiğini, dudaklarından belli belirsiz sesler çıktığını, parmaklarının arasındaki yarılanmış sigaranın yere düşüp ıslandığını fark edemedi.

Hakikat

Günlerdir beyninin içindeki, ülkesinden kovulmuş Tekfurların hâl ve hareketleriyle eş değer eylemler, kitabı bitirince sona ermemişti. Altını çizdiği satırlar; yalnızlıklar, hayaller, düşler, yüzyıllar öncesinden gelip bu hikâyede kanıksanmış türlü gerçeklikler, Cemil ve Canan'ın aynı sayfalarda buluşması... Düşündükçe dudaklarından süzüldü nağmeler: *Elem beni terk etmiyor...*

EDA İŞLER

ESKİ EV

*“İnsanın doğup büyüdüğü evde çok iyi bildiği
bir yatağın üzerinde, sevilen elle uğraşıp didinerek
yaptığı yorganın altında uykuya dalması ne hoş bir şeydi!”*

Babalar ve Oğullar, Turgenyev

Yollardaydım. Yine yalnız başıma arabamda ve yine yollardaydım. Haber geldiğinden beri, benim için yıllar önce üstü çizilmiş olan bir geçmişi geri almayı umuyordum. Anne ve babamın bana bıraktıkları tek mal varlığını görmeye giderken şehrin hiç uğramadığım öteki yakasına büyülmüş bir güzelliğin düştüğünü o sabah büyük bir heyecanla seyreliyordum. Pencereimden içeri narin, taze bir bahar doluyordu. Kalbimden boğazıma doğru kopkoyu bir ümit yükseliyordu. Dar sokakların içinden geçiyordum. Bahçelerin üzerinden renk renk çiçekler gölgeleniyordu. Benim içimde tarif edemediğim korku tohumları açıyordu. İnsanı en çok ümit ettiği şeyler korkutur ve benim ümitlerim de çan çiçeği mavisi arabam kadar canlıydı o sabah. Eski evimizi arıyordum ve çok geçmeden yolun sonundaki, duvarlarının sıvası dökülmüş, kapılarını örümcek bağlamış, perdelerini güveler yemiş ve hatıraların ağırlığını çatısında taşıdığı her hâlden belli olan o yekpare yapıyı elimle koymuş gibi buldum. Gördüğüm manzaranın beni ne kadar etkilediğini anlatmaktan çekinmeyeceğim. Öncelikle, çocukluğumun soylu kanatlarından aşağı düşüp hırpalanan hayallerimi yirmi yıl sonra yeniden bulduğumu hissettim diyebilirim. Sonra, zamanın soğuk sesinden kulağıma bugüne dair sevimsiz kelimeler esti. Bir süre bahçede öfkeli gölgeler hâlinde gezindim. Yirmi yıl önce bıraktığım yeni ve güzel ev, merhametsiz senelere teslim olup yaşanmıştı. Zaman, günümüz saatiyle sabah on bir civarıydı. Gerçekte ise vakit henüz on altı yaşındaydı. Bahçe. Taşlı yol. Çiçekler. Hâlâ eve girememiştim. Derken gözlerimi üst katın pencerelerine dikerek bir aşağı bir yukarı bir süre daha adımladım. Her şeye rağmen büyüsünü kaybetmeyen bir güzelliği olduğunu düşündüğüm evin kapısını, ellerinde naneli şekerlemeler olan bir genç kız neşesiyle açtım ve sonunda kendimi içeri buyur ettim:

— Hoş geldin!

Kaygılı adımlarla uzun bir holden geçip mutfağa vardığımda gözümün önünde büyüyen anı dağlarıyla mücadele etmeye çoktan başlamıştım. Çocuk-

luğumun ocakta pişen yemekleri burnumun ucunu sızlatıyordu. Uykuda gülümser gibi belli belirsiz bir sevince boğuldum. Yine de evin bu bölümü biraz değişmiş göründü gözüme. Fakat çok geçmeden eski günler aceleyle zihnimin duvarlarına yine tırmandı ve bu o kadar hızlı oldu ki bir an bayılacağım sandım. Ellerim tutunmak için mutfakın girişindeki merdaneli çamaşır makinesini buldu. Makinenin dokunduğum yeri küçükken bisikletimin kolunu çarpıp çizdiğim yerd. Göz ucuyla tezgâhın üzerini süzdüğümde tabakların bile yer değiştirmedini anladım. Oturma odasına yöneldiğimde kalbime sağanak bir anı yağmuru daha yağdı. Salondaki halının bütün çizgileri bir anda nakış nakış kazındı zihnime. Bej rengi koltuğun hemen solundaki kitaplık toz içindeydi ve çocukluğumun kitabı ortadaki bölmenin içinden âdeta gözlerini dikmiş bana bakıyordu. Elime alıp sayfalarını karıştırmaya başladım:

“Gezegeminin bir yerlerinde yaşlı bir farenin var olduğu konusunda kuş-kularım var. Geceleri sesini duyuyorum. Onu yargılayabilirsin. Zaman zaman ona ölüm cezası verirsin. Böylece yaşaması sana bağlı olur. Ama onu hep bağışlarsın. Tutumlu davranmalıyız, çünkü elimizde başkası yok.”

Anılar bu kez toz zerrelere halinde kitabın içinden fırlayıp bütün odaya yayıldı. Onun en sevdiği şiir kitabını elime aldığım da bu kez mısraların içinden babamın sesini de duydum. Kenarı kıvrılmış sayfalardan ellerini tuttum. Koyu renk gözlerini benimkilere dikip saçlarımı okşadığını ve uyumadan evvel mutlaka tatlı rüyalar dilediğini içimde hissettim. Gözleri hatırladığım renkte, elleri bildiğim kadar yumuşaktı. Okşayışındaki şefkat yerli yerinde ve sesi de o güzel, tatlı tınısındaydı. Solgun gergin yanaklarımın üzerinden sıcak bir damla süzüldü. Kitabı kapattığımda karşıdan beni izlediğini gördüm. Siyah gömlekli ve kirli sakallı o yakışıklı adamın yanına gittim. Sahibinin ehlileşsin diye evcil hayvanlarına sakın, mırıl mırıl bir şeyler fısıldadığı gibi babam da benim başımı okşayıp kulağıma sevgi dolu kelimeler fısıldıyordu. Yürümeyi yeni öğrenen bir çocuk gibi omzuna yaslandım ve o da anlayışla –tıpkı küçükken hasta olup nazlandığımda yaptığı gibi– beni ağır ağır yürütmeye çalıştı. Merdivenlerin önüne geldiğimizde yine birkaç dakikalık bir molaya ihtiyacım oldu. Babamın güneşten yanmış alındaki damar belirginleştğinde onun da benim kadar mutlu olduğunu anladım ve kendimi tamamen kollarına bıraktım. Basamakları birer ikişer çıkarken annemle babamın odası, çatı katının güneş alan tek odası olduğunu gölge yansımaları eşliğinde haber veriyordu. Hardal rengi döşemeler üzerine bastıkça gıcırıyordu ve perde olanca kirine rağmen içeriye dolan güneşe engel olamıyordu. Yastıklar, nevresimler, çerçevesi tozlu resimler, kalemeler, kâğıtlar bile... Her şey birkaç saat sonra geri dönmek üzere terk edilmiş gibi yerli yerindeydi. Babamın elini bıraktım. Pencerelerden birini açtım.

Hatırladığım kadarıyla –biliyorsunuz aradan tam tamına yirmi yıl geçti– adını muhtemelen bir çiçekten alan küçük ve samimi bir mahallede büyüdüm

ve bahsettiğim evimiz de döşemeleri şimdiki gibi gıcırdamayan, bütün odaları çiçek ve kitap kokan bir evdi. Mahallemizdeki insanlar sıcakkanlıydı ve esnaf-
lık ilişkileri söz etmemi gerektirmeyecek kadar tatlıydı. Yeşilli morlu elbiseler
giyip çaya giden hanımlar büyük küçük herkese neşeyle “Hayırlı günler!” diye
bağırırdı. Bakkal Recep Amca, dükkânın önünden her geçişimizde mutlaka bir
sakız veya şekerleme tutuştururdu elimize. Çocukların toplarını kesen huysuz
ihtiyarlar ve işten eve elinde ekmekle dönen Hayri Amcalar, Metin Beyler
vardı. Bir de babalarının eve dönerken bisiklet getirmesi hayaliyle her gün yol
gözleyen çocuklar... Evimizin karşısındaki boş arsada kimse oturmazdı es-
kiden. Ama o an pencereden baktığımda iğne atsam düşecek yer göremedim.
Her yer betonu ve gökyüzü de ağaçsız.

Yatağın başucundaki etajerin üzerinde annemle babamın düğün fotoğrafı
güneşli bir günün çukurluğunda ısıll ısıll parlıyordu. Yüzünün iki yanından tek-
lifsizce aşağı sarkan çiçekli duvağıyla annem bahar kadar güzeldi ve babam
da pek geniş olmayan omuzlarının altındaki elleriyle annemin ellerini sımsı-
kı tutuyordu. Başımı yana çevirdiğimde annemle babamın ileriki yıllarda
çekilmiş bir fotoğrafını daha gördüm. Benim hatırladığım hâllerinden oldukça
uzaktılar ve bir süre nefesimi öylece tutmama neden oldu bu. Annemin elle-
rinin üstü yeryüzünün en kurak ülkesi gibiydi. Esmer, lekeli, taşlı topraklı ve
susuzdu biraz. Ömrünün geçen günleri kadar çizgi vardı üzerinde; güzel gün-
lerin bıraktığı güneş lekeleri ve yorgun günleri hatırlatan nasırlar... Katarakt
ve yorgunluktan artık görmez olan mavi boncuklarına pencere açan bir yüreği
ve o yüreğin camlarını titreten bir can yoldaşı da... Resimde gördüğümdü bu.
Bakmaya devam ettim.

Annemin kulakları yılların doldurduğu hatıralar yüzünden az işitmeye baş-
lamıştı ve muhtemelen babamın içinin vitrinini bu sebepten yıllarca ezbere
okudu. O söylemeden susadığını bildi, uykusu gelmeden önce yatağını hazır-
ladı, abdest alması için sıcak suyu eksik etmedi sobadan. Kavga ettikleri pek
olmadı. Kırk sene boyunca sözün tam manasıyla geçinip gittiler. Arada bir
kötülüğün kırıntıları gönüllerini tıkasa da birinden biri mutlaka yollarını küre-
di içlerindeki çöplerin. Unutunca hafifleyen her yük gibi tatlı geldi tutuştuk-
ları kavgalar. Yalnızca yüzlerini aydınlatabilen nokta kadar ışığa sığmak için
yanak yanağa oturdular bütün gece. Böylece yıllar geçti. Yıllar daha ne ka-
dar geçecekti bilmediler. Uyandıkları güne şükredip gece olunca da gözlerini
kapamadan evvel birbirlerinden helallik istediler. Sarıldıkları anda ilk günkü
gibi gürültü yapan kalplerini birkaç saniyelik bir bekleyişle birlikte sessiz bir
uykuya teslim ettiler. Gün doğdu, gün battı ve kelebekler yeni bir günü daha
misafir etti onların penceresinden içeri her sabah. Bir tek ben eksiktim. Bir
hafta öncesine kadar... Evet, tam olarak böyle olmuştur diye düşündüm. An-

nemle babam böyle bir ömür sürdü. Geçen yıllar yalnızca bedenlerinde izler bıraktı. Annemin yalnız ellerinin üzeri çizildi. Babam sadece yıllar yüzünden kamburlaştı. İçlerinde yer değiştiren hiçbir şey olmadı. Olmadı değil mi?

Annem kolumdan tutana kadar gözlerimin önünü kapatan siyahlığı fark etmedim. Bayılmak üzere olduğumu anlamam o andan birkaç saniye sonra oldu. Sonra o beni tozlu bir nevresimin örttüğü ahşap yatağın üzerine oturttu. İyi misin, diye sorup durduğu halde ağzımı açıp tek laf edecek gücü bulamadım kendimde. Yanı başında, sahibine güvenen, tembel bir köpek gibi duruyordum. Upuzun ellerinin okşamaları başımdan saçlarımın son teline doğru yumuşacık bir yavaşlıkta ilerliyordu. Ne kadar sürdü uykuya dalmam emin değilim. Fakat uyandığımda öldürdüğüm bir gölgenin hayaletini seyreder gibi bir iç sıkıntısıyla baktım çerçevedeki resmine. Yıllardır aklıma bile getirmedığım annemin hayalini avuçlarımın içine koyan bu ev miydi? Sırtımdan aşağı doğru örümcek gibi inen bir gerçekliğin buz gibi dokunuşu karşımdaki çerçeveden gülümseyen annemin sıcaklığıyla hissizleşiyordu. Neden gittim, bir daha neden dönmedim, neden şimdi geri geldim, hiçbirinin önemi yoktu. Ömrümün on altıncı yılından sonrasını bir uçtan ötekine uzun uzun gezmeye niyetli değildim. Fakat derli toplu düşünmem gereken bir şeylerin olduğunun da farkındaydım. Kötü biten bir evliliğim vardı ve geride kalan hiçbir şey yoktu ellerimde de. Çocuğum olmamıştı, onunla birbirimizi yeterince sevmemişimizden olsa gerek. Bir evim yoktu ve araba almayı da ancak geçtiğimiz yıl akıl etmiştim. Boşandıktan sonra elimde kalan para beni geride kalan beş yıl boyunca idare etti fakat artık düzenli bir iş kurmam gerekliydi. Başladığı gibi bitmediğinde bir şeyler, başladığı yere dönmek zorunda kalıyordu insan. Otuz altı yaşına geldiğimde öğrendim. Başladığım yerden sonraki ilk adımımı kolaylayarak atmak için üzerimdeki tozlu örtüyü attım, perdeleri çektim ve güneşin neredeyse girmek için kıracağı bütün pencereleri ardınadək açtım. Küçükklü büyüklü hatalarımı tarttım kafamda. Babamın katlanamadığım baskısıyla evden kaçıp yanına gittiğim adamın beni aldatmasına kaç sene katlandığımın cevabını arayarak başladım düşünmeye. Sonra annemin benim için diktiği hiçbir elbiseyi beğenmeyen kibrimi törpüledim. Gitmeden önceki son bayram günü mavi mi mavi bir elbiseyi üzerime tutuştururken büzdüğüm dudağımdan dökülen “beğenmedim”i düşünüp tarttım ve sonunda onu da öldürdüm. Benim için özenle yazılmış acı hatıralar seçkisini teker teker gözden geçirip hepsi için sonunda kendimi affettim.

Gelelim hayatımın bu evresinde yaşamaya karar verdiğim eve. Önünde sonunda geri dönmemin sebebi, buranın kayıtsız şartsız bir güven hissi veriyor olmasıydı. Temizlik için kısa sürede bir kadın tuttum. Kansıız suratlı, ince uzun biriydi ve işini olması gerektiğinden biraz yavaş yapıyordu. Onu rahat

bırakmak için ilk gün evden birkaç saatliğine uzaklaştım. Sonrasında hep yanında kaldım çünkü işleri bir yabancıya yakışmayacak kadar sırtkan bir edayla savsaklıyordu. Mahalleyi gezmeye koyulduğum ilk gün dikkatimi çeken, köşedeki kahvenin yerli yerinde olduğuydu ve bu detay beni mahalle turumu uzatmam için yüreklendirdi. Yürürken yürürken bedeninin alt kısmının oldukça iri olduğunu sonradan fark ettiğim bir hanım aniden arkamdan seslendi:

— Kız Ayşe, bu sen misin?

Renksiz ruhsuz bir merhaba ve birkaç kalıplaşmış cümleden sonra muhtemelen hayatımda bir kez gördüğüm kadınla iletişimde ölçüyü tutturup kolayca vedalaştım ve eski okuluma doğru yürümeye devam ettim. Lise ikide terk ettiğim okul kapatılmış, yerine öğrenci yurdu yapılmıştı. Eski çokbilmişliğimle her yerin öğrenci yurdu olmasına biraz içerledim. Sonra devam ettim. Saat üç olmuştu. Yani vakit kuş gibi uçmuştu. Dış dünyaya olan kapılarımı birkaç saatliğine de olsa sağır etmem ne kadar da keyifliydi!

Adı Papatya olan bir sokağa saptığımda caddedeki uyuşuk trafik ışıkları nadiren geçen arabaları oyalıyordu. Çocuk parkının arkasına düşen hastanenin bahçesinde altı yaşında kaybolmuştum. Bön bir gülümsemeyle bu yürüyüş sayesinde hayatımdaki bütün gizleri anımsayacağımı düşünerek gri kaldırımları adımlamaya devam ettim. Aylardan şubattı sanıyorum, haftada en az bir kez ziyaretimize gelen yan komşularımız bir akşam yine bize gelmişti. Neden hatırladım bunu bilmiyorum. Küllü sarı saçlı, yassı burunlu, tıknaz ve deli dolu bir kadın olan Selma Teyze, teklifsiz ve rahat bir tavırla gelir gelmez her zamanki gibi salondaki koltuğa atmıştı kendini. Gözlerini televizyonun üzerinden çekmeyen Nejat Amca ise tüm ilgisizliğiyle oturup sonra beklenmedik bir anda tepeden inme bir soru sordu yine. Babam, karaciğer lekeleriyle dolu elleriyle kuruyemiş tabağını ona doğru itti, annem ise Selma Teyze'yi sakinleştirmek için yeni bir el örgüsünden bahis açtı. Annem onların ince uzun sarışın kızı Nur'la birlik olup yaramazlık yaptığım için bana onlar gittikten sonra kızdı. Ben ağladım. Annemden nefret ettim. Sabah sonra, kahvaltıda unuttuk sanıyorum. Babamın tutup getirdiği en sevdiğimiz balıklar yüzünden olabilirdi.

Bahar gelip de mahallemizi yeşilli morlu renklerle boyadığında ben çoktan huysuz ve sevimsiz bir genç kız olmuştum. Bunda mahallenin en iflah olmaz çocuğuna âşık olmamın da payı vardı elbette. Ailemle aram iyi değildi ve o da benim önüne geçemediğim asiliğimden yararlanmıştı. Buraları bırakıp birlikte gitmeyi önerdiği yeri hiç düşünmeden kabul etmiştim. Zaten henüz düşünmenin nasıl bir eylem olduğundan haberim de yoktu. Kaçıp gittiğimiz ilk yıl işsiz güçsüz gezip durduk. Sonraki yıllarda Ömer bir mağazada tezgâhtarlık işi buldu. Kısa sürede başımızı sokacağımız bir evimiz oldu. Mutlu olacağıma dair inan-

cım yeniden büyüdü. Sonra babam arkamdan geldi. Annem sayısız mektup gönderdi. Fakat damarlarımda gezinen gurur, pişmanlığımı gizlememe yetti. Dönmedim. Ne o zaman, ne o beni aldattığında, ne de annemle babamı özlediğimde.

Şimdi buradayım. Dar sokaklara açılan mahallemde. Döşemeleri gıcırdayan evimde. Kitaplığı toz kokan salonumda. Yirmi yıl sonra bugün uysal, söz dinleyen, sevgi dolu biri oldum mu bilmiyorum, ama yirmi yıl önce elimde her şeyim varken bunların hiçbiri olmadığımı iyi hatırlıyorum. Şimdi anne ve babamın miras olarak bıraktığını öğrendiğim, aradan geçen yılların soğuttuğu bu evi ısıtmaya gelmek, başladığım yere dönmek tek çaremmiş gibi geliyor, kendimi affetmek ve yeniden yaşamaya devam etmek için. Uzun süre önce boşandığım ve yalnızlığın temrinini çoktan yaptığım için bu evde tek başıma geçecek yıllarımı düşünüp üzüldüğümü de söyleyemem. Bir tek anne ve babamın bensiz geçirdikleri yıllarda çürüttükleri hayalleri düşününce sızlıyor içim, o kadar. Annemin parlak bal rengi gözlerinin beni her hatırlayışında hüznle kapandığını hayal edip ağlamaklı oluyorum. Babamın merhametli ellerinin odamdaki boş yatağın üzerindeki nevresimi kaç gece okşadığından emin olup uzak, zarif, ince bir yerlere dalıyorum. Fakat yine de buradan yeniden uzaklaşmayı aklımdan bile geçirmiyorum.

Anılar koyulaştıkça içimde netleşen bir şeyler var. Her şey o dönüşle başladı. Eski mahalleme geri dönüş. Dumanlı bir hafızanın masmavi bir ışıkla aydınlanması gibi. Tesadüf değildi. Sokağa girdiğim anda, pencereye çarpan ağaçların kocaman sesini duyduğumda, o evin açık penceresinden yıllarca dışarıdaki ağaçların uğultusunu dinlemeye karar verdim. Artık bütün dinginliği ile zararsız yılların penceremin önünden geçmesini seyredebilirim. Hatta pencereyi açarsam, onlara dokunabilirim bile...

EYYÜP AKYÜZ

DÜNYANIN EN GÜZEL ABLASI

Sizin hiç hasta komşunuz oldu mu? Hem de alt katınızda... Ya sesi inadına Sinadına yatak odanıza kadar ulaştıran iletken duvarlara ne demeli? Benim bir kez oldu. Bir demişken, bir ile bin arasında çok fark yoktur bazen. Hele ki o şeyi, ta yüreciğinizde hissetmişseniz...

Ahşaptan farksız bir evimiz vardı eskiden. Apartman ile müstakil karışımı bir ev... Biz çocukların tek kale maç yapabileceği büyüklükte bir bahçe, ha bir de ikinci oturmalarına müsaade edecek çapta bir çardağın varlığını da unutmayalım. “Sabiha ablayı rahatsız etmeden oynayın yavrum!” diye ikaz ederdi annem, her beş dakikada bir. Sahi siz hiç saatte tam on iki kez aynı cümleyle ikaz edildiniz mi?

Sabiha abla... Hayatımın en hasta ablası. Annem ‘abla’ derdi ona. Annelerimizin ‘abla’ diye hitap ettiği birine nasıl olur da abla derdik biz çocuklar hayret. Oldukça yaşlı bir kadındı aslında. Teyze, hatta nine diye hitap edilse yeriydi; ama abla derdik hepimiz. Kimse de uyarmazdı nedense.

Sabiha abla... Gecelerimin müzmin iniltisi... Her gece bir hastanın dinmek bilmeyen acı inleyişini dinlediniz mi siz hiç? Su sırıltısı değil hayır, kuş cıvıltısı hiç değil. Bildiğiniz hasta inleyişi... Sabiha abla sabaha kadar ağrıdan sızıdan gözünü kırpamaz, tüm gece inlerdi. Ne kendi uyur ne de üst kat oda komşusu olan zavallıyı, beni, uyuturdu.

“Şu lanet kadın bir sussa...” demezdim asla. Kızmazdım, kızamazdım. Onun elinden gelen bir şey olmadığını bilirdim. Hasta olmayı kim seçerdi ki? Âdem’in ufkumu açan o müthiş cümlesi hayli işime yaramıştı. Kendisine ‘Karaoğlan’ ismini takan öte mahalle çocuklarını ne de güzel susturmuştu: “Yürüyün gidin lan! Ben mi seçtim kara olmayı? Ama size bakınca edepsizliğin insanın kendi seçimi olduğunu görüyorum!” Bu çocuk nerden bulurdu bu afili cümleleri? Evet, Sabiha abla da kendi istememişti ya hasta olmayı. Öte yandan şayet ben kızıp köpürseydim edepsizliği kendim seçmiş olacaktım.

Kimseler bilmesede sabahlara dek dua ederdim Sabiha ablaya. Hıçkırığa hıçkırığa az mı dua ettim minnacık ellerimi kaldırıp semaya? Empati kavramını o zamanlar bilmesem de, çocukken en iyi yaptığım şeyin aslında empati kurmak olduğunu öğrenmem için büyümem gerekecekti. Sabiha abla o yataktan kalkar, ben yatardım âdeta. Sabahlara dek o sızıyı duyar, acıyı ta damarlarımda hissederdim.

Alışmak kelimesine hiç inanmadım hayatım boyunca. Alışmak, insanlıktan istifa etmek demektir aslında. Belki bir savunma psikolojisi, belki ayak uydurma yöntemi ama psikolojinin de uyum sağlamanın da canı cehenneme! Konformistler dünyanın en sahtekâr adamlarıdır zaten bence. Ne bir hayat felsefeleri vardır onların ne de kutsalları. Alışmamak için didindim yıllarca. Düşünsenize Sabiha

ablanın hastalığına alışmak... Yani duadan vazgeçmek... “Amaan, her gece aynı şey!” deyip kafayı vurup uyku sefası sürmek...

Sabiha abla... Odanın çalar saati... Nedense gündüzleri hiç sesi çıkmazdı apartmanımızın en büyük ablasının. Anneme sormuştum bir defasında. Annem bilgiç bir edayla: “İnsan geceleri güçsüzleşir yavrum.” demişti. Ama anlam verememiştım annemin bu sözüne. Boyuma posuma bakmadan diklenivermiştım: “İyi ama o zaman neden geceleri zihnimiz daha iyi işliyor?” Annem mantıklı bir cevap aramış, bulamayınca da: “Uyku zamanın geçti, yürü bakalım odana!” diyerek başından savmıştı beni. “Zihinle fizyoloji aynı işlemez.” diyememişti benim güzel annem. Hoş, dese de anlar mıydım? Kim bilir?

Annem “uyku zamanı” dese de, ben hiç uyuyamazdım. Kimseler bilmezdi. Ben Sabiha abla olurdum, dünyanın en hasta ablası... “Bölüşsek ya...” derdim içimden. “Allahım o hastalığı tüm apartmandakilere bölüştür!” derdim. Daha az acı çekerdi böylece Sabiha abla. Apartman sakinleri duysalar ne derlerdi acaba? Kemal amca: “Ben almam, bana ne canım!” derdi kesin. Bahçe temizliğini sıraya koyma teklifinde bulunan babamın karşısına dikilip öyle dememiş miydi? Gene öyle derdi eminim. Ya Nurhan yenge? “Yok kız, daha yaşım genç. Hem ikinci çaylarını kim demliyecek? Beni geçin anam, geçin!” derdi muhakkak. Sosyetik Nurhan da kabul etmezdi yani. Buldum. Selman dayım razı olurdu.”- Sevaptır yeğenim. Efendimiz olsa seve seve kabul ederdi.” derdi benim mübarek dayım. Böyle böyle dağıtırdım herkese hastalığı. Çoğu reddederdi zihnimde. Evet, zihnim geceleri çalışırdı. “Allah, dualarımı neden kabul etmiyor?” diye de düşünmezdim. Dedemin cümleleri yankılanırdı ne zaman böylesi cüretkâr bir cümle dudaklarımı terk etmeye kalksa: “Dua yağmur gibidir yavrum, zamanını bekler.” Zamanı vardı belli ki. Sonra devam ederdi dedem: “Harman zamanı yağan yağmur, rahmet değil, felakettir.” Hayır mı, hayırsız mı sonradan anlardık demek ki. Zamanı gelir diye dua etmeyi devam ettim ben ısrarla.

Sabiha ablaya komşu olmak, her gece sabır büyütme demekti. Hiç şikâyet etmedim ülkenin en ızdıraplı insanının acısına iştirak etmekten. Sabiha abla, üst katındaki odada yatıp her şeyi duyduğumdan, acısını komşulara teker teker bölüştürdüğümünden ve duamda en büyük payı ona ayırdığımdan habersiz tam dokuz yıl geçirdi odasında.

Sabiha abla... Dünyanın en hasta fakat en sabırlı, en şükür ehli ablası... Sızı ile sızlanmak arasındaki farkı Sabiha abladan öğrendim ben, hem de küçücükken. O sabahlara dek acıdan uyuyamayan kadının, bir kez olsun sızlandığını duymadım. Ziyaretine gelenlere söylediği sözler hayretlere düşürürdü beni hep: “Çok şükür bugünüme.” Aynı günlerde, yediği önünde yemediği ardında olanlarınsa yüzlerce şikâyetine şahitlik ediyordum hayretle.

Bir gece aniden kesiliverdi Sabiha ablanın iniltileri. “Ablam, Sabiha ablam!” diye bağırdım istem dışı. Evet, hayatımın en yakın ablası ölmüştü. “Kurtuldu.” dedi herkes. Neyden kurtulmuştu, kimden? Biz de mi kurtulacaktık bir gün? Kendimizden mi, başkalarından mı? Yoksa gecelerden mi?

Kurtulmuştu Sabiha abla. Onun o zalim geceleri yoktu artık. Kime, ne bölüştürecektim şimdi ben? Zaten kimimiz vardı şu yalan dünyada, dünyanın kendisini bile bölüştürsem?

OSMAN ALAGÖZ

ATEŞE DOĞRU

Yeni dünya düzeninde menfaatler vardır. Güçsüzler ezilecek mi yani hocam? Ben güçlüyüm, sen de güçlü ol, aklının hakkını ver. Güç nerede satılır, nasıl alınır hocam? Güç satın alınmaz, güçlü olunur. Koltuk, makam, para, itaat, uysal koyun, kuyular, derin kuyular. Bu adam benim türkümü söylemiyor hocam, o bir diktatör. Sen onun türküsünü söyle öyleyse. Vicdanımı susturamam ki o zaman. Vicdan karın doyurmaz evladım. İnsaf doyurur ama hocam. Boş laflar bunlar. Diktatörler sevmeyi bilir mi, onlar hiç insan olmuşlar mıdır hocam? Güldürme beni. Sen ben değilsin. Olamazsın da böyle olursa. Öyle deme, devran tersine de döner bir gün. Dünya dönüyor hocam, hesaplar değişiyor. Güçlüye sığın, dönme. Otur, koltuğuna sağlam otur. Sizin gibi mi yani hocam? Küstah. Vicdanım rahat ama hocam, dilsiz şeytan olmaktan kurtuldum hiç olmazsa. Ya siz hocam...

Hadi sıradaki, acele edelim. Uzat bakalım güzel abim benim.

Tabldotu elleri titreyerek uzattı. Tas kebabı, bulgur pilavı, cacık, lokma tatlı.

Hadi afiyet bal şeker olsun.

Sağ olun.

Doymak için değil de ölmek için yiyordu. Cevaz verilmiş olsaydı, ölmeyi deneyecekti. Ezeli bir korkuya tutulmuştu da can kadrini bilmeye durmuştu. Bir lokma ekmeği ağzında bazen dakikalarca çiğniyordu. Yutmak, yutkunmak zor geliyordu. Yutkunurken acılar boğazında bir düğüm oluyordu, kızının acıyan yüzü gibi. Kulağında uğuldayıp duran o ses... Hangi yemek, o sesin yankısı dinmemişken yenebilir ki?

Baba bırakma beni, babaaa...

Bir daha haber alamadı kızından. Ne ölüsünden ne dirisinden... Bir yılan ıslığı gibi sözler dolaşıp durdu dilden dile. Kaç kahra batıp çıktı, kaç isyan denizinde balçığa battı, çıktı, bazen çıkamadı. Hâlâ ayağının nereye bastığının ayırında değil. Basmıyor gibi basıyor toprağa... Toprak çamur, toprak balçık, toprak insan ve kan...

Sağır olmayı öylesine çok istedi ki... Kızı, gözbebeği, naz çiçeği... Zalim adamın zalim askerlerince...

Yok, hayır, hayııırrr...

Gözünden birkaç damla yanaklarına doğru süzüldü.

Bundandı işte gözden uzak kuytularda yemek yemeyi istemesi. Açın ve acının yeri ayırdır deseler de her tokluk bir yarayı kanatıyordu içinde. Tok olmak-

tan korkuyordu, kızının açlığı göğüs kafesini daraltıyordu. Kızının siyah saçlarından kan ırmakları akıyordu. Saçlar kızıla dönüyor, adımlarınca ırmak oluyor, uzuyor uzuyor. Sonra kızı ırmakta yürüyor, yürüdüğü yollar ırmak oluyor, saçları o ırmağa kan taşıyan damarlar oluyor. Örtüsü omuzlarına düşmüş, boynunda morluklar, yüzü utanç heykeli... Kızının ayaklarına kan damlıyor...

Zulmü de bir gün kurban ederler mi hocam? Bosna'nın, Irak'ın, Libya'nın, Mısır'ın zulmü arifesiz bayramlarda mı kurban edilir? Güçlü kurban olmaz, kurban eder. Biz güçlüye değil haklıya inanıyoruz. Allah da en güçlü değil mi? Ama Allah, güçlüünün değil haklının yanındadır hocam. Öyle san. Hangi yanlışın değirmeninde öğütüldünüz hocam? Ben ilim tezgâhında, laboratuvarlarda ben oldum. Allah süre tanır ama asla unutmaz hocam, bunu da biliyorsunuz değil mi? Bütün süreler, onu iyi değerlendirenlerindir. Hem ben bu makama gücümle geldim. İlmimle yükseldim. Sonunda büyük bir profesör oldum. Siz beni onun için dinliyorsunuz. Televizyonlar benimle röportaj için kuyruğa giriyor. Ben... Ben... Ben ülkenin en büyük profesörüym, anladınız mı?

* * *

Ne olur yapmayın, ne olur? Ben rektörün kızıyım. Benim babam da devletten yanaydı.

Soğuk duvarlar arasında kıyameti yaşıyor gibi haykırdı. Kıyameti yani bir laneti. Gömleği ardından yırtılan Yusuf'a döndü de üstünde yırtılacak gömlek kalmadı artık.

Kopkoyu bir isyan, kopkoyu bir ah, bir uzun gece... Gündüzler de geceye eklendi ışısız ve ezansız bu mahzen köşesinde.

Söz vermişlerdi Abdullah'la birbirlerine. Okul biter bitmez evleneceklerdi. Onun sözüyle yaşamıştı. Ela gözlerine bir mühür vurmuş gibi onun bakışlarını vurmuştu. Bir aşk titremesi, ırmak çağıltısı gibi günler ve gecelerce büyümüşü. Hayallere uzanıp taze hayatlar devşirmişti oradan. Bir küçük ev, bahçeli, şadırvanlı. Çocukların koşturup oynadığı bir bahçe. Ağaçlı. Salıncakta sallanan çocuklar. Ağacın gölgesine kahvaltı masasını hazırlayacaktı. Olmadı, olmadı. Babası koruyamadı, annesi yok. Başını dizlerine dayayıp ağlayacağı kadın neredir şimdi?

Mahzenin soğuk taşlarına dayıyor başını.

Bu ayna, nereden çıktı bu ayna? Kim koydu buraya? Aynadan duvarları kim yaptı? Aynalar ne zamandan beridir çirkinliğe yeminli?

Kendi görüntüsünden korktu. O saçları ırmak akışlı, kaşları hilal, yanaklarında gülümsemelerin taht kurduğu kız gitmiş. Yerine utançtan bir heykel koymuşlar. Donuk. Yılgın. Çaresiz. Öfkeli. Gözleri, çukura kaçmış yuvalarından fırlayacak gibi.

* * *

Tabldottaki yemekler yarım kaldı. Nimete saygısızlık olmasın diye bitirmek için zorladı ama bitiremedi. Kızım dedi, nerededir şimdi? O bir lokma ekmeğe muhtaçken ben nasıl doyarım böyle tıka basa? Kimselere göstermeden tabldotu bıraktı. Çadırına doğru yürüdü. O sıra uzaktan bir duman yükselmeye başladı. Bir anda çadırların üstünü kara dumanlar kapladı. Dumanlar kül rengi bulutlara karıştı. Adımlarını o yana doğru hızlandırdı. Sesler çoğaldı. Koşmaya başladı. Çamurlu yollardan koşarken iki defa ayağı kaydı. Düştü. Üstü başı çamur oldu, aldırmadı. Bir kadın çılgılığı dumanları yararak göğe yükseldi. Gök yırtıldı. Arından diğer kadınların feryadı, kara dumanlar gibi.

Erkeklerin kimisi güür sesiyle yardım istiyor, kimisi ateşe su döküyor. Eline geçirdiğı bir kova suyla çadıra yaklaştı. Uzaktan uzaktan suyu dökmeye çalıştı. Sular çadıra ulaşamadı.

Kızım içerdeydi, diye inliyor bir kadın. Üstü başı dağınık, başörtüsü rüzgârda savruluyor. Gözleri fal taşı. Bir adam onu sakinleştirmeye çalışıyor. Kadın sakinleşmek bilmiyor. Kızım, Fatma'm, kınalı kuzum. Daha dört yaşındaydı yavrum benim. Daha çok küçük amcası, çok küçük.

Kalbi sızladı. Tahammül edemedi kadının hâline.

Kızım, Zehra'm... Sen hangi yangındasın? Ah, bir bilebilsem...

Kadının feryatlarında büzüldükçe büzüldü. Utanç baştan ayağa bütün vücudunu sardı. Böyle olmamalıydı. Ben de sizdenim dedim, dinlemediler. Kızım, benim dünya güzelimdi. Ben de onlardan olmakla güçlü olmuştum hani? Kızıma niye dokundular? Onu benden niye aldılar?

Ama hocam, ateş bacayı sardığında kaçamayacaksınız. O ateş sizi de yakar hocam, dumanlar sizi de boğar. Hayır, hayır. Bu kadar kötü olamaz her şey. Aynı gemideyiz hocam, siz geminin su aldığı görmüyorsunuz, yükseklerdesiniz. Gemiye deldiler hocam, gemiyi deldiler. Her yan deniz, dalga, ateş, duman. Ben yanmam diyemezsiniz hocam, varsa eğer kalbiniz. Taş kesilmemişseniz şayet. Kalbiniz çürümemişse. Kalp çürür mü ha, vicdan nasıl ölür? Ateş nasıl yakar? İbrahim niye yanmadı ateşlerde? Nemrut'lar saltanatı ateşler üstünde ebediyete uzanır mı? Hayır, hayır. Allah'ım, beni bir de pişmanlık ateşlerinde yakma, ne olur!

* * *

Ertesi gün, sınırı geçip de çadır kentlere ulaşmak isteyen kadınlar ve çocuklar, karşılarından tek başına bir adamın geldiğini gördüler. Nefreti ve acıyı kuşanmış bir adam. Yürüyüşüne dağların saygı duyduğu bir adam...

Onlar kurtuluşa kaçarken adam ateşe doğru gidiyordu. Küçük Fatma'nın yandığı ateşten daha büyük bir ateşe...

Ardına hiç bakmadan yürüyor.

Ateşten kaçanlar da dönüp ona baktılar, imrenerek. Profesör bütün unvanlarından sıyrılarak geçip gitti sınırı. Düz bir insan olarak.

MESUT DOĞAN

ÇEVİRMEN

A cemi birliği sona erdiğinde çaresiz ayrılmışlardı. Her ayrılıkta olduğu gibi birbirlerinden çok uzağa ama kendilerinin daha yakınına. Şairin elinde çevirmenin verdiği uzun bir kitap listesi, aklında bir su gibi gittikçe bulan ve onu rahatsız eden çevirmenin nerede olduğu düşüncesi. Ne bir adres, ne bir telefon. Askerliğin diğer uzun kısmında şair tüm bu kitapları buldu ve okudu. Askerlik sona erdiğinde kendisini suya düşen bir yaprak gibi kayıtsızca yaşamın gürültüsüne bıraktı. Artık daha fazla tedirgin ve ağırdı.

Yıllar sonra çevirmeni tanıyan birisine ulaşmayı başardığında sabrı tükenmek üzereydi. Zile bastığında, karşısında uzun süre günışığı görmemiş, yorgunluktan kısılmış bir çift gözle karşılaştı. Uzun süre bakıştılar. Söze kimin başlayacağını bilemeden. Çevirmen sevinçle şaire sarıldı birden. Hiç beklemediği her halinden belliydi. Genelde misafirleri sevmediğini ama bu gelen kişiye katlanabileceğini anlatan bir yüz ifadesi şairin içini ısıttı.

Çevirmen, evinin tüm duvarlarını kaplayan kitapların içinde bir kitap kurdu gibi yaşıyordu. Her gün bir kitabın içine vida gibi döne döne yerleşiyor, orada saatlerce kalıyor, bir ağaç kurdu gibi garip sesler çıkarıyor sonra bir diğer kitaba geçiyor, uzun zaman sonra yorgun argın ama huzurlu, başka bir kitabın içinden başını dışarıya uzatıp nefes alıyordu. Duvarları, masası, yatağı, lavabosu, pencereleri ve her şeyi kitaplardan oluşan bir evde. Tıpkı bütün ömrü kitapların içinde geçen ve bir gün raflardan kitap alırken kitap raflarının üzerine devrilmesiyle elinden bırakmadığı kitaplarıyla birlikte doksan üç yıl sonra ikinci noktayı da koyan El-Cahiz gibi. Şairi bir anda tuhaf bir korku sarmıştı. El-Cahiz'i öldüren kitaplar başka bir insanı yaşatabilir miydi? Kitaplarla bu kadar yüz göz olmak ne kadar doğrudu? Belli ki çevirmenin de kaderi kitaplarla çizilmişti. Normal bir insanın ömrü aylar ve yıllarla sayılırken bu tür kitap kurtlarının hayatını doğum ve ölüm arasında uzanan çizgiye ne kadar eser sığdırdığıyla ölçmek gerekmez miydi? Bu iki nokta arasına dört yüze yakın eser bırakan El-Cahiz'in ömrü bu anlamda oldukça bereketli olmalıydı. Bu kadar kitabı taşımaya bir ömür nasıl dayanırdı?

Kitap kokuları arasında, kâğıt bardaklarda çay yerine içilen kelimeler, mısralar, önemli pasajlar ve daha sayısız sözcükler. Çevirmen çok değişmişti. Dışarıya aylarca çıkmadığı oluyordu. İnsanlarla asla görüşmüyordu. Bir yapboz gibi kendisini ve düşüncelerini sayısız parçalara ayırmış ve kitapların arasında saklamıştı. Onunla konuşurken konuştuğunuz o değildi. Yüzlerce insanla konuş-

mak ve cevap vermek kadar zordu onunla sohbet etmek. Düz bir yoldan sık sık ayağınıza takılan ve bırakmayan, hepsine tek tek laf anlatmanız gereken taşlarla dolu bir yola girmek gibi bir şey. Bazen bir şiir kitabıyla konuşuyordu şair bazen felsefe kitabıyla. Bazen bir din adamıyla bazen bir deli ya da bilim adamıyla. Çevirmeni tam olarak anlamak ve bir bütün halinde onunla konuşmak için o sayısız kitapları karıştırmak gerekiyordu. Bir anda ülke ülke, kıta kıta gezdiğini fark etti. Dünya, adeta bir su değirmeni gibi usul usul huzur içinde dönüyor ve zamanı, ülkeleri, şehirleri ve daha birçok şeyi sessizce sonsuzluğa döküyordu. Konuşma sırasında şair, zaman zaman hayattaki muvaffakiyetleri, maddi durumu ve sanatçılığından güç alarak çevirmenin çileye benzeyen yaşamını eleştirirken, çevirmen ise şairi bu iğneli fiçıda eriştiği sayısız bilgi ve kültürle köşeye sıkıştırıyor, maddenin ve dünyevi rahatlığın sanatı ve her şeyi öldüren bayağılığını göstermeye çalışıyordu.

Çevirmen, şairden o kadar uzaklaşmıştı ki onu bulmak ve eski günlerde olduğu gibi basit dünyevi kelimelerle sohbet etmek için şair duvarlar boyunca uzanan kitaplara elini dokundurduğunda çevirmenin tepkisiyle karşılaştı. İzinsiz kimse dokunamıyordu kitaplara. Birçoğu yabancı dille yazılmış bu kitaplar tuhaf gezegenler gibi duruyordu raflarda.

Askerde tanıştıklarında okuduğu ilk kitabı aradı şair. Oradaydı. Rafların en üst katında. O her şeyin kısıtlı olduğu, bir bardak çay alabilmek için kantin köşelerinde beklerken ya da yemekhanede aynı masada olduklarından. Her gün aynı hareket ve sözlerle yapılan eğitimlerin zihinlerini yavaş yavaş boşaltarak herkesi aynı düzlemde eşitlediği ve aldığı emri hiç düşünmeden yapacak kıvama getirdiği o tuhaf ortamlardan birisindeydi belki de. O kocaman, görünmeyen ama güçlü bir şeyin tıpkı bir buldozer gibi bütün duyguları, düşünceleri ve hayalleri ezip geçtiği, düzlediği bir dönemde de olabilirdi. Ya da eğitim sahasında koşarlarken, basit bir sebepten cezalandırılmış ve yıllardır orada başıboş yatan bir ağaç kütüğüne ayağı takılan şairin yere düştüğünde onu kaldırmak için dost bir elin uzandığında da.

Bir akşam vakti dünyanın bütün uzaklıkları ve sıkıntısının etrafı buğulu bir sis gibi kuşattığı zamanda kımıldayan ve ışıldayan iki gölge yatakhaneye girdi. Uzun olan gölge kısa olan gölgeye alayla bakarak “Ne görüyorsun bakalım” diye sordu. Karşıda sıra sıra ranzaların arasında yatağını yapmak için didinen aptal görünümlü bir gölge vardı. Şair olan, “yatağını yapmaya çabalayan birisi” diye cevapladı. Çevirmen, beklediği cevabı aldığından mutlu ama şairin dar görüş açısı karşısında üzülerken “yanılıyorsun, bir kez daha bak” diye üsteledi. Şair olan tekrar baktı ve yine aynı cevabı verdi. Çevirmenin yüzünde boğuşan ve asla birbirini yenemeyen sevinç ve öfke gölgeleri görüldü bir an. Şaire bir kitap ismi sordu. Şair bunu hiç duymamıştı. Çevirmen, şairden cevap alamaya-

çağına emin olunca ona ek ipuçları verdi. Yatağını yapan askerin bir arkadaşı vardı ve bu asker aslında onun yatağını yapıyordu. Ayrıca yatağı yapan asker diğerinin tüm nöbetlerini gönüllü tutuyor, ona telefon kartını ve parasının bir kısmını da gönüllü olarak veriyordu. Aslında diğeri onun cebinden istediğı zaman alıyordu. Şairin kafası karışmıştı. Yardımseverlikle ilgili sözleri çevirmeni çok sinirlendirmişti. “Adam diğeri kullanıyor” diye bağırdı birden.

Şair ilk çarşı izninde kitabı aldı ve okumaya başladı. John Steinbeck’in Fareler ve İnsanlarını bitirdiğinde yeni bir dünyaya adım atmış gibiydi. Görünen olayların perde arkasında neler döndüğüne, olayların tek boyutlu değil üç dört boyutlu olmasına çok şaşırmıştı. Birinin diğeri nasıl kullandığını iyice anlayan şair, buna dayanamamış ve kendini kullandıran kişiyi uyarmak istediğini çevirmene söylemişti. Çevirmen ise buna daha fazla tepki göstermiş ve “bunu sakın deneme, o hâlden mutlu besbelli, sana çok kızar ve saldırır” dediğinde şair buna inanmamıştı. Bir akşam vakti yine arkadaşının nöbetini büyük bir gururla tutan şaşkın gölgeye yaklaştı. Nöbet tutan kişiye yaptığıının kendisini kullan-dırmak olduğunu ve başka şeyleri söylediğinde çok sert bir tepkiyle karşılaştı. Onun mutluluğunu bozmuş ve hayal dünyasını yıkmıştı. İkinci kez çevirmene mahcup olmanın ezikliğiyle yüz yüze gelmişti.

Raftaki bu kitap şaire çok gizemli göründü bir an. Kesin oradaydı, o kitabın içindeydi. Askerdeki o tekdüze, yaşamın akışını bozmayan, ona müdahale etmeyen çevirmen, o kitabın arasındaydı. O rafların olduğu bölme kilitli olduğundan kitaba bir türlü ulaşamadı şair. Çok üzülmüştü. Çevirmen, şairi oda oda gezdiriyor ve âdeta girilen her odanın kapısını kilitleyerek geçmişe dönmeyi yasaklıyordu.

İbadet eder gibi bir disiplinle çalışıyordu. Çalışmaya başladığında, bütün yalnınlıkların ve dünyevi olan her şeyin uzağına çekiliyor, bir araştırma laboratuvarı görünümü verdiği o hassas alana kimsenin girmesine izin vermiyordu. Çalışma zamanı geldiğinde şair odada yokmuş gibi çalışmasını sürdürüyordu. Her gün ikinci vaktinden diğeri günün sabahına dek çeviri yapıyordu. Odadaki kitaplar, etrafa yaydıkları huzur verici, gizemli ve eşyayı teskin eden kokusuyla bu odayı ve evi dünyanın çok üzerinde bir yerlere taşımış ve her şeyden soyutlamış gibiydi. Kitaplarla kaplanmış kutuya benzeyen odalar, çınlayan efsunlu bir sessizlikle içindekileri dış dünyadan, seslerden ve her türlü telaşlardan koruyan bir zırh kadar güven vericiydi. Çevirmen dünyanın çok uzağında, gizemli bir âlemde yaşayan tuhaf bir yaratık gibi yalnızca ev için bazı ihtiyaçlarını almak üzere aylar sonra dünyaya teşrif ediyordu. Ortaçağ İngilteresine ait ağdalı ve zor felsefi kitapları çeviriyordu.

Sabah namazından sonra uyumaya gidiyor, o uyurken odasında Vivaldi’nin dört mevsimi çalışıyordu. Ses, derinden âdeta duvarın içinden geliyordu. Çevir-

men, bütün gece sabaha dek çeviri yaptığı bir kitabın içine eriyip akıyor ve âdeta kitabın bir parçası olarak onun içine saklanıyordu. Tıpkı bir şeyh gibi yaşantısı vardı. Şeyh, dünyadan elini eteğini çekip perhiz yaparak geceyi ibadet ve tüm insanlığa dua ile geçirirken, çevirmen bütün bir insanlığın ufkunu genişletecek çeviriler yaparak geçiriyordu. Perhiz içinde şeyhten daha ileride olduğu ortadaydı. Bir şeyh gibi sabah namazı ve öğle ezanı arasında uyuyor, şeyhten farklı olarak uyurken odasında klasik müzik çalıyordu. Müzik, gizemli bir biçimde kıvrılıyor, çevirmenin duvarları yutan sayısız kitaplarına tek tek dokunuyor, yepyeni ufuklardan ve ülkelerden sayısız sesler, yüzler ve görüntülerle yeniden ivme kazanarak odayı ilahi bir havayla dolduruyordu. Sonra bir duvar ustası gibi kitapları üst üste koyarak helezonlar çiziyor, ucu gizemli bir yer altı suyuna çıkan derin bir kuyu inşa ediyordu. Kuyunun dibinde çevirmenin soluk alıp verişleri duyuluyordu. Bir devin mağarasında uyuması gibi. Orada, kitapların ve müziğin her şeyi kapladığı ve eşsiz renklere boyadığı o sonsuz boşlukta.

Tam öğle ezanında uyanan çevirmen hafif bir kahvaltı yapıyor ve ikinci vaktine dek kitap okuyordu. Çevirdiği metinler için az bir ücret alan ve birçoğunu tahsil edemeyen çevirmenin neden bu işi yaptığına şairin aklı ermiyordu. Her gün aynı tempoda geçen bir yaşama katlanmak kolay değildi. Aylarca insanlara görünmeden yaşamak, sabahlara dek çeviri yapmak. Şair onu uzun uzun seyretmiş ve çevirdiği her kitaba kendinden parçalar vermekten gün geçtikçe onun eridiğini ve âdeta bir kardan adam gibi bir gün tükeneceğini görmüştü. Çevirmen, okuduğu yabancı metinleri çevirmenin çok ötesinde onları tıpkı bir arı gibi yutuyor, algılıyor, sayısız ameliyelerden geçirdikten sonra bir dışa vurum, bir tepki şeklinde yepyeni bir ürün olarak ortaya çıkarıyordu. Oysa çok iyi ve geçerli bir mesleği vardı ama yapmıyordu.

Ayrılık vakti yaklaştığında zamanın hızı artmış, konuşulan sözler bayağılaşmış, her ikisi de üzüldüklerini belli etmemek için bunu son bir gayretle basit ve acemi davranışların arkasına saklamıştı.

O görüşmeden sonra çevirmen yine ortadan kayboldu. Hiçbir yerde yoktu. Şair, yıllarca süren arayışlardan sonra çevirmenin babasının evini bulduğunda çevirmen de oradaydı. Yaşı kırka dayanmıştı ama evlenmeye hiç niyetli değildi. Kendisini çeviri işine adamıştı. Bu son görüşmeleri oldu. Çünkü çevirmeni bulduğu her ev ve adresi çevirmen kısa süre sonra terk ediyordu. Telefonu ve adresi yoktu.

Yıllarca onu aramayı sürdürdü. Çevirmen sürekli yeni kitaplar çeviriyordu. Çevirdiği her kitapla aralarındaki kalın duvara bir tuğla daha ekliyor, kendisine ulaşılmasını zorlaştırıyordu. Oysa her yeni kitapla şairin içinde başka bir ümit ışığı parlıyor ama yol bir o kadar zorlaşıyor ve çatallanıyordu. Her kitap ona yaklaştıraçağı yerde şairi çevirmenden uzaklaştırdı.

Bir gün onun çevirdiği en son kitaplardan birisini buldu şair. “Dünyanın neresinde olursa olsun, çeviri bir ülkenin dil ve edebiyatının eskimiş aşınmış yollarda sıkışıp kalmasının, duyuş ve düşünüşünün, ufuksuzluğunun önünün açılmasının, fikir ve hissiyat bakımından zenginleşmesinin yollarından biri olarak görülür” paragrafını okuduğunda, onun nasıl büyük bir yükün altına girdiğini ve bu büyük telaşın ve çabanın yalnız yaşanması gerektiğini anladı.

Kitabın bir yerinde çevirmenin neden kendisiyle arkadaş olduğu sorusunu yanıtlayan bir paragrafı da gördüğünde heyecandan kalbi duracak gibiydi. “Çeviri işinin şairin ameliyesine benzeyen bir yanı vardır. Zaten her ne ki sevgiyle, severek ve kendinden bir şeyler vererek yapılır, o bir iş olmaktan çıkmış, bir sanat hâline gelmiştir. Çevirmenlik de şairlik gibi severek ve kendinden bir şeyler vererek yapılır. Bu yüzden çevirmen ve şair akrabadır.”

Fani âlemde görüşemeyen iki dost, ayrılık acısı dışlarını bir sırtlan gibi bacaklarına geçirince âlemimisalde görüşmeye başladılar. Bu görüşmelerin fani âlemdeki görüşmelerden hiç farkı yoktu. Hatta aralarında geçen konuşmalar ve konuşulan konular daha gönül açıcı ve ruha daha sürur vericiydi. Burada zaman sınırı da yoktu. Kısa sürede çok uzun konuları konuşup çok uzun tartışmalara girebiliyorlardı. Çevirmen, şaire bu görüşmelerde de kitap tavsiye etmeyi sürdürdü. Şairi sürekli imtihan ediyor, eksiklerini buluyor ve onu olgunlaştıracak eserleri bir ödev olarak eklemeyi ihmal etmiyordu.

Zamanla bu görüşmelerde çevirmenin tavsiye ettiği kitapları normal yaşamda bulamayan şair buna bir anlam veremedi. Önce kitapların henüz basılmadığını ya da çok eskiden basılmasına rağmen nüshalarının kalmadığını düşündü. Ama uzun araştırmaları sonunda bu kitapların hiç yazılmadığını öğrendiğinde içini bir korku kapladı. O günden sonra da çevirmeni âlemimisalde bile göremedi. Tamamen kaybetti. Yıllar sonra şair yeni kitabına bir isim bulup rahatladığında bu ismin çevirmenin ona söylediği ama hiçbir zaman bulamadığı eserlerden birisinin ismi olduğunu gördü.

Bir görüşmelerinde çevirmen, “Okumak için ayırdığınız zamanı münhasıran bütün zamanların ve ülkelerin büyük kafalarının eserlerine tahsis edin, onlar insanlığın geri kalanını yukarıdan seyredeler” tespitini yapmıştı. Bu konuya çok önem veriyordu. Şair, zamanla kütüphanesindeki kitapların azaldığını fark etti. Bu tıpkı dalları meyve dolu bir ağacın meyvelerini seyreterek az ama daha kaliteli ve büyük meyve almak gibi bir şeydi. Aslında tüm işleri basitleştirmek, yalınlaştırmak ve herkesin anlayacağı bir seviyeye getirebilmek, “azalmak ve azaltmak” gerçek kaliteyi ve dehayı ortaya çıkarıyordu. Yazar sayısında da hızla azalma oluyordu. Eskiden bir yazarın tüm eserleri raflarda yer alırken bir zaman sonra o yazarın birkaç tane, sonra bir tane eserinin kaldığını fark etti. Kitaplık adeta yükünü boşaltmış ve rahatlamıştı. “Bütün yüklerden kurtul, kitapları sey-

retme onları seyrelt” demişti çevirmen. Şair, zamanla bir yazarın en iyi kitabının içinde birkaç paragraf ya da cümlelerin seçildiğini ve diğerlerinin gereksiz olduğunu keşfetti. O kitabın ilgili sayfalarını yırtıp kütüphanesine koydu. Kütüphanede artık bir yazara ait kitaplar değil sayfalar, paragraflar ve altı çizilmiş cümleler yer alıyordu. İnsan, eşyanın ve diğer şeylerin ağırlığından bir an önce kurtulmalıydı. Şair bu sayfaları ve paragrafları daha derinden incelediğinde yazarın o konuya çok hâkim olduğunu, konunun ya da olayın yazarın belleğinde bir dağ pınarı gibi dupduru ve berrak olduğunu fark etti. Kitabın diğer tüm sayfaları dolgu maddesi gibi bu paragrafları süslemek içindi. Çevirmenin de sık sık söylediği gibi konuya hâkim olmayan yazarlar “anlaşılmaz olan anlayışsızdır” sözünü haklı çıkarırcasına genellikle eseri uzun uzun tasvirlerle ve anlaşılmaz cümlelere boğarak okuyucuyu gereksiz yere yoruyorlardı. Konuyu çok iyi bilen yazarlar ise farklı ve derin konuları bile herkesin anlayabileceği basit birkaç cümleyle anlatmayı başarak insanlığı onurlandırıyorlardı.

Unutulan nice yazar ve şairi tekrar günışığına çıkaran, onların ömrünü uzatan, insanların görebileceği ve dokunabileceği bir yüksekliğe ve yakınlığa getiren çevirmenler değil midir? Yazarlar, geçmiş yaşamları nasıl hayallerle canlandırıp sürekliliğini sağlarsa çevirmenler de unutulan, ölen veya bilinmeyen yazarları işte bu şekilde canlandırırlar. İnsanlar tarafından anlayış görmeyen ve ölümlerin vekili olan dedektifler gibi çevirmenler de yazarların vekilidir. Onlar da anlaşılmazlar ve ilgi görmezler. Ama ölünün onurunu korumak için yaşayanı inciten, yaşayanı rahatlatmak için ölüyü utandıran dedektifler gibi çevirmenler, yazarın onurunu korumak, onu sayısız insana tanıtmak için gece gündüz çırpınıp dururlar.

Zaten çevirmenler hep yalnızdır. Öyle olması da gerekir. Bir kitabı elinize aldığınızda, en özel ve görünür yerinde yazarın ismi vardır. Kiyılarda kuytular da çok küçük puntolarla yazılmıştır çevirmenin ismi. Bilinmemesi gereken bir sır gibi. Âdeta öldürücü bir sır. Önemli olan hep yazardır. Çevirmen ise silik ve sönük bir varlık gibi bir köşede unutulmuştur.

Şair, çevirmeni arayışlarından tamamen ümidini kesmiş ve o defteri ebediyen kapatmıştı. Bir gün sahafta kitapları karıştırırken eskiden çeviri işi yapan insanlarla ilgili bir yazı gördü. Eski zamanlarda bazı çevirmenler bir eseri başka bir dile kazandırdığında asla isimlerinin o kitaba yazılmasına razı olmazlar, bunu yazara bir haksızlık olarak görürlerdi. Asla bilinmeyi istemezler, yaptıkları çeviriden kimsenin haberi olmazdı. Bu fedakâr insanlar, tıpkı birilerine iyilik yapanların bunu kimseye hissettirmemeleri gibi bilinmezlikte derin bir huzur buluyorlardı.

Şair sonunda aradığını bulmanın içine tam yerleştiremediği garip heyecanıyla kitapçıları dolaşıp çevirmenin ismi olmayan kitapları aramaya başladı.

EMRE TAŞ

“DOLMA YAPTIK PİŞİRDİK!”

Oburaya taşınmadan önce mahallemiz sessiz, sıkıcı ve aynı zamanda da huzurlu bir yerdi. İnsanlar alışverişlerine gider, alışverişlerinden gelir, çocuklar sıkıcı oyunlarını oynar, sıkıcı oyunlarını bitirir; annelerinin balkondan isimlerini bir bir çağırması ve akşam ezanından sonra başlarına gelebilecek metafizik belalardan bir süre söz açılması sonrasında da toz olurlardı. O geldi ve her şey değişti. Onun gelişi tüm mahalle çocuklarında yeni bir hayat felsefesinin ve üslubunun başlangıcı oldu. Ne acayip çocuktu şu Haydar!

Bir çocuk düşünün ki henüz on dördünü doldurmamıştır ve bu daha birkaç senelik yaşamını sanki mahpus avlularında volta vurarak geçirmiştir. Boğum boğum parmakları sanki tespih sallamaktan kas bağlamış, dilinde çevirdiği jiletler dudaklarını parçalamış ve –hiç görmesek de tahminimize göre- göbeğinin en az üç-beş yeri şiş izleriyle pârelenmiş, bıçkın bir çocuktu Haydar. Çok mu kabadayı dizilerine dalmıştı, çok mu külhanbeyili hikâyeler dinlemiş, kaba saba çizgi romanlar okumuştı neydi, sırrına kimse erememişti. Garip çocuktu Haydar. O sokağa ilk geldiğinde akranları, oynadıkları sarı bir topu hemen bırakıp bir uzaylıyı seyreder gibi tam bir sükûnet içerisinde Haydar’ı seyretmeye koyulmuşlardı. Ben de aralarındaydım. Koltuğunun altında sarı topu tutan, Haydar’a ilk “Hoş geldin” diyen sarı saçlı çocuktum. O ise gırtlığından rölan-tiye alınmış bir traktör gibi hırıltılı bir ses çıkarmış, sonra “Hoş bulduk” sözü yerine asfalta iki karışık balgamını yapıştırmıştı. İğrenç bir çocuktu Haydar. Burnundan bir boğa gibi soluyor, kıpkırmızı kulakları sinirlendikçe geriniyor, gerindikçe kafasına doğru yapışıyordu. Yeni yeni çıkmaya başlayan bıyıkları, değirmi suratından çenesine akan boncuk terleri bir bir yakalıyor, Haydar da ağzında bir tuz eksikliği anımsadıkça bu boncukları dilini bir silecek gibi kullanarak yalıyordu. Rahat çocuktu Haydar. Çok rahattı.

Haydar devrimci bir çocuktu. Elbette siyaset düşünecek değildi, ama kesinlikle bir reformcuymdu. Mahallemizde durağanlığın, ölgünlüğün ve miskinliğin sonunu getirmişti. İlk işi elimden o sarı topu alıp kesmek olmuştu. “Futboldan başka oyun bilmez misiniz siz?” derdi. O günden sonra mahallemizdeki oyun sezonları Haydar’ın iki dudağı arasında gidip geldi. Haydar topaç döndürdüğünde herkes topaç döndürür, Haydar kâğıt oynadığında herkes kâğıt oynar, Haydar boncuklu bir tabanca alıp birinin bir yerini morarttığına herkes boncuklu tabancalarla birbirinin bir yerlerini morartırdı. Haydar uçurtma uçurdu uçurtma, dondurma yedi dondurma, duvara işedi işeme, misket oynadı misket oynama mahallemizde moda olur, tüm popülerliğiyle gelir konardı. Bunu da

öyle “Ben bunu oynuyorum siz de bunu oynayacaksınız” havasında müstebitçe yapmaz, çocukların duygu dünyalarını tek hareketiyle değiştirebilen esrarengiz karizmasıyla becerirdi.

Yetişkinlerin de dünyalarını değiştirmekte mahirdi Haydar. Mahallenin tüm çocuklarına bir gün eşkıyalık oyununu öğretmişti. Boncuklu tabancalarla yüz göz morartma işi rafa kalktığında bir elektrikçiden kestirdiği yarım metrelik elektrik borusuyla, külah gibi kıvrıp tükürüklediği kâğıt fişekleri üfleyerek sağa sola fırlatmaya başlamış, elektrikçinin dükkânı bir hafta boyunca “bana yarım metrelik fortum kessene ağabey” diyen çocuklardan geçilmemişti. Adam da hâinden memnundu doğrusu. Haydar herkese kâğıttan fişek yapmayı öğretti. Caddeler, sokaklar, çocukların hortumlarına fişek yapmak için ders kitaplarından ve defterlerinden yırtıp tükürükledikleri fişeklerden geçilmez oldu. Haydar’ın caddelerin iki yanına dizdiği çocuklar onun işaretiyle –kolunu havaya kaldırıp ampul takar gibi döndürdüğü ve sonra da yumruk gibi sıkarak dirseğini aşağı indirdiği bir hareketti bu- camı açık otomobillere kâğıt fişekler yağdırıyor, fişeklerin kimi bir tüp arabası şoförünün gözlüğüne, kimi bir taksinin kulağına giriyor, aramızdan bir iki kişi bir fırıncı arabası şoföründen fena fiske yiyor, sonra yeniden pusulanmaya devam ediliyordu. Bir otomobil sürücüsü maruz kaldığı fişek yağmuru altında aracını direğe bile toslamıştı. Kısacası, mahallemizdeki caddeyi kullanan araç sahipleri, belediye işçileri, sokak sakinleri ve okula getirecek kitabı defteri kalmayan çocuklardan dolayı da öğretmenler hâlden şikâyetçiydi. Ama bu hâlin müsebbibini bilemiyorlar, mahallede meydana gelen bu ters yöndeki değişime bir türlü anlam veremiyorlardı. İnanılmaz bir etki alanı vardı Haydar’ın. O, durdurulamazdı.

Bu pehlivan görünüşlü çocuğun eli de fena hâlde ağırdı. Tepesini attıran çocuğa gâvura vurur gibi vurur, pestilini çıkarırdı. Dayağını yiyen de ertesi gün yeniden sokağa çıkacağını bildiğinden anasına babasına bir şey diyemez, yüzündeki yara bereyi soracak olan olursa “Merdivenden düştüm” deyip geçiştirirdi. Büyüklerle bile kavga etmişti Haydar. Delinin tekiydi. Bir gün mahalleden bir adamın, oğluna fişek oynamayı yasakladığını duymuş, gitmiş kapısına dayanmıştı. İri yarı cüssesiyle adamı epey zorlamış, yediği tokada rağmen adamın bacaklarına sağlam iki tekme geçirivermişti. Çocuklar arasında herhâlde bir bana vurmamıştı Haydar. Sessiz sakin çocukları sever, onları nereden geldiği belli olmayan bir adalet duygusuyla korumaya çalışırdı. Bense onu sevdim mi, yoksa sarı topumu kestiği için ondan ölesiye nefret mi ettim, bilemeden hazin sonuna şahit oldum. Ulan Haydar, ne acayip çocuktu!

İşittiğimize göre anasıyla babası o çok küçükken ayrılmıştı. Aralarında onun velayetini almak isteyen her ne hikmetse çıkmamış, dedesi ve anneanesi onu büyütmişti. Mahallede küçük büyük herkes bu mevzu açıldığında –tabii onun olmadığı ortamlarda- “Anası babası bile istememiş şu ifriti” diye konuşurlardı.

Bir gün “Üst Mahalle” diye adlandırdığımız üst sokaktan 76. maçımızı oynama teklifi geldi. Bu, Haydar mahallemize taşınmadan önce düzensiz olarak 75 kez yaşanmış bir gelenektir. Üst Mahalle ile olan maçlar bizim için birer Dünya Kupasıydı. İki üç sokaktan ibaret olan dünyamızın tek kupası, kazananı tarafından iki buçuk litrelik bir meşrubatın havaya kaldırılması ve “Yendik şişirdik, dolma yaptık pişirdik” sloganının atılmasıyla kutlanırdı. Teklifi önce reddedecek olduk. Çünkü o sırada mahallemizde misket mevsimiydi. Son maçta –daha doğrusu maçların çoğunda- yenildiğimiz için bu maçı yapmak da istiyorduk. Ama Haydar’ın daha bu mahalleye ilk geldiğinde cebinden çıkışını çıkarıp topumu ortasından kesiverdiğini hatırladık. Israr ettiler, erkekliğimize laf söylediler. Haydar’dan çekinmemize rağmen teklifi kabul ettik.

Maç başlamıştı. Kıran kırana geçiyordu. Öğrencilerin dağılmasından hemen sonra gittiğimiz lise bahçesinin beton zemini ikinci güneşiyle kızıştı. Kızışıyor, ayaklarımızın altı yandıkça vücudumuz ve beynimiz kaynıyor, âdeta fokurduyordu. Fırıncıvuran İsmail –ona bu lakabı fişek oyunlarındaki gaziliğinden ötürü takmıştık- maçın tek golünü attı. Kazandık. Yani kazanmıyorduk. Golümüzü kabul etmediler. Bir devre daha oynanacağını, yoksa kupa niyetine alınacak meşrubatın parasını vermeyeceklerini söylediler. Mecburen kabul ettik. O sırada Haydar çıkageldi. “Durun!” diye haykırdı. Beni sevdiğini bildiğim için onunla ilk diyaloga geçen ben oldum. “Haydar” dedim, “bırak, az kaldı. Maçı bitirelim.”

“Hayır,” dedi “bu maç bitmiştir!”

Önce gerçekten onsuz bir oyun oynamamızı kendine yediremediğini düşündüm. Ama rakip takımın oyuncularına dönerek devam etti: “Fırıncıvuran İsmail golü attı. Gördüm. Kalecinizin boyu kısa, uzanamadıysa bu golün geçerliliğini değiştirmez.”

Karşı takımdan Kargaburun Memed lafa girdi, “Sen karışma Haydar, git fişek oyna!”

İşte bu lafı demeyecekti. Kargaburun Memed’i o günden sonra Cıvcıvburun Memed diye andık. Çünkü Haydar tek hamleyle çocuğun burnunu kırıvermişti. Ardından herkes birbirine girdi, maç iptal oldu. Cıvcıvburun Memed de aşiret üyesiymiş neymiş, ertesi günü sokağımız dört beş eli sopalı adamlarla doldu. Pek tekin adamlara benzemiyorlardı. Haydar’ı aradılar, sordular. Onu sevmeyen mahalle sakinleri bile şaşırtıcı bir biçimde onu korumuş, evlerinin yerini söylememişlerdi. Nihayet sokağın giriş çıkışında gece gündüz nöbet tuttular ve Haydar’ı dedesine ilaç almaya giderken yakaladılar. Çimenliğe götürdüler. Hiçbir şey yapamadık. Büyükler polisi ve ambulansı aradılar. Polisler sokağa girdiğinde Haydar üstü başı kan içinde, tanınmayacak hâlde ve yırtılan elbiselerinden dolayı neredeyse yarı çıplak vaziyetteydi. Sokağın girişine kadar güçlkle gelmiş, orada düşüp kalmıştı. Tüm sokak sakinleri etrafına toplandı. Haydar’ın etrafı ambulans gelene kadar aşırı kalabalık nedeniyle kordo-

na alındı. Uzaktan izliyorduk. Çocuk aklımızla olan biteni anlayamıyorduk. Ebeveynlerimiz bizleri sıkı sıkıya tutuyor, kordona bir adım yaklaştırmıyordu. Yakından bakmak istiyorduk, aynı zamanda korkuyorduk ve ağlıyorduk. Anne ve babalarımız da epeyce korkmuşlardı.

Bir ara Haydar'ın göğsü hızlı hızlı inip kalktı, bize göre epey cüsseli olan vücudu titrer gibi oldu. Sağ eli havaya kalktı. Eli bir ampul çevirir gibi döndü, sonra parmakları kapandı, yumruk olup dirseği yere değdi. Bu fişek oyunumuzdaki "Hücum" işaretiydi. Haydar "Toplanın" mı demek istiyordu? Tüm arkadaşlar, sokağın tüm çocukları önce birbirimize bakiştık, sessiz bir anlaşıma yaptık. Bir anda anne ve babalarımızın ellerinden sıyrıldık, polis kordonlarının altından şaşkın bakışlar altında içeri dolduk. Polisler çaresiz kaldı, kime yeti-seceklerini bilemediler. Bütün çocuklar Haydar'ın etrafındaydık.

Haydar'ın morarmış, kan çanağına dönmüş gözleri önce beni seçti. Sonra diğer tüm arkadaşlara sırayla baktı. Bazılarımız ağlıyorduk, "Ölme Haydar, n'olursun ölme" diye yalvaranlar vardı. Bense sadece boğazımda bir gemici düğümüyle susuyordum. Ne diyeceğini merak ediyordum. "Hücum" işareti yaptığı eli titreyerek yan cebini gösterdi. Tereddütsüz elimi soktum, içinden bir beşlik çıktı.

"Bu para sizin," dedi fısıltıyla, bir çocuk bünyesi en fazla bu kadar sağlam olabilirdi. Ağzından kanlar damlıyor, o ise konuşmaya devam ediyordu. Biraz sonra gözlerini yalnız benim gözlerime dikmişti:

"İki buçuk lira... Senin sarı topun parası. Kestiğim topun. Biriktirdim. Diğer iki buçuk da kupa paranız. Gidin. Gidin iki buçuk litrelik meşrubat alın... Gidin arkadaşlar. 'Dolma yaptık şişirdik' diye bağırın. Kazandınız. Gördüm... İzledim... Siz..."

Ben de koyuvermiştim kendimi. Boynuna çöktüverdim. Gözyaşlarım mayhoş terine karıştı, soğumaya başlayan iri bedeninde süzüldü gitti. Sonra dedesi ve anneanesi geldiler. Bu manzara karşısında perişan oldular. Bir köhne mezarlık ayırtıp torunlarını oraya defnettiler. Ulan Haydar, hatırladıkça ağlayasım geliyor...

Haydar'ın cenazesinden sonra polisler de o Burnukopasica'nın –evet yeni ismi buydu- evini bastı. Kim var kim yok götürdüler. Bu sırada Üst Mahalle'nin kapılara dökülen meraklı ahalisi, sokağın başından giren, ellerindeki bir meşrubat şişesini havaya kaldırmış bir grup çocuğun polis sirenlerine karışan "Yendik şişirdik dolma yaptık pişirdik!" bağrılarına anlam verememişlerdi. Evet. Bağırdık. Sesimiz kesilene kadar, dalaklarımız ağrıyınca, damarlarımız çatlayınca kadar bağırdık:

"Yendik şişirdik, dolma yaptık pişirdik!"

"Yendik şişirdik, dolma yaptık pişirdik!"

"Yendik şişirdik, dolma yaptık pişirdik!"

İBRAHİM HALİL FİNCAN

KUYU

Gözleri kuyu dibi. Çökük avurtlarında kestane rengi sakal. Az önce ağlamış gibi. Hüzün yüzünün perdesi. Tanımam etmem.

Ama tanıdıklarımın daha tanıdık bir hâli var. Sırtını sıvazlamak istiyorum nedensiz. Üzerinde oturduğu taşa benzemeye çalışıyor sanki. Duruyor öylece. Ben Pire'nin kahvesindeyim. Önümde kâğıt, kâğıtta sessizlik. Birkaç metre berisindeyim adamın. Oysaki aynı deniz baktığımız. Ben tahta iskemlede, o taşın üzerinde. Daha mı rahatım yani? Aynı karpuzcunun beşinci geçişi.

“Muhayyer karpuuuuz”

“Kan çıkmazsa para yok.”

Pire “İlhami gelmedi mi?” diyor arada. İlhami dediği İlham...

“Yok gelmedi. Ekti bugün.”

O gelmediği sürece kâğıt sessiz. Bazen kalemi unuttuğum oluyor. Ne kızıyor Pire... “Ulan şair adamın kalemi olmaz mı?”

Haklı... Hep haklı zaten Pire. Masadaki katlanmış gazeteyi yukarıdan yukarıdan okuyuşu yok mu hele. Her şeye bir lafı var. Küfürle karışık ağız dolusu serzeniş. Kulağının arkasında baba alışkanlığı bir kalem. Kalem istediğimde onu vermez hiç. İçeriden getirir. Ve “İşin bitince isterim ha” der. Ama ben hep unuturum. Evde Pire'nin kalemlerinden iki deste var belki.

Çökük avurtlu adam benim gibi onun da dikkatini çekmiş. Tanır sanıyordum, tanımiyormuş. Çay götürdü, istemeyince de kızdı. Yanımdan geçerken «İçmezsen içme pezevenk» diye söylendi.

“Niye öyle dedin?” dedim, bir şey demedi.

Bir sahil kenarı bulup çok bakmışlığım var denize. Ama böylesi taştan değil. Bir martıya, bir suya, bir de güneşe. Dalga sesi iyi gelir çoğu insana. Kuyu gözlü adama iyi gelmiyor belli ki. Heh, hareket etti sanki. Evet evet etti. Ayağa kalktı hatta. Yaklaşan kadını mı karşılıyor? Sanki öyle. Kadın da adama benziyor. Ağlamış gibi. Kadın adamın da ağladığını anlamış gibi. Yerini veriyor adam. Taştan soğukluğa kadın oturuyor şimdi. Yüzüne bakmıyor. Şimdi ikisinin de gözü denizde. Ağızları sözcüksüz. Tek kıpırtı dalganın ahenginde. Adamın ifadesinde hiçbir değişiklik olmadı. Bir umut, bir çöküş, bir anlam yok. Aslında konuşuyor gibiler. Sustukça büyüyor sözleri. Sustukça darma duman gözleri. Kadın gözünü siliyor. Adam da sözünü. Bir kanun sesi lazım şimdi araya. Onu da ben yapıyorum. Ama içimden.

Heceöykü

Adam elini cebine atıyor. Kadın bakmak istiyor da bakamıyor gibi. Bir zarf çıkardı. Edemediği sözler mi var içinde. Uzatmadan önce bakıyor. Vermese mi? Verse daha da büyüyecek sanki sessizlik. Pire, bardağı şingırdatıp işaret etti. Bir tane daha içer miymişim? Gözümü yumdum, anladı. Kadın zarfı alır almaz ağladı. Kadın zarfı alır almaz anladı. Anlar anlamaz da kalktı telaşla. Adam gitme demedi. Kadın gitme demesini beklemedi. Kaldığı yerden bakmaya devam etti kuyu gözlü.

Tek duyulan ses uzaktan:

“Muhayyer Karpuuuz”

“Kan çıkmazsa para yok.”

Kâğıda “Kuyu” yazdım ben de.

Niye bilmiyorum?

İlhami öyle dedi.

ÖYKÜMÜZÜN SINIR TAŞLARI

RIZA SOYLU

ÖYKÜMÜZÜN SINIR TAŞLARI

RASİM ÖZDENÖREN / *HASTALAR VE IŞIKLAR*

Rasim Özdenören ilk kitabı *Hastalar ve Işıklar*'da (1967) modern öykünün yoğunluk, biçim sıkılığı, akışkanlık özelliklerini bilinçle uygular. Öykülerde dili simgesel, soyut bir kullanım alanında değerlendirirken, çok katmanlı, çağrışıma, metaforlara yaslanan bir anlatımı tercih eder. *Hastalar ve Işıklar*, Özdenören öykücülüğünün pek çok ortak özelliğini yansıtan ilk ama en önemli kitabıdır.

Özdenören, *Hastalar ve Işıklar*'da ana eksen olarak bireyi ele alır. Neredeyse her şey bireyin içinde olup biter. Öykülerde düş ile gerçek birbiri içine geçmiş-

tir. Kişi hem kendisiyle hem de çevreyle sürekli çatışma içerisindedir. Her şey olup bitmekte, “olup biten şeylerin olup bitmemiş olması için” elinden hiçbir şey gelmemektedir. Bütün bu olumsuzluklardan sonra, bireyin bu olup bitenleri anlamlandırma çabaları çevresi tarafından anlaşılmayıp aksine bu olumsuzlukları yoğunlaştırdınca, bireyin kısıtlanmış hâli giderek klinik bir mecraya doğru sürüklenir. Birey, bütün bu olanlardan sonra, kendini kontrol edememekte, bir infilak noktasına doğru gitmektedir. Artık onu bilinci değil, hastalıklı, yaralanmış ruhu yönlendirmektedir. Ve ruhundaki yangını söndürmesi mümkün değildir. Çünkü kendisi de kendisinin kontrolünden çıkmıştır. Ufukta hiçbir umut ışığı görülmemektedir. Bireyin ruhundaki bu yangın ancak bir infilakla çözümlenecektir. Bu dramatik son da kaçınılmaz bir alın yazısı olarak karşımıza çıkar.

Özdenören, *Hastalar ve Işıklar*’da değişim, uyumsuzluk, yabancılaşma konularını gündeme getirirken toplumsal, kültürel değişim ve onun birey/aile üzerindeki çözülmeye kadar varan sarsıcı etkisini usta işi bir yaklaşımla işler. Özdenören bu öykülerde, kendi seçimi ve isteği dışında halka dayatılan yeni yapılanmanın bireyi nasıl açmazlara ve trajik sonlara sürüklediğini anlatır. Ne kendisiyle ne ailesiyle ne de çevresiyle uyşamayan birey, kısıtlanmış bir hâlde iç bunalıtan bir karabasanı yaşar. Değişimin şoku onların bir bilinç kayması yaşamasına, giderek de hastalıklı bir hâle dönüşmelerine neden olur.

Hastalar ve Işıklar’da kahramanlar kelimenin tam anlamıyla bir şoku yaşarlar. Geçmişe ve geleceğe ilişkin bir hafızaları yoktur. Sanki bir yerlerden yeryüzüne fırlatılmış gibidirler. Kendi ifadelerine göre onlar “yeryüzü adamı” değildirler. Tam bir bilinç kayması durumunda, kendilerini sorgulayarak kimliklerini ararlar. Onlara göre, her şey bir başka şeye dönüşmüştür. Bireyin yaşadığı içsel dünya ile dışsal dünyanın örtüşmemesinden kaynaklanan olumsuzluk, bir bunalmaya, giderek hezeyanlara sürüklemektedir. Bireyi bu olumsuzluğa götüren ana problem ise değişim ve yeni düzen olarak belirginleşmektedir. Aslında bu yeni düzenden bütün toplum etkilenmektedir. Toplumun bütün bireyleri de bu çarpılmışlıktan üzerlerine düşen payı almakta ama belli bir bilince ulaşamadıkları için yeninin etkisini daha az hissetmektedirler. Bu anlamıyla öyküler yeni düzen tarafından kısıtlanmış bireyin iç çekişleridir âdeta. Birey yükselen bir bilinçle kendisini ve çevresini sorgularken, hem ruhsal hem de fiziksel acılar çekmektedir. *Hastalar ve Işıklar*’ın son öyküsü “Kundak”ta, bütün bu acıların sonucunu görürüz: “Yeryüzünü yakmak, ateşimle temeline kundak sokmak istiyorum” diyen kahraman, yoksullar mahallesinde büyük bir yangın çıkarır.

Kitaba da adını veren “hasta” ve “ışık” kelimeleri ve bunların çağrışımları öykülerde önemli işlevler yüklenirler. Işık, öykülerde genel olarak olumsuz bir imajı temsil eder: sürüp giden bir yanılsı, kötü ve bayağı günleri... Hastalık imajı ise, görünürdeki fiziksel bozukluktan çok, daha derinlerde bir ruhsal

hastalığı, daha doğrusu yükselen bir bilinçle ulaşılan “kopma noktası”nı anlamlandırır. Bu, sıradanlığın olumlu bir şeye dönüştürülme çabası sonucu ulaşılan trajik sondur. Bu anlamıyla birey, çevresinde hazır bulduğu olumsuzlukları aşma gayretlerinde çıkış yolunu “hastalık” olarak ortaya kor. Bu yol da elbette çözümsüzlüğün, tıkanıklığın adıdır. Bu arada kendi hastalığını tanımlar kahramanımız: “Basit bir soğuk algınlığı değil benimki biliyorum. Başka bir şey. (başka bir şey). Ruhum hasta benim. Vücut bahane. Bedene yayılan hasta ruh. Başdöndüren. Bir ateşe doğru iteleyen.” Bireyin topluma ilk başkaldırısı hiç kimseyle konuşmamak olur. Bu arada hezeyanları, vehimleri giderek artar. *Hastalar ve Işıklar*’daki “Çocuk” adlı öyküde, “ölü baba” acısı yaşayan bir çocuğun öyküsü anlatılır. “Dönüş”de ise, babasının ölümü sonrası miras dağılımına şahit olan çocuk o kadar çok “merhum” sözü duyar ki her şeyden habersiz “merhum öldü, merhum öldü” diye seslenir. Akrabaları ise gülümseyerek başını okşarlar.

Hastalar ve Işıklar’da değişimin gerçek boyutunu bilemeyiz. Sadece olup bitenlerin birey üzerindeki çarpıcı, sarsıcı etkisini görürüz o kadar. Ama bu etkilenimden büyük bir yıkımın, hatta büyük bir depremin (“eşyaya kadar sırayet eden”) gerçekleşmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bütün bu olup bitenlerden sonra bir hafıza şoku yaşayan birey, kendini, daha doğrusu eski kendisini (hafızasını) aramakta, her şeyi yerli yerine oturtmaya çalışmaktadır. Ama sonuç hüsrana olacaktır. Öykülerdeki önemli temalarından biri de ölüm olgusudur. Kitap, âdeta ölüm olayının neredeyse bütün boyutlarıyla tartışıldığı, ölüm gerçeğinin bir yerlere oturtulmaya çalışıldığı öykülerden oluşur.

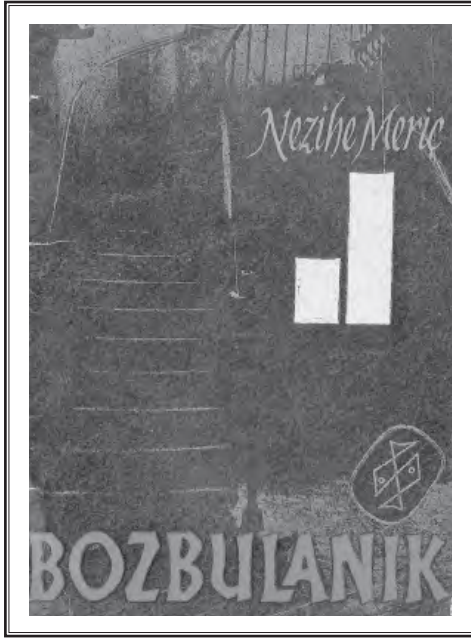
Ne var ki *Hastalar ve Işıklar*’ı Modern Türk öykücülüğünde önemli kılan asıl özellik onun dil yaklaşımı ve tasvir öğeleridir. Özdenören, öykülerin ihtiyacı olan atmosferi yaratmak ve karakterlerin olabildiğince doğal ve kendi olması için, yerli yerine oturan kelimelere başvurur. Öykülerinde yalın bir dil kullanmasına karşın onun asıl peşinde olduğu şey şiirselliktir. Bu, ritim ile birlikte alabildiğine yoğunluk ve titiz bir dil işçiliği demektir.

Öykülerinde tasvir, hem geleneksel hem de “kendi gerçeğini yaratmak” fonksiyonlarını yerine getirir. Özdenören bu öykülerle tasvirin kahramanlara bir mekân tayin etme ve süsleme fonksiyonundan farklı işlevlerinin de olabileceğini örnekler. Özdenören bir öykü dünyası kurmada tasvirin gücünden, kelimelerin çağrışımından alabildiğine yararlanır. Eşya, çevre ile anlatım ve üslup bir uyum içerisinde yerini alır. Böylece tasvir, verilmek isteneni tamamlayan, onu zenginleştiren ve anlamı derinleştiren bir görev yüklenir. Eğer bir çarpılmışlık, çöküntü, dağılmışlık anlatılıyorsa, öyküye giren her şey bu temaları zenginleştirir: Yağmurlar yağar, evler temelinden çatırdar, kapı tahtaları pörsür, odaları sis basar ve nem kokar.

Bütün bu özelliklerinden dolayı *Hastalar ve Işıklar* öykücülüğümüzün başyapıtlarından biridir.

NEZİHE MERİÇ/ BOZBULANIK

1925 yılında doğan Nezihe Meriç, ilk kitabı *Bozbulanık* (1953) yayınlandığında yoğun bir ilgiyle karşılanmış ve “Cumhuriyet kuşağının ilk kadın yazarı” olarak nitelenmiştir. Ardından *Topal Koşma* (1956) ve *Menekşeli Bilinç* (1965) kitapları gelir. “Cumhuriyet kuşağının ilk kadın yazarı” yargısı her ne kadar abartılı bir yargı da olsa kimi haklı yanları vardır; çünkü Meriç, öykülerinde, temada, dilde, kurguda, anlatımda, siyasal tavırda o güne değinki kadın yazarlardan (Güzide Sabri, Muazzez Tahsin, Kerime Nadir) tümüyle farklı bir anlayış sergiler. Öncelikle kadına, dönemine göre bambaşka bir açıdan bakar. Hep duygusal açıdan ele alınan kadın onun öyküleriyle artık hem toplumsal mücadelenin içinde bir bireye hem de cinselliği de olan bir kimliğe bürün-

müştür. Böylece 1970'lere damgasını vuracak olan mücadele içindeki kadın ve 1980'lerden sonra tümüyle edebiyatımızı kuşatan, kadının cinsel özgürlüğü ve erkeklerin dünyasındaki ezilmişlikleri Meriç aracılığıyla gündeme gelmeye başlar. Ayrıca Meriç eserlerinde modern öykünün imkânlarını kullanırken dilde özenlidir ve bilinç akışı, iç monolog gibi yeni teknikler denemektedir. Bu yönüyle de döneminin kadın yazarlarından ayrılır ve yenilikçi bir öykü anlayışını temsil eder.

Meriç, öyküye en iyi yerden, tüm öykü serüveni boyunca yükselebileceği en başarılı çizgiden başlar. İlk öykü kitabı *Bozbulanık* onun en başarılı çalışmasıdır. Kadın sorunlarını

geçim sıkıntısıyla örtüştürerek ilk kitaplarda pek rastlanmayacak bir ustalık sergiler. Sait Faik etkisi gözden kaçmaz ama kişilikli bir öykü de kendini gösterir. İki öykü dışında tiplerin/kahramanların tümü kadındır. Başka tipleri de anlatsa özne yine kadın, kadın dünyasıdır. Öykülerde yetim kalmış kızların, dul kalmış kadınların dramları anlatılırken, genç kızların özgürlüklerine toplumun, çevrenin olumsuz bakışı eleştirilir.

Meriç, kadın erkek ilişkilerindeki sorunları gündeme getirirken, bu ilişkilerdeki çözülmeden en fazla kadınların zarar gördüğü gerçeğini dile getirir. “Dünyada Teknik Arıza” öyküsünde, genç yaşta iki çocukla dul kalan Nermin

Hanımın evde çuval dikerek hayat kazanma mücadelesi anlatılır. Ama çevresi ona iyi gözle bakmaz ve bir dedikodu malzemesi olarak yaklaşırlar. “Umut Fakirin Ekmeği”nde aynı temaya vurgu yapılır. Aslında genel anlamda boşanmalarda hep erkekler suçlu olmakla birlikte, kimi zaman anlayışsız, cahil kadınlar da bu süreci hızlandırmaktadır. *Bozbulanık*’taki “Uzun Hava”da bunu vurgular. Şoför anlayışsız karısı karşısında yeni arayışlar içine girer ve dost tutar. Tam da buralarda evlilik dışı birlikteliklerin savunusu yapılır.

Meriç’in aile kurumuna, mevcut evlilik anlayışına eleştirel bakışı vardır. Nikâh kurumunu eleştirir ve birliktelikleri sevgi ve cinsellik bağlamında değerlendirir. Ona göre cinsel arzu ve sevgi insanların birlikte olmaları için yeterli nedenlerdir. Öyle ki bu şartlar oluştuğunda insanlar evlilik bağına gerek kalmaksızın birlikte olabilmelidir. Ayrıca evliliklerin toplumsal bir baskı ile oluştuğunu, bunun da insanları ikiyüzlülüğe sürüklediğini düşünür: “Birbirini düşünmeden, arzu etmeden, rastgele birleşmiş iki insan. Nikâh ne demek? Ne idüğü belirsiz bir herif, yani imam; üç beş kişiden âmin âmin ve peydahlanan ben. Ama düşünün, birbirini arayıp bulan, isteyen iki ruh, iki vücut birleşirse... O zaman kâğıtlar ve imzalar bir yana, doğan çocuk piç değildir. Kesinlikle! Sahici insan odur işte...” (“Öğretmen”) Bu yüzden evlilikle sonuçlanan değil, kaçırılmış, yanından geçilmiş, sahip çıkılmamış, sonuna kadar yaşanmamış aşkları ve yıllar sonra bu kaybedişlere hüznü bakışlarını anlatır. Onun öykülerinde zaman zaman kırsal kesim ve şehir kadınları karşılaştırılması yapıp kırsal kesim kadınlarının durumlarının daha kötü olduğu işlenir.

Tümüyle kadın erkek ilişkilerine odaklanmış öykülerde öncelikle genç kızların durumları ele alınır. Genç kızlar içinde yaşadıkları çağa ayak uydurmak isterler. Ama çevre bu talepleri hoş karşılamaz. Ne aradığını tam olarak bilemeyen genç kızlar, düşlere yatarlar. Çevrelerinde her şey alacalıdır, netleşmemiştir. Toplumsal ilkeler onları sıkır, boğar, boğar... Çevre kızın okumasını, dilediğince giyinmesini, şarkı söylemesini, bir işte çalışmasını hoş karşılamaz.

“Keklik Türküsü” tüm melodramlığına rağmen, Doğulu aşkı anlatan güzel öykülerden biridir. Öykülerde kadın erkek ilişkilerindeki sorunlar gündeme getirilirken bu ilişkilerdeki çözülmeden en fazla kadınların zarar gördüğü öne çıkarılır. Ama bu tip yazarlarda görülen hep erkek suçlu görünümünden onun öykülerinde zaman zaman sapma da gözlenir. “Uzun Hava”daki şoförün anlayışsız karısı karşısında yeni arayışlara girmesi gibi...

“Boşlukta Mavi” öyküsünde, dayısının okuttuğu öksüz kız, yıllar sonra köye/taşraya gelir. Ama taşra hayatı, oradaki kadınların hayatı âdeta onu boğar. O büyükşehire aittir. Buraya yabancı olduğunu kavrar. Öyküde şehirli ve taşralı kadınların hayatları karşılaştırılarak köyde yaşamının boğuculuğu/sıkıcılığı açık edilir.

Meriç, bireysel hayatları yok sayan toplumsal baskıları, anlayışsızlıkları eleştirerek, ülkemizde büyük baskı altında olduğuna inandığı kadınları özgürlük perspektifinden ele alarak öykülere taşımış, onların önünü açmaya çalışmıştır. Bunu yaparken de modern öykünün imkânlarını ve araçlarını pek çok öykücünden önce keşfedip öykülerinde uygulayarak Türk öykücülüğünde yol açıcı bir yazar kimliği oluşturmuştur.

LEYLÂ ERBİL / HALLAÇ

Leylâ Erbil Türk öykücülüğünde yenilikçi biçimsel arayışlar dendiğinde ilk akla gelebilecek üç-beş isimden biridir. Erbil, 1950 kuşağının yenilikçi ikliminde dilde, biçimde özgünlük arayışı içerisinde olmuş, öykücülüğümüze entelektüel bir düzey, felsefi bir derinlik kazandırmıştır. Kadın sorunlarını cüretkâr bir tutumla ele alırken, biçimsel anlamda da geleneksel öykü anlayışının tümüyle dışında bir biçim yeniliği peşinde olmuştur.

Leylâ Erbil öykücülüğünün ana çizgisini; Freudyen öğretisi, varoluşçuluk ve sınıfsal çelişkiler olarak sıralayabiliriz. Erbil, varoluşçuluğu toplumsal sorunlar ve cinsellik temaları bağlamında değerlendirir. Öykülerde sivri bir dille toplum, çevre ve otoriteyi en ağır biçimde eleştirir.

İlk öykü kitabı *Hallaç* 'ı (1960) tümüyle varoluşçuluğa yaslar. Yenik, boğuntulu, çıkışsız, mutsuz kahramanlar topluma, çevreye başkaldırır. Hep aynı kahramanı anlatır gibidir. Onun kahramanları “yüzyıllardır tek ayak üstüne cezaya kaldırılmış bir öğrenci denli” mutsuz, itilmiş, yalnızdırlar. Git gide içeri kaçır, kendine çekilir ama dışarıdakiler sürekli çoğalır. Kitabın bir Samuel Beckett alıntısıyla başlaması boşuna değildir: “Hiçbir şey hiç’ten daha gerçekçi değildir.” Bunalım, öykülerde, varoluşçuluktan beslenen bir yalnızlık, cinselliğini yaşayamama, kadınlığını kabul ettirememesi olarak dışlaşır. Kitap aynı zamanda dönemin yenilikçi akımlarının cesur bir uygulamasıdır. Erbil, biçimsel, yaratıcı denemelerin en üst sınırlarında dolaşır. Geleneksel öykü anlayışını tümüyle reddeder. Giderek bir anlamı ve bir hikâye kurmayı bile... Bilinçaltının gelgitleriyle oluşturur metinleri. Özne kadın ve onun toplum, çevre içindeki kısıtlanmışlığıdır. Freudyen öğretinin ruhsal çözümlemeleri, Beckett’in olayı, tasviri, giderek edebiyatı reddeden anlatı anlayışını âdetâ kahramanlar üzerinde “test” eder. Topluma, toplumsal yapıya ağır eleştiriler getirir. Ama bu eleştirinin kaynağı sınıfsal değil bireysel, kişisel varoluş sorunlarıdır. Özellikle insan ilişkilerindeki ikiyüzlülüğü, açmazı işler. Despotizm, erkeksi yapı içindeki kadın mutluluğu olanaksızdır. Bu ilk kitaptaki tutum nedeniyle bireyci olarak nitelenecek, toplumcu sanata, sınıfsal çelişkilerle ilgisizliği eleştirilecektir.

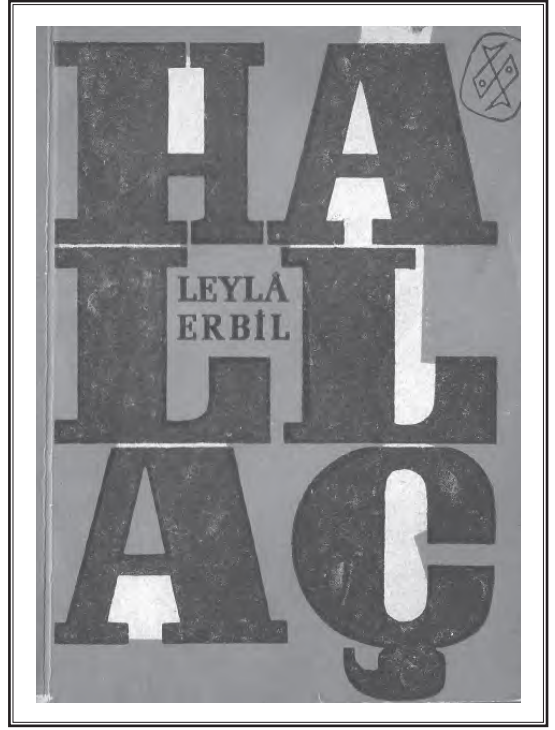
“Bilinçli Eğinim I”de, var olmak için toplumun çürümüşlüğüne başkaldıran kadın, parası olduğu hâlde çocuk donu çalar. Bu bir başkaldırı örneğidir

ve varolmanın bir gereğidir. Öykü boyunca, “geleceğe ilişkin sorumluluk”, “başkalarından kaynaklanan kötülük”, “kendi özgürlüğünü elinde tutmak”, “yeni bir olay yaratma yetisi”, “olguların beni değil benim onu yönetmem” gibi varoluş felsefesinden kaynaklanan kimi felsefi sorunlar, öğretiler tartışılır. Öyküde ağırlıklı olarak kadın erkek ilişkileri ele alınır. Kahraman şehrin hayatını, budalaca bulur. Bu insanlar, anlamsız hayatı yaşayan zavallılardır. Gemideki tüm ikiyezlülükleri bilen kahramanımız onlardan biri olmamak, onlarla aralarındaki farkın altını çizmek için, oldukça uç duygular geliştirir. Tek amacı kendi olmaktır. Mutsuzluğunun farkındadır. Yozlaşmanın, yalanın farkında olmak ona boğuntu getirmektedir. Başkaldırmak, kendi benine sahip çıkmak ister. Aslında gemideki bu insanlar da mutsuzdur ama bunu gizlerler.

“Bilinçli Eğinim II”de, annesi ile babası ölmüş kadının hayatla yüzleşmesi anlatılır. Kadın mutsuz bir çocukluk geçirmiştir. Baba denizcidir ve sürekli dışarıdadır. Hep annesiyle birlikte. Annesinin kadın algısını eleştirir. Özellikle “insan sorumluluk sahibi olmalı” sözünü. Anne ve baba kızın mutluluğunu önleyen iki kişidir. Ölüm karşısındaki çaresizlik onu çılgına çevirir. Annesi ve babası ölüme teslim olmuşlardır ama o ölümden korkmamaktadır: “Kendi yönetimi aldım ölümü.. Bağlı olmalardan sıkılmışım anlamıyor musunuz, annemle babamı çalıp gömütlükten onları, dikip, ekip, sulamakla da başka bir biçimle de yeniden yaşamaya başlamalarını sağlamış değil miyim?”

“Diktatör”de ise dilsiz evlilikler, dilsiz kadınlar yanında üvey anne sorununu ve bunun çocuklara yansması işlenir. Baskı, boğuntu, kısıtlanmış yaşamlar ve çıkmazlık. Üvey annesinden dayak yiyen Hıdır, evlendikten sonra da karısından dayak yemektedir.

“İncik Boncuk”ta da bir kez daha karı koca arasındaki iletişimsizlik anlatılır. Entelektüel bir kadın, bir tren yolculuğunda rüküş, sıradan bir kadınla tanışır. Hem onu aşagılamakta hem de onu içten içe kıskanmaktadır. Hayatın içinde hesapsız kitapsız yaşayıp giden eşiyile birlikte bir gün onu ziyarete gelir.

Evde de hem onu aşağılayıcı gözlerle izlemekte hem de kıskançlık duymaktadır. Sonunda anlaşılır ki bu entelektüel kadınla kocası arasında dilsiz bir ilişki vardır. Kocasının onun varlığından bile habersizdir.

“Bay Suret”te, hayatın dışına itilmiş bir başka kahraman anlatılır. Bay Suret, hayatın kendisine sunduğu tüm bildik olanakları reddetmiştir. Ne memurluk ne paşa damatlığı ne de Amerikan vatandaşlığı. Özgürlüğü uğruna her şeyden vazgeçmiştir. Ama aslında bu tutumunun arkasında hayat görüşü değil, takıntıları vardır. Ablasının evliliği onun hayatını alt üst etmiştir. Bunu hazmedememiş takıntılı bir insan olarak toplum dışında kalmıştır. Tüm insanlar kendinden nefret ederken o hümanist olduğunu, insanları sevdiğini söylemektedir.

Yenilikçi tutumu dilde de sürer. Dili gerer, yeni anlamlar üretmeye çalışır, kendi deyimiyle öz Türkçecilerden de öz Türkçeci bir tutum sergiler. Kimi kez de dili hiçliğe, anlamsızlığa sürükler. Öykülerinde uzun cümleler kurar. Dilin bir anlaşma aracı olmasına aldırılmaz. Ağırlıklı olarak postmodern yazarlarda görülen, anlatıcının öykünün içinde yer alması durumu, onun da tercih ettiği bir yöntemdir. *Hallaç*’ın pek çok öyküsünde yazar yerini alır ve okura bir öykü okuduğunu hissettirir. Anlatıcı bu savaşta taraftır ve tam bu yerlerde anlatıcının sesi, duyguları, yorumları bizzat Leylâ Erbil olup çıkar. Erbil, kimi, neyi anlatırsa anlatsın, öykünün tam merkezine kendisini konumlandırır.

Leylâ Erbil, edebiyatı avutucu bir insanlık eylemi değil, işlevsel bir imkân olarak görür. Ancak inandığı doğruları, gerçekleri, serinkanlı bir üslupla anlatmak yerine, rahatsız edici, kışkırtıcı bir biçimle öyküler. *Hallaç*, bunun en tipik örneğidir.

SENEM GEZEROĞLU

KISA ÖYKÜDE YÖNTEM'E DAİR

Cemil Süleyman, Fecr-i Ati'nin önemli isimlerindendir. Yazarın öykülerine dair bir inceleme olan *Kısa Öyküde Yöntem: Cemil Süleyman Uygulaması* Nevşehir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi akademisyenlerinden Doç. Dr. Oktay Yivli tarafından kaleme alınmış, 160 sayfadan müteşekkil bir eserdir.

Bir Beyaz Düş, Yaşamak Eski Bir Alışkanlıktır, Gece ve Ölüm, Geceleyin Şehirler Birbirine Benzer, En Gerçek Yanıdır Bir Rüyanın Aşk gibi şiir kitaplarıyla edebî; *Türk Edebiyat Tarihi 1-2, Edebî Metinler 1-2-3* gibi ders kitaplarıyla pedagojik; *Metin Eloğlu'nun Şiiri* ve *Alev Alatlî'nin Romancılığı* gibi akademik çalışmalarıyla tanınan Oktay Yivli, Çizgi Kitabevi yayınlarından çıkan *Kısa Öyküde Yöntem: Cemil Süleyman Uygulaması* ile bilimsel kitaplarına bir yenisini daha eklemiştir.

Kitabın “Giriş” bölümünde, Cemil Süleyman Alyanakoğlu'nun hayatı ve eserleri, dönemi ve mensup olduğu edebiyat topluluğu hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra kitabın asıl gayesi olan “İnceleme”lere geçilmiştir. Bir edebiyat tarihi çalışmasından ziyade metnin kendisini esas alan bu incelemede, yakından okuma yöntemi kullanılarak “yazar”dan çok “eser”in ne söylediği üzerinde durulmuştur. Oktay Yivli, “Ön söz”ünde bu konuya ilişkin şunları belirtir:

“Bu çalışma, özünde bir anlatı incelemesi olmakla birlikte alışılmış paradigmadan ve öteden beri kullanılmakta olan geleneksel yöntemden sapma göstermektedir. Aynı zamanda çözümleyici bir niteliğe sahip olan bu eser, bir yöntem önerisinde bulunmakta, buradan kalkarak kuramsal düşünme eğilimi göstermektedir.” (9)

Başta Fransız ve Amerikan olmak üzere dünya edebiyat birikiminden yararlanan Oktay Yivli, Cemil Süleyman'ın öykülerini anlatı bilimsel inceleme yöntemiyle ele alarak metne yeni bir yorum ve bakış açısı getirmiştir. İncelemede Gérard Genette, Seymour Chatman, Dorrit Cohn gibi edebiyat bilimcilerin çalışmaları ışığında öykülere “modern” kuramlarla yaklaşılmıştır. Kullanılan terimlerde aslına riayet edilmiş bunun yanı sıra yeni kavramlar da üretilmiştir. Bu durum, edebiyatımızda özellikle “terminoloji”ye dair ihtiyaçları gidermek için önemli bir adımdır. Terim konusuna dair Yivli, Ön söz’ünde şunları söyler:

“Anlatıcı ve bakış açısı bağlamında Türk edebiyatında yaygın biçimde kullanılan dil bilgisel kategorilerden üretilen terimler yerine, aralarındaki ilişkileri daha belirgin kıldığı gerekçesiyle Genette’in anlatı bilimsel kavramları referans alınmıştır.” (11)

Kitabın esas bölümü olan “İnceleme” başlığı, kendi içinde sekiz alt kategoriye ayrılmakta ve bunların her birini de konu ile ilgili alt basamaklar izlemektedir. “Tür” adını taşıyan birinci bölümde öncelikle bir tür olarak öykünün ne olduğu ve nasıl geliştiği (Türk ve Dünya edebiyatından hareketle) hakkında bilgi verilir. Okur, öykünün gelişim serüveni hakkında kısa bir bilgi edinir, öykünün çeşitlerini öğrenir ve bunların Cemil Süleyman’ın öykülerinde ne şekilde sınıflandırıldıklarını kavrar. Tezli öykü, melodramatik öykü, dramatik öykü, anı/günlük öykü, mizahi öykü, mektup öykü türleriyle ilgili bilgilerin ve örnek uygulamaların verildiği bu bölüm, çalışmanın en hacimli kısımlarından biridir.

“Düzen” bölümünde ise “Öykü Nasıl Başlatılıyor?” ve “Öykü Nasıl Sonlandırılıyor?” alt başlıklarıyla öyküyü başlatma ve bitirmelere dair sorular ışığında cevaplar aranmış ve yeni kavramlara ulaşılmıştır. Cemil Süleyman’ın öykülerinde, ilerleyen, durağan ve devingen başlangıçlar ile düşündürücü son, umutsuz-acıklı son, umutlu-acıklı son, başlangıç durumuna dönüş ve açık uçlu sonlara ulaşıldığı tespit edilmiştir.

Modern zamanlarda hikâye anlatıcısının ete kemiğe bürünmüş hâli aramızda olmasa da o, içerden ya da dışardan bir “ses” olarak öykünün kurmaca dünyasındaki yerini korumaktadır. “Anlatıcı” bölümünde öykülere “anlatan ses”in perspektifinden yaklaşan Yivli, Genette’nin kavramlarından hareketle dışöyküsel, içöyküsel ve benöyküsel anlatıcılar üzerinde durmuştur.

Anlatıcı ve bakış açısı arasındaki farka da değinerek terimleri sabitleyen Yivli, “Odaklanma / Bakış Açısı” adını taşıyan bölümde “odaklanma”yı merkez olarak Cemil Süleyman’ın öykülerine üstten odaklanma, içten odaklanma, dıştan odaklanma kavramlarıyla yaklaşır. Yine bu bölümde de Genette’nin kavramları esas alınır. Ancak Genette’deki sıfır odaklanma, yerini Yivli’de üstten odaklanmaya bırakmıştır.

İncelemenin devam eden başka bir kolu ise “Anlatım Yapısı”dır. Bu bölümde “Zaman Dizinsel Anlatım, Doğrusal Olmayan Anlatım, Çerçevesel Anlatım”

üzerinde durulmuş ve öyküler zamanı kronik, akronik, iç içe boyutlarından hareketle incelenmiştir. Zamandan hareketle yapılan incelemelerin bir başka kanadını ise öyküleme zamanları oluşturmaktadır. Anlatım yapısında öykünün anlatım zamanı ön planda iken öyküleme zamanında olayın gerçekleştiği ve anlatıldığı zamana odaklanılmıştır.

“Anlatı Birimleri” adını taşıyan bölümde, anlatının bileşenleri de denilebilecek “anlatımlı sahne, dramatik sahne, özetleme, tablo/betimleme, açıklama/ yorumlama, eksiltme” gibi kavramlardan hareket edilmiş ve öykünün okura sunulmuş imkânlarına ışık tutulmuştur. Öyküyü oluşturan bu bileşenlerin karakteristik yapısı ise anlatıda ritmik bir yapı olup olmadığına dair ipuçları verebilmektedir. Yivli, belli bir dönüşümle birbirini izleyen sahne, tablo ve özetlemelerin öykü incelemelerindeki işlevlerine dikkat çeker.

İnceleme’nin son basamağını oluşturan “Öyküleme Grameri” bölümünde ise anlatının gramerine dair açıklamalarda bulunulmuştur. Öykülerin “söylem”i üzerinde duran Yivli, kiplerden hareket ederek bir öyküleme grameri oluşturma mümkün olup olmadığını yoklar. Bu bölümde “temel öyküleme, ikincil öyküleme, geçiş, özetleme, betimleme, açıklama/yorumlama, erken anlatma” kipleri üzerinden öyküler incelenmiş ve bunların hangi sıklıkla, ne tür işlevlerde kullanıldığı üzerinde durulmuştur. Görüldüğü gibi her bir inceleme bölümü, aslında kısa öykü incelemelerinde eleştirmenlerin izleyeceği yöntemlere dair birer ipucu ya da rehber özelliğindedir.

Kısa Öyküde Yöntem: Cemil Süleyman Uygulaması bilimsel bir kitap olmasına rağmen edebî bir özellik de taşımaktadır. Oktay Yivli’nin okuru sıkmayan üslubu, sohbete yakın anlatımı çalışmanın ön plana çıkan diğer özelliklerindendir. Aynı zamanda inceleme bölümlerinden önce konuya ilişkin Türk ve dünya edebiyatından yazarlara ait kısa cümleler, hem çalışmanın seyri/içeriği hakkında ipucu vermekte hem de okurun yelpazesini genişleterek okuma eylemine renk katmaktadır. Bunlardan bazıları: “*Anlatmak zaman alır.*” (Gérard Genette), “*Başkalarının hikâyelerini dinleyerek kendi hikâyemizi nasıl anlatacağımızı öğreniriz.*” (Margaret Atwood), “*Yazarın istediği her şey bir kısa öykü olabilir.*” (H. E. Bates), “*Hayat kendiliğinden bize bir şey söylemez. Söylemesi için, içinde olan bitenin birisi tarafından kurgulanması gerekir.*” (Necati Mert).

Sonunda Cemil Süleyman Bibliyografyası’na ve zengin bir kaynakçaya da yer veren bu kitap, özellikle kısa öykü hakkında yöntemsel bir çalışma özelliği taşır. Ayrıca bu kendinden sonraki öykü incelemeleri için referans olabilecek niteliklere sahiptir. Çalışmanın geneli hem kısa öykü incelemelerine dair kuramsal bilgiler içermekte hem de örnek bir öykü incelemesini uygulamalı olarak göstermektedir. Bu açıdan *Kısa Öyküde Yöntem: Cemil Süleyman Uygulaması*’nın hem teorik hem de pratik bir çalışma olduğunu ifade etmek mümkündür.

AYŞE KARA

AFET ILGAZ VEYA HOŞ BİR SADÂ

Yazar Afet Ilgaz ardında hoş bir sadâ bırakarak yetmiş sekiz yaşında vefat etti. Yazmaya başladığında on yedi yaşındaydı. Yazmaya ölümünden bir hafta öncesine kadar devam etti.

Türkçeyi çok güzel kullandı. Çok güzel hikâyeler, romanlar, gazetelerde fıkralar yazdı. Yazılarında derin bir duyuş, yalın bir ifade, incecik bir ironi vardı.

Modern sularda yüzerken bile hep yerli bir yazar oldu.

Hayatındaki büyük kırılmaların, dönüşümlerin izdüşümü eserlerine yansdı; eserleri Cumhuriyet sonrası Türk aydınının zihin yapısını yansıtmaları bakımından da önemli oldu.

Kültür dünyası bir sacayağı gibi her yana uzanırdı. Edebiyat dünyasının önemli simalarından bazıları hocası, bazıları arkadaşları, bazıları da onun talebesiydi.

Nihad Sami Banarlı’dan, Leyla Erbil’e, Memet Fuat’tan, Füzûzan’a, Selim İleri’den Alev Alatlı’ya, Ayşe Şasa’ya, geniş bir hatıra yelpazesi vardı.

Afet Ilgaz Kırım asıllı bir Çanakkaleliydi. İki erkek, bir kız annesiydi.

Kırım’dan, Çanakkale’den kaynaklandığını düşündüğüm, “*Hanımefe*” hâli, bu sert görünüşünün altında hoş sohbet, enerjik, kalender, kendinden emin, bir yandan çok kırılğan şuh bir kadın vardı.

Bu şuh kadın, yetmiş beş yaşındayken de onunla beraberdi. Gözünden kalemi eksik olmaz, saçlarını örgüler hâlinde tepesinde toplar, basit şeyler giyinir ama hoş görünürdü.

Evinin çok naif bir havası vardı. Gülkurusu kanepeler, zarif bir kütüphane, küçük antika işlemler insanın içini açardı. Birkaç hat levhası ve aldığı ödüller duvarlarını süslerdi.

Fakat, Afet Ilgaz çok sevdiği evinden ziyade annesi ile yaşardı. Zira annesi doksan, annesinin emektar bakıcısı da seksen yaşındaydı. Afet Hanım, “Menekşelendi Sular”daki Doktor Ahmet gibi bir elinde torbalar, evden eve taşınır dururdu.

Ölü Bir Kadın Yazar, Kaz Dağı Öyküleri, Ad Semud Medyen, Menekşelendi Sular, Ermiş, bütün eserleri muhitinden izler, yer yer otobiyografiye varan etkiler taşırdı. Sık sık, bir kadın yazar olmanın güçlüğünden söz eder, “Yazı erkek gücü, erkek yüreği ister” derdi.

Afet Ilgaz, *Ölü Bir Kadın Yazar* gibi susup kalmayacak, eserleri ile yaşayan biri olarak bir yeraltı nehri gibi kendi mecrasında sessizce akacaktır. Yazının/ yazmanın da en güzel yanı bu galiba.

YENİ KİTAPLAR

TİRENDE BİR KEMAN

MUSTAFA KUTLU

DERGÂH YAYINLARI

Her yıl bir öykü kitabı yayımlayan Mustafa Kutlu bu sene *Tirende Bir Keman*'ı yayımladı. Kitap yine onun bildik tek hikâyelik uzun hikâye formatında. Gazinolar ile trenlerin mekân olarak seçildiği hikâyede, gazino dünyasında savrulan insanların dünyasına bakılır.

Kitap, *Uzun Hikâye*'den, *Muhsin Bey*'den, değişen müzik anlayışından, Anadolu insanının merhametinden esintiler taşır. Hikâye, Kemanî Kenan Bey'in gazinolar dünyasında var olma savaşını ve kaçılmaz yenilgisini anlatır.

Kutlu'nun *Tirende Bir Keman* bir Yeşilçam filmi- nin dokusunu, kurgusunu ve anlayışını yansıtır. Ama bir yandan da o filmlerin samimiyetini, insanı yakalayan sıcaklığını. Kutlu'nun öykülerini okurken

insan birden açık hava sinemasında bir Yeşilçam filmi seyrediyor hissine kapılır. Ve okur, esintili bir yaz akşamında, elinde patlamış mısır, tanıdık simaların oynadığı bir "aile filmi"ne dalıp gider. Okuduğu (seyrettiği) hiç-

bir şey onu şaşırtmaz. Çünkü burada her şey yerli yerindedir ve olması gerektiği gibi olur. İyiler bir yandadır kötüler bir yanda. Ve arkasından insanlık kadar eski o mücadele başlar. Ve tabi bütün bunlar o güzelim karelerde tablomsu görüntülerle verilir. Kısaca bu öyküler okura "seyirlik" bir tat verir.

Kutlu'nun öykülerinden sinemasal tatlar almamızın iki temel nedeni var. Birincisi seçtiği anlatım tekniği (görüntüye dayalı anlatım), ikincisi ise öykülerin teması, konusudur. Mustafa Kutlu belki resim-

le uğraştığından olacak, öykülerinde görüntüye önemli fonksiyonlar yükler. Onun öykülerinde bol bol tablolar görürüz. Dağlar, güvercinler, masmavi gökyüzü, ağaçlar. Sürekli görüntünün imkânlarından yararlanarak "gösterir" öykülerinde. Bir kamera-göz, çevrede dolaşır durur. Sinematografik bir anlayışla oluşturulan metinler, sanki "çekilmeyi" bekleyen bir senaryo gibidirler. Aksesuarlar, dekorlar, fonlar hep işlevseldir.

Resimleme yanında, kahramanların bize tanıtılış sırası, karakter yaratma ve olaylar da tamamen sinema tekniğine dayanır. Çerçeve hikâye yaklaşımı ile bir bütüne doğru giden olay örgüsü, zaman zaman öne çıkan,

zaman zaman geri çekilen “avantür” yarımlar, aksiyon, her şey, her şey sinemasaldır. Peş peşe gelen kısa cümlelerle oluşturulan fotoğraflarla sanki bir slayt gösterisi izleriz.

Onun öyküleri, anlatım tekniği yanında muhteşa, tema bakımından da sinemasaldır. Klâsik Yeşilçam filmlerinin pek çok öğesini onun öykülerinde görmek mümkündür: iyi adam, kötü adam, ayrılanlar, kavuşanlar. Ama özellikle zengin kız fakir oğlan, ya da fakir kız zengin oğlan klişesi onun öykülerini bu filmlere yaklaştıran temel benzerliktir.

Öykülerde Yeşilçam’ın diğer melodramik öğelerini de bu örnekleri de çoğaltmak mümkün. Peki Kutlu bu öykülerin Yeşilçam duyarlılığı olduğunu bilmiyor mu acaba? Elbette biliyor. Zaten kimi öykülerinde bunu bizzat kendisi söyler. Kısaca onun öykülerinde yaralayıcı bir Yeşilçam filminden parçalar seyrederez sanki. Epeydir unuttuğumuz, aşağıladığımız, ince, hassas duyguları anlatan bu öykülerde, kırılmış, incinmiş küçük insanların artık ayağa düşmüş ama yine de hiç bitmeyecek o kaçınılmaz yenilgilerine bir kez daha şahit oluruz.

Kutlu, öykülerinde, biçimsel zorlamalara girmeden, kolay, anlaşılır, sade bir anlatımı yeğler. Kendi deyimiyle “edebiyat yapmayı” sevmez ve ne söyleyecekse onu kestirmeden söyler. Öyküde sözü azaltırken dolambaçlı yollardan sakınır. Sadelik, onun öykülerinin en önemli özelliğidir. Onun öykülerinin bir başka özelliği de öyküyü okurla, dinleyenle hasbihâl eder, muhabbet eder gibi kurgulamasıdır. Böylece okura “sen dışarıda değilsin, bu öyküyü birlikte oluşturuyoruz” izlenimini vermek ister. Kutlu’nun zihni ve dikkati “yazmaktan” çok, “anlatmaya” ayarlıdır. Öyküyü yazarak “aktarıyor” değil de,

karşısındakine muhabbet içinde “anlatıyor” gibi davrandığını metinlerinde rahatlıkla görmek mümkündür.

Tirende Bir Keman, Mustafa Kutlu’nun tüm bu öykü anlayışını başarıyla yansıttığı kitaplarından biri.

HASAN TEPE

KELEBEĞE TAPAN ADAM

BÜNYAMİN DEMİRCİ

ŞULE YAYINLARI

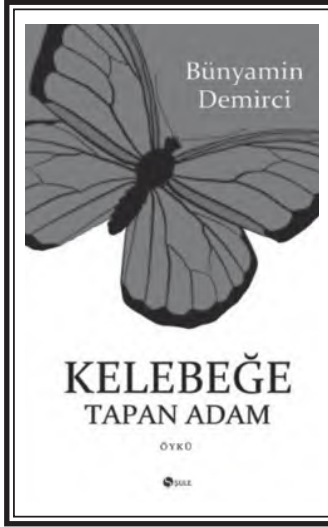
2014 yılının Ekim ayında *Kelebeğe*

Tapan Adam ismiyle ilk hikâye kitabı yayımlanan Bünyamin Demirci, genç yaşına ve ilk kitabı olmasına rağmen güçlü bir eserle hikâye dünyasına giriş yapar.

Hikâyelerdeki tasavvufî, dinî, felsefî göndermelerle ve musikî ile ilgili terimlerden, ifadelerden yola çıkarak önemli bir birikimin eseri olduğunu düşündüğümüz kitap, doksan dört sayfa olup içinde yirmi dokuz tane hikâye yer almış. Hikâyeler-

lerin hepsi kısa bazıları daha da kısa. Küçük öykü olarak tabir edebileceğimiz bu metinlerde yoğun bir anlatımla karşılaşırız. Bazı hikâyelerin temposu o kadar yüksektir ki kendimizi kahramanın yerinde buluyoruz. Bu canlı akış bazı öykülerde daha da hızlanır.

Hikâyeleri okurken yazarın, hayata, ölüm, tabiata, insana ve insana dair her şeye kafa yoran, bütün bunları kendine dert edinmiş biri olduğunu hissederiz. Ayrıca yazar,

bununla da kalmayıp okurken altını çizme ihtiyacı duyduğumuz bilgece söylenmiş sözlerle ve sorularla okuyucunun da düşünmesini ister. Özellikle bazı hikâyeleri, *Ayna* gibi, iddiasız ama düşündürücüdür. Bunda biraz da yazarımızın aynı zamanda deneme yazarı olmasının etkisi olduğu söylenebilir.

Kitaptaki bütün hikâyeler durum hikâyesidir. Olaylar ve şahit olunanlardan ziyade bunlar karşısında insanın ne düşündüğü, ne hissettiği semboller kullanılarak oldukça kapalı bir anlatımla başarılı bir kurguyla ele alınmış.

Çocuklar, anneler, babalar, katiller, gardiyanlar, takıntılı kişiler, sihirbazlar, gerçek ve hayalî çeşitli hayvanlar ve birçok farklı nesne simgesel bir anlatımla hikâyelerde yer alıyor. Kahramanların duygu ve düşünceleri, bazen şiir bazen söylev bazen de hikâye tadında bir anlatım özelliği gösteriyor.

Bünyamin Demirci, hikâyeleriyle okuyucuya zengin bir hayal hatta rüya âlemi sunar. Hikâyelerin çoğunda gerçekle muhayyile arasında gider geliriz hatta bazen neresi gerçek neresi hayal fark etmeksizin kendimizi anlatımın akışına kaplıyoruz.

Hikâyelerde, tıpkı kişiler gibi zaman ve mekân da belirsizdir. Gerçekçi betimlemeler de bu hikâyelerde çok yer kaplamıyor. Kitaba ismini veren ve ideallerinin ardından giden bir gencin yine sembolik ve hayalî olarak anlatıldığı *Kelebeğe Tapan Adam* hikâyesindeki betimlemeler, sanatsal çabadan uzak, son derece doğal ama etkileyici ve de hikâyede anlatılan durumla uyum içindedir.

Hikâyelerde dikkatimizi çeken bir başka husus da ritim duygusu, enstrümanlar ve müzikle ilgili kavramlardır. Özellikle

Misket, Hasta Baterist, Düyek, Piyano Hırsızları, Harun'un Koyunları, Beş Parmaklı Kuş isimli hikâyelerde –ki bunlar kitaba peş peşe yerleştirilmiştir- müzikteki ve doğadaki ritim duygusu yazarın müziğe olan ilgisinin bir tezahürü olarak karşımıza çıkar.

Hikâyede sembolik anlatımı tercih edenler Bünyamin Demirci'nin *Kelebeğe Tapan Adam* isimli kitabını seveceklerdir.

TÜRKÂN BAYRAKÇI

ÜSTÜ KALSIN

CEMİL KAVUKÇU

CAN YAYINLARI

*Gökyüzüne Salınmış
Öyküler*

Acaba Cemil Kavukçu'nun 'Üstü Kalsın'daki öykülerini okurken siz de kendinizi birbirine açılan kapılardan geçen biri gibi hissedecek misiniz? Siz de benim gibi bu öykü insanların ve onların birbirine değen hikâyelerinin izini merakla süreceksiniz? Bu izleri sürerken sizin de başınızda kuşlar uçacak mı yoksa sizin okuma serüveniniz bambaşka mı olacak?

Böyle söylüyorum çünkü bunlar, okuyucuyu özgür bırakarak, kişiler

ve olaylar arasında kurulan geçitler ile her okuyucunun kendi okumasını oluşturmalarına olanak sağlayan öyküler. Her anlatımın içinden yeni anlatılar çıkıyor ve aralarında abartısız ilişkiler var. Bu ilişkileri anlamlandırma hususu ise tamamen okuyucuya bırakılmış.

Öykülerde dolaylı ya da dolaysız olarak taşralılık, şehirlilik, yalnızlık, kimsesizlik, korku, fantezi, doğa, vicdan gibi pek çok farklı konu işleniyor. Akıcı ve sade bir dille yazılsalar da bu metinleri sıradanlıktan uzaklaştıran ifadeler ansızın parlayıveriyor. Öyle ki özellikle bilinç akışının yoğunlaştığı yerlerde kullanılan dil okuyucuyu ziya-desiyle doyuruyor.

Öykülerin neredeyse her biri ayrı kelimelerden çıkmış gibi olduğundan yüz sayfa olmasına rağmen zengin ve renkli bir kitap bu. İlk öykü olan “O Bakış”ta iş için taşraya giden bir mühendisin yaşadıkları, çerçeve anlatıyı oluşturuyor. Çerçevenin içinde ise alkolik bir ayının şaşırtıcı ve dramatik hikâyesini okuyoruz. “Öğle Sıcağı” adlı öyküde çocuğunu yalnız büyüten kentli bir kadın çıkıveriyor karşımıza. İşte “Ruh-savar Topu”nda yazmayı bırakmış, ölümü bekleyen bir yazarın hikâyesi! “Şerare” ise konusu yazma serüveni olan postmodern bir öykü. Hepsi de bilmeyi arzulayan yazarın çeşitli okumalarını yansıtır:

Doğru okumalıyım gökyüzünü ve yeryüzünü ve yeraltını ve bilinmeyen âlemleri...

“Üstü Kalsın”da bahsini ettiğimiz, bu lafını söyleyip yerine oturan, tamamlanmış öykülerin yanı sıra içi kıpır kıpır, daha fazlasını söylemek isteyen, taşan, genişleyen hatta romana öyküden hikâyelerden ayrıca söz etmek gerekir. Yazının başında değindiğimiz, okuyucuya alan açan metinler tam da bunlar.

“Hangi Dala Bakalım Baba”da kargaların musallat olduğu küçük bir kasaba ahalisinin hikâyesi anlatılıyor. Kasabalıların kargalarla mücadelesinin tadı damağımızda kalmışken bir sonraki “Karga Bayramı” ve hatta ondan sonraki “Piyas” öyküleri aynı olayı başka seslerden bize anlatmaya devam ediyor. Hem birbirine bağlı hem de başlı başına birer anlatı olan bu öyküler konuştukça açılan insanlar gibi susmuyor/susamıyor da kısa ve öz anlatımı vaat eden öykü türüne başkaldırıyor sanki.

“Olasılıklar” ve “Üstü Kalsın” öykülerinde de kargalı öykülerdeki kadar olmasa da bir geçişlilik söz konusu. “Olasılıklar”da karanlıktan ve daha pek çok şeyden daha korkan, amaçsızca emekliliğini bekleyen, kendi yalnızlık oyunlarını oynayan bir adamı dinliyoruz. Bu adam gecenin bir yarısı kapısını çalan esrarengiz kimseyi merak eden, düşünceli ve kimsesiz biri. Sonunda kapısını çalanın zaman zaman sokakta gördüğü, güvercinci adını verdiği, sokaktaki güvercinlerle arkadaş olan adam olduğuna inanıyor. Kitabın son öyküsü olan ve ona adını veren “Üstü Kalsın”da güvercinciyle yeniden karşılaşmak sevindirici oluyor. Güvercinci de kuş arkadaşlarının rüyalarında kendisini gördüklerini hayal eden, televizyonda ya da sokakta izlediği belli kişilerle uydurma bir yaşantı kuran insansız biri. İzlediği insanları merak ediyor, onların belki de kendisi gibi endişeli, telaşlı ya da yorgun olduklarını varsayıyor. Bu iki adamın ortak duygusu ise yalnızlık.

Kitabın bir yerinde: *Takılın peşime, özgürlük yürüyüşü başlıyor;* diyen Cemil Kavukçu, bu öykülerle okuyucuyu sahiden de diyar diyar gezdiriyor. Küçük sırlar fısıldıyor kulağımıza:

Biz doğruyu küçümsüyoruz dostum. Gözümüzün önünde duran o kitabı okumuyoruz. Ya da doğru okuduğumuzu sanıyoruz.

Gökyüzüne salınmış öyküler bunlar!

Sanki kuşlar gibi uçup bize konsunlar da o küçük sırları kulağımıza fısıldayabilsinler diye.

MERİÇ BALKANLI

BÂ

MELTEM BALBAY NALBANT

HARF YAYINLARI

Meltem Nalbant, Türkçenin çoktan beri unuttuğumuz bir öykü evreninin günümüzdeki temsilcisi.

“Ba” adını verdiği ilk kitabında, çarpıcı bir olayın etrafında serim, düğüm ve çözüm dizgesinin klasik akışında öykülerini oluşturuyor. Gündeliğin kısacık bir anı, yaşayıp sonra unuttuğumuz bir olay, nedenlerini hiç düşünmeden şaşırp kaldığımız ya da üzü- lüp hemen sildiğimiz bir tecrübe onun ka- leminde yeniden boyutlanıyor. Neden sonuç ilişkileri içinde şekilleniyor, az sözcükle çok şey söyleyen bir öyküye dönüşüyor.

Meltem Nalbant, öyküsüne konu olan olayları hemen hemen belirginleşen üslubu ile öyküleştiriyor. Ancak Nalbant’ın öykü- sü sadece anlatan bir çalışma da değil. Bu metinlerde ele alınan durumun toplumsal yaygınlığına işaret eden, öykünün temasını ortak bir alışkanlık olarak saptayan eleştirel bir gözlem de var.

Meltem Nalbant, son decere yalın ve sade bir yazar duruşuyla bir tür- lü aşamadığımız çatışma noktalarımıza, bireysel ve toplumsal yaralanmış- lıklarımıza, üzerinde ko- nuşmaktan kaçındığımız ortak fay hatlarımıza işaret ediyor. Bu açıdan Meltem Nalbant’ın metinlerini modern ve özgün olay öyküleri olarak kategorize ederken bunların felsefi boyutlarını da gözden kaçırmamak gerekti- ğini düşünüyorum. Söz konusu temalar açık, akıcı, temiz bir Türkçeyle öyküleştirilirken insani genellemeler yapmak da okurun kaçın- mayacağı bir yolculuktur.

Kitaba adını da veren ilk öykü, “Ba” ya- zarı Meltem Nalbant’ın öykü yolculuğunun hem ilk adımı hem de gelecekteki güzergâhı- dır bir bakıma. Kişinin kendini bulma, ken- diyle karşılaşma anı; ulaştığı bu yeni yüzle buluşmanın mistik heyecanı; evrendeki yol- culuğunun boşuna olmadığını anlama anıdır. Bu an, birinci kişi ağızından anlatılırken oku-

ra bir yazarın doğuşunu da hissettirir. “Ba” başlıklı bu öykü, bir yazarın kendi içindeki felsefi öz’le, kor hâlindeki cevherle, yaratılı- şının niçini ile buluşma zamanıdır. Yazmanın kaderi olduğunu anladığı andır.

Bu ana ulaşmanın kendiliğinden olma- dığını, yanıp tutuşup sonra yeniden yaşamak gerektiğini, ölümcül acıların ve ölümün sı- navından geçmek gerektiğini, güzel olmak, mutlu olmak, zengin olmak gibi gelir geçer durumların büyüünden kurtulmak gerekti- ğini itiraf eder okura.

“Ba” başlıklı öykü yazarın kendisiyle, insanla, zamanla, yaşadığı çağa kurduğu yazarca bağın adıdır. Küçük ama çok değer-

li bir adımdır. Bu farkına varma ve kavrama anından sonra yazarın tesbitleri, gözlemleri, öyküler halin- de akmaya başlar.

“Ba” elbette bir ilk kitaptır ve Yazarın ilkin ve öncelikle ve hemen söyle- mek istediklerinin dökü- müdür bir anlamda. Nite- kim kitaptaki 28 öykünün neredeyse hepsi kadınlık durumlarına, kadın olma hâline birer göndermedir. Kadının toplumsal hayat- taki ikincil konumu, kadın olma durumunun uğradı- ğı sayısız taciz, sokakta,

okulda, işyerinde uğradığı ayrımcılık, kendi evindeyken bile tehdide açık olması, gecenin, karanlığın, sokak hayvanlarının, hatta en bü- yük düşü olan evliliğin, gelinliğin, düğünün bile ona tuzaklar kurması öykülerde bir bir önümüze dizilir.

Bu kadın olma durumunun farklı yüzle- ri, birer öyküye dönüşürken yazarın eleştirel, kızgın veya karamsar ve meydan okur bir tavrı da yoktur. O sadece olanı gösterir, man- zarayı o kendi bakışından gösterir.

Kendi deyimiyle hayata hem kuş bakı- şı bakmayı istemektedir hem de olan biteni

kuşun gözünden, içeriden anlatmayı seçmektedir. Öykülerdeki onlarca kadın başlarına geleni veya içinde bulundukları cehaleti, karanlığı, yapayalnızlığı mütevekkilane yaşarlar. Ne onların bir itirazı vardır ne de yazarın feminist bir manifestosu. Ne ironi ne kızgınlık. Sadece birt objektifin gördüğü yalın gerçek.

Bilgece bir yazar tavrıdır bu. Olan biten hakkında bir yorum yapmadan, kahramanlarını iyi ya da kötü olarak etiketlemeden, okuru yönlendirmeden anlatır Meltem Nalbant. Ancak bütün öykülere sinmiş olan ve bütün öykü kişilerinin yaşadığı ortak duygunun adı da çaresizliktir.

Sokağın, hayatın, evliliğin, cehaletin kadına yönelttiği tehdide karşı savunmasızdır kadınlar.

Kadın “*Takım Elbise*” adlı öyküde durup dururken iftiraya uğrar “*Yolun Sonunda*” da sapıklar iş başındadır. “*Gel de Anlat*” da evinde otururken bile kötülüğün ve kendini anlatamamanın kurbanıdır. “*Geline Sürpriz*” adlı öykü, evliliğin en büyük handikap olabileceğine işaret eder. “*Köpek ve Niyet*” kadının vahşi doğa karşısındaki fiziki zafiyetini anlatırken “*Kâğıttan Kayıklarım*” en yakını bildiği eşinden ve çocuklarından duygusal şiddet gören, değer verilmeyen, küçümsenen, yalnız

bırakılan bu çıkmaz içinde acı çeken annelerin, eşlerin dramını anlatır. Ağabeyinden dayak yiyen, kaçamayan, kendini koruyamayan genç kız “*Örümcek*”in kahramanıdır. “*Gözün aydın*”ın kadını evde kalma ve yalnız ölme korkusunun somutlaşmış örneği.

Meltem Nalbant’ın öykü kadınları; çaresizliklerini tevekkülle, kaçmadan ve kızmadan yazgısal bir hüküm gibi yaşarken bazen “tesadüfler” onlara yardım eder. Ölümünden, sapıklardan, vahşi hayvan saldırısından sadece tesadüfün yardımıyla kurtulurlar. Birbirlerine yardımcı olamayacak kadar endişe içindedirler ve aslında pek de farkına varamazlar tehdidin. İçinde bulundukları çıkmaz kadın olmanın kendiliğinden bir parçasıdır ve bu çaresizlik isyansız kabul edilmelidir.

Meltem Nalbant’ın öykü kişileri genellikle çıkmaz sokaklarda karşımıza çıksa da hayat sadece kaygı yaratan bir süreç değildir elbette. Nalbant, hayatın mizah duraklarında da öyküler oluşturur. *Aslan Bey*’i, *Perpil*’i, *Vali Bey*’i gülümseten bir mercekten bakarak kurgular.

Edebiyatımızın bu yeni kaleminin öykü yolculuğunun uzun olması dileğiyle kapatıyorum kitabının kapağını.

ÇİĞDEM ÜLKER